Parasız Yaşam Olur Mu?

Parasız Yaşamdan Hikâyeler

MARK BOYLE

ÇEVİREN: AYŞENUR KARA

EPONA

EPONA

geniş kitaplık

Bu eserin tüm yayın hakları Epona Yayıncılık'a aittir. Yayıncının yazılı izni alınmadan ve kaynak gösterilmeden hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Parasız Yaşam Olur Mu?
Mark Boyle

epona: 74
Yaşam: 05

Yayına Hazırlayan
Alper Lokumcu

Çeviri
Ayşenur Kara Subaşı

Redaksiyon
Mustafa Subaşı

Kapak Tasarım
Alper Zeki

Sayfa Tasarım
ademsenel.com

1. Baskı: Eylül 2022

ISBN
978-625-7785-39-6

Baskı ve Cilt
Ana Basın Yayın Gıda İnş. Tic. A.Ş.
Mahmutbey Mh. Devekaldırımı Cd. 2622 Sk. Güven İş Merkezi No: 6/13 Bağcılar /İstanbul
Sertifika No: 52729

Epona Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti.
Sertifika No: 44917
Gümüşsuyu Mah. Dünya Sağlık Sok. No: 3/6 Beyoğlu/ İstanbul
Telefon: 0212 513 0343
eponaakademi.com
info@eponaakademi.com

PARASIZ YAŞAM OLUR MU?

Mark Boyle

Çeviri
Ayşenur Kara Subaşı

EPONA

Mark Boyle

Bütün dünyada "Moneyless Man" olarak tanınan Mark Boyle, 2008 yılından beri parasız yaşayan İrlandalı bir yazar. 2016 yılında modern teknolojiyi tamamen terk edip kendi deyimiyle "fişleri çekmiş" bir sivil itaatsiz.

1978'de İrlanda'da doğan Boyle, Dublin'de aldığı işletme eğitiminin ardından İngiltere'ye taşındı. İki farklı organik gıda şirketini yönetti. Yaptığı işlerden epey para kazanmasına rağmen bu Mark Boyle'u tatmin etmedi. Yirmi dokuz yaşındayken, paranın insanın kendisiyle eylemleri arasında bir kopukluk yarattığını düşündü. Yaşadığı kent Bristol'den, Bristol'den fikirleriyle kendisini çok etkileyen Mahatma Gandhi'nin doğum yeri olan Porbandar'a iki buçuk yıl sürecek bir yürüyüşe çıktı. Tamamen plansız, kadere güvenerek çıktığı bu yolculukta başarısız olup bir ay sonunda geri döndüğünde daha detaylandırılmış başka bir plan yaptı: Parasız yaşamak.

Ayşenur Kara Subaşı

Sakarya'da doğdu. Kocaeli Üniversitesi'nde İngilizce Öğretmenliği lisans, İngiliz Dili ve Eğitimi yüksek lisans eğitimlerini tamamladı. Çeşitli dergi ve fanzinlerde öykü ve çevirileri yayımlandı. Edebiyat yolculuğu hâlen devam etmekte.

MKG'ye…

İÇİNDEKİLER

PARASIZ ADAM 9
TEŞEKKÜR 13
ÖN SÖZ 15

1. NEDEN PARASIZ? 19
2. GİRİŞİMİN KURALLARI 34
3. TEMELLERİ ATMAK 40
4. HİÇBİR ŞEY ALMA ARİFESİ 59
5. İLK GÜN 69
6. PARASIZ GÜNLER 73
7. RİSKLİ BİR STRATEJİ 82
8. PARASIZ GEÇEN NOEL 90
9. MEVSİM GEÇİŞİ 107
10. HAYATIMIN BAHARI 115
11. İSTENMEYEN MİSAFİRLER VE UZAKTAKİ YOLDAŞLAR 130
12. YAZ 140
13. FIRTINA ÖNCESİ SESSİZLİK 165
14. SON? 177
15. PARASIZ YILDANÇIKARDIĞIM DERSLER 195

SON SÖZ 205
FAYDALI İNTERNET SİTELERİ 209
DİZİN 211

PARASIZ ADAM

"İlham verici! Azla yetinerek yaşamak
Mark Boyle'u içler acısı bir hayata sürüklemedi,
aksine onu daha güçlü, becerikli ve nihayetinde
sıradan insanlardan daha bilge kıldı."

Rob Hopkins, *Değişimin Kılavuzu*
(The Transition Handbook) kitabının yazarı ve Geçiş Hareketi'nin
(The Transition Movement) temsilcisi

"Bu kitabın felsefesine, okuru hemen
içine alan sadeliğine ve tutkulu diline hayran
olmamak elde değil."

Benedict Allen, *Survivalist*[1] *ve Her Yönüyle Keşif*
(The Faber Book of Exploration) kitabının yazarı

"Paranın tuzaklarından kurtularak gerçek
yaşamla tekrar bağ kurabilmenin kılavuzunu
elinizde tutuyorsunuz."

Paul Kingsnorth, *Gerçek İngiltere*
(Real England) kitabının yazarı

"Sıra dışı. Hayatî noktalara parmak basıyor.
Geçmişe değil, geleceğe odaklanan güçlü bir bakış."

Bill McKibben, *Derin Ekonomi*
(Deep Economy) kitabının yazarı

1 Survivalizm akımı bireyin her koşulda hayatta kalabilecek becerilere sahip olması gerektiğini savunur. Bu akımı benimseyenlere Survivalist denmektedir.

"Kışkırtıcı, ilham verici ve gözlerimizdeki perdeyi aralayan bir kitap. Mark, herkesin cesaret edemeyeceği bir dürüstlükle ve nükteli bir üslupla, kalbinden geçenleri anlatıyor. Büyüleyici!"

Brigit Strawbridge, *BBC'nin It's Not Easy Being Green dizisindeki başrollerden biri*

"Okuması oldukça keyifli. Sürdürülebilirlikte küresel hedeflerden toplumsal hedeflere kadar pek çok konuya değinen bir deney. Boyle'un esprili ve coşkulu anlatımıyla..."

Patrick Whitefield, *Evreni Korumanın Kılavuzu (The Earth Care Manual) kitabının yazarı*

"Bir adamın, kalıplaşmış ekonomik alışkanlıkları elinin tersiyle iterek tüketim çılgınlığına kafa tutma hikâyesi. Mark Boyle daha iyi bir dünyada yaşanabileceğine ikna ediyor okuru. Üstelik birbirimizle ve bizi ayakta tutan doğayla daha dengeli ilişkiler kurabileceğimiz yeni bir dünyadan haber getiren bir kâşif gibi anlatıyor bu hikâyeyi."

Andrew Simms, *Tescopoly kitabının yazarı*

"Mark Boyle'un bir yıl süren cesur deneyimini okumak bize paranın hakîmiyetinden kurtulma fırsatı sunuyor ve sade bir yaşamın aslında ne kadar tatmin edici olduğunu hatırlatıyor. Daha az parayla hatta parasız yaşamanın yollarını arıyorsanız size hayatî ipuçları veren donanımlı bir kitabı elinizde tutuyorsunuz."

Theo Simon, *Seize the Day grubunun solisti ve aktivist*

"Mark Boyle, Geçiş Hareketi'nin mihenk taşlarından biri ve yazdığı şeyler ciddi önem taşıyor fakat hepsinden öte bu kitap geleceğe sağlam, dikkatli ve esprili bir bakış atıyor."

David Boyle, *Kötü Şirket (Bad Company) kitabının yazarlarından biri*

Mark Boyle Serbest Ekonomi Hareketi'nin(Freeconomy Movement) temsilcisidir. Ekonomi mezunudur ve geçmişte iş adamı olarak çalışmıştır. Kurduğu internet sitesi, 30.000'i aşkın üyesi arasında bir *iş birliği ağı* hâline gelmiştir. Guardian and Ethical Consumer dergisinin yazarlarından biridir. Çalışmaları ulusal medyada büyük ses getirmiştir ve pek çok habere konu olmuştur.

TEŞEKKÜR

Üzerinde ismim yazdığına göre bu kitaptaki her kelime bana ait. Hayır, bu tam olarak doğru sayılmaz. Bu kitap üzerinde herhangi bir hak iddia etmiyorum. Nasıl edebilirim? Tanıştığım insanların, okuduğum kitapların, beni büyüten şarkıların, yüzdüğüm nehirlerin, öptüğüm kadınların, izlediğim filmlerin, bağlı olduğum geleneklerin, okuduğum felsefecilerin, yaptığım hataların, şahit olduğum her türlü şiddetin ve şahit olduğum her türlü sevginin birikimidir yazdıklarım.

Bana gerçekten yakın olan insanlara duyduğum minneti dile getirmek istiyorum. (Uyarı: Bir sonraki cümlede isminizi bulamazsanız bu sizi sevmediğim anlamına gelmiyor.) Dostlarım Marian ve Josie, beni bıkmadan usanmadan desteklediler ve benim için ellerinden gelenin çok daha fazlasını yaptılar. Chris ve Suzie Adams, Dawn, Markus ve Olivia, seçtiğim yola ilk adımımı atarken de o yolda ayağım takıldığı zaman da yanımda oldular, bugün hâlâ yanımda olmaya devam ediyorlar. Mari, aramızda asla kopmayacak bir bağ ve son bulmayacak bir sevgi var. Fergus, yolumu aydınlatan bir ışıktın ve neden yola çıktığımı unutacak olsam sen hep hatırlattın. Marty, Stephen ve Gerard, benden farklı yollarda yürüyor olsanız da *arkadaş* kelimesi benim için sizinle anlam kazandı. Oneworld'den Mike, harika bir editörsün-eğer bir sebeple bu kitabı sevecek olursanız bunu Mike'a borçlusunuz-. Ve Sallyanne, sen dünyanın en iyi menajerisin.

Son olarak, beni destekleyenler ve eleştirenler, fikrimin dünya üzerindeki sayısız fikirden yalnızca biri olduğunu ve öğrenecek daha çok şeyim olduğunu hatırlattınız bana. Ben de bu kitabı size, paradan öte bilgiye, beceriye ve arkadaşlığa önem veren herkese ithaf ediyorum.

ÖN SÖZ

HİÇBİR ŞEY ALMA ARİFESİ, 28 KASIM 2008

Daha iyi bir zamanlama olamazdı. Paranın kölesi olduğum son gün ve saat 18.05. Benim için dükkânlar bir yıllığına kapandı. Düşündüğümden daha uzun bir gün oluyordu. Medya parasız yaşama planımın kokusunu çoktan aldığı için son günümü önümdeki zorlu yıla hazırlanmaya- daha da önemlisi dostlarımla bir şeyler içmeye- ayıracağıma röportaj üstüne röportaj verdim. Aynı sorulara tekrar tekrar cevap vermek beni kendi sesimden tiksindirdi.

BBC'yle yaptığım son röportajdan sonra bisikletimle eve dönerken, tam da yolu yarılamışken bir şeye çarptığımı hissettim ve sağa sola yalpalayarak zar zor durabildim. Ciddi bir şey değildi, sadece bisikletimin tekeri patlamıştı, yine de bu olay bana önümüzdeki on iki ay boyunca karşılaşacağım zorlukların habercisi gibi geldi. Yanımda tamir setim yoktu ve karavanımdan on sekiz mil uzaklıktaydım. Neyse ki kız arkadaşım Claire'in evi yakınlardaydı. Fakat üç milden fazla yol boyunca, arkasına bağladığım iki ağır çantanın da etkisiyle sarhoş gibi yalpalayan bisikletimi taşıyacak olmak gözümü korkutmuyor değildi. Artık para harcamayacağıma göre yeni bir teker almak için biraz geç kalmıştım ve elimdekilerle yetinmek zorundaydım.

Claire'in evine giderken arkadaşım Fergus Drennan'a uğramaya karar verdim. Fergus ünlü bir avcıydı fakat berbat bir bisiklet tamircisiydi. Yine de inanılmaz derecede neşeli bir adamdı ve benim de biraz neşelenmeye ihtiyacım vardı.

Zamanın gittikçe daralmasıyla birlikte geçireceğim zorlu yılın sıkıntısı yavaş yavaş üzerime çökmeye başlamıştı. Fergus'la beraber Claire'in evine vardığımızda hemen bisikletimle uğraşmaya başlamıştım. Fergus ise mantardan nasıl kâğıt ve mürekkep yapabileceğimi anlatıyordu. Yorgun hissediyordum. Fergus'un anlattığı zırvalıklar ilgimi çekiyordu çekmesine ama tekeri tamir edemiyor olmak canımı sıkıyordu. Fergus'un ağzına zehirli bir mantar tıkmadan ve yorgunluktan bayılmadan önce yemek yemem gerektiğini hissettim. Bezmiş bir şekilde elimdeki aletleri yere bıraktım. İşler hiç de yolunda gitmiyordu. Vücudumdaki yorgunluğu geçmiştim, asıl önemli olan bir yıl sürdüreceğim sosyal deneyde bisikletimin en değerli varlığım olmasıydı. O olmazsa yiyecek bulmak için en az otuz altı mil, arkadaşlarımı ziyaret edebilmek içinse on sekiz mil yürümem gerekecekti. Onsuz bir yerlere gidebilmem neredeyse imkânsızdı ve ben ihtiyaç duyduğum şeyleri çöplüklerde aramak zorunda kalacağımı düşünmekten kafayı yiyecektim.

Bisikletlerden biraz anlarım aslında ama bu kadar girift aletlerle tamir yapmak beni aşıyordu. Önceden olsaydı, yani parayla aramız hâlâ iyi olsaydı, gerekli parçaları alır, bisikletimi tamir ettirmeye götürür ve kibar tamirciye parasını ödeyip her şeyi hâllederdim. Bu artık bir seçenek değildi benim için. Günlerimi gazetecilere bir yıl parasız yaşayabilmek için altı ay boyunca nasıl hazırlandığımı anlatarak geçirmiştim. Fakat resmî olarak başlamama dört saat kala kendimi ruhen ve bedenen bitmiş bir hâlde, yaralı bisikletimin yanında uzanırken bulmuştum. Bütün planlarımın kalbiydi bisikletim. Bunlar yetmezmiş gibi yarın yüz elli kişi için üç çeşit yemek yapmam gerekiyordu. Tamamen doğadan toplayacağım malzemeleri kullanacaktım fakat henüz bir şeyler toplamış değildim. İyice gerildiğimi hissediyordum.

Aslında beni bu hâle getiren şey bisikletim değil, yıl boyunca bunun gibi daha kaç problemle karşılaşacağımı bilmememdi.

Önceden nerede, ne zaman bir problemle karşılaşsam para her şeyi çözüyordu, artık öyle olmayacaktı. İpin üzerinde yürüdüğümü ancak fark ediyordum ve ne yapacağımı bilemez hâlde kalakalmıştım. İlk defa kendimi zayıf hissediyordum. O zamana kadar başıma dert açmamış en basit işler bile ciddi manada zor hâle gelecekti artık. Zor diyorum çünkü imkânsız demeye dilim varmıyor. Yapacağım deney daha en başından başarısızlığa mı mahkûm oluyordu? Bunları düşünmemeye karar verdim: Geri dönüş yoktu, milyonlarca insana anlatmıştım yapacaklarımı, vazgeçemezdim. Bu da üzerimde büyük bir baskı kuruyordu.

Orada; kir pas içinde, endişeli, yorgun ve stresli bir hâlde bakışlarımı tavana sabitlemiş uzanırken aklımdan bin türlü şey geçmişti. Acaba bu hâle gelmeyi nasıl becermiştim ve ne akla hizmet bu işlere kalkışmıştım? Hadi diyelim kalkıştım, neden her şeyi hâlkın gözü önünde yapıyordum?

1

NEDEN PARASIZ?

Aşk ve para birbirine benzer. Bütün hayatımızı aşkı ve parayı elde etmeye çalışarak geçiririz fakat yalnızca birkaçımız onların asıl anlamlarını bulabilir.

Bir varmış bir yokmuş, insanlar hayatlarını idame ettirebilmek için para kullanmak yerine takas yapıyorlarmış. Pazarların kurulduğu günlerde, ürettikleri şeyleri yanlarına alıp pazara giderlermiş; ekmekçiler ekmeklerini, çömlekçiler çömleklerini, bira yapanlar biralarını, marangozlar tahtadan kaşıklarını ve sandalyelerini... Pazarda toplanan insanlar takas sistemini kullanarak gereksinimlerini temin ediyorlarmış. Fakat bir süre sonra, kullandıkları bu sistemin bekledikleri kadar etkili olmadığını fark etmişler.

Bay Ekmekçi biraz içki istiyorsa Bayan Bira Yapan'a gidermiş. Biraz hoşbeş edip çoluğun çocuğun nasıl olduğunu sorduktan sonra Bay Ekmekçi ekmeklerinden verir, karşılığında da Bayan Bira Yapan'ın lezzetli birasına kavuşurmuş. Alan da veren de razı olduğu için herkesin keyfi yerindeymiş. Peki, sorunlar nerede patlak vermiş? Bayan Bira Yapan, ekmeğin onun lezzetli birasının karşılığı olamayacağını düşünmeye başlamış ve artık ekmek almak istemiyormuş. Fakat Bay Ekmekçi'nin ona sunabileceği başka bir şeyi yokmuş. İşte, *ihtiyaçların çakışması*: Önceden ellerinde ne varsa onunla takas yapan insanlar artık birbirlerine, karşı tarafın istediği şeyleri sunmak zorunda kalıyorlarmış. Herhâlde Bayan Bira Yapan kocasında glüten duyarlılığı olduğunu fark etmiş olacak. Ona göre Bay Ekmekçi,

uzun zamandır kocasının irritabl bağırsak sendromunu tetikliyormuş. Ya da belki Bayan Bira Yapan artık ekmek almak değil Bay Marangoz'dan yeni bir kaşık ve Bayan Çiftçi'den taze sebzeler almak istiyormuş. Elbette bütün bunlar zavallı Bay Ekmekçi'nin kafasını çok karıştırmış.

Bir gün kasabaya zarif silindir şapkasıyla ve kendisine özel dikildiği belli olan incecik çizgili şık takım elbisesiyle bir adam gelmiş. Daha önce onu buralarda kimseler görmemiş. Kendini Bay Banka olarak tanıtan gizemli adam pazara gittiğinde gördüğü karmaşa karşısında kendini tutamayarak kahkahalara boğulmuş. Birkaç elmaya karşılık elindeki sebzeleri vermeye çalışan Bayan Çiftçi'yi kenara çekip bütün kasabaya haber vermesini ve akşam olduğunda herkesin belediye binasında toplanmasını istemiş. Hayatlarını kolaylaştıracak dâhiyane fikrinden bahsedecekmiş.

O akşam bütün kasaba söylenen yerde toplanmış. Heyecandan yerlerinde duramıyor, silindir şapkalı ve takım elbiseli bu yabancının ne söyleyeceğini merak ediyorlarmış. Sahneye çıkan Bay Banka, kasaba halkının her birine, üzerinde mührünün olduğu yüz deniz kabuğu dağıtmış. Onlara, alışveriş yapmak için yanlarında bira fıçıları, somun ekmekler ve çanak çömlek gibi garip şeyler taşıyacaklarına bu deniz kabuklarını taşımalarını önermiş. Yapmaları gereken tek şeyin neye karşılık kaç deniz kabuğu isteyeceklerine karar vermek olduğunu söylemiş. "Çok mantıklı!" diye bağırmış insanlar, "Bütün sorunlarımız çözüldü!".

Bay Banka bir yıl sonra kasabaya döneceğini söylemiş ve döndüğü zaman herkesin ona yüz on deniz kabuğu getirmesini istemiş. Fazladan on deniz kabuğu elbette onları sorunlarından kurtarmasının bir karşılığıymış. O sahneden inerken Bayan Aşçı zekice bir soru sormuş: "Öneriniz gayet makul. Fakat her birimize yüz deniz kabuğu verdiniz, fazladan on deniz kabuğunu nereden bulacağız?" "Merak etmeyin, bu sorunun

yanıtını kendiniz eninde sonunda bulacaksınız." demiş Bay Banka ve sıradaki kasabaya doğru yola çıkmış.

İşte bu alegori, paranın hayatımıza nasıl girdiğini basitçe açıklıyor. Bu güzel girişi bozmasından korktuğum için onun hayatımıza nasıl yerleştiğinden ve nelere sebep olduğundan bahsetmeyeceğim. Para sadece yanımızda taşıdığımız banknotlar ve bozukluklardan oluşmuyor; bir de banka hesaplarımızda yazan miktarlar var. Vadeli hesaplar, krediler, devletin ekonomisi, kurumsal bağlar, belediyelerin finansal ağları, banka ihtiyatları ve ipoteğe dayalı menkul kıymetler mali kuruluşların 2008 yılında yaşadığı kredi sıkışmasının en önemli sebeplerinden. Dünyanın dört bir yanından gelen uzmanların bile çözemediği daha pek çok finansal bağdan söz edebiliriz. Finansal sistem öyle karmaşık bir hâl aldı ki işlerin nasıl yürüdüğünü açıklamak neredeyse imkânsız.

Artık para bize hizmet etmiyor; biz paraya hizmet ediyoruz. Para dünyayı ele geçirmiş durumda. Toplumu oluşturan bizler ona neredeyse tapıyoruz ve manevî değeri olmadığı hâlde onu her şeyin üstünde tutarak kutsal sayıyoruz. Dahası, kafamıza yerleşmiş para algısı, temelinde aslında eşitsizliğe yol açan, çevreyi tahrip eden ve insanlara saygı duymayan bir sisteme dayanıyor.

YABANCILAŞMA DERECESİ

2007, iş dünyasıyla olan ilişkimin onuncu yılıydı. İrlanda'da dört yıllık işletme ekonomisi okumuştum, altı yıl da İngiltere'nin organik gıda şirketlerinde yöneticilik yapmıştım. Mahatma Gandhi'nin üniversite son sınıftayken okuduğum bir kitabından sonra da organik gıda sektörüyle tanıştım. Aslında bir an önce kurumsal hayata atılarak hızlı bir şekilde para kazanmaya başlamak istiyordum fakat Gandhi'nin yaşam biçimi, beni sahip olduğum bilgi ve becerileri toplum yararına kullanmak konusunda teşvik etti. En çok etkilendiğim "Dünyada

görmek istediğin değişim sen ol." cümlesiydi; yalnız da kalsan milyonlarla beraber de olsan değişim kendisi sen ol. Asıl soru şuydu: Neyi değiştirmek istiyorum? Bu noktada organik gıda sektörü akla ve etik değerlere en uygun alan gibi gelmişti, hâlâ da böyle düşünüyorum. İlk adımımı da böylece gıda sektörüne atmıştım.

Altı yıl organik gıda sektöründe çalıştıktan sonra bu sektörün beni çevre dostu yaşama götürecek bir atlama tahtası olduğunu fark ettim. Alışılagelmiş gıda sektöründe pek çok problem vardı: Yiyeceklerin dünyanın dört bir yanına yollanması uzun sürüyordu, gıdalar plastik maddelerle paketleniyordu ve büyük kurumsal şirketler, küçük bağımsız şirketleri satın alarak yeniliğe izin vermiyorlardı. Benimse artık gözüm açılmıştı; küresel ısınma, doğal kaynakların tükeniyor olması gibi çevresel sorunlara çözüm arayan topluluklardan birine katılmanın yollarını aramaya başlamıştım.

Bir akşam dostum Dawn'la sohbet ederken dünyadaki problemlerden konu açıldı. Çalışma şartları kötü olan iş yerleri, yıpratılan çevre, endüstriyel hayvancılık, kaynak sıkıntıları gibi pek çok konuyu tartıştık. Hangi alanda daha çok fayda sağlayabileceğimizi konuşuyorduk. Öyle büyük işler yapacağımızı düşündüğümüzden değildi tabii; en nihayetinde biz bu kirli okyanusun iki küçük balığıydık.

O akşam bütün sorunların sebebini bulmuştuk: Yabancılaşma. Birey olarak bizler yaşadığımız çevreye ve tükettiğimiz kaynaklara yabancılaşmıştık. Yediklerimizi kendimiz üretiyor olsaydık, bir parçasını bile israf etmezdik (Şu an Birleşik Krallık'ta yaptığımız gibi). Masalarımızı ve sandalyelerimizi kendimiz üretiyor olsaydık, evlerimizi ne zaman dekore etsek eski eşyalardan kurtulmazdık. Askerî denetim altında tutulan bir fabrikada giysi üretimi için kumaş biçen küçük bir çocuğun yüzüne bakabilseydik, ihtişamlı mağazalardan alışveriş yaparken bir kez daha düşünür müydük? Bir domuzun hangi şartlar

altında kesildiğini bilseydik, çoğumuz domuz pastırmalı sandviçten vazgeçerdik. Temiz suya ulaşmak için kirli suları arıtmak zorunda kalsaydık, su kaynakları bugün bu hâlde olmazdı.

İnsanlar özlerinde yıkıcı varlıklar değiller hatta çoğu, alışveriş rutinlerinin aslında ne kadar tehlikeli olduğundan bihaber. Kendi ihtiyaçlarımızı karşılayacak üretimleri yapmak bir kenara, sorun şu ki çoğumuz üretimin korkunç aşamalarını bilmiyor ve bu üretimleri gerçekleştiren insanları tanımıyoruz. Belki yerli ve yabancı medya bize bazı ipuçları veriyor ama fiberoptik kablodan geçen bu ipuçları bizi pek de etkilemiyor.

Bu düşünceler, "Çevreye ve tükettiğimiz ürünlere karşı yabancılaşmış olmamızı nasıl çözebiliriz?" sorusunu beraberinde getirdi. Aslında cevabı çok da uzaklarda aramaya gerek yoktu: Para, hayatımıza girdiği an her şeyi değiştirdi. O zamanlar belki harika bir fikir gibi görünmüştü hatta şimdi bile dünya nüfusunun %99,9'una harika bir fikir gibi geliyor. Belki de bu yüzden paranın ne kadar güç kazandığını göremiyoruz. Bu güç ve günümüz finansal sisteminin karmaşıklığıyla beraber tüketici ve üreticinin arasına nasıl bir duvar örüldüğü aslında apaçık ortada. Fakat reklam şirketleri bizi bu gerçekten olabildiğince uzak tutmak adına ellerinden geleni yapıyor; arkalarında paranın gücü olduğu sürece de başarılı olmaya devam edecekler.

BORÇ PARA

Günümüz finansal sisteminde paranın çoğu özel bankalar tarafından yaratılıyor. Ülkede sadece bir banka olduğunu hayal edin. Bu zamana kadar parasını yastık altında saklayan Bay Smith, bir gün bütün birikimi olan 100 deniz kabuğunu depozite etmeye karar veriyor. Banka da bu işten kâr elde etmek istiyor elbette ve kendince bir hesap yapıyor. Bay Smith ansızın gelip para çekmek isterse diye 10 deniz kabuğunu kasada bırakıyor fakat geri kalan 90 deniz kabuğunu borç olarak vermeye karar veriyorlar. Bay Jones'un da krediye ihtiyacı var ve

bankaya geliyor. Elbette Bay Smith'in 90 deniz kabuğunu almak onu hoşnut edecektir; faiziyle geri ödemek koşuluyla. Bay Smith bu parayla Bayan Ekmekçi'den ekmek almaya karar veriyor. Günün sonunda Bayan Ekmekçi kazandığı 90 deniz kabuğunu bankaya götürüyor. Neler olduğunu görebiliyor musunuz? En başta Bay Smith bankaya 100 deniz kabuğunu depozite etmişti. Şimdi Bay Smith'in 100 deniz kabuğunun yanı sıra Bayan Ekmekçi'nin 90 deniz kabuğu da bankada. 100 deniz kabuğu 190 deniz kabuğuna dönüştü. Böylece banka parayı yaratmış oldu. Dahası banka Bayan Ekmekçi'nin deniz kabuklarından da borç verebilir artık. Hikâyenin nasıl devam ettiğini biliyorsunuz.

Elbette işin özünde paranın miktarı değişmedi. Yani Bay Smith ve Bayan Ekmekçi deniz kabuklarını aynı anda çekmek isterlerse bankanın eli ayağına dolaşacak. Fakat bu pek sık yaşanan bir durum değil. Eğer yaşanırsa da bankanın kullanabileceği başka müşteriler var. Asıl sorun bütün müşterilerin hesaplarındaki parayı borç verirlerse yaşanır. Sonuç olarak, bu hayalî dünyanın hayalî bankasında bütün deniz kabuklarının sadece %10'u mevcut. Bütün müşteriler aynı zamanlarda deniz kabuklarını çekmek isterlerse banka batar. Böylece insanlar paranın aslında banka tarafından yaratıldığını öğrenmiş olurlar.

Belki saçma görünüyor ama bugün bile dünyanın neresine giderseniz gidin düzen böyle yürüyor. Bir banka yerine binlerce banka mevcut; yüz deniz kabuğu yerine de büyük miktarlarda para. Çok kıymetli mal varlığımız aslında değersiz ve banka hesaplarımızdaki para aslında başkalarının paraları ki başkalarının paraları da aslında başkalarının paraları. İşler böyle dönüyor. İngiltere'nin en büyük bankalarından Northern Rock'da ve Amerika'nın Gannie Mae Bankası'nda yakın zamanda yaşanmış krizler, bankanın doğasından gelen ve finansal sistemi gerçekte var olmayan kaynaklara dayandıran ekonomik istikrarsızlığı apaçık gösteriyor. Bankaların ihtişamlı kaleleri aslında

kumdan. 2009'da dünya genelinde yapılan tarama gösterdi ki vergi mükelleflerinin ödemek zorunda oldukları milyarlar bu kumdan kaleleri ayakta tutuyor.

BORÇLARIN İNSANLARI İŞ BİRLİĞİNE DEĞİL REKABETE İTMESİ

Hâlihazırda kullanılan sistemde depozitolar bankada kalırsa banka faiz uygulayamıyor ve hâliyle para üretemiyor. Bu yüzden bankanın insanları kredi çekmeleri için teşvik ettiği reklamlar, düşük faiz oranları ya da tüketim çılgınlığını destekleme gibi pek çok hilesi var. Bankalar ellerindeki bütün depozitoları kullanarak olmayan bir parayı yaratmak için çıldırıyorlar. Bana kalırsa bu onları dünyadaki çevresel sorunların pek çoğunun sorumlusu yapıyor. Çünkü bizi sahip olduklarımızla yetinmemeye ve hep daha fazlasını istemeye yöneltiyorlar. Oysa bir müşteri bankaya kredi başvurusunda bulunduğu zaman borç makbuzu ona değil, dünyaya ve gelecek kuşaklara kesiliyor.

Doymuyoruz. Credit Action'ın 2010'da yayınladığı rapora göre, Birleşik Krallık'ta kullanımda olan 70 milyon kredi kartı var, yani ülkede insanların *kart dostları*, nüfustan bile fazla. Hane halkı borçlarının ortalaması 18.000 Euronun üzerinde. Daha da kötüsü, ben bunları yazarken, ülkenin hazine borcu dakikada 4.385 Euro miktarında artıyor. Eninde sonunda bunları ödemek zorunda kalacağız; hem parayla hem yaşadığımız çevreyle.

Bankaların para yaratması ekonomi için faydalı olsa da insanlar için çok da faydalı olduğu söylenemez. Birleşik Krallık'taki Citizens' Advice[2] her gün, kredi borçlarıyla boğuşan ve profesyonel destek alması gereken 9.300'den fazla insana danışmanlık yapıyor. Her dört dakikada bir birileri iflas ettiğini duyuruyor ve her yedi buçuk dakikada bir eve el konuluyor.

2 Birleşik Krallık'ta bulunan ve finansal sorunlara, tüketici sorunlarına ve ekonomik diğer sorunlara çözüm arayan, bu sorunları çözmede insanlara destek veren yardım kuruluşu.

Günün sonunda, para yaratma süreci zengini daha zengin fakiri daha fakir ediyor. Bankalar olmayan bir parayı kredi olarak sunuyor, faiz işliyor ve borçlar ödenmediği takdirde gerçek mallara el koyuyor. Dünyada inanılmaz bir eşitsizliğin hüküm sürdüğü konusunda artık hemfikir miyiz?

Küçük kasabamıza geri dönelim. Eskiden, hasat zamanı gibi zor zamanlarda insanların birbirlerine karşılık beklemeden yardım etmeleri yaygın bir durumdu. O zamanın insanları bugünün insanlarından daha fazla iş birliği içindeydiler. Bu iş birliği hâli de onlara temel güven duygusu veriyordu. Aslında iş birliği kültürü paranın daha az değer gördüğü bazı yerlerde varlığını sürdürmeye devam ediyor. Fakat bitmek tükenmek bilmeyen para kazanma arzumuz bizi birbirimize karşı bir yarış içine sürükledi. Küçük kasabamızda bir zamanlar hüküm süren iş birliği, yerini rekabete bıraktı. Artık kimse hasat zamanlarında komşusuna yardım etmiyor. Bu rekabet; toplumdan soyutlanma, intihar vakalarında artış, ruhsal hastalıklar ve antisosyal davranışlar gibi kasabada baş gösteren pek çok problemin sorumlusu sayılabilir. Bireye ve topluma verdiği zararlar yetmezmiş gibi çevrede yol açtığı tahribatlardan da bahsedebiliriz; kaynakların tükenmesi, finansal gelişmişlikle beraber acımasız bir şekilde ilerleyen küresel ısınma ve dahası...

TOPLUMU GÜVENDE HİSSETİREN PARA

Çoğumuz için para güvende olmanın bir şartı. Banka hesabımız dolu olduğu sürece güvendeyiz. Bunun hiç de tekin bir duygu olmadığını yakın zamanda hiperenflasyon yaşamış Arjantin ve Endonezya örneklerine bakarak anlayabiliriz. Yirmi birinci yüzyılın başlarında yaşanan ve banka yöneticilerinin baskısıyla şişirilmiş ekonomik kriz balonu patlatıldı. Pek çok siyasetçi, ekonomist ve analist bu son kriz miydi, merak ediyor. Benimse bu krizden çıktığımız gibi başka krizleri de atlatacağımız konusunda hiç şüphem yok. Gelecekteki ekonomik

krizler elbette daha karmaşık olacak ve atlatma süreci daha sıkıntılı geçecek. Bunu dünyanın günden güne daha sıkıntılı hâle gelmesinden anlayabiliriz. Banka doğası gereği, istikrarsız ve ekonomimizin yapıtaşlarından olan sigorta ve petrol endüstrisi eninde sonunda ciddi derecede sarsılacak. İklim değişiklikleri ve petrol rezervlerinin gereğinden fazla üretim yapması da bu yıkımın sebebi olacak.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

İklim neden değişiyor? Bunun farklı farklı sebepleri olabilir fakat kesin olan bir şey var: İklim değişiyor ve bu değişiklik birilerine maddî açıdan çok pahalıya patlayacak. Lloyd's of London'ın yöneticilerinden Rolf Tolle, 2006 yılında, sigorta şirketlerinin iklim değişikliğinin etkileri üzerine çalışmazlarsa batacakları uyarısında bulunmuştu. İki senaryo var; ya sigorta şirketleri doğal afetlerin (daha doğrusu *beşerî afetlerin*) yarattığı tahribatı ödemek için sigorta primlerini arttıracak- yine de yok olmaya mahkûm olacaklar- ya da doğal afetleri sigorta kapsamında saymayacaklar. Bu da evleri ve malları tahrip olan insanların kendi zararlarını karşılamak zorunda kalmalarına, yerli ekonominin bozulmasına ve ardı arkası kesilmeyen insanlık krizleri yaşanmasına sebep olacak.

PETROL REZERVLERİ

Petrol rezervlerinin gereğinden fazla üretim yapması ciddi bir sorun. Medeniyetimizin temelini de petrol oluşturuyor. Buna inanmıyorsanız etrafınıza bakın ve ham maddesi petrol olmayan tek bir eşya bulun (plastiklerin bile petrol kullanarak üretildiğini hatırlatayım). Petrol sonsuz bir kaynak değil. Ne zaman tükeneceği tartışma konusu fakat tükeneceği kesin. Dahası petrol kaynaklarının kuruyacağı haberi bile fiyatları uçurmaya yeter; insanların maddî güçlerinin belli bir noktadan sonra bu fiyatları yakalamaya yetemeyeceği ortada. Geçiş Hareketi'nin

kurucusu Rob Hopkins'e göre keşfedilen kaynakların her birinden dörder varil petrol kullanıyoruz. Bu da petrolün tamamen tükenmesi senaryosunu kurgudan çıkarıp ete kemiğe büründürüyor. Bu konuya daha çok dikkat çekmek isteyen Hopkins, bir tespit daha sunuyor. Ona göre bugün petrole sahip olmamız, bizim için çalışan 22 milyon köleye sahip olmamızla eş değer. Petrol Batı'da hayatımızı sürdürebilmemiz için gereken temel kaynak hâline geldi; en temel ve en tükenmek üzere olan kaynak.

Devlet, 2008 kredi sıkışması zamanında bankaların paçayı yırtmasına yardım etmiş olabilir fakat bizler, George Monbiot'ın tabiriyle, *doğal sıkışma*ya yaklaşıyoruz. Monbiot'un da söylediği gibi, bu doğal sıkışmadan kredi sıkışmasından olduğu gibi kolay kurtulamayacağız. Alman ekonomist Pavan Sukhdev, ekosistemleri konu aldığı çalışmasında, tahrip edilen ormanlar sebebiyle 2 trilyon ile 5 trilyon dolar tutarında doğal sermayeyi kaybediyor oluşumuzdan bahsediyor. Kredi sıkışması 1 trilyon ile 1,5 trilyon dolara mal olmuştu; yaşanan doğal sıkışma ise bize daha pahalıya patlıyor. Şimdi karar vermemiz gerek; bir krizden diğerine sürüklenirken parayı kendimizi güvende hissetmenin temel şartı olarak görmeye devam mı edeceğiz yoksa toplumun iyiliği için rekabetten sıyrılıp iş birliği içinde yaşamaya geri mi döneceğiz?

2008'de İrlanda'ya, ailemin yanına döndüğümde bir şey fark ettim. Altı yıl Birleşik Krallık'ta çalışırken uzak kaldığım ülkem gözle görülür şekilde değişmişti. *Kelt Kaplanı*[3] dönemi, kültürü kökünden değiştirmişti. Yirmi yıl önce, çocukluğumun geçtiği seksenlerin sonlarında İrlanda, şimdikinden çok daha farklıydı. Anılarımda hâlâ o zamanın İrlanda sokakları vardı. O zamanlar herkes birbirini tanır ve en uzak noktaya bile on beş dakikada varılırdı. Seksen evden yalnızca bir tanesinde te-

3 *Celtic Tiger*, İrlandalıların 1990 yılının ortalarından 2000 yılının ortalarına kadar ekonomide yaşadıkları hızlı büyüme dönemine verilen isimdir.

lefon vardı. Birini aramamız gerekiyorsa da o eve giderdik (diğer evlerin olduğu gibi o evin de kapısı her zaman açık olurdu) ve masaya birkaç bozukluk bırakıp aramamızı yapardık. Sokaklarda beşten fazla araba olmazdı; eğer bir Mercedes'e rastlarsak onun yurt dışından misafir olarak gelmiş olduğunu bilirdik.

Kapısı her zaman açık olan kapılar artık kilitli. Bildiğim sokaklara yabancıyım artık. Şimdilerde insanlar sadece kariyer basamaklarını tırmanıp mal mülk edinme sevdasındalar. Bunları hangi yollarla elde ettikleri önemli değil, yeter ki sonuca ulaşsınlar.

DÜNYA TİCARETHANESİ

Para biriktirmek, mal varlıklarımızı uzun süre için saklamanın kolay bir yolu. Bu birikim bizden alınacak olsa, yine de doğayı sömürmeye devam eder miydik? Kolay yoldan birikim yapma yolumuzu, parayı kaybedecek olsak, bu yalnızca ihtiyacımız olanı tüketmemizi sağlardı. Böylece her dakika biri çıkıp bir hektar alanı tahrip ederek ormandaki ağaçları banka hesabındaki rakamlara dönüştürmezdi. Hâliyle de ağaçlar ait oldukları yerde bizlere hizmet etmeye devam ederdi.

Dünyayı perakende ticareti olarak, bu ticareti yönetenleri de dünya liderleri olarak düşünelim. Bu yöneticiler dört yıllık kontrata sahip olsunlar. Yani bu dört yılda ellerinden gelen her şeyi yapmak zorundalar. Kâr-zarar tablosunda daha fazla kâr yapmış gibi görünmek için yazar kasalardan ve ofis malzemelerinden bazılarını satmaya karar veriyorlar. İşe yarıyor: hissedarlar -bizler-, bilanço ve gelir tablosuna bakmaya yeltenmiyoruz bile ve yöneticiler kontratlarını uzatmayı başarıyorlar. Bir sonraki yıl kâr oranı düşüyor çünkü sattıkları malzemeler yokken pek çok işleri aksıyor. Bu yüzden tekrar aynı hataya düşüp yine ellerindekileri satıyorlar. Ofislerinde hiçbir şey kalmayana dek her şeyi satıyorlar. Hissedarlar da kısa hayatlarını

idame ettirmeye yetecek kadar şey satın almaktansa kâr oranlarını arttırmanın peşine düşüyorlar.

Dünyamız için de aynı durum söz konusu. Bizler elimizde avucumuzda ne varsa tüketiyoruz ve *planlı eskitme*[4]ye tabi ürünlerle kendimizi avutuyoruz. Oysa bu hiç de tavsiye edilmeyen bir strateji. Adbusters dergisinin kurucusu Kalle Lasn, 2009 yılında söylediklerine kulak verelim:

> *"...ekonominin en temel kanununu ihlâl ederek zenginleşiyoruz: Sermayeni satıp gelir elde edemezsin. Kırk yılı aşkın süredir ormanları yok ediyoruz, nehirlerde ve okyanuslarda yaptığımız yanlış avlanma, deniz canlılarını yok olmaya itiyor. Petrol kaynaklarını su içer gibi tüketiyoruz. Dünyamızın sermayesini satıp adına da gelir diyoruz. Bu yüzden dünya, tıpkı ekonomi gibi, krizin eşiğinde."*

SATMANIN VE VERMENİN FARKI

Spiritüel değerlere pek de inanan birisi değilim fakat kendi oluşturduğum bazı değerlerim var. Bu değerler inandığım şeyleri soyut olarak değil, somut bir şekilde hayata geçirmeyi kapsıyor. Aklımızın, kalbimizin ve ellerimizin arasındaki mesafe ne kadar yakın olursa gerçek hayata o denli yakın olacağımızı düşünüyorum. Bana kalırsa spiritüellik ve fiziksellik -soyut ve somut- bir madenî paranın iki yüzü gibi.

Dürüst olmak gerekirse parasız yaşadığım zaman bunun maneviyatımı da etkilediğini gördüm. Çalıştığımızda karşılığını alıyoruz hatta bazı şeyleri sırf karşılığında kazandıklarımız için yapıyoruz. Karşılık beklemeden bir şeyler yaptığımızdaysa insanlarla aramızda bir bağ kuruyoruz, bu da güçlü bir topluluğun parçası olmamızı sağlıyor. Karşılık bekleyerek

4 (Built-in Obsolescence). Ürünlerin ömürlerini bilerek kısa tutma ve böylece tüketimi destekleme yöntemidir.

yaptıklarımızın sonucundaysa böyle bir bağa ulaşmak söz konusu bile değil.

Bir diğer sebep ise daha basit ve daha kişisel: Yoruldum. Çevresel yıkımlara şahit olmaktan bıktım, usandım. Şu üç günlük dünyada sanki beni sonsuza kadar güvende tutacak şey paraymış gibi bankalara koşmaktan yoruldum. Bizler Batı'da ucuz enerjiyle hayatlarımızın depolarını doldurabilelim diye Orta Doğu'da yıkılan şehirleri, parçalanan aileleri izlemeye artık dayanamıyorum. Bunu değiştirmek için bir şeyler yapmak istiyorum. Takım ruhu istiyorum, rekabet değil; arkadaşlığa inanıyorum, kavgaya değil. İnsanların dünyayla, dünya üzerinde yaşayan her canlıyla ve birbirleriyle barış imzalamalarını istiyorum.

PARASIZ NASIL YAŞANIR?

Parayı neden bırakmamız gerektiğini mantıklı sebeplerle açıklamak gerekiyor; bunu yapmanın hiç de kolay olmadığını da. 2007 yılında denemeye karar verdim. İşe önce Bristol Limanı'nda duran teknemi satarak başladım. Buradan elde ettiğim parayla da Serbest Ekonomi Hareketi'ni başlattım. Belki bazıları parasızlığı savunan bir projeyi başlatmak için para kullanmamı ikiyüzlülük sayacaklar. Fakat benim paraya bakış açım petrole olanla birebir aynı: İkisini de kullanma amacımız geleceğe sağlam altyapılar kurmak için olmalı.

LETS ve Timebanks gibi yerli ekonomi planları oluşturan kurumlarla ilişkilerim oldu. Ürettikleri bu planlar hâlihazırda kullanılan ekonomik planlara bir alternatif oluşturabilirdi. Fakat onların sistemi de *değiş-tokuşa* dayanıyordu. Bana göre bir topluluğu oluşturan ve farklı farklı becerilere sahip insanların birbirlerine yardım ederken *"Karşılığında ne alırım acaba?"* diye düşünmemeleri gerekir. Güven duygusu, ihtiyaç anında birbirine yardım edecek bir topluluğa ait olmakta yatıyor. Yardım ettiğin birisi karşılığında sana yardım etmeyebilir ya da

bir başkası sen ona hiç yardım etmemiş olsan da sana destek olabilir. Bununla, gerçekte uygulanan ekonomi politikası arasındaki fark şu: Biri güven duygusunu bilgisayar ekranında hesaplamalar yaparak oluşturmaya çalışıyor, diğeri ise kurulan bağlar sayesinde doğal olarak ortaya çıkan bir güven duygusuna sahip. Biri güçlü topluluklar oluşturuyor, diğeri evlerin arasına yüksek çitler örüyor.

Teknemi satarak kazandığım parayı insanların birbirlerine karşılık beklemeden ve gönüllü bir şekilde yardım edebilecekleri bir site kurması için web tasarımcısına ödedim. Temel amaç, insanlara birbirlerine yardım etme fırsatı sunacak işlevsel bir site oluşturmaktı fakat bunu nasıl yapmam gerektiğinden emin değildim. Sonunda işin kalbinde *paylaşma*nın olduğunu hatırladım. Paylaşmak, dünyada daha az kaynağın kullanılması demekti. Aynı zamanda, insanları bir araya getirmenin dolaylı yolu da olabilirdi. Bir insanı, size bir şey verdi diye daha az sevdiğiniz oldu mu? Ben de onu diyorum. Paylaşmak iki kişi arasında bağ kurar, güvensizlikleri azaltır ve insanları içinde yaşadıkları dünyanın daha iyi bir yer olabileceğine inandırır. Barış, ancak bölük pörçük yapılan iyilikler bir bütün hâline geldiğinde sağlanabilir. Bütünü oluşturan elbette ki parçalardır.

Serbest Ekonomi Hareketi, insanların birbirlerine yeni şeyler öğrettikleri ve paranın, yaşamın devamı için temel koşul olmadığı yolları gösteren bir web sitesi planıyla başladı. Sitenin adı justfortheloveofit.org; bu isim projenin ruhunu da özetliyor.

Sitenin, daha çok yeniyken başarıyı yakalayabilmesi beni oldukça şaşırtmıştı. Aslında projenin temelini oluşturan fikir çok eskiydi fakat onu uluslararası bir platformda pratiğe dökmüş olmak fikre bambaşka bir boyut kazandırdı. Bir yıl içinde gazeteciler parasız yaşama hareketini anlatmak için *Serbest Ekonomi* terimini kullanmaya başladılar.

DEĞİŞİMİN KENDİSİ SEN OL

2008'in başlarında, istediğim değişimin ne olduğunu bulmaya yaklaştığımı hissetmiştim. İnsanlara bilgi ve becerilerini satmak yerine paylaşma imkânı sunan bir proje yürütmenin bana öğrettikleri oldu: Eğer dünyanın paraya daha az tamah etmesini istiyorsam önce kendim yapmalıydım bunu. Böyle bir yaşam gerçekten mümkün mü, görecektim.

Haziran 2008'de, parayı bir yıllığına hayatımdan çıkarmaya karar verdim. Kasımın sonunda, Uluslararası Satın Almama Günü'nde[5] başlayacaktı her şey. Bunu arkadaşlarıma anlattığımda delirdiğimi düşündüler. "Neden?" diye sordular, "Sence de aşırı uç bir şey değil mi bu?" (*Aşırı uç*, genelde hayatımı tanımladıkları kelimeydi.) Aşırı uç nedir? Bence binlerce dolar verip plazma ekran televizyon almak aşırı uç bir şeydir. İklim değişiklikleri, aşırı petrol üretimleri... Uç olan bunlardır. Bu problemlerin çözümü de elbette alışılagelmiş yollarla bulunamaz.

5 Tüketim kültürünün protesto edildiği 24 Kasım günüdür.

2

GİRİŞİMİN KURALLARI

Ailem bu zamana kadar aldığım bütün kararları desteklemişti ve parayla ilişkimi kesmeden önce çok zengin bir futbolcu olmayı hayal ediyordum. Futbolun, parayla ilgili olmasa da bana öğrettiği bir şey vardı: Her oyunu kurallarına göre oynamak gerekir. Bu yüzden parasız bir yıla başlamadan önce kendime mantıklı kurallar koymaya karar verdim.

Bana bu kuralları soran insanlar ikiye ayrılıyorlardı. Bir grup, kurallarım olmasına şaşırıyor, bu oyunda rakibim olmadığı için canım nasıl istiyorsa öyle davranabileceğimi söylüyordu. Diğer grup ise kendimi ihtimallere nasıl hazırladığımı; a, b, c planlarımın neler olduğunu öğrenmek için can atıyordu.

Birinci grubun düşünceleri kısmen yanlıştı çünkü bu oyunu tek başıma oynamıyordum; rakiplerim vardı. Mesela iç sesim en büyük rakibimdi. Onun soğuk bir kış gecesi kamp ateşinin önünde arkadaşlarla viski yudumlama fikri karşısında kontrolünü kaybedeceğini biliyordum. İkinci rakibim ise elbette çikolataydı. Kurallar olmazsa bazı durumlarda taviz vereceğimden korkuyordum. Bir kere yenilirsem bir daha ayağa kalkamayabilirdim. Zaaflarının farkında olmak büyük bir güçtür. Bu yüzden olası eleştirilerden değil, kendi zaaflarımdan korkuyordum.

Benim yaptığım gibi her şeyi halkın gözleri önünde yapmaya kalkışırsanız, başarısız olduğunuzda size yöneltilecek oklara hazırlıklı olmak zorundasınız. Aslında irtibatta olduğum gazetecilerle aram fena sayılmaz. Hatta bir tanesi samimi bir şekilde bana desteğini sunmuştu. Fakat itiraf edelim, gazeteciler

büyük hikâyeler yakalayabilmek için para alıyorlar. Hepsinin Serbest Ekonomi Hareketi'ni desteklemek için hazırda beklediklerini düşünmek safça olur. İsmini vermeyeceğim bir gazete, çalışanlarından birini beni izlemesi için görevlendirmeyi ve herhangi bir durumda para harcayıp harcamadığımı kontrol etmeyi bile düşünmüş. Bu gazetede çalışan editörlerden biri arkadaşlarımdan birinin ev arkadaşıydı, bu durumu da onun sayesinde öğrenmiştim. Klavyeleri başında nasıl bir hikâye kurguladıklarını tam olarak bilemiyorum tabii.

Peki on iki ay boyunca yaşayacağım hayatın kuralları nelerdi?

1. TEMEL KURAL: PARASIZLIK

Bir yıl boyunca para almayacak ve harcamayacaktım. Çekler, kredi kartları, nakit para; hiçbiri yok. Bundan taviz vermek de yok. İhtiyacım olan her şeyi para kullanmadan temin etmem gerekiyordu. Parasız bir yıldan sonra yeni bir hesap açmanın çok zor olacağını bilsem de banka hesaplarımı kapattım.

2. NORMALLİK KURALI

Normallik bu deneyi tanımlayacak en iyi ifade olmayabilir. Fakat karşılaşabileceğim olası durumları atlatabilmek için normal olmayı denemem gerekiyordu. Aksi takdirde bu işin altından kalkamazdım ve -kısmen de olsa- sıradan bir yaşam süremezdim.

Biri çıkıp "Eğer şöyle şöyle olursa ne yapacaksın?" gibi sorular yönelttiğinde eskiden ne yapıyorsam onu yapmayı düşündüğümü söylüyordum. Örneğin bana en sık sorulan soru "Bir arkadaşın sana yemek ısmarlamak isterse ödemesine izin verecek misin yoksa takas yöntemini mi kullanacaksın?" sorusuydu ki böyle sorular insanı biraz sinirlendiriyor. Elbette arkadaşımla bir şeyleri takas etmeyeceğim. Normal hayatımda kimseye yediğim yemeği ödetmem ki ben. Bu yaşam tarzıma tamamen aykırı.

Bazı noktaları açığa kavuşturalım. Öncelikle eğer arkadaşlarımdan biri sırf yiyecek yemeğim var mı yok mu diye endişelendiği için beni yemeğe davet edecek olsa eski hayatımda da deneyim boyunca yaşayacağım hayatta da buna evet demezdim. Benimle olmaktan keyif aldığı için beraber yemek yemek istiyorsa tamam fakat bana acıyorsa bu kabul edilemez bir şeydi. Ayrıca bir yıl boyunca bağımsız yaşamayı hedefliyordum. "Bağımsız" benim için aydınlanma, ısınma, yemek yeme, iletişim kurma ve ihtiyacım olmayan şeyleri nasıl değerlendireceğim konularında *kendi başımın çaresine bakacağım* anlamına geliyor. Fakat bir arkadaşımla berabersem ve ışığı açtığında ya da müzik çalmaya başladığında odadan kaçmamı beklemeniz saçma olurdu. Daha önce atılmak üzere olan bir bilgisayar ve eski model bir cep telefonu edinmiştim. Yani uzaktaki arkadaşlarımdan birini ziyaret ettiğim sırada bunları şarj etmem gerekirse onların elektriğini kullanmakta bir kötülük görmüyorum. Onlar bana geldiğinde de elde ettiğim güneş enerjisini hizmetlerine sunmaktan mutluluk duyacaktım.

Almak, verene cömert ve kibar hissettirdiği için önemli bir şeydir. Alan olmazsa veren de olmaz ancak verebiliyor olmak büyük bir lütuftur. Ayrıca bu deneyi günlük hayata uygulanabilir kılmak için de *almak* hayatî derecede önemliydi.

3. İYİLİK BUL İYİLİK YAP KURALI

Bu fikir aynı ismi taşıyan Hollywood filminden çok daha önce aklıma gelmişti. İyilik Bul İyilik Yap filmi, öğretmeninin dünyayı daha iyi bir yer hâline getirmek için neler yapılması gerektiğini sormasıyla aklına harika bir fikir gelen çocuğun hikâyesi. Çocuk, bir kişi üç kişiye yardım ettiğinde bu üç kişinin de başka üç kişiye yardım etmesini ve böylece sonsuz bir yardım halkası kurmayı öneriyordu. Bu halkanın ucu da eninde sonunda ilk yardım eden kişide birleşiyordu.

Geleneksel takas yöntemini bu konseptle değiştirmeyi planlıyordum. Geleneksel takas yönetiminde iki kişi bir fiyat üzerinde anlaşıyor ve ona göre değiş tokuş işlemi gerçekleşiyordu. Bu, insanlar arasında bir birliktelik sağlasa da para kullanmaktan farksızdı. Fakat İyilik Bul İyilik Yap konseptinde almanın ve vermenin fiyatı yoktu. Karşılıksız vermenin ilişkileri kuvvetli bağlara çevirecek bir gücü vardı fakat takas yöntemi bu güçten yoksundu.

Birinin, karşılığında bir şey istemeden sadece yardım etmek için iyilik yapması, özellikle de bize her zaman önce kendimizi düşünmemiz gerektiğini öğreten yirmi birinci yüzyılda, çok zordu. Fakat doğa böyle işliyordu. Elma ağacı meyvelerini karşılık beklemeden veriyordu. Alan kişinin, tohumlarını dünyaya saçarak daha çok elma yetişmesini sağlayacağını umuyordu yalnızca. İyilik Bul İyilik Yap da böyle bir şeydi.

Peki benim deneyime ne gibi bir faydası olacaktı bunun? Birine yardım etmeden önce koşullar öne sürmedim hiçbir zaman; sadece yardım ettim. Bu güvene dayalı bir tutumdu. Yardım ettim çünkü ancak bu şekilde ihtiyacım olduğunda bana yardım edecek birileri çıkacaktı. Klişe olacak ama ne ekersen onu biçersin, değil mi? Dünyaya faydan olsun diye çabalarsan, dünyadan en çok faydalanacak olan sen olursun.

İyilik Bul İyilik Yap güzel bir teori ve günlük hayatımızda kullansak dünyayı çok daha arkadaş canlısı bir yer hâline getirebilir. Çoğu zaman ileriyi göremediğimiz ve sadece kendimizle ilgilendiğimiz için sadece biriktiriyoruz. Böylece ekonomik anlamda güvende olacağız ve bolluk içinde yaşayacağız. Çok yanlış bir düşünce bu. Ancak vererek ve paylaşarak hem maddî hem manevî anlamda tatmin olmuş hissedebiliriz. Böylece daha güçlü arkadaşlıklarımız olur ve karşılık beklemeden paylaşmanın hazzına varabiliriz.

4. SAYGI KURALI

Başkalarına saygılı olmak hayatın gereklerinden biri ve bu bazen taviz vermek anlamına da geliyor. Parasız yaşamayı düşünsem de başkalarının evlerine ziyarete gitmem gerekecek. Yani insanların arasında olmaktan kaçamam. Bu yüzden onların misafiriyken benimle paylaştıkları imkânları reddedemem. Örneğin her yere yanımda bir kürekle gidip bahçelerine bir çukur kazarak tuvaletimi yapamam. Böyle bir şey yapacak olsam, beni misafir edenlerin yüzlerinde oluşacak ifadeyi tahmin ediyorsunuzdur.

Bu deney insanları rahatsız ederek ve kendimi onlardan soyutlayarak yapmayı planladığım bir şey değil. Paraya ve onun sunduğu imkânlara sırt çevirdiğim doğru fakat insanlara ve onların benimle paylaşmak istediklerine sırtımı çeviremem. Çünkü bu inandığım her şeyin yalan olması demek. İşte saygı kuralı bunu içeriyor. Bir değişiklik yapmak uğruna kalkıştığım bunca şeyin olumlu ve uzun vadede uygulanabilecek bir değişim yaratmasını istiyorum. İnsanlara bunu öğreteceksem önce onlara saygılı olmakla başlamalıyım. İnsanların hayatlarına saygı duymalıyım ki benim seçtiğim hayata saygı duyulsun.

5. FOSİL YAKITA HAYIR KURALI

Daha önce de belirttiğim gibi, petrol eninde sonunda tükenecek ve biz yeni kaynaklara ihtiyaç duyacağız. Ham maddesi petrol olan ürünler çevreyi inanılmaz derecede kirletiyor ve bu ürünleri sürekli kullanıyor olmak devleti yeni petrol kaynakları bulmaya yönlendiriyor. Bunun sonucunda da dünyanın dört bir yanında savaşlar çıkıyor.

Savaşların sorumlusu olmak istemiyorum. Bu yüzden devletin benim için fosil yakıt arayışına girmesine gerek olmayacaktı. Biri beni gideceğim yere arabasıyla bırakmayı önerirse onu kibarca reddedecektim. Fakat otostop yapmaya karşı değildim;

sonuç olarak o araba o yolu gidecek beni de almasında bir sakınca yoktu. Elbette parasız yaşıyor olmam başkalarının paralarına sırtımı dayamak demek değildi. Otostopa da yalnızca gideceğim yer yürüme mesafesinde değilse ya da bisikletle gidilebilecek bir yer değilse başvuracaktım. On sekiz mil uzaklığındaki Bristol'e arkadaşlarımı görmeye ya da yiyecek bulmaya yürüyerek gidebilirdim ama ülkeler arası yolculuk yapmam gerekiyorsa elbette arabaya ihtiyaç duyacaktım.

6. ERKEN ÖDEMEYE HAYIR KURALI

Biriken faturaları erken ödemem gerekmeyecekti çünkü faturam falan yoktu, parasız yaşıyordum ben. Gerekli altyapıyı kurmak kolay olmadı tabii. Aslına bakarsanız geleceğimin altyapısını kuruyordum. 29 Kasım 2008'de, yani "Hiçbir Şey Alma" gününde başladığım hazırlıklar altı ayımı aldı.

3

TEMELLERİ ATMAK

Dürüst olmak gerekirse parasız yaşamanın bu kadar zor olacağını düşünmüyordum. Kenarda paramın olması herkes gibi beni de mutlu ediyordu ama bundan vazgeçmiştim artık. Seçtiğim yola adımımı atmamla beraber pek çok engelle de karşılaşmaya başlamıştım. Parasız yaşamanın kendi zorluğu var evet fakat yaşadığımız çağ bizi rahatımıza öylesine düşkün hâle getirmiş ki yaradılıştan gelen becerilerimizin çoğunu kaybetmişiz. Geçmişte insanlar parasız yaşayabiliyorlardı; bugün bizler ne yazık ki bu gücün farkında değiliz.

Bu hayatın bana gösterdiği ilk şey parasız yaşamakla az miktarda parayla yaşamak arasında büyük bir fark olduğuydu. Birleşik Krallık hükümeti ortalama yıllık gelirin %60 altında geliri olan haneleri fakir kabul ediyor. Başka bir deyişle, 5.800 Euronun altı yoksulluk ve 5.000 Euronun altı aşırı yoksulluk olarak adlandırılıyor ki buna dünyada cehennemi yaşamak da diyebiliriz. Daha da ilginç olan ise devletin resmî verilerine göre Birleşik Krallık'ta on üç milyon insanın yoksulluk sınırında yaşıyor olması.

Aslına bakarsanız yoksulluk komik bir olgu çünkü insanlar yalnızca maddî durumlarına bakılarak yoksul kabul ediliyorlar. Yani kazançları başkalarınınkiyle kıyaslanıyor. Oldukça mutlu bir hayatı olmasına rağmen sırf parası az diye aşırı yoksul olarak sınıflandırılan insanlar var. Oysa çok zengin olmak kişiyi mutlu etmeye yetmiyor. Ne kadar çok kazanıyor olsa da hep daha fazlasını isteyenler yoksul, elindekiyle yetinenlerse zengin

sayılmalı. Birleşik Krallık'taki yoksulluk da paranın miktarıyla alakalı değil. Manevî bir yoksulluk var; yalnızca maddî kazançların doldurabileceğini sandıkları korkunç bir yoksulluk. Üstelik Afrika'daki maddî yoksulluğun sebebi de Batı'nın manevî yoksulluğu. Biliyorsunuz, IMF(Uluslararası Para Fonu) *gelişmekte olan* ülkelerden kestiği faturalarla Batı'da bizim bitmek tükenmek bilmeyen isteklerimizi karşılamak için kurulmuştu.

Hayatımı biraz düzenlersem 5.000 Euro kiramı ödeyip günlük ihtiyaçlarımı karşılamaya yeter de artar bile. Problem bu parayı nasıl yöneteceğimizi bilmemekten kaynaklanıyor. Diyelim ki aylık 50 Euroya çalışıyorsunuz ve kaleminizin mürekkebi bitti. Kalemler, parasal açıdan bakarsak, ucuzdur. Neredeyse herkes yakınlarda bir kırtasiyeden ucuz bir kalem temin edebilir. Fakat hiç paran yoksa durum değişiyor. Kalemlerin inanılmaz derecede ucuz olmasının bir önemi yok; paran yoksa o ucuz kalemi bile alamazsın. Asgari ücretle çalışan birinin bir dakikasının ücreti bir kalem almaya yetiyor. Bu yüzden kimse günün dörtte üçünü mürekkep mantarı kullanarak kalem yapmaya harcamak istemiyor. En başta söylediğim az parayla yaşamak ve parasız yaşamak arasındaki fark da işte bu.

TÜKETİM ALIŞKANLIKLARIMIN ANALİZİ

Görünen o ki gazeteciler ve muhabirler yapacağım deneyin insanı korkutan yanlarını görmeye pek hevesliydiler. İlk zamanlar bunu nasıl yapacağımı sorup durdular. Kısa ve öz bir cevap bekliyorlardı benden ancak parasız nasıl yaşayacağımı bir iki cümlede özetlemem mümkün olmuyordu. O yüzden bu soruya verilebilecek en iyi cevabın bir yıla nasıl hazırlandığım olduğuna karar vermiştim.

Bu bir yıl nasıl yaşayacağıma dair kurallarımı belirledikten sonra bir not defteri alıp bugüne kadar paramı nelere harcadığımı listeledim. Bu benim *bitir şu işi* listemdi. Aklıma gelenleri toparlamak adına yiyecek, enerji, ısınma, ulaşım, eğlence,

aydınlanma, iletişim, okuma, sanat gibi kategoriler oluşturdum. Kendisini *ılımlı tüketici* olarak tanımlayan ben not defterinin yarısını çoktan doldurmuştum ve elimde kabarık bir liste vardı. Yıllık geliri dudak uçuklatan biri böyle bir liste yapsa acaba defterin ne kadarı dolardı diye düşünürken tüylerim ürpermişti.

Para kullanmadan da elde edebileceğim neler var, görmek için listeyi tekrar inceledim. Daha yarısına gelmeden gördüm ki para harcadığım ihtiyaçlarımın çoğu kendi üretebileceğim şeylerdi. Güzel bir başlangıç yapmış oldum. Bu defter yolumu çizmemde bana çok yardımcı olacaktı. Fakat ihtiyaçlarımı karşılayabilmek için kendimi geliştirmem, yeni şeyler öğrenmem gerekiyordu. Gerekli altyapıları kurmam ne kadara mal olacaktı? Bunlar ne kadar zamanımı alacaktı? On iki ay boyunca daha az tüketecek ve daha fazla üretecektim. Üstelik yazdığım notlar bana öncelikli ihtiyaçlarımı ve gereksiz harcamalarımı açıkça göstermişti.

Harcamalarımın ne kadarının gerekli olduğunu sorgulamaya başlamıştım. Ekmeğe karşı derin bir sevgi duyuyorum. *Bitir şu işi* listem bana ekmeğe ulaşmam için önce tahıl bulmam ve onu bisikletimin dorsesine doldurmam gerektiğini söylüyordu. Sonra tahılı unla karıştırıp kol gücüyle çalışan değirmende öğütecektim. Mayayı da kendim yapıp beş gün bekletmeliydim. Sonunda ekmek hamurunu elde ettiğimde onu pişirmem gerekiyordu. Sadece pişirme işi bile birkaç saatimi alacaktı. Yapımı neredeyse bir hafta süren ekmek piştiğinde onu afiyetle mideye indirecek hâlim kalacak mıydı acaba?

Sürdürülebilir Tarım ideolojisini destekliyorum. Bu ideoloji, doğal ekosistemleri ve doğanın dengesini örnek alarak yaşam alanları ve yiyecek üretme sistemleri oluşturmayı savunuyor. Atık miktarını en aza indiren bu sistem ayrıca enerji tasarrufu yapıyor ve iş yükünü azaltıyor. Kendime tembel diyemem ama bir yiyeceği yaparken harcadığım enerjiyi onu yediğimde geri kazanamıyorsam ona saatlerimi vermek yerine uzanıp kitap okumayı tercih ederim. Ekmeği satın almayacaksam ve

onca enerjiyi harcamak istemiyorsam başka bir yol bulmalıydım. Buldum da. Her gün tüketmektense ekmeği kendim için bir ödüle dönüştürmeye karar verdim. Onun yerine çavdar tohumu ekip, filizlenene kadar günde iki kere sulayacaktım. Hasat zamanı geldiğinde beş dakika içinde toplayıp bir haftamı ekmek yapmaya adamaktan kurtulacaktım. Çavdar, ekmekten çok daha enerji vericiydi; tadını ve kokusunu göz ardı edelim.

Her şeye alternatif bir yol bulunabilirdi ve ekmek bunun yalnızca bir örneğiydi. Yaptığım liste bana bir şey daha göstermişti: İronik ya da çelişkili gelebilir ama bir yıl parasız yaşayabilmek için para biriktirmek zorundaydım. Bir hafta içinde petrol kullanmayı durduralım ya da hemen yarın para harcamayı keselim demedim hiç. Bunların olmasını isterim elbette ancak yaşamımız petrol ve para üzerine kurulu. Ben petrolün sınırlı bir kaynak olduğunu savunduğum gibi para için de aynısını düşünüyorum. İlle de para kullanacağım diyorsak en azından gerekli durumlarda ve aşırıya kaçmadan kullanalım. Örneğin, sürdürülebilir altyapılar üretebilmek için petrolden ve paradan faydalanmaya karşı değilim. Bunları gerçekleştirmek için devrim yapmaya da gerek yok. Temelde ihtiyacımız olan şeyler gelişim, değişim ve dönüşüm hareketi.

İhtiyacım olacak altyapıyı kurmak adına dört ayda 1.600 Euro biriktirmem, sonrasında gerekli malzemeleri toplayıp her şeyi zamanında yetiştirmem gerekiyordu. Ev dâhil ihtiyacım olan şeyleri bir şekilde temin etmeliydim; sıfır ya da ikinci el. Yoksa bu deney daha başlamadan bitecekti. Her şeyi satın almayı düşünmem elbette söz konusu değildi. Başkalarının gözden çıkardığı, atmak üzere olduğu şeyleri alabilirdim; böylece projemin ruhunu öldürmemiş olurdum. Belki çok zaman harcamam gerekecekti, bu yüzden bir an önce her şeyi halletmem gerekiyordu.

Araştırmalarım ve ihtiyaç listem hazırdı. Kasımın sonu gelmeden işleri yoluna koymak zorundaydım.

ALTYAPIYI KURMAK

BARINMA

Hayatta kalmak için ihtiyaç duyulanların başında barınma geliyor. Bir yıl parasız yaşamaya karar verdiğimde kiramı nasıl ödeyeceğimi düşünmeye başlamıştım. Normal bir evde yaşamam mümkün değildi, zira azımsanamayacak miktarda para gerektiriyordu bu. Çadırda, yurt çadırında, karavanda nerede olursa olsun yaşayacak bir yer bulmalıydım. Elbette çadır kışı geçirmek için iyi bir fikir değildi fakat alternatif bulamadığım takdirde başka çarem kalmazdı. *Bitir şu işi* listemde barınma için 500 Euro ayırmıştım; 500 Euro, yaşadığım yerdeki ev fiyatlarının %0.2'sine karşılık geliyordu. Bu parayla harika bir çadır, kıytırık bir karavan ya da bir yurt çadırı alabilirdim -ki buna param yeter mi, bilmiyordum-. Bir sabah şansımı denemeye karar verdim ve Freecycle[6]'da bir ilan verdim: ARANIYOR: Barınma ihtiyacımı karşılamak için herhangi bir yapı; çadır, yurt çadırı ya da karavan.

Bu sitede karavan bulabilmenin hayalini bile kurmamıştım. Bu yüzden bir kadın karavanı olduğunu ve bana vermek istediğini söylediğinde ne kadar şaşırdığımı tahmin edeceksiniz. Elbette bunun doğru olmadığını düşündüm; kandırılıyordum ya da hayallerimle oynanıyordu. Hayır, hiçbiri değildi. On yaşından fazla olduğu için artık karavan parklarına kabul edilmeyen fakat elden ayaktan kesilmemiş hatta gayet dinç duran bir karavandı bu. Sahibi onu elden çıkaramamıştı ve onun için aylık 25 Euro ödemesi gerekiyordu. Kadına, karşılığında benden ne istediğini sordum. Anahtarları avucuma bıraktı ve artık karavanın benim olduğunu söyledi. Turnayı gözünden vurmuştum. Beklediğimden çok daha büyük, sıcak ve sağlam bir evim

6 Freecycle Network, Arizona'da ve Birleşik Krallık'ta bulunan kar amacı gütmeyen bir organizasyon. Yeniden kullanılabilir ürünleri depolama alanlarından yönlendirmek için dünya çapında *hediye grupları* ağı kurmuştur.

vardı artık ve ev bütçesi için ayırdığım 500 Euroya ihtiyacım kalmamıştı. Karavan ikinci el olduğu için de ayrıca mutluydum.

BİR ŞEYLERİ ÜCRETSİZ EDİNMEK

İnsanların artık ihtiyaç duymadıkları eşyalarını sattıkları, onlara ihtiyaç duyan insanlarla buluşturan iki harika site var: Dünyanın dört bir yanından insanları buluşturan **Freecycle** (www.freecycle.org) ve **Freegle** (www.ilovefreegle.org). Bu siteler hâlâ kullanılabilir eşyaları çöplüklerden kurtarmakla kalmıyor (Freecycle her yıl dört milyon ton kullanılabilir ürünü geri kazandırıyor.) ayrıca karbondioksit içeren ürünlerin üretimlerini de düşürüyor.

Bu sistemde insanlar kullanmadıkları ürünlerin tanıtımını yapıyor ve ihtiyaçları olan ürünler için ilan verebiliyorlar. Yani alıcı ve ürününü yeni sahibine ulaştırmak isteyen satıcı, uygun bir zamanda buluşarak el değiştirme işlemini gerçekleştirmiş oluyor.

Daha geleneksel bir diğer yol ise ikinci el eşya pazarlarına gitmek ya da komşularınızın evlerinin önüne bıraktıkları eşyalardan işinize yarayanları almak. Buralarda neler bulabileceğinizi gördüğünüzde siz de şaşıracaksınız. Benim eşyalarımın da çoğu çöpe gitmekten son anda kurtulan ikinci el eşyalardır.

Artık evim bir karavandı ve onu ücretsiz bir şekilde park edecek bir alan bulmalıydım. Birkaç gün önce yaptığım hesaba göre ödediğim kira yedi iş günü çalışmamın karşılığında aldığım paraya denkti. Artık bu kirayı ödemeyeceğime göre zamanımı sosyal sorumluluk projelerinde çalışarak geçirebilirdim. Bu sürede de karavanımı onlara ait bir alana park edebilirdim.

Bana böyle bir imkân sunabilecek kurumları araştırmaya başladım. Gözüme ilk çarpan Bristol'ün yakınlarındaki Radford Mill Çiftliği'ydi. Aslında şehre en uzak alan burasıydı fakat proje gerçekten ilgimi çekmişti. Onlara isteklerimi sunduğumda diğer gönüllülerden daha çok çalışmamı istediler yani haftada üç gün çalışacaktım. Bu da başımı sokacak bir yerim olsun diye ayda on iki gün çalışmak demek oluyordu. Bristol'deki

odamın kirasını ise ayda yedi gün çalışarak ödeyebiliyordum. İkisi kıyaslandığında yedi gün çalışmak daha kârlı görünebilir ve kaçmak istediğim yaşam tarzı da tam olarak buydu.

Çiftliğin sahipleriyle yaptığım anlaşmaya göre haftada üç gün, dokuz saat çalışacaktım fakat bu esnek ve resmî olmayan bir anlaşmaydı. Zaten insan istediği işi yapıyorsa fazladan çalışılan birkaç saat pek de gözüne batmıyor. Ekili alanların sorumluluğu bendeydi ve tabii organik bir çiftliğin gerektirdiği ufak tefek temizlik ve gübreleme işleriyle de uğraşacaktım. Çiftlik yüz dönüm araziyi kapsıyordu, bu yüzden de kendi besinlerimi yetiştirebileceğim alanlar vardı.

Yeni evimde en büyük problemim tuvalet olmamasıydı. Bu yüzden kompost tuvalet yapmaya karar verdim. Bu tuvaletin normal tuvaletten tek farkı sifonu olmaması ve bu sayede gereksiz yere su israfı yapmamasıydı; üstelik doğal gübre imkânı sağlıyordu. İki seçeneğim vardı: Üç gün harcayıp muntazam ve ayaklı bir tuvalet yapabilirdim, böylece kolayca *insan gübresi* üretebilirdim. (Evet, *insan gübresi*, yanlış okumadınız.) İnsan gübresi çok faydalı bir gübre türüdür. Tuvaletin ayaklı olması da bu gübreyi elde etmemi kolaylaştırırdı. Diğer seçenek ise yarım saat harcayarak toprağı biraz kazar ve kenarlarını çevirip tuvalet için bir alan oluşturabilirdim. Kabaca anlatmak gerekirse bu alanın kullanımı şöyle: Tuvaletinizi yaptığınızda kötü kokuları, fareleri ve sıçanları uzak tutmak için üzerini toprakla örtüyorsunuz. Kazdığınız delik artık dolduğunda da yeni bir tane alan daha kazıyorsunuz. İşte bu kadar. Ayrıca yeterince derin kazarsanız duş alırken de bu çukuru kullanabilirsiniz. İnsanların göz manzaralarını pek umursamıyorum ama kimsenin soğuk bir kış günü köpeğini gezdirirken, ağacın altında titreye titreye yıkanan İrlandalı çıplak bir adama rastlamak isteyeceğini de sanmam.

Tuvalet için ürettiğim fikir beni ziyaret edenlerin çoğuna komik gelse de bu aslında savunduğum şeylerin sembolü gibi bir şeydi. Bu tuvalet zekânın ve hem doğaya hem de insanlara duyulan saygının bir göstergesiydi. Nehirleri kirletmektense

doğal gübre üretecektim, fena mı? Değişim ancak doğaya duyulan saygının ödülü olabilir. Normal tuvaletler benim için deliliği ve doğayı tahrip etmeyi simgeliyor. Temiz suyu alıp bir güzel pisletiyoruz. İnsan gübresi toprağa faydalı fakat su kaynaklarını kirletiyor. Kirlenen suyu temizlemek için de arıtma tesisleri kuruyoruz. Orada kimyasallarla temizledikleri suyu bize geri satıyorlar. Bu, inanılmaz ölçüde enerji harcadığımız ve önce kirletilmiş daha sonra da kimyasala bulanarak temizlenmiş suları içtiğimiz anlamına geliyor. Ne büyük delilik! Doğayı hiçe sayan yaşam tarzımızı da özetliyor maalesef.

Hindistan'ın İngiltere'den bağımsızlığını kazanmaya çalıştığı yıllarda Gandhi, mücadelenin sembolü olarak çıkrık kullanmıştı. Gerçek bağımsızlığın ancak Hindistan'ın ekonomik bağımsızlığını kazandığında geleceğini biliyordu ve özgür olma hakkını kazanmak zorundaydılar. Böylece halk İngiltere'den gelen kumaşları reddederek kendi kumaşlarını üretmeye başladılar bu da onlara hayalini kurdukları bağımsızlığı getirdi. Buradan çıkaracağımız dersler olduğunu düşünüyorum.

ENERJİ

Artık başımı sokacak bir evim olduğuna göre ikinci aşamaya geçebilirdim: Nasıl enerji üreteceğim? Parasız ve şebekeden bağımsız yaşayacaksam kendi enerjimi üretmem gerekiyordu. Tüpgaz ya da ulusal şebeke bağı olmayacaktı. Eğer bağımsız yaşamayı kafaya koymasaydım ya fatura ödemek zorunda kalacaktım ya da hiç enerji kullanmayacaktım ki bu da kulağa çok saçma geliyordu.

Şebeke ağından bağımsız yaşamayı uzun süredir planlıyor, kullandığımız enerjiyi üretme sorumluluğunu almamız gerektiğini düşünüyordum. Böylece tüketirken daha düşünceli olabilirdik. Daha da önemlisi ulusal şebeke ağının gereksiz enerji harcamaları hat safhadaydı. Bizim, su ısıtıcısının yarısını doldurup kaynamasını hızlandırma ve kullandığımız ampulleri enerji tasarruflu olanlarla değiştirme gibi yöntemlerimiz elbette

fayda sağlıyordu fakat ulusal şebeke ağının daha geniş ve sistemsel sorunlar yarattığını düşünürsek çözümlerimiz devede kulak kalıyor. Greenpeace'e göre merkezi üretim, iletim ve dağıtım modeli, enerji girdisinin üçte ikisini boşa harcıyor ve bizleri daha fazla yakıt harcamaya, bu sebeple de daha karbondioksit üretmeye itiyor. Başka bir deyişle, üretilen ve iletilen enerjinin üçte ikisi daha prizlerimize ulaşmadan yok oluyor. Devletin bize dayattığı saçma sistem bu işte ve düzeltmeye gönüllü oldukları da söylenemez. Bu yüzden iş birey olarak bizlere düşüyor.

Şebekeden bağımsız yaşamak biraz da bütçenizle alakalı. 10.000 Euronuz varsa bunu kolaylıkla yapabilirsiniz fakat 350 Euronuz varsa işler biraz zorlaşıyor. Yine de insanlara çevre dostu bir yaşamın mümkün olduğunu kanıtlama isteğim beni motive ediyordu. İnsanlar organik yiyeceklerin zenginlere hitap ettiğini düşünerek yanılıyorlar. Vücudunuza aldığınız besinleri önemsiyorsanız; kimyasalları, böcek ilaçlarını, suni gübreyi ve katkı maddelerini tüketmeyi reddediyorsunuzdur. 2008'de çalıştığım yarı zamanlı işten kazandıklarımla %100 organik yiyecekler satın alabiliyordum. O yılın sonbaharında organik beslenme ulusal bir kampanyaya -*Eat the Change*- ilham vermiş ve binlerce insan bir haftalığına organik beslenme diyeti yapmıştı.

Temelde ihtiyacım olan birkaç şey vardı: Karavanı ısıtmaya da yarayacak bir ocak, aydınlanma için gerekenler, el feneri, duş, bilgisayarın ve telefonun şarj aletleri -böylece yıl boyunca insanlarla iletişimi koparmayacak ve yaşadıklarımı kayıt altına alabilecektim-. En önemlisi elbette ocaktı. Ocak olmadan yemekleri pişiremezdim. Aklıma ilk gelen şey ısınmayı ve yemek pişirme işini aynı anda halletme fikriydi. Böylece ikisi için ayrı ayrı enerji harcamaya gerek olmayacaktı. Sorun şuydu ki sıcak yaz aylarında yemek pişirmeye kalkıştığımda kendimi de pişirmiş olacaktım. Bu yüzden başka bir fikir buldum.

Birkaç hafta önce arkadaşım Chris Adams'la beraber Serbest Ekonomi Hareketi üyeleriyle her hafta gerçekleştirdiğimiz bir atölye çalışmasına katılmıştık. Şu işe bakın ki o akşamki

etkinlikte üyelerden biri roket soba yapılışı hakkında bilgi vermişti. Roket soba verimli olmakla birlikte geri dönüşüm malzemeleri kullanılarak yapılıyordu. Sıkı durun; Chris o zamanlar dünya turuna çıkmak üzereydi ve kullanılmayan bir roket sobası vardı. Bütün kibarlığıyla bu sobayı kullanmamı teklif etti. Böylece evimi bulduktan sonra ocağımı da bulmuştum ve ikisini de para vermeden elde etmiştim. Benim gibi biri daha ne isterdi ki?

ROKET SOBA NASIL YAPILIR?

İHTİYACINIZ OLANLAR:

İki zeytinyağı tenekesi (ya da aynı boy iki teneke). Yakınlardaki restoranlardan birine sorabilirsiniz.

Minimum 4 inç çapında bir boru dirseği

Tenekeci makası

Yalıtkan materyal (vermikülit ya da kül)

İZLENECEK ADIMLAR:

1. Tenekeci makasıyla tenekelerden birinin altını tamamen kesin. Kestiğiniz tenekenin üst kısmında, yemek pişireceğiniz tavanın büyüklüğünce yuvarlak bir delik açın. Kenarlarını keskin bırakmamaya özen gösterin.
2. Diğer tenekenin üst kısmını tamamen kesin.
3. Bu tenekenin arka kısmına boru dirseğinin girebileceği genişlikte bir delik açın.
4. İlk kestiğiniz tenekenin altını diğer tenekeyi yerleştirebilmek için biraz kıvırın.
5. Boruyu deliğe, tenekenin altına doğru yerleştirin. Yalıtkan malzemeleri doldurmak için en az iki inçlik boşluk bırakın. Bu, ısı kaybını engelleyecek ve ateşin sabit olmasını sağlayacak.
6. Diğer tenekeyi bu sistemin üzerine yerleştirin ve bunu yaparken etrafını yalıtkan malzemeyle doldurun.
7. Tavayı en üste koyun, boru dirseğinin üst kısmında birkaç parça çırayı tutuşturun ve yemeği pişirmeye başlayın!

Resim 1. 'Benim ocağım!'

Karavanı ısıtmak için en iyi seçeneğin odun sobası olduğuna karar verdim. Kereste hurdalarını yakabilirdim, böylece çevre dostu bir şekilde ısınmış olurdum. Çürüyen odun metan gazı üretiyordu. Bu da atmosfere en az karbondioksit kadar zararlıydı. Yani odunları yakmak çürüyüp gitmesini beklemekten daha akıllıcaydı. Elbette ormanlardaki bütün ağaçları oduna çevirin demiyorum, boş arazilerde yakacak aramak daha mantıklı olur. Ben de çiftliği temizlerken sobada yakabileceğim atıkları ayırmayı düşünüyordum.

Haftalar süren araştırmalarımdan sonra yakınlarda bir gecekondu mahallesinde geri dönüştürülebilen tüpler kullanarak odun sobası yapan biri olduğunu duymuştum. İnsanlar gecekondularda yaşayanların topluma hiçbir fayda sağlamayarak bedavadan yaşadığını düşünürler. Gerçek ise tam tersi: Buralarda yaşayanlar bedavadan yaşadıkları yerde ürettiklerini içten bir şekilde toplumun yararına sunuyorlar. Gecekonduda

yaşayan Gavin, artık materyaller kullanarak benim için harika bir soba yaptı üstelik sadece 60 Euroya. Sobayı yapmanın bir gününe mal olduğunu düşünürsek onu yok pahasına satmış olduğunu da görmüş oluruz.

İnsanlarla bu deneyi paylaşmayacak olsam elektriğe ihtiyacım olmayabilirdi çünkü bilgisayar ve telefon yaşamın temel ihtiyaçları olmadığından onları kullanmak zorunda kalmazdım. Isırgan otu ve kuşburnu kullanarak elektrik üretmek mümkün değildi tabii. Kısaca çevreye zarar verse de bazı şeyleri kullanmak kaçınılmazdı. Aslında rüzgâr enerjisi ve güneş enerjisi gibi alternatiflerim vardı. Sadece çevreye en az zarar veren seçeneği bulmam gerekiyordu. Kışın rüzgâr enerjisi kullanmak mantıklıyken yazın da güneş enerjisi kullanılabilirdi. Bu seçenekleri değerlendirdikten sonra rüzgâr enerjisi ilk seçimim oldu fakat bütçem ona yetmiyordu. Bu yüzden güneş enerjisine yöneldim. İkinci el güneş paneli bulmak 17 Mart günü[7] ayık bir İrlandalıyla karşılaşmak kadar zordu. Bu yüzden söylediğim pek çok şeyi yutarak yeni bir tane almak zorunda kaldım. Güneş panelini 200 Euroya, yarı fiyatına satın aldım. Güneş enerjisi üretimi, gömülü enerjiyi de içerdiği için panelde bulunan maden ve materyaller işlenmiş oluyor. Üretilen paneller dünyanın dört bir yanına gönderiliyor. Böyle bir sürece katkı sağlamış olmak beni hiç mutlu etmemişti

Sokak lambaları kaldığım yere uzak kalıyordu hatta ay bana en yakın aydınlanma kaynağıydı. En azından bir fenere ihtiyacım vardı. Tanıştığım gazetecilerden biri bana el feneri hediye etmişti fakat onu eski sırt çantalarımdan birinde unutmuştum.

Yıkanmak için de içime sinen bir yol bulamamıştım. Solar duş torbası satın almak en kolay yoldu. En kolay derken satın almak açısından kolay diyorum çünkü soğuk bir kış günü sabahın yedisinde, duş almak için bu torbanın altında beklemek

7 Aziz Patrick Günü.

kolay falan olmazdı. 5 Euroya bir tane bulmuştum, ucuz da sayılırdı. Zaten ucunda hortumu olan kalın plastik bir torba ne kadar pahalı olabilirdi ki? Yine de yaz aylarında ne kadar kullanışlı olduklarını inkâr edemem. Torbayı gün boyu güneşin altında bırakıyorsunuz ve siyah olduğu için bütün sıcağı içine hapsediyor. Sıcak bir yaz gününde suyu 20 derecenin üzerinde bir ısıya getirebiliyor. Bu yüzden bir tane satın almıştım. Suçlu hissetmedim değil. Satın almak yerine kendi ellerimle yapmalıydım.

Suyu farklı yollarla elde ediyordum. Yıkamak için kullandığım suyu nehirden taşıyordum, içmek içinse çiftliğin musluk sularını kullanıyordum. Nehirdeki suyu içmememin nedeni, bilim adamlarının nehirlerdeki suyun kirliliğini ispatlamış olmalarıydı.

Evimi almak ve onu bağımsız yaşamaya hazır hâle getirmek 265 Euroya mal olmuştu. Bu da çevreciliğin zenginlere yönelik olduğu, orta sınıfın bunu beceremeyeceği fikrini çürütmüş oldu. Biraz şanslı olduğumu kabul ediyorum, her şeyi bu kadar ucuza getirmeyi ben de beklemiyordum. Fakat 265 Euroya bin sterlin daha ekleseniz bile bu, Batı toplumunun ulaşamayacağı bir rakam olmaz. Sadece mobilyalara bile kaç milyar para harcıyoruz. Artık barınma ve enerji işlerini yoluna koyduğuma göre önümüzdeki on iki ay boyunca ne yiyeceğimi düşünmenin sırası gelmişti.

BESLENME

Batı toplumu İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana yiyeceklerin ekimine, hasadına hatta pişirilmesine saygı duymuyor. Geçmişte yiyeceklerini kendileri üreten kuşağın ise bir ayağı çukurda. Aslında son zamanlarda kendi üretimini yapma konusu dikkat çekmeye başladı fakat çoğunluk, yediklerinin nereden geldiğini pek de umursamıyor. Yakın bir arkadaşım eğitsel amaçlar güderek öğrencilerini Bristol'deki organik çiftliklerden

birine götürmüştü. On yaşındaki öğrenci grubuna çiftlikteki biberiyeleri işaret ederek "Bunun ne olduğunu bilen var mı?" diye sormuş. Yirmi saniye sonra bir çocuk elini kaldırıp biberiyenin salamura edilmiş et olduğunu iddia etmiş. Şaka değil. Üstelik gruptaki hiçbir çocuk bunu yadırgamamış. Bunu duyduktan sonra insanların yaşadığım koşulları duyunca "Orada ne yiyip ne içiyorsun?" diye sormalarını yadırgamamaya başladım. Bugün insanların çoğu yiyeceklerin toprakta değil, süpermarketlerde yetiştiğini sanıyor.

Pratiğin teoriden bu kadar uzak olduğu görülmemiştir. Doğa, verdiği besinlere karşılık tek kuruş talep etmiyor. Her yerde bedava yiyecek bulabiliriz; sadece neyi, nerede aramamız gerektiğini bilmeliyiz. Unutmayın, para bizim icadımız, doğanın değil!

Doğanın kurduğu sofralara ulaşabileceğimiz dört temel yol var. Bunlardan en heyecan vericisi, artık yabani mahsulleri arayıp bulma işi olarak tanımlansa da, etrafta yenilebilecek neler olduğunu bulmak için yapılan toplayıcılık. Bu bana pek uymuyor. Toplayıcılıktan keyif alıyorum almasına fakat bu iş hayat boyu öğrenmeyi gerektiriyor. İhtiyaç duyduğu şeyler insan için harika bir öğreticiye dönüşüyor. Bu hayatı seçmiş olmak da bana toplayıcılıkla ilgili pek çok şey öğretti. Ayrıca bu işe gönül vermiş arkadaşlarımdan da çok şey öğrendim. Örneğin, BBC'nin Roadkill Chef [8]isimli programıyla tanınan dostum Fergus Drennan, dünyanın önde gelen toplayıcılarından. Self-Sufficient-ish Bible'ın (Öz Yeterliğin Kutsal Kitabı) yazarları benim de komşularım, Andy ve Dave Hamilton öz yeterlik gurusu sayılabilirler. Yani elbette geçmişe bakılırsa şimdi daha çok şey biliyorum fakat bu hâlâ acemi sayıldığım gerçeğini değiştirmiyor.

8 Fergus Drennan'ın sunduğu ve tüketim konusuna dikkat çekerek insanların beslenme alışkanlıklarını değiştirmeyi hedeflediği program.

Toplayıcılık modern dünyanın dışında bir uygulama gibi görünse de harika kaynaklar sağlayabiliyor. Fakat benim ütopyamda herkes yiyeceğe ulaşmak için toplayıcılık yapıyor. Gerçi doğal alanların tahrip edildiğini ve Birleşik Krallık'ta 61 milyon insanın yaşadığını göz önünde bulundurursak herkesin toplayıcılık yaparak yiyeceklere ulaşması söz konusu olamıyor. Oysa doğadan elde ettiğimiz yiyeceklerin besin değerleri oldukça yüksek, üstelik hepsi taze ve bereketli; elbette gidip marketten almaktan da çok daha keyifli. Daha da önemlisi para harcamanıza gerek kalmıyor ve yerine getirmeniz gereken şartlar yok. Dikkat etmeniz gereken tek şey neyin yenilip neyin yenilmediğini bilmek. Bu işe ilk başladığınızda elma, böğürtlen, ısırgan gibi bilinen besinleri toplamak daha kolay olacaktır. Zaman geçtikçe doğanın derinliklerinde nelerin gizlendiğini öğreneceksiniz zaten.

Bahsettiğim temel yollardan ikincisini *kentsel toplayıcılık* olarak adlandırıyorum. Kentsel toplayıcılık, diğer insanların çöp gözüyle baktıklarını toplamak anlamına geliyor. Medya bunu başkalarının çöp kutularına dalmak olarak gösterebilir fakat bu tam olarak doğru değil. Bir kedi gibi çöp kutusuna dalma benzetmesinin gerçeklik payı var aslında; tıpkı kediler gibi siz de diplere ulaşana kadar neler bulabileceğinizi bilmiyorsunuz.

Bir haftalık besin ihtiyacınızı buralardan karşılamanız mümkün fakat yalnızca artık gıdalarla beslenin demiyorum. Bazen organik ve taze besinler de bulmanız mümkün. Zaten organik ve taze besinlerin olmadığı bir beslenme alışkanlığının sağlıksız olduğunu düşünüyorum. Bunlar haricinde tükettiğimiz besinlerle vücudumuza giren kimyasalların oranı ortada. Ve kedi gibi daldığınız çöp kutularında bazen kendiniz yetiştiremeyeceğiniz ya da toplayıcılıkla ulaşamayacağınız doğal ürünler bulabiliyorsunuz. Yalnızca taze ürün satmak için bir iki günlük fakat gayet sağlıklı ürünleri çöp gibi gören kurumlarla irtibatta olmak kentsel toplayıcılık için iyi bir yol olabilir. Çünkü bu kurumlar

ürünleri çöpe attıkları için ödeme yapmak zorunda kalıyorlar ve onlara gidip durumu izah ederseniz bu *çöpleri* size vermeyi kabul edeceklerdir. Gerçi iyi durumda olan yiyecekleri çöpe gönderecek çok az insan olduğunu da göz ardı etmemek lazım.

Geriye kalan iki yol yerli, taze ve organik besinleri ücretsiz elde etmenin yolları. İlki elbette kendi besinini kendin yetiştirmek. Bu üretim, gidip süpermarketten alışveriş yapmaktan daha az kârlı olabilir. Hatta bu işi layıkıyla yapan sadece birkaç çiftçi var ve onlar da kâr amacı gütmüyorlar. Onlar için kimyasal içermeyen yiyecekler yetiştirmek bir tutku ve toprağa inanılmaz derecede saygı duyuyorlar. Fakat bir çiftçinin günlerini hatta aylarını harcayarak yetiştirdiği besinleri düşük bir fiyata toptan olarak satmasını ve bundan elde ettiği kârı, kendi elleriyle topladığı besinleri süpermarketten almaya harcamasını da aklım almıyor.

Kendi kendinize üretim yaparken ihtiyaç duyduğunuz her şeyi elde edemeyeceğiniz aşikâr tabii komşularınız da sizin gibi üretim yapmıyorlarsa. Dördüncü yol işte bu: Takas. Bu, yiyeceklerin değiş tokuşu ya da *bilginin* değiş tokuşu olarak görülebilir. Bense üçüncü bir yol öneriyorum: Birinin yanında çalış ve günün sonunda istediğin kadar yiyecek elde et. Kulağa riskli gelebilir; bu resmi olmayan bir ortaklık olduğu için çalışmanızın karşılığını alamayacağınızı düşünebilirsiniz. İnsanlara 25 kilo yulaf için günde dokuz saat çalıştığımı söylediğimde deli olduğumu, sadece 20 Euro vererek aynı miktarda yulafı satın alabileceğimi söylüyorlar. Geleneksel bir bakış açısı bu. Yiyeceklerin asıl değerini anlamalıyız artık. Benim kazandığım 25 kilo yulaf için 20 Euro para bile değil. Eğer bu yulafların ekilmesi, biçilmesi, sulanması ve hasadından tek başıma sorumlu olsam günlerimi harcamış olacağım. Bütün bunları dokuz saatlik bir yardım sonucu elde edebiliyorsam bu delilik değil ancak iyi bir anlaşma olur. Üstelik işin güzelliği de yardım etmekte. Bu yardım insanlar arasında sıkı bağlar oluşmasını sağlıyor

ve güvene dayalı bir toplum için hayati bir önem taşıyor. İşte böyle bir toplumda da paranın değil dostluğun sözü geçiyor.

Yakınlarda yaşayan insanlarla ve toprak sahipleriyle ilişki kurabilmek dört ayımı almıştı. Kurumların artık gıdaları gönderdikleri ve benim içine sızacağım çöp konteynerleri nerede, öğrenmiştim. Doğadan elde edebileceğim yiyeceklerin neler olduğunu, kimlerin bana yardımcı olabileceğini ve kendi üretimimi yapmak için ihtiyacım olanları da biliyordum. Güç, çeşitlilikten doğuyor; yiyecek kaynaklarınız ne kadar çok olursa birinden elde edemediğinizi diğerinde bulmak da kolay oluyor. Böylece hayatta kalma serüveniniz sekteye uğramıyor.

ULAŞIM

İlişki kurduğum insanlar benden biraz uzakta oturuyorlardı. Bu sebeple halletmem gereken başka bir şey daha çıkmıştı: Ulaşım. Pek de ücretsiz olmayan ücretsiz ulaşımın iki yolu vardı. Kendi ayakkabılarınızı yapabiliyorsanız ya da yalınayak yürümeyi göz aldıysanız yürümek ücretsiz. Ayakkabısız yapamayacaksanız da tıpkı kalem örneğinde olduğu gibi, yürümek çok ucuza geliyor ama ücretsiz olmuyor. Araba lastiği, kumaş ve bisikletlerin şambrelini kullanarak parmak arası terlik yapmayı öğrenmiştim: Lastiği ayağıma olacak şekilde kesiyor sonra da içine rahat bir kumaş koyuyor son olarak da şambreli kullanarak parmak arası terliği tamamlıyordum. Yani yürümek benim için ücretsiz bir ulaşım şekliydi. Üstelik yürüyüşün insanı rahatlatan yanları var. Kuşların şarkılarını duyabiliyor, etraftaki bitkileri keşfedebiliyor ve egzersiz yapmış oluyorsunuz. Fakat yürümek zaman kaybı olabiliyor ve bu da yaşam felsefeme ters düşüyor. Bu yüzden gerçekten ihtiyaç duymadıkça yürümek yerine bisiklet kullanmaya karar vermiştim.

Bisiklet, ücretsiz ulaşımın ikinci yolu. Bisikletin herhangi bir parçasına bir şey olduğundaysa onu tamir etmek ya da değiştirmek gerekiyor. Bunu parasız halledebilirsiniz fakat bisiklet

parçaları bulabilen birini tanıyor olmanız ve takas yoluyla bu parçalara ulaşmanız gerekiyor. Bisikletin tamamını tek bir parça olmadığı için çöpe atan bisikletçiler tanıyorum. Onlar eksik ya da ikinci el parçalı bisikletleri satamıyorlar ben de bu sayede bisikletim için gereken parçaları temin edebiliyorum.

Önümüzdeki yılı diğer insanların artık ihtiyaç duymadığı ve çöpe gönderdiklerini toplamakla geçireceğim için bisikletimde bunları taşıyacak bir parçaya ihtiyacım vardı. Ulaşımla alakalı her şey için ayırdığım bütçe 160 Euroydu ve bu para bir römork almaya yetmiyordu. Bulabildiğim en ucuz römork 80 Euroydu, çok küçüktü ve pek de sağlam değildi. İkinci el bisiklet dükkânlarını dolaşmaya başlamıştım ve orada çocukları taşımak için kullanılan römorklardan buldum. Sadece 70 Euroydu ve oldukça da büyüktü. Freecycle'da bile daha iyisini bulamayacağımı bildiğimden gözümü kararttım ve bu römorku satın aldım. Ayrıca su geçirmeyen iki bisiklet heybesine de 50 Euro verdim. Ayrıca dinamolar şarj gerektirmediği için artık bisiklet kullanmayan bir arkadaşım bana ücretsiz olarak bir dinamo verdi.

İLETİŞİM

İnsanlarla iletişim hâlinde olmak, özellikle onlara duyurmak istediğiniz bir mesaj varsa, harika bir şey. Parasız yaşamam demek iletişim araçlarını kullanmamak anlamına geliyor, bense insanlarla iletişime geçmek, deneyimlerimi onlarla paylaşabilmek istiyorum.

Cep telefonu ve internet 90'lı yıllarda hayatımıza girip köklü değişimlere sebep olmuştu. Dürüst olmak gerekirse telefonlarla aramda aşk-nefret ilişkisi var; sosyalleşmek için bütün günümü telefonda geçirmiyorum ama insanları arayıp randevulaşmak için telefonu kullanıyorum. Parasız geçen bir yılımı paylaşmak istiyorsam bir telefona ihtiyacım olacağını biliyordum. En azından ilk birkaç hafta telefon kullanmam gerekiyordu. Asıl

mesele de zaten telefon kullanmak değil, telefonu para harcamadan kullanmaktı. Kontörlü bir telefonum vardı ama üç ayda bir kontör yüklemezsem telefonu kullanamayacağımı biliyordum. Arkadaşlarım bir yıllık kontörü bir anda yüklememi önerdiler fakat bu parasız yaşama felsefesine sığmıyor ve normallik kuralını da ihlâl etmek anlamına geliyordu. Bu yüzden böyle bir şey yapmadım. Yani kontörüm bittiğinde kontör yüklemeyecektim ve arama yapamayacak, yalnızca gelen aramaları cevaplayabilecektim. Hiç yoktan iyidir!

Çiftliğin sabit hatlı bir telefonu vardı ve röportajlar için bu telefonu kullanmamdan memnuniyet duyacaklarını söylediler. İyi de olmuştu çünkü radyocular röportaj yaparken ses kalitesi düşük oluyor diye cep telefonu kullanılmasından hoşlanmıyorlardı. Çiftliktekiler, zaten fazladan çalıştığım için, bu telefonu kullanarak arama yapabileceğimi de söylemişlerdi fakat başkasının imkânlarını kullanarak deneyimi sürdürmek istemiyordum. Çalışan herkes tarafından kullanılabilen internet bağlantısını Serbest Ekonomi Hareketi'nin üyeleriyle irtibat kurarken kullanabilirdim yalnızca.

DİĞER İHTİYAÇLAR

Temel amacım bu deneye başlamadan önce ihtiyaç duyacağım barınma, beslenme, ısınma, enerji, ulaşım ve iletişim imkânlarını elde etmekti. Günlük yaşamda, aklıma gelmeyen daha pek çok şeye ihtiyaç duyabileceğimin farkındaydım. Bu yüzden önüme çıkan problemlere zamanı geldiğinde kafa yormayı seçtim. Saymaya başlarsam halletmem gereken birçok şey çıkacağını biliyordum fakat "İhtiyaçlar icatları doğurur," felsefesine inanarak işleri akışına bıraktım.

İletişimi nasıl sağlayacağımı da bulduktan sonra yazdığım listeyi bir kenara koydum; omuzlarım gevşemişti. Para kullanımını nasıl en aza indirebileceğimi görebilmek adına deneme yapmaya karar verdim. Herkesin gözü önünde yaşayacağım hayatın denemesini yapmak akıllıca bir hareket olacaktı.

4

HİÇBİR ŞEY ALMA ARİFESİ

BİR HAFTA ÖNCE

Ciddi bir değişime hazırlanırken ayakların ancak her şeyin başlamasına birkaç hafta kala yere basmaya başlıyor ve gerçekleri görüyorsun. O zaman bu değişimin hayatını nasıl etkileyeceğini düşünüp ne akla hizmet kendini böyle bir duruma soktuğunu ve bu durumdan kurtulup kurtulamayacağını sorup duruyorsun kendine.

Gerçekten tükenmiş hissettiğimde ben de bunları yaşadım. Planladığım hayatı herkese duyurmak için Bristol'de, *Serbest Ekonomi İçin Bedava Yemek Festivali* adıyla bir etkinlik düzenlemiştim. Amacım, artık yemekleri ve toplayıcılıkla elde ettiğim besinleri kullanarak üç çeşit yemek hazırlamak ve bunu olabildiğince çok insana bedava olarak sunmaktı. Deneyin hazırlıklarıyla uğraşmak beni yeterince strese sokmuyormuş gibi bir de bu festival işine girmiştim. Üstelik deneme yapmak amacıyla parasız hayatıma bir hafta önce başlamaya da karar vermiştim, yani *Hiçbir Şey Alma Arifesi*'ne gelene kadar altyapısal bütün ihtiyaçlarımı tamamlamış olmalıydım.

Bunun iyi bir fikir olmadığını anladığımda artık çok geçti. O hafta şehirde yapmam gereken öyle çok şey çıkmıştı ki kırsalda sakin bir hayata başlamam mümkün olmamıştı. Sonuç olarak deneme sürümünü başlatmaya vaktim olmadı ve yapmam gereken ama gözden kaçırdığım şeyler olmamasını ummaktan başka çarem de yoktu. Kalan bir haftamda şehirde Claire'in evinde kaldım, böylece onunla normal koşullar altında

vakit geçirme imkânı bulmuştum. Birkaç günü onunla geçirmek her şeyden uzaklaşmamı ve biraz rahatlamamı sağlamıştı. Önümüzdeki on iki ay boyunca bunları yapamayacakmışım gibi hissediyordum. İşte o zaman üzerimde inanılmaz bir baskı oluştu ve bu deneyden vazgeçip normal hayatıma dönmeyi düşündüm. Böylece arkadaşlarımla vakit geçirebilir, dilediğim zaman onlarla içmeye gidebilir ve işten arta kalan zamanda tatile çıkabilirdim.

Festival hazırlıkları sürüyordu. Yerel bir organik gıda dağıtımcısından 90 kiloya yakın -artık kabul edilen- sebze bulmuştum. Fakat kaç kişinin festivale geleceğini bile bilmiyorduk. Yemekleri Fergus gibi ünlü şeflerin hazırlayacağı düşünülürse katılımın fazla olacağını varsayabilirdik. Bu yüzden olabildiğince çok yiyeceğe ihtiyacımız vardı.

27 Kasım Salı gününün akşamı kendimi mental olarak bitmiş hissediyordum. Bu deneye başlayıp bir an önce bitirmek ve normal hayatıma dönmek istiyordum. Kafamı toparlayabilmek için ertesi günü tatil günü ilan etmiştim. Biraz kitap okuyacak ve ufak tefek eksikleri halletmeye çalışacaktım.

PARASIZ İLETİŞİM

Parasız yılıma başlamadan önce ciddi bir kararın eşiğindeydim: Pek çok insanın lüks olarak nitelendirdiği, parayla beslenen cep telefonunu ve bilgisayarı kullanmalı mıydım? İkilemde kalmıştım. Deneyimi dünyaya duyurmamı sağlayacak bu iki teknolojik aleti kullanırsam kendi çıkarlarımı gözetmekle suçlanabilirdim, bu şekilde topluma fayda sağlayamayacağım düşünülebilirdi. Muhtemel eleştiriler bunlardı, kesin eleştirileceğim nokta ise para ve endüstriyelleşme hakkında atıp tutarken teknolojik aletler kullanmam olurdu. İkiyüzlü olduğum düşünülecekti. Yine de bu araçları kullanmaya karar verdim. Bu sayede bir kişiye bile olsa parasız yaşamın mümkün olduğunu gösterebilirsem bütün suçlamalara değerdi.

Parasız iletişimin sunduğu imkânlar elbette kısıtlı ama kullanılamaz değil. Yakınlarda yaşayan dostlarınızla iletişim kurmak her zaman parasızdı mesela; yalnızca bir araya gelmeniz gerekiyor. Bu açıdan bakıldığında ben zaten para kullanmadan iletişim kurmayı tercih ediyordum. Fakat ulaşımın sunduğu imkânları kullanarak dünyanın dört bir yanına dağılmış aile üyelerimizle ve arkadaşlarımızla haberleşebilmek için teknolojiyi kullanmak zorunda kaldığımız da bir gerçek.

Maillerinizi kontrol etmenin birçok yolu var. Örneğin yakınlardaki kütüphaneye gidip ücretsiz bir şekilde maillerinizi kontrol edebilir ve bilgisayarları kullanabilirsiniz. İnternet erişiminiz varsa kendi bilgisayarınızda Skype uygulamasını kullanarak dünyanın dört bir yanını ücretsiz bir şekilde arayabilirsiniz. Pek çok internet sitesi (örneğin www.cbfsms.com) ücretsiz kısa mesaj gönderimine de olanak sağlıyor fakat bu siteleri dikkatli kullanmak gerek çünkü bazıları ücreti karşı taraftan tahsis edebiliyor.

Bütün bunlar için bilgisayara ihtiyaç duymaktan kaçamıyorsunuz. Eğer parçaları bir araya getirerek bir bilgisayar kurabileceğinize inanıyorsunuz bu parçaları Freecycle'da bulabilirsiniz. Donanım kurulumundan sonra işletim sistemi olarak Linux'u, hesaplama, sözcük işletim sistemi ve sunumlarınız için de Microsoft Office programlarıyla yarışabilecek düzeyde olan OpenOffice'i kullanabilirsiniz. Ayrıca Linux, bilgisayarın güvenliğini de sağlayabiliyor, bu yüzden güvenlik ya da anti-virüs programlarına para vermenize de gerek kalmıyor.

Bunların hiçbirini kullanamayacak durumdaysanız da iki bardak ve uzun bir ip bulun. Devamında ne yapmanız gerektiğini biliyorsunuz...

HİÇBİR ŞEY ALMA ARİFESİ, 28 KASIM 2008

Bir günlük kafa tatilimden sonra gevşemiş ve motive olmuş bir şekilde güne başlamıştım. Günün planlaması aşağı yukarı şöyleydi:

07:00 Uyan, kahvaltı yap, biraz kitap oku.

09:00 Fergus'la buluş, arabasıyla toptancıya giderek festival için ücretsiz bir şekilde alabileceğimiz yiyecekler olup olmadığına bakın.

11:00 Kasabaya gidin, festival için broşür çıkarttırın, deneye başlamadan önce hâlâ ihtiyaç duyduğun şeyler varsa temin etmeye çalış.

13:00 Öğlen yemeği.

14:00 Biraz şekerleme yap ve uyanınca biraz daha kitap oku.

17:30 Akşam yemeği.

19:00 Chris ve Suzie dünya turuna çıkmadan önce vedalaşmak için bir şeyler içmeye git.

22:00 Yat.

22:01 Oku.

22:02 Uyu.

Hayat insanı planlarıyla sınamaya bayılıyor. Otuz yıllık hayatımın en garip gününe başlamadan önce biraz gevşemek istemiş ve yukarıda listelediğim gibi bir plan yapmıştım. Oysa güne başladığımda bu plan şöyle bir hâl aldı:

07:00 Uyan.

07.35 Hâlâ uyanmadın. UYAN! Telefonunu uçuş modundan çıkar. Kahvaltı yap ve biraz kitap oku.

09:00 Fergus'la buluş.

Buraya kadar her şey planlandığı gibiydi.

09:30 Arabanın aküsünün şarjı bitmiş. Lanet olsun! Bu hiç de iyi olmadı. Tansiyonun çıksın, gerginliğin artsın ve birden kendini kırsalda bir kulübeye kapatma isteğiyle dolup taş.

09:35 Hem aküyü doldurup hem de kapanmadan toptancıya yetişme ihtimalin olmadığını kabullen.

09:50 Market yarın saat 17.00'a kadar açılmadığına göre bugünlük bu işi rafa kaldır. Gereken yiyeceklerin %60'ını temin etmeyi festival sabahına bırak. Bunun riskli olduğunu sen de biliyorsun. İyice geril.

10:00 Maillerini kontrol etmek için Claire'in evine git.

10:15 Haftanın başında konuştuğun gazeteciden gelen ve makalesini Irish Times'a gönderdiğini söylediği maili gör. Makale senden övgüyle bahsetmiş. Birazdan başına gelecekleri tahmin ediyorsundur.

10:20 BBC Radyo Bristol'den gelen telefonu yanıtla. Yarın saat sekizde seninle röportaj yapıp yapamayacaklarını soruyorlar. Aynı saatlerde 136 kilo sebze temin etmen gerekiyor olsa da bu teklife "*Evet.*" de. Hikâyen şuan BBC'nin haber akışında dönüyor, elindeki kitabı bir kenara koy.

10:25 BBC Kahvaltı Haberleri arıyor. Sabah programlarına katılabilir misin? Londra'ya gidiş-geliş ücretini de karşılayacaklarını söylüyorlar. Bunu kabul edemeyeceğini söylediğinde BBC Bristol'den onlara bağlanabileceğini söylüyorlar. Aynı saatlerde Radyo Bristol'de bir programın olduğunu söylüyorsun. Bunu da halledebileceklerini söylüyorlar. Neden daha hiçbir şey başarmamış biriyle görüşmek konusunda bu kadar ısrarcılar?

10:30 BBC Radyo Bristol arayıp onların aracında hem onlara hem de BBC Kahvaltı Haberleri'ne röportaj verebileceğini söylüyor.

10:35 South West News'in haber akışına da girdiğin için oradan aranıyorsun. Bu hem iyi hem kötü. İnsanlara duyurmak istediğin mesaj iki günde yayılmış fakat programın gittikçe yoğunlaşıyor.

10:40 BBC Radyo Galler arıyor ve yarın sabah röportaj yapmak istediklerini söylüyor. Çok güzel. Yarın sabah üç röportaj vermen ve yeni hayatının ilk gününe başlamadan saat sekizden önce 136 kilo sebze bulmam gerekiyor. Röportajları

reddedemezsin çünkü sesini duyurma fırsatını geri tepmek istemiyorsun.

10:45 Hikâyen ulusal haber kanallarının hepsinin akışına girmiş. Sky News de hikâyenle ilgileniyor. İnternet sitelerinde kullanmak için slogan sözler söylemeni istiyorlar. Bu sözler Yahoo'nun ana sayfasında yer alacakmış. Şimdi Fergus'un çalışmayan arabasına teşekkür ediyorsun.

10:50 Gelen maillerin hepsine cevap vermeye çalış. Bunu nasıl başaracaksan artık... Daha bir tanesine cevap veremeden yeni bir mail geliyor.

10:55 İrlanda'nın en büyük radyo istasyonlarından biri olan Newstalk arıyor. On dakikada röportaj ver.

11:05 Independent'den bir gazeteci irtibata geçmek istiyor. O uzun uzun konuşmaya devam ederken Claire'in telefonu susmak bilmiyor. Telefon numaralarını haber kanallarına vermek iyi bir fikir değildi. Hiç susmayan iki telefonla baş etmeye çalışıyorsun. Telefonu kapatman gerektiğini, diğer hatta bekleyenlerin olduğunu söylüyorsun.

11:15 Kore televizyonları için kısa bir belgesele konu olmak isteyip istemediğini soran bir telefon alıyorsun. Koreliler son on yılda paraya öylesine bağımlı hâle gelmişler ki hikâyenin onlar için ufuk açıcı olduğunu düşünüyorlar. Muhtemelen seni deli bir adam gibi gösterecekler; evet diyorsun. Bugün Yes Man'in (Evet Adamım) yazarı Danny Wallace gibi her şeye evet demeye karar vermiş olmalısın. Bunun seni nerelere sürükleyeceğini merak ediyorsun. Bankanın biri çıkıp faizsiz kredi teklif etse ona da evet diyeceksin; tabii hiç paran yok.

11:20 Sky News Radyo röportaj için ses kaydı yapmanı istiyor. Deneyinin insanların ve medyanın zannettiği gibi uç bir deney olmadığıyla alakalı bir şeyler söylüyorsun. Muhtemelen bunu röportajda kullanmayacaklar.

11:25 Bir yayınevi arayıp seni temsil eden herhangi birinin olup olmadığını soruyor. İşte bu! Hedeflerinden biri bu yılı anlatan bir kitap yazmaktı fakat bir ajansla ya da yayıncıyla anlaşmamıştın. Bu teklife de evet diyorsun.

11:30 BBC Dünya Servisi arıyor. Bu gece 11'de bir röportaj yapmak istediklerini söylüyorlar. O saatlerde uyumuş olacaktın hâlbuki. Fakat mesajını herkese ulaştırmak ve *evet de* kuralına uymak adına evet diyorsun.

11:40 RTÉ İrlanda arıyor. 12.15'te onlara röportaj verebilir misin?

11:41 BBC Five Live diğer telefondan arıyor. Beş dakika sonra tekrar aramalarını rica ediyorsun çünkü diğer hattasın.

11:45 BBC Five Live tekrar arıyor. *Evet, konuşabilirim.*

12:05 ITV arıyor ve yarın festival yemeklerini pişireceğiniz kafede buluşup röportaj yapmak istiyorlar. *Evet, yapabilirim.*

12:10 Telefonumun bataryası öldü. Şarja takıyorsun. Yarından itibaren bunu yapamayacağını fark ediyorsun.

12:15 RTÉ Radyo 1, BBC'nin İrlanda versiyonu, röportaj istiyor. Ciddi bir teklif. Evet diyorsun.

12:30 i105-i107fm, İrlanda radyo istasyonu, arıyor. 15.20de röportaj yapmak istiyorlar. Yorulmaya ve stres olmaya başlıyorsun. Her şey üst üste geliyor. Yardım!

12:40 Midwest FM arıyor. Röportaj? Evet. Sorulan sorular hep aynı. Bozulmaya başlıyorsun.

12:55 İrlanda'dan arkadaşların mesaj atıyorlar ve seni gazetelerde gördüklerinden, radyolarda dinlediklerinden bahsediyorlar. Ne haltlar karıştırıyorsun? Onlara hazırlandığın deneyden bahsetmeyi unutmuşsun. Hay aksi!

13:15 BBC Five Line tekrar arıyor. *Hiçbir Şey Alma Gecesi,* saat 21.30'da başka bir program için röportaj ve canlı yayına

bağlanıp dinleyicilerin sorularını cevaplamanı istiyorlar. *Olur, neden olmasın?* On üç saatlik yemek pişirme ve misafir ağırlama işinden sonra arkadaşlarınla ev yapımı bira içip biraz gevşemek istiyordun ama neyse.

13:30 Phantom FM'le canlı röportaj yapacaksın. Bir ses kaydedici almalıydın. Zaten herkes aynı soruları sorduğu için her görüşmede bu ses kaydını dinletebilirdin.

13:40 BBC Dünya Servisi arıyor. Başka bir program için başka bir röportaj yapmak istiyorlar. Saat 17.00'da stüdyoda olmanı istiyorlar fakat stüdyo Claire'in evine dört mil uzakta. Onlara "Olur." diyorsun fakat olmaz. Strese gir. Evet dediğin işler artık boyunu aşıyor. Mesajını yaymak için bunların üstesinden gelmelisin. Gelebilecek misin?

13:55 İrlanda televizyon programlarından Seoige arıyor. İrlanda'ya gidip Noel'den sonra programda, geçireceğin bir yıl ve fikirlerin hakkında konuşmanı istiyorlar. Bu denizaşırı biletin olabilir ve deneyinin felsefesini paraya düşkün İrlandalılara anlatma fırsatı da bulmuş olursun.

14:00 – 14:20 Üç yerel kanaldan daha arıyorlar. Milyonlara ulaşamayacak olsan da evet diyorsun çünkü telefondakiler her zaman kibar ve destekleyici konuşuyorlar. Buna karşı zaafın var.

14:25 Öğlen yemeği ye. Permakültür etkinliğinde bir saatlik konuşma yapmam gerektiğini söyleyen bir mail geliyor. Önceden haber verdiğiniz için teşekkürler!

14:45 Claire'le birlikte arabaya atlayıp çöpe gitmek üzere olan besinler aramaya çık. Yerel organik gıda kooperatifine git. 23 kiloya yakın mısır irmiği, buğday gevreği, 32 kiloya yakın pirinç ve 10 kiloya yakın kuskus veriyorlar. Hepsinin de son kullanma tarihleri geçmiş. Harika bir sonuç elde ettiniz.

15:20 105-107 FM ile arabanın yolcu koltuğunda bir röportaj yapıyoruz. Sürekli aynı sorulara cevap veren sesini duymaktan sıkılıyorsun. Bu sorulara sanki ilk kez cevap veriyormuş gibi

davranmaya çalışıyorsun ama zorlanıyorsun. Aynı şeyleri belki kırk kere söyledin bugün. Umarım sesin isteksiz çıkmıyordur çünkü gayet isteklisin. Sadece aynı soruları yanıtlamaktan bıktın.

15:45 Arkadaşının evinden bisikletini al ve kasabaya git.

16:15 Broşürleri hızlıca çıkarttır.

16:30 Son bir kez kendine yemek al.

16:45 Hâlâ yapabiliyorken kendine bir kitap al.

16:50 Bisikletle BBC Bristol Stüdyosu'na git.

17:15 Dünya Servisi'yle röportaj yap. (Onlarla röportaj yapmayı sevdim. Samimi sorular soruyorlar ve ıvır zıvır soruları atlıyorlar. Keşke bütün gün onlarla röportaj yapmış olsaydım. En çok neyi özleyeceğimi sormayan ilk kanal onlar.)

17:50 Eve dönüş.

18:05 Kırık bira şişesinin üzerinden geçerken bisikletinin arka tekeri patlıyor. Kısa yol hızlı yol demek değilmiş.

18:25 Fergus'un evine kadar yürü. Neredeyse 23 kilo yükle bisikleti sürükle. Lastikler perişan oldu.

18:30 Fergus'la beraber, onun artık çalışan arabasında, Claire'in evine akşam yemeğine gidin. Sıradan son geceni orada geçir, sıradan son gece ne demekse artık.

19:00 Bisikletin tekerini tamir etmeye çalış. Arka vitesin vidalarını sökeceğine tekerin vidasını söküyorsun. Artık ayaklarının üstüne basamaz hâldeyken başına bunların gelmiş olması seni çıldırtıyor. Çıldır!

19:02 Koltuğu tekmele. Claire'den özür dile. İnanılmaz bir yorgunlukla kendini yere at ve uzan.

19:03 Fergus'un arka vitesi tamir etmeye çalışmasını izle.

19:10 Fergus'a ikinizin de bu işi beceremeyeceğini söyle.

19:45 Fergus tamir ettiğini iddia ediyor.

19:47 Fergus'a sarıl.

20:00 Hâlâ Fergus'a sarılıyorsun. Seni üzerinden atıp akşam yemeğinin ne zaman hazır olacağını soruyor.

20:05 Bisikleti test et. Arka vites çalışmıyor fakat ön vitesler iyi durumda. Bisiklet kullanılabilir hâle geliyor.

20:15 Akşam yemeğini hazırlamaya başla. Yarısını yiyip bir kısmını hazmettikten sonra lastiği onarmaya çalış.

21:45 Sağa sola yalpalaya yalpalaya giden bisikletini sürmeye çalış ve kasabaya dön.

22:00 Chris ve Suzie ile buluş. Son kez bira al ve hızlıca iç.

22:40 23.00'daki röportaja yetişmek için eve dön.

23:00 BBC Dünya Servisi'nin Avrupa ayağıyla röportaj yap. Ana dilleri İngilizce olmadığı için tane tane konuşmaya özen göster; senin ana dilin ne, İngilizce mi?

23:30 Cebinde kalan son bozuklukları Claire'e ver. Birleşik Krallık'ta ekonomik olarak en değişken durumda olan adamın kız arkadaşı, aynı zamanda bir öğrenci olduğu için bu bozuklukları memnuniyetle kabul ediyor.

23:35 Yatağa gir.

23:36 Uykuya dal

23:36 Oscar kazanmış bir yapım şirketinden gelen mesajla uyan. O zaman bilmiyordun ama onlara da evet demek pek de akıllıca bir hareket olmamıştı.

Bunları yazmak bile yormuştu beni. Gevşeme günüm son bulduğunda uzun süredir planladığım yıla başlama vaktim gelip çatmıştı. Yatakta uzanırken yarın sabah uyandığımda hayatımın şiddetli bir değişime uğrayacağını biliyordum. Bu düşünceyi kafamdan atmak neredeyse imkânsızdı. Medyanın ve halkın henüz yazılmamış olan hikâyeme gösterdikleri ilgiyi hafife almamalıydım. Bunun, üzerimde zaten var olan baskıyı daha da arttırdığını itiraf etmem gerek.

5

İLK GÜN

SERBEST EKONOMİ FESTİVALİ

Parasız ilk günüm.

Sanki doğduğumdan beri bugüne hazırlanıyormuşum. İnsanlar haftalardır parasız yaşayacağım bu bir yıldan başka hiçbir şey konuşmuyorlardı. Bu artık beni yiyip bitiren bir hâl almıştı. Sadece gazeteciler değil, tanıdığım herkes bir şeyler soruyordu. "Neden bunu yapıyorsun? Nasıl yapacaksın? Banyo yapacaksınız ama değil mi?" Endişelerini anlıyordum ve bunu bekliyordum da fakat bu tavırlarının işlerimi kolaylaştırdığını söyleyemem. Para hakkında o kadar çok konuşmuştuk ki bazen havadan sudan konuşmayı özlüyordum. Bu yüzden ilk gün gelip çattığında biraz rahatlamıştım.

Saat sekizden önce yapmam gereken o kadar çok şey vardı ki saati 5.30'a kurmuştum. Normalde sabahları saat çalmaya başladığında susana kadar uyanamam. Bu kez saat çaldığında şimşek gibi ayağa fırlamıştım; bir an önce parasız yaşamaya başlama hevesimden değil, bir an önce işlerimi halletmem gerektiğinden... İyi bir başlangıç yapmıştım. Bu yıl geç saatlere kadar uyuma lüksünü elde edebileceğimi hiç zannetmiyordum. Kendimi tuhaf hissediyordum; cebimde bir boşluk vardı. Anahtarlarımı, paramı, telefonumu her şeyi bırakmıştım. Karavanımı da kilitlemiyordum çünkü dünyaya güvenmeye başlamak istiyordum. Gerçi zaten içeride çalınabilecek pek bir şey de yoktu.

Günün en acil ihtiyacı yüz, iki yüz kişi kadar misafiri doyurmaya yetecek yemekleri yapabilmek için gereken sebzeleri temin etmekti. Güneş doğmadan önce Claire'le beraber dışarı çıkıp çöpleri kontrol etmek istiyordum. Claire'in çöplerden gayet sağlıklı yiyecekler toplayabilme yeteneği vardı. Yola çıkmak üzereyken az kalsın bir kuralı ihlâl edeceğimi fark ettim: Arabaya binemezdim. Fergus buna anlam veremese de benim yerime Claire'le gitmeyi kabul etti. Harika! Hayatımda ilk defa inandığım bir şeyin arkasında durmak işime yaramıştı. Yeni yılımın daha ilk dakikalarında yaşamım değişmeye başlamıştı. Bu küçücük değişim bile gelecekte yaşayacaklarımı açıkça görmemi sağlamıştı. Gergin olduğum kadar heyecanlıydım da; bu yıl çok eğleneceğimi hissediyordum.

Tonlarca yiyecekle ve onlarca insanla beraber olacağımdan günün devamı için pek endişelenmiyordum. Fakat hiç para harcamadan yüz ellinin üzerinde misafire üç çeşit yemeği nasıl hazırlayacağımı düşünmek beni fazlasıyla strese sokuyordu. Parasız olmaktan ziyade para kullanarak bu festivalin altından daha kolay kalkabileceğimi düşünmek beni yoruyordu. Gerçi etrafımda bolca yemek olacağından ne yiyeceğimi düşünmeyeceğim bugün önümüzdeki yılın en az zorlayıcı günü olabilirdi.

İnsanlara idare eder bir yemek yapmak istemiyordum; onlara hayatlarında yedikleri en güzel yemekleri yapmalıydım. Amaçlarımdan biri parasız hayatta kalınabileceğinin yanında gayet güzel yaşanabileceğini de göstermekti. Hazırlayacağım yemekler vasat bile olsa insanların buradan hoşnut ayrılacağını biliyordum ama Serbest Ekonomi Hareketi'nden pek de etkilenmezlerdi ve ben böyle büyük bir fırsatı kaçırmış olurdum.

Claire ve Fergus geri dönmüş ve bulabildikleri tek şeyin bir adet erik olduğunu söylemişlerdi; aynı anda BBC Kahvaltı Haberleri ekibi de gelmişti. Kalbim duracaktı sanki. Bütün dünyaya bu festivalden bahsetmiştim ve şimdi elimde bir tane erikle öylece dikiliyordum. Beni öyle görünce dayanamayıp bagajı açtılar. Onlarca kilo sebze ve meyve bulmuşlardı. Şimdi

kullanılacak bile olsalar bu yiyecekler çöpe gönderilmek üzereydi ve bu yiyeceklerimizin ne kadarını israf ettiğimizin bir örneğiydi. BBC ekibi sayesinde bu durumu fırsata çevirmiştik. Bütün yiyecekleri bagajdan indirip röportajın yapılacağı yere yığdık; arka planımız bu yiyecekler olacaktı. Ekip artık iki röportaj yapmak istiyordu, benimse mutfağa girip işe koyulmam gerekiyordu. Parasız hayatımın ilk birkaç saati dolmuştu ve baskıyı şimdiden hissediyordum. Üstelik bu baskıyı, planlarımı bütün insanlığa anlatarak kendi rızamla ikiye katlamıştım. Fergus'un kız kardeşi bile, onunla arkadaş olduğumuzu bilmeden, Fergus'a benden bahsedip ilgisini çekebileceğimi söylemiş. Artık geri dönüş yok!

İyi şeyler de oluyordu. Örneğin, Serbest Ekonomi Hareketi'nin internet sitesi ziyaretçileri artmıştı, üye sayısı da doğru orantılı olarak artıyordu. Verdiğim röportajlar ve sözlerimin Yahoo'nun ana sayfasında yayınlanması meyvelerini vermişti. Yakınlardaki bir bilgisayar programcısı Matt Cantillon ,birkaç ay önce Serbest Ekonomi Hareketi'ne katılmıştı ve internet sitesini yönetmeyi teklif etmişti. Bu da kullanıcı sayısı artsa bile site için para ödememe gerek kalmadığı anlamına geliyordu. Bu tek taraflı bir kâr sağlamıyordu tabii. Matt, siteyi geçmiş yıllarda geliştirdiği hayvanları koruma projesi için yardım toplamak adına kullanıyordu. Bu aslında topluluğumuzun ruhunun bir göstergesi. Siteyi tamamen sosyal yardımlaşma amacıyla kullanıyorduk. Üstelik Matt'le iki iyi arkadaş olmuştuk.

Fergus, Claire ve ben festival alanına biraz geç gitmiştik. Orada Bristol Serbest Ekonomi topluluğundan gönüllü olarak yardım etmeye gelen on kişiyle tanıştık. Yemekleri yapmaya hazır ve nazır bir şekilde bizi bekliyorlardı. Baş aşçı Corrine Whitman tıpkı BBC'nin Ready, Steady, Cook [9] programında olduğu gibi daha önce malzemelerin ne olduğunu bilmeden yemek yapacaktı. Ona malzemeleri verene kadar elimizde ne

9 BBC'de yayınlanan yemek yarışması programı.

olduğundan habersizdi ve lezzetli yemekler yapmak için yalnızca altı saati vardı.

Corrine'in işi hiç de kolay değildi. Elindeki malzemelere göre oluşturacağı menüye hızlıca karar vermesi gerekiyordu, üstelik bu malzemeler sadece vegan yemeği yapmaya elveriyordu. Malzemeler pazı, kereviz, yer lahanası, yabani mantarlar, kuş otu, latinçiçeği, kuşburnu gibi doğal ürünlerden tutun da kinoa, bulgur, kuskus gibi Güney Afrika, Yeni Zelanda gibi pek çok ülkeyi geçip Bristol'ün konservelerinde yerini alan ithal ürünlere kadar çeşitlilik gösteriyordu. Elimizde o kadar fazla yiyecek vardı ki gönüllülerimizden bir kısmını evsizlerin ve uyuşturucu bağımlılarının yaşadığı yeraltı geçidine yolladık. Orada gün boyu yiyecek servis ettiler. Gittikçe kalabalıklaşan gönüllü ordusunu arkasına alan Corrine harika bir iş çıkardı ve bir saat içinde masaları farklı çeşitlerde, leziz görünen yemeklerle donattı. Fergus'un mor bacak mantarı ve yabani sarımsak çorbasını da unutmamak gerek. Kendi kendime şunu söyleyip duruyordum: Yıl boyunca bu kadar lezzetli yiyecekler bulamayacağını unutma.

Festival günü harika geçmişti. Serbest Ekonomi felsefemizden etkilenen pek çok insan, bazıları Bristol'ün en iyi müzisyenlerindendi, gönüllü olarak aramıza katılmışlardı. Yemekler de *uğruna ölünecek kadar* güzeldi; insanlar öyle söylüyorlardı en azından. Öz yeterlik gurusu ve ev yapımı birada üzerine olmayan arkadaşım Andy Hamilton, civanperçemi ve şerbetçi otundan yaptığı biralardan getirmişti ve gönüllülere ikram etti.

Son röportajımı Wall Street dergisine vermiştim. Onlar gibi bir dergiyle iş birliği yapmak bana mesajımın ne kadar büyük bir yankı uyandırdığını göstermişti. Yorgun ama huzurlu bir şekilde Andy'nin en güzel biralarından bir bardak kaptım. Serbest Ekonomi Hareketi'nin böyle istikrarlı bir şekilde büyümesi bana güven veriyordu ve bundan büyük bir mutluluk duyuyordum. Bu yılı gerçekten planladığım gibi geçirebilirsem çok daha büyük şeyler başaracağımı hissediyordum.

6

PARASIZ GÜNLER

SEFALETİN İLK HAFTASI

Küçük değişimler bile insanın dengesini bozabilir; yeni bir eve taşındığınızı, yeni bir işe başladığınızı ya da rutin hayatınızın dışına çıktığınızı düşünün. Sabah uyandığınızda aklınıza gelen ilk şey önümüzdeki 364 gün boyunca hiç para kazanmayacağınız ve hiç para harcamayacağınız oluyor; nasıl hissederdiniz? Gençken çikolata yemeyi azaltmanın ya da Büyük Perhiz[10] zamanında oruç tutmanın bana ne kadar zor geldiğini hatırlıyorum. Tam bir İrlandalı olarak mutluluğu da umutsuzluğu da uçlarda yaşıyordum; beni bekleyen günlerin bu duyguları yoğun bir şekilde hissettireceğini anlamıştım.

Festivalden sonraki gün saat dokuzda uyandım ki bu benim için oldukça geç bir saatti. Son günlerde vücudumda salgılanan adrenalinin bedelini ödüyordum; biraz hassaslaşmıştım ve kendimi bomboş hissediyordum. Permakültür etkinliği için konuşma yapmaya gitmeden önce biraz dünden kalan meyvelerden ve ekmekten yedim. Son iki günüm sirk havasında geçmişti. Asıl hikâye şimdi başlıyordu. Artık gazetelerde boy göstermek yerine canımı dişime takarak yaşamaya çalışacaktım.

Parasız hayatım gayet pürüzsüz başlamıştı. İlk günlerimi büyük bir facia yaşamadan atlatmıştım. Fakat günler ilerledikçe işlerin karmaşıklaşacağından adım gibi emindim. Bir şeyler kırılacaktı, besin kaynaklarım bitecekti, kazalar yaşanabilirdi. En

10 Lent olarak da bilinir. Hristiyanların Paskalya döneminde tuttukları oruçtur. Yalnızca hayvansal gıdaları tüketmemeyi kapsar.

başta bile ufak tefek kazalar yaşamıştım. Bu yüzden kendimi daha kötülerine hazırlama fırsatım oldu. Yine de eskiden zamanın en değerli varlığım olduğunu yeni yeni görmeye başlıyordum. Parasız yaşam yirmi birinci yüzyılın bize sunduğu hızı elimden almıştı. Daha önce kolayca halledebileceğim işler için şimdi uzun vakitler harcamak zorunda kalıyordum. Işığı açmak ve kapatmak önceden tek bir parmak hareketine bakıyordu; şimdi bilgisayarı şarj etmek için bile pek çok aşamayı geçmem gerekiyor. Karanlıkta el fenerini ağzımla tutup bilgisayarın adaptörünü güneş enerjisi panelinin konjektörüne bağlamak zorunda kalmıştım. Üstelik bunu yapmaya çalıştığım alan öyle dardı ki bu işi düzgünce halledebilmem beş dakikamı almıştı.

Günlük işlerim dışında gazetecilere röportaj vermek, bazı anlarımı videoya çekmek, bana mail yoluyla sorular soran, fikir veren ve desteklerini sunanları cevaplamak gibi işlere de oldukça zaman ayırmıştım. Hayatım bağımsız yaşayan birinin olduğu gibi yavaş fakat şehir hayatı kadar da hızlı akmıyordu. Aslında hem biraz yavaştı hem de çok hızlıydı. Nasıl oluyor, ben de bilmiyorum. Medyayla olan ilişkim gitgide koparken Daily Mirror'dan bir muhabir günlerimin nasıl geçtiğini görmek için beni ziyarete gelmişti. Bu beni mutlu etmişti çünkü parasız yaşayan bir adamın bu gazetenin ilgisini çekebileceğini düşünmüyordum. Yaşanan kredi sıkışmasının da bunda önemli bir payı var tabii ama çevreyi korumaya dönük hareketlerin medya üzerinde olumlu etkisi olduğunu görebiliyorum. Yayınladıkları makale gayet iyi görünüyordu. Gerçi "Geçmişte Gandhi'den ilham almıştım." sözümü "Gandhi aklımı başımdan aldı dostum." olarak değiştirmişlerdi ama olsun. Ayrıca her sabah çay yapmak için ısırgan otu topladığımı halka şöyle anlatmışlardı: "Her sabah 7.15'te emekleyerek ısırgan otu topluyor." Şurada anlaşalım, ben parasız yaşayan bir adamım, deli değilim!

BBC ile röportaj yaptığınızda Guardian ve The Times da bunu takiben sizinle iletişime geçiyor. Daily Mirror'da bana ayrılan iki sayfadan sonra (Sayfanın altında Tesco[11] ve Boots[12] reklamları olduğunu belirtmem gerek.) şimdiye kadar hiç iş birliği yapmadığım medya kanalları benimle iletişime geçmişti. Trisha Goddard Şov, Claire'le beraber programlarına katılmamı rica ettiler. Claire'e benim gibi bir adamın sevgilisi olmanın nasıl bir his olduğunu soracaklarmış. Bu programla ilgilenmiyordum fakat aramaya devam ediyorlardı. Onlara magazinsel çatışmalara girmeyeceğimi ve sordukları sorunun umurumda olmadığını söylediğim zaman aramayı bıraktılar.

Başka yayınlardan da -kadın dergileri dahil- teklifler geliyordu. İçeriklerini merak edip baktığımda dehşete düşmüştüm. Ciddi manada hassasiyet gerektiren konulardan (örneğin, bir adamın, üvey kızıyla beraber olabilmek için karısını öldürme hikâyesi) gerçekten acayip konulara kadar geniş bir içerikleri vardı. Fakat asıl iletişime geçmem gereken yayınların bu tip yayınlar olduğunu hissediyordum. Ethical Consumer ve Resurgence gibi dergilere yazmak elbette harikaydı ama bu tip dergilerde sesini duyurmanın da önemli olduğunu düşünüyordum. Gerçi bu derginin doğru seçim olup olmadığından da pek emin değildim.

Deneyim yalnızca ulusal medyaya değil uluslararası medyaya da ulaşmıştı. Bir ya da iki yıl önce, bu hayatı seçmeye henüz karar vermişken, bu ilgi karşısında kendimden geçebilirdim. Biri hakkımda olumlu konuştuğunda harika hissedebilir, olumsuz konuştuğundaysa öfkelenebilir ya da moralimi bozabilirdim. Şu an bunların hiçbiri umurumda değil. İnsanların, Serbest Ekonomi Hareketi'ni ya çok destekleyeceklerini ya da buna tamamen karşı olacaklarını kabullenmiştim; arası

11 İngiltere'nin en büyük süpermarket zinciri.

12 Güzellik ve sağlık alanlarında faaliyet gösteren kurum.

yoktu. Yalnızca kendi hayatımla ilgileniyordum; insanlar istediklerini düşünebilirler.

Söylediklerim çarpıtıldığında ya da yalan yanlış haberler yayıldığında biraz kızdığım doğru. Çünkü bu sözler bir kere yayıldı mı telafisi olmuyordu. Büyük bir haber kanalı, arkadaşlarımdan birinin sosyal güvenlik sigortamı ödediği yönünde bir haber yayınlamıştı. Böyle bir bilgiye nereden ulaştıklarını bilmiyorum fakat bildiğim kadarıyla birinin başka biri için sigorta ödemesi yapması mümkün değil. Bu haberi yapan muhabirin resmî işlerin nasıl yürüdüğü hakkında bir fikri yoktu sanırım. İlginç... Sanırım amaçları beni bedavacı biri olarak göstermekti.

Uzun zamandır yaşamak istediğim hayata adım atmış olmak harika hissettiriyordu. Bazen yerine getirmem gereken fiziksel işlerin yükü üzerimde zaman baskısı oluşturuyordu ve strese giriyordum. Fakat şehir hayatında da bu tip baskılar yaşanıyordu. Yine de şunu belirtmem gerekiyor. Kendi seçtiğiniz hayatı yaşarken fiziksel, bedensel, ruhsal ve psikolojik açılardan çok daha zinde hissediyorsunuz. Öz disiplin insanın ruhunu özgürleştiriyor. Omuzlarımdan koca bir yükün kalktığını hissediyordum.

TEMİZLİK MALZEMELERİ OLMADAN TEMİZ OLMAK

Doğal bir sabun olan sabunotu doğada kolay bulunan bir bitki değil fakat akarsuların, nemli alanların ve çalı çitlerinin yakınlarında onlara rastlayabilirsiniz. Aslında sabunotu yetiştirmek çok kolay. Bu da arka bahçenizde kendi sabununuzu kendiniz yetiştirebilirsiniz demek oluyor.

Tutumlu biriyseniz temizlik malzemeleri satan yerlerden pek çok ücretsiz ürün alabilirsiniz fakat bunu tavsiye etmiyorum. Ücretsiz olsalar bile çevreye en az ücretli olanlar kadar zarar veriyorlar.

Benim yaptığımı yapıp hiçbirini kullanmayabilirsiniz. İnsanlara bunu söylediğim zaman birkaç adım geri atıp yanımdan uzaklaşmaya yelteniyorlar. Onlara *koltuk altı testi* yapıyorum – koltuk altımı hafifçe kokladıklarında temiz olmak için sabuna ihtiyaç duyulmadığını anlıyorlar. Sabun kullanmayı bıraktığımdan beri cildim çok daha sağlıklı ve artık kuru olmadığı için nemlendiriciye ihtiyaç duymuyorum. Duş jeli kullanmayı parasız hayatımdan çok önce bırakmıştım çünkü bunun cildimi gerçekten yıprattığını düşünüyordum ve her gün duş almazsam daha kötü kokmama sebep oluyorlardı. Yüz yıkama ürünleri satan şirketler nemlendirici de satıyorlar; yani cildinizi kurutmakla kalmayıp nemlendirebilmeniz için de ürünler satıyorlar.

PARASIZ HAYATIN SIRADAN BİR GÜNÜ

Bu hayata ayak uydurmaya başlamıştım. Haftanın sonuna doğru günlük rutinlerim aşağı yukarı belli olmuştu. Sabah saatlerine bayılıyordum, bu yüzden beşte uyanıp güne yulafla ve yeminlerle başlıyordum. Yulaf beni fiziksel olarak, etik değerlerimi ve yaşam felsefemi içeren yeminler de psikolojik olarak güçlendiriyordu. Böylece güne her açıdan zinde başlıyordum.

Artık spor salonuna gidemediğim için sabah 5.20'de yüz yirmi şınav çekerek ısınıyor ve kan dolaşımımı hızlandırıyordum. Enerjimi geri kazandığımda el fenerini de alıp yiyecek aramaya çıkıyordum. Yeni hayatıma *mevsim geçişi* döneminde başlamıştım, yani kış yeni bittiği ve toprak henüz yaza hazır olmadığı için tarlalarda pek de ürün yetiştirilemiyordu. Mevsim geçişlerinde taze ve lezzetli yiyecekler zor bulunduğundan karalahana ve mor brokoli yetiştiriyordum. Diğer besin kaynaklarım da şu şekildeydi: muşmula, keçi ayağı, yabani frenk maydanozu, çay yapımında kullandığım çam iğnesi, karahindiba yaprağı, ısırgan otu ve yenilebilen mantar türleri. Mordankoyu kahverengiye çeşitleri olan, lastiksi ve kulağa benzeyen ağaç kulağı mantarı, diğer ismiyle Yahudi kulağı, en sevdiğim mantar türüydü. Öyle besleyici ki onu *vegan eti* olarak

tanımlıyorum. Çoğunlukla mürver ağacının dibinde bulunan ağaç kulağı, çam ağacı ve kara ağacın da diplerinde yetişebiliyor. Karavanımın etrafı mürver ağaçlarıyla çevrili olduğu için bu mantara kolayca ulaşabiliyordum. Bu mantara Yehuda'nın kulağı da diyorlar. Efsaneye göre İsa'nın havarilerinden Yehuda otuz parça gümüş karşılığında İsa'ya ihanet ediyor, sonrasında da kendini bir mürver ağacına asıyor. Bu ağacın dibinde yetişen mantara da onun adını veriyorlar.

Saat altıya doğru karavanıma geri dönüyor ve roket sobayı tutuşturuyordum. Güneşin doğumunu kuş cıvıltıları eşliğinde izlerken bir yandan da ısırgan otunu kaynatıp çay demliyordum. Demlenen çayı mataraya boşaltarak gün boyu içebileceğim sıcak içecek kaynağımı oluşturmuş oluyordum. Bu aşamadan sonra günün en zevksiz işlerinden birine geçiyordum; bulaşık yıkamaya. Dışarıda üstünkörü yaptığım lavabonun buzunu kırmakla işe başlıyordum çünkü yılın bu zamanları, bu saatlerde yaşadığım vadi gerçekten soğuk oluyordu.

Hava iyice aydınlanmadan kompost tuvaleti kullanıyordum. Oturacak bir parçası olmadığı için çömelmek zorunda kalıyordum. Doğu toplumlarında bu çok yaygın ve bu pozisyonun bağırsakları en iyi şekilde çalıştırdığı düşünülüyor. Geçmişe dönersek insanların tarih boyunca tuvalet ihtiyaçlarını bu şekilde karşıladıklarına dair örnekler var. *Tuvalet teknolojisi*nin (bu şekilde bir isimlendirme yapmak yanlış olmaz sanırım) gelişerek klozeti ürettiği doğru, bizim bağırsaklarımız ise hâlâ geçmişteki gibi çalışıyor.

Tuvalet kağıdı ihtiyacımı ise gazeteler karşılıyordu. Gazete kullanmak aslında o kadar da kötü değil; iyi bir gazete seçmeniz yeterli. Broadsheet[13]leri kullanmaktansa okumayı tercih ediyorum. Benim favorim tabloidler.[14] Fazla kalın değiller ama in-

13 Elli altı santim boyutundaki gazetelere verilen isim. İçeriği daha çok politika, siyaset gibi alanlardır.

14 Broadsheetden daha küçük boyutlarda, genelde A3 boyutunda olan gazetelere verilen isim. Broadsheetlere göre daha günlük bir dil kullanırlar.

san kullandıkça alışıyor. Kullandıklarım arasında en iyisi, ironik olacak ama, Trade-it dergisiydi; harika boyutlarda ve tabii yumuşak. En komiği de bir sabah tam Daily Mirror'dan bir sayfa koparacakken çirkin suratımla göz göze gelmek olmuştu. Bu elbette beni durdurmamıştı ve o sayfayı kopardım. İnsan, kendisini bu kadar küçük düşürecek fırsatları çok sık ele geçiremiyor.

Ağız sağlığıma gelecek olursak rezene tohumu ve mürekkep balığı kemiği karışımını kullanıyordum. Bu kemik dişleri aşındırıcı kalıntılardan ve plaklardan arındırıyor ve çürümeye yol açacak bakterileri temizliyor. Rezene ise diş macunlarının çoğunda bulunan bir bitki. Diş fırçalarımı ise arkadaşım bir marketin çöpünden bulmuştu. Paketleri biraz yıpranmış olsa da işimi görüyordu.

Tıraş için çok vakit harcamıyor, usturayla yalnızca başımı ve çenemi tıraş ediyordum. Daha sonra hızlıca duş alıyordum çünkü kış olduğu için su inanılmaz soğuk oluyordu. Ertesi gün için gereken ısıyı sağlayabilmek adına solar duş torbasını nehrin kenarına bırakıyordum.

Saat yediye geliyordu. Bilgisayarın açılmasını beklerken, ki bu çok uzun sürmüyordu çünkü Linux kullanıyordum, altmış şınav ve doksan mekik çekiyordum. Serbest Ekonomi Hareketi son iki aydan bu yana hızla büyüyor bu da beni gerçekten mutlu ediyordu. Bilgisayar açıldıktan sonra site yönetimiyle ilgilenmek için bir saatimi harcamıştım, sonrasında da maillerimi yanıtladım. Telefon araması yapamıyordum, bu yüzden iletişimi mail yoluyla sağlıyordum. 8.30'da çiftlikte iş başı yapmadan önce günün en öncelikli ihtiyacı olan öğlen ve akşam yemeklerini hazırlamam gerekiyordu.

Çiftlikte yapılacak pek çok farklı iş vardı. Bir gün sebze yetiştirirken bir gün çitlerle uğraşıyordum. Daha da ironik olanı ise geçmişte iş hayatında edindiğim bilgileri kullanarak çiftlik için sürdürülebilir iş planı hazırladığım olmuştu. Saat 11'de ara

verdiğim zaman haftalık düzenlediğimiz Serbest Beceri Akşamları'nı tanıtıyordum. Bu gecelerde Serbest Ekonomi Hareketi üyeleriyle birbirimize bir şeyler öğretiyorduk. Örneğin; bira yapımı, ekmek yapımı ya da fırın yapma, bilgisayar yapma gibi pek çok alanda kendimizi geliştiriyorduk. Ara bittiğinde birkaç saat daha çalışıp öğlen yemeği için karavanıma çekiliyordum. Sabah topladığım yiyecekleri, daha önce çöplerden bulduğum tarihi geçmiş konserveleri ve takasla elde ettiğim organik besinleri kullanarak kendime bir şeyler hazırlamıştım. Bir yandan yemek yerken diğer yandan bir şeyler yazmaya çalışıyordum; köşe yazısı, blog yazısı ya da bu kitaba girebilecek bir yazı.

16.30 civarlarında akşam yemeği için roket sobamı tutuşturmuştum. Genelde zaman kazanmak ve odun tasarrufu açısından tek seferde iki günlük yiyecek pişiriyordum. Bu soba gerçekten çok hızlıydı. Yarım saat içinde yemek hazır oluyordu. Benim pişen yemeği mideye indirmemse çok daha kısa sürüyordu. Şehirde bir görüşmem vardı, bu yüzden bisikletimle yola çıktım. Bisikletin römorkunu da almıştım. Bu beni yavaşlatıyor olsa da gidiş-dönüş yolunda işime yarayacak şeyler bulabilirdim ve onları taşımak için römorka ihtiyacım olacaktı. On sekiz mil süren yolculuğum neredeyse bir saat on dakikamı aldı ve dönüş yolunda da bir buçuk saat harcamıştım. Dönüş yolu çok daha zor geçmişti ve kendimi yorgun hissediyordum.

Akşamları işim olmadığında yarım saatimi odun kırmaya ayırıyor, sonrasında çiftlik yöneticisine ait olan kok fırınını kartonlar, artık kâğıtlar, pipet, mıcır biraz da çıra kullanarak tutuşturuyordum. Bunu bitirdiğimde birkaç saat daha bilgisayardaki işlerimle uğraşıyordum. 21.30 civarında ise genelde yürüyüşe çıkıyordum. Gecenin serin rüzgârıyla, sakinliği ve güzelliğiyle beni sarıp sarmalaması hoşuma gidiyordu.

Yüz şınav daha çektikten sonra mum ışığında kitap okuyordum. Aralık ayı okuma listem Bill McKibben'ın Derin Ekonomi (Deep Economy), Henry David Thoreau'nun Walden,

Halil Cibran'ın Peygamber (The Prophet) isimli kitaplarından oluşuyordu. Peygamber'i pek çok kez okumuştum fakat her okuduğumda bana yeni şeyler öğretiyordu. Mum erimeden önce kitabı suratıma kapatmış hâlde uyuyakalmadıysam saat 23.00'da tuvalete gidiyordum. Şehrin ışıkları buraya kadar uzanamıyordu, gökyüzünün parlak yıldızlarını izlerken derin bir uykuya dalıyordum. Böylece bedenim ve ruhum ertesi gün için enerji toplamaya başlıyordu.

7

RİSKLİ BİR STRATEJİ

Kış mevsimi çoğu insan için zor geçer. Özellikle İngiltere gibi yüksek enlemlerdeki ülkeler bu mevsimi çok zorlu koşullarda geçiriyorlar. Sabah uyandığımızda hava karanlık, işten çıktığımızda hava karanlık; açık havada yapılan keyifli etkinlikler insanı kasvete boğar hâle geliyor. Bu yüzden pek çok insan *Mevsimsel Depresyon*'dan(Seasonal Affective Disorder), diğer ismiyle Kış Depresyonu, muzdarip oluyor. İnsanlar canlarını dişlerine takarak kazandıkları paraları bir kaçış yolu olarak kullandıkları alışverişe ya da mevsime bağlı olarak artan faturalara yatırıyor.

Deneyime yılın en soğuk, ıslak ve karanlık döneminde, yani kasımın sonunda başlayacağımı ilan ettiğimde arkadaşlarım sonunda kafayı yediğimi düşünmüşlerdi. Hava şartları bir yana kasım ve mart ayları arasında toprak pek de verimli olmuyordu. Fakat bu deneyde dört mevsimi birden yaşamak istiyordum. Eninde sonunda kış mevsimini deneyimleyecektim, en iyisi de bunu en baştan halledip aradan çıkartmaktı. Her değişimin ilk birkaç ayı zor geçer, bu ayların kış mevsimine denk gelmesi işleri hiç de kolaylaştırmayacaktı. Yani seçtiğim strateji biraz riskli olabilirdi.

Bu kışın son otuz yılın en sert kışı olacağı açıklandığında gerçekten nahoş bir sürpriz olmuştu. Aslında yılın bu zamanlarını her zaman sevmişimdir ancak bunun başımı sokacak sıcacık bir evin verdiği rahatlıktan kaynaklandığını şimdi

görebiliyorum. Karavan ve çadır fiyatlarının neden düşük olduğunu da anlamıştım; kimse kış aylarında dışarıda yaşamak istemiyordu.

EĞLENCE

Özellikle kış aylarında İrlanda, İngiltere gibi ülkelerde yaşayan insanların sıcak iklimli ülkelerdeki insanlardan daha fazla alkol tükettiğini düşünüyorum. Çünkü içmekten başka yapacak pek bir şeyimiz olmuyor. Bu benim günlerimi ve gecelerimi meyhanelerde geçirmeye bulduğum bahane olabilir. Büyük bir ateşin etrafında oturup en iyi içkilerimizi yudumlarken felsefe yapar, şarkı söyler ya da satranç oynardık. Sinemaya giderdim ya da bilgisayara bir DVD takıp (2003'te kendime televizyon izleme yasağı koymuştum çünkü tam anlamıyla çöp programları izlemeye harcayacak vaktim yoktu.) evde film izler, müzik dinler, arkadaşlarımla sohbet ederdim.

Arkadaşlarımla sohbet etmek dışında saydıklarımın hiçbirini artık yapamıyordum. Gerçi onlardan on sekiz mil uzakta olmak ve burada güneşin 16.30'da batıyor oluşu arkadaşlarımla görüşmeyi de zorlaştırıyordu. Üstelik ulaşım için kullandığım tek araç bisikletimdi. Arkadaşlarımı seviyordum fakat rüzgârlı, yağmurlu, soğuk günlerde, yokuş aşağı - yokuş yukarı otuz altı mil sürecek bir yolculuğu göze alamıyordum.

Şehre elimden geldiğince sık uğramaya çalışıyordum. Gittiğim zaman da genelde Cathy'nin, Eric ya da Francene'in evlerinde kalıyordum; üçü de yaptığım işi gerçekten destekliyorlardı. Cathy ve Eric'le Serbest Ekonomi'nin internet sitesinde tanışmıştım, Francene de Fergus'un eski kız arkadaşıydı. Şehirlerin sürdürülemez yaşam modelleri olduğu ve kirliliğin, stresin had safhada yaşandığı yerler olduğunu bilsem de Bristol'ü sevdiğimi itiraf etmeliyim. Bunun en büyük nedeni de bu şehirde

yaşayan ilham verici insanlar. Çoğu *Geçiş Kentleri* [15] projesi gibi değişimi hedefleyen projelerde çalışıyorlardı.

İlk haftalarımda eğlenmek için neler yapabileceğim hakkında hiçbir fikrim yoktu. Şehir hayatına o kadar alışmıştım ki şimdi ne yapabileceğimi düşünürken aklıma mağaza vitrinlerine bakıp ürünlerin etiketlerini incelemekten başka bir şey gelmiyordu. Şehirden uzakta yaşamak insana biraz da olsa ıssız hissettiriyordu. Üstelik burada toplu taşıma olanakları berbattı. Benim için önemli değildi fakat arkadaşlarım karavanımı ziyarete gelmek istediklerinde zorlanıyorlardı. Bunları düşünürken bir şey fark ettim: Aslında benim eğlenceye ayıracak zamanım yoktu, günlerim yeterince dolu dolu geçiyordu zaten.

LASTİK PATLAMASI

Sık sık arkadaşlarımla buluşmam demek bisikletimi fazlasıyla yormak anlamına geliyordu. Üstelik bir yerden sonra malzemelerim tükenmeye başlayacak ve ben haftada altmış mil yol katederek malzeme bulmaya çalışacaktım. İhtiyaçlarımın çoğunu şehirden karşılayacağım için şehre varır varmaz lastikleri değiştirmeye ya da onarmaya ihtiyacım olacaktı. Bunu yapmak her zaman sıkıcı bir şeydi fakat gecenin dokuzunda soğuk, sırılsıklam bir kış gününde, fiziksel olarak çok yorucu bir gün geçiriyorken lastik değiştirmek çok daha sıkıcıydı. Bisiklet tamiri için kullandığım malzemeler üç hafta içinde tükenmişti, yenilerini almaksa söz konusu değildi. Sivri uçlu herhangi bir şey onları delmesin diye lastikleri eski muşambalarla destekliyordum fakat muşambanın kopan parçaları çok daha büyük problemlere yol açıyordu.

15 Kendi kendine yeterliliği arttırma amacı güden ve petrole olan bağımlılığı azaltarak sürdürülebilir bir yaşam hedefleyen topluluk.

Bir çözüm yolu ararken delinmeyen lastik üretimi yapan Green Tyres şirketi karşıma çıktı. Makinalarını güneş enerjisiyle çalıştıran ve çalışanlarını uzun süre işsiz kalan insanlardan seçen bu şirketin felsefesine hayran kalmıştım. Üretim yaparken gereksiz harcamalardan ve israftan kaçınmalarıyla ilgili bir blog yazısı yazmadan duramamıştım. Onların ürünlerinden ben faydalanamıyordum fakat hâlâ para kullanan insanlar bundan faydalanabilirdi. Green Tyres'ın yöneticisi Sue Marshâll, yayınladığım yazı için memnuniyetini belirttiği bir mail göndermiş, ürettikleri lastiklerden göndereceğini söylemişti. Böyle bir çözüm yolu bulabileceğimi düşünmemiştim fakat hayat, ona güvendiğim ve karşılıksız olarak verdiğim sürece ihtiyacım olanları bana sunacağını göstermişti. Şanslıydım. Bütün bir yıl boyunca tabana kuvvet yolculuk yapmanın kıyısından dönmüştüm.

SAKİN HAYAT

Her şey çok vakit alıyordu. Örneğin, çamaşır yıkamayı ele alalım. Eskiden kirlileri toplayıp makinaya atar, sonra makinadan çıkarıp asardım, bu kadar basit. Artık bunu yapmak hiç de basit değildi: Çamaşırları yıkayacağım deterjanı yapmam gerekiyordu. Önce ateş yakabilmek için şehirden artık malzemeler toplayıp bisikletimle buraya kadar taşıyordum. Sonra roket sobayı tutuşturup içine iflas eden bir dükkândan topladığım Sapinduslardan (Nepal'e özgü bir bitki) ekleyerek su kaynatıyordum. Suyun yarım saat kadar kaynaması gerekiyordu, bu sırada ben de roket sobasının altını kırık meyve kasalarıyla körüklüyordum. İşte çamaşırları yıkayacağım deterjan! Marketten aldıklarınız gibi etkili bir şekilde temizliyor çamaşırları ,üstelik çevre dostu ve üretiminde hiçbir hayvana zarar verilmemiş oluyor; yani sizin bildiğiniz deterjanlardan değil. Yıkanacak çamaşırları biraz sıcak su ve soğuk suyla doldurduğum derme çatma lavaboya koyup deterjan ekliyorum. Kırk dakika

boyunca çamaşırları çitiliyorum ve yirmi dakikada duruluyorum. Çamaşırları asmadan önce sularını iyice sıktığımdan emin oluyorum. Kış aylarında çamaşırların kuruması günleri hatta bir haftayı bulabiliyor.

Sadece çamaşır yıkamak değil, yaptığım her şey vakit alıcı. Çay yapmak neredeyse yirmi dakika sürüyordu. Hatta bazen çay içmemek, içmekten çok daha iyiydi. Tuvalete gitmek için de bir yirmi dakika harcıyordum. Önce etrafı kolaçan ediyordum. Yürüyüşe çıkan insanların beni pantolonumu yarıya kadar indirmiş hâlde görmelerini istemezdim. Bazen tuvalet dolmuş oluyordu ve toprağı yeniden kazmam gerekiyordu. Bu işi yaparken de kıyafetlerimi berbat edip bir çamaşır yıkama işi daha çıkarmak istemiyordum.

Hava iyice soğuduğunda kaloriferi açamıyordum. Ateşi yakmadan önce odun kesmem, sobayı tutuşturmak için kâğıt, çıra gibi yakacaklar bulmam gerekiyordu. Sobayı yaktığımdaysa karavanın ısınması yarım saati buluyordu. Bunlar size bir kâbus gibi gelebilir ama o kadar da kötü değil çünkü çevreye zarar vermediğinizi bilmek omuzlarınızdaki bütün yükü hafifletiyor.

Paran varken çamaşır yıkamak: 10 dakika. Paran yokken çamaşır yıkamak: 2 saat 15 dakika.

Çamaşır makinasının harcadığı su: 100 litre. Elle yıkarken harcanan su: 12 litre

Klozetin harcadığı su(Amerika Su İşleri Birliği'nin verilerine göre): 70 litre. Kompost tuvaletin harcadığı su: 0 litre.

Eğer Birleşik Krallık'ta insanlar kompost tuvalet kullanmaya başlasa iki milyar litre su tasarrufu yapılmış(Waterwise[16]'ın verilerine göre), ayrıca toprağa iyi gelen gübreler de doğal yollarla üretilmiş olurdu.

16 İngiltere merkezli su verimliliğini ve su kaynaklarını korumayı destekleyen sivil toplum kuruluşudur.

Kış mevsiminde hane başına düşen elektrik kullanımı: 400 Euro (Karavanımın bütün ihtiyaçlarını daha az parayla halletmiştim!). Benim aylık elektrik kullanımım: 0 Euro. (Fark asgari ücretle çalışan birinin iki haftada kazandığı paraya denk geliyor.)

İş hayatı, sosyal hayat ve özel hayat ayrımım kalmamıştı. İşten sonra katılacağım kurslara para harcamaktansa hayatı yerinde öğreniyordum. Farklı türdeki kuşların seslerini ayırt edebilir hâle gelmiştim, sincaplar hakkında Google'ın bile bilmediği şeyleri öğrenmiştim. Ağaç kulağı mantarının mürver ağacının dibinde yetiştiğini, akçaağaç ve mürver ağacı odunları arasındaki farkı da kendi kendime öğrenmiştim.

Sağanak yağmuru seviyordum. Yağmur damlalarının karavanımın çatısına damlarken çıkardıkları ses bu havada başımı sokacak bir evim olduğu için bana kendimi şanslı hissettiriyordu. Odunlar için ağaçlara, soba için de gecekonduda yaşayan Gavin'e teşekkür ediyordum. Doğaya yakın olmak elimdekilerin kıymetini bilmeyi öğretmişti bana. Doğadan ne kadar uzak kalırsak kıymet bilmek de o kadar azalıyor.

Yaşam tarzım ve onun uyandırdığı yankı sayesinde pek çok şey yazma fırsatım oldu. Ne zaman yazmak için yeterince zamanım olmadığından şikâyet etmeye başlasam doğayla iç içe yaşayacağım bir hayatın hayalini kuruyordum. Sobanın karşısında oturup kor hâline gelen ateşi izlerken bir yandan da ağaçların arasında süzülen ay ışığını seyretmek bir düştü benim için. Doğanın fikirlerimi besleyeceğini, böylece yazmam gereken makaleleri çok daha kısa zamanda tamamlayabileceğimi düşünürdüm.

Bunlar, doğaya kaçıp şehir hayatından tamamen soyutlanmak istediğim anlamına da gelmiyordu tabii. Şehirde düzenlenen ücretsiz film gecelerine ve Serbest Beceri etkinliklerine katılmayı seviyordum. Bu etkinlikler hem çok eğlenceli hem de bilgilendirici oluyordu ve atölyelere, seminerlere verecek parası

olmayan insanlara sürdürülebilir yaşam becerileri kazandırmak açısından da önemli bir yeri vardı. Yeni insanlarla tanışmak, arkadaş edinmek ve yeni beceriler kazanmak; bir taşla üç kuş vurmak demekti. Her etkinlik bitiminde birinin evine gider, öğrendiğimiz yeni şeyler hakkında konuşur ve bunları nerelerde kullanabileceğimizi tartışırdık. Bu etkinlikleri iki Serbest Ekonomist, benim de çabucak kaynaştığım, Lucy ve Amanda ile beraber düzenliyorduk. İkisinin de parasız yaşama gibi bir düşünceleri yoktu fakat bilgi paylaşımı ve bu bilgiler ışığında yeni bir toplum kurma arzuları vardı. Heyecanları ve enerjileriyle etraflarındakilere ilham veriyorlardı.

Yaşadığım sakin hayat belki zaman kaybettiriciydi fakat bu hayatı televizyonun karşısında saatler harcayarak yaşanan herhangi bir hayata tercih ederim. Eğer uzun vadede sürdürülebilir bir yaşam hedefliyorsak yapmamız gereken ilk şey o televizyonun başından kalkmak olmalı. Modern hayatın sunduğu imkânlar, çamaşır makinaları, bulaşık makinaları, arabalar, endüstriyel toplumun ürünleri; üstelik kirlilik ve çevreye zarar verme konusunda üstlerine yok. Buna gerçekten inanıyorum, inanmasaydım kendimi böyle bir hayata zorlamazdım.

Sanırım beni hayal kırıklığına uğratan tek şey etrafımdaki insanların yaşam tarzımı tam manasıyla anlayamaması. Bu hayatın benden zamanımı ve enerjimi talep ettiğini çoğu zaman göremiyorlar. Onlar gibi hızlı yaşamamı bekliyorlar fakat adı üstünde sakin bir yaşam bu. Hem günlük işlerimi halledip hem de haftada iki üç kez şehre onları ziyarete gidemem. Bazen birkaç günlüğüne de olsa benim yerime geçmelerini ve bu şekilde yaşamalarını diliyorum. Neyse, böyle yakınıp durmak yerine yatağımı yapıp uyumak çok daha iyi olacak.

ÜCRETSİZ KİTAPLAR VE ARTIK KÂĞITLAR

Okumak ve yazmak benim için bir tutku, özellikle kış aylarında rüzgârın uğultusu ve hafif hafif yağan yağmur eşliğinde sobanın karşısında oturup kitap okumak ya da bir şeyler yazmak bana büyük keyif veriyor. Neyse ki bunları yapmak için paraya ihtiyacım yok.

Şehirde kütüphaneden kitap alabiliyorsunuz kırsal alanlara da seyyar kütüphaneler getiriliyor. Gerçi kütüphaneden kitap almayı herkes tercih etmeyebilir çünkü kitabı belli bir süre içinde okuyup teslim etmeniz gerekiyor ve herkes bu sürede kitabı bitiremeyebiliyor. Ayrıca özellikle küçük kasabalarda ya da köylerde, onlardan getirmelerini rica etseniz bile, kütüphanede istediğiniz kitabı bulamayabiliyorsunuz.

ReaditSwapit (www.readitswapit.co.uk) ve BookHopper (www.bookhopper.com) gibi siteler okuduğunuz kitapları vermeniz karşılığında okumak istediğiniz kitapları size gönderiyor. Geçmişte kitap değiştirme akşamları düzenlediğim olmuştu. Bu etkinlikler bahsettiğim internet sitelerinin gerçek hayata aktarılmış versiyonlarıydı ve insanlar arasında olumlu ilişkileri de destekliyordu. Okumak istediğiniz kitapları elde edebiliyor, üstüne bir de sizinle benzer zevklere sahip insanlarla tanışabiliyorsunuz. Bu saydıklarım haricinde bir deneyim yaşamak istiyorsanız da Book Crossing (www.bookcrossing.com) sitesine girmenizi öneriyorum. Site hakkında bilgi vermeyeceğim; bu hazineyi kendiniz keşfedin!

Yazı yazmak için kâğıt olarak market fişlerini kullanıyorum. Bu fişler küçük notlar almak için ideal. Unutmayın, mantarlardan da gayet kullanışlı kâğıtlar ve mürekkep elde edebilirsiniz.

8

PARASIZ GEÇEN NOEL

Noel, yaşamını sadeliği öğütleyerek geçiren Nasıralı İsa'nın doğumunun kutlanmasıyla başlamış. Bu hâlâ sürüyor olsa da aslını yitirmeye yüz tutmuş bir gelenek. Batı'da insanların çoğu için bir festival hâlini alan Noel, aynı zamanda satıcılar için yılın en önemli kâr zamanı. Deloitte[17]'e göre Büyük Britanyalılar tarafından 2008 yılı Noel'inde hediyelere, sosyal faaliyetlere ve yiyeceklere ortalama 655 Euro harcandı. Bu miktarı ülke nüfusuna yayarsak 36 milyar Euro ediyor, üstelik harcamaların %39'u kredi kartıyla yapılmış. Birleşmiş Milletler'in verilerine göre 2008 yılında Noel'in on iki günü boyunca dünya genelinde 207.360 (Küçük bir şehrin nüfusu kadar) çocuk açlıktan öldü.

Eskiden aileyle ve arkadaşlarla vakit geçirilen bu dönem artık çoğu insan için büyük bir yük hâline geldi. Daily Telegraph'a göre 8 Ocak boşanma avukatları için yılın en yoğun günü. MIND'a göreyse -Birleşik Krallık'ın önde gelen akıl sağlığı yardım kuruluşu- insanların %25'i Noel'in hemen ardından depresyona giriyor. Bunun en büyük sebebiyse Noel'in bitiminden sonrasında girilen ekonomik sarsıntılar. Yani hangi açıdan bakarsak bakalım: Noel oldukça pahalı bir parti.

Reklam kampanyalarının üzerimizde kurduğu baskı yüzünden ailemize, arkadaşlarımıza en büyük ve en güzel hediyeleri alma baskısı sebebiyle benim Noel günü parasız yaşamaya başlama kararım insanları şaşırtıyordu. Parasız yaşamak

17 Muhasebe, denetim, vergi ve yönetim danışmanlığı hizmeti sunan en büyük uluslararası firmalardan biri.

şöyle dursun, yılın bu zamanı herkes kim daha fazla para harcayacak yarışında oluyordu. Bu durumda ben de garip hissediyordum tabii fakat dürüst olmak gerekirse birilerine hediye almak zorunda olmamak beni hiç de rahatsız etmiyordu. Olgun arkadaşlarımın hiçbiri benden hediye beklemiyordu ve bu iyi bir şeydi. Onlara hediye almadığım gibi onlardan bana hediye almamalarını da istemiştim, böylece Scroogeculuk[18] oynamadığıma ikna oldular. Sadece yeğenlerime bir şeyler alsam mı diye düşünmüştüm ama bu onlara amcalarının neden Noel Baba (Bütün dünyayı ren geyikleri ve kızağıyla gezdiği için ciddi oranda karbon ayak izi[19] olan şu adam) kadar kibar ve cömert olmadığını anlatmak için iyi bir fırsattı.

Beni asıl üzen Noel'i ailemle ve sevdiklerimle geçiremeyecek olmaktı. Ailemle her yıl Noel'i bizimle geçirmeye bayılan akrabalarımızı ziyarete giderdik. Bu sene onlarla gidemeyeceğime göre etik olduğunu düşündüğüm bu hayatı seçtiğim için annemi üzmüş mü oluyordum?

Umudumu ayakta tutan şey ise İrlanda'da bir televizyon programından aldığım telefondu. Oraya gitmemi ve İrlanda'nın en çekici kadını seçilen Gráinne Seoige'nın sunduğu Seoige adlı gündüz kuşağı programında boy göstermemi istiyorlardı. Bu beni aşan bir takas olurdu, on dakika programda görünmek karşılığında oldukça kabarık bir ücret teklif etmişlerdi. Bu yüzden tekliflerini reddetmiştim. Uçak biletlerimin, aktarmalarda kullanacağım otobüs ve trenlerin ücretlerini de vermek istiyorlardı. 2006'da bir daha hiç uçağa binmemeye ant içmiştim bu yüzden oraya gideceksem bile feribotla gideceğimi söylemiştim. Üstelik sadece ihtiyacım olanla yaşamayı

18 Ebenezer Scrooge, Charles Dickens'ın Bir Noel Şarkısı romanının başkarakteri. Noel'den hoşlanmadığı ve onun getirdiği geleneklere karşı çıktığı için soğuk, cimri biri olarak tanınır.

19 İnsanların ya da kurumların yaptığı faaliyetler sonucu üretilen karbondioksit oranını ifade etmede kullanılan bir ölçüt.

düstur edindiğim için otobüs ve trenlerin ücretlerini ödemeleri bile bana fazla gelmişti.

Seoige'ya katılmak küçücük bir ihtimal olarak kalmıştı. Diğer planımsa Fishguard'a (en yakın feribot terminali) kadar bisikletle gidip otostopla bir kamyona binmek, sonrasında da kuzeybatıya kadar tekrar bisikletle gitmekti. Kamyon şoförleri sigorta problemleri yüzünden otostopçulara pek yüz vermiyordu. Bu plan üzerinde düşündükçe uygulanmasının zor olduğunu anlıyordum. Seyahat etmek parayla bile zordu, parasız neredeyse imkânsız hâle gelmişti.

Noel yaklaşmıştı ve benim doğru düzgün bir eve dönüş planım yoktu. Bu hayatın önüme çektiği setler karşısında iyice öfkelenmeye başlamıştım. Tam bütün ümitlerim yok olmak üzereyken RTÉ'den bir telefon geldi. Beni programlarında görmek istediklerini ve dönüş biletimi karşılayacaklarını söylediler. İrlanda Denizi'ni geçmenin başka yolu yoktu. Her şey için bir çözüm bulmak mümkündü fakat bu deniz yüzerek geçmek için biraz fazla büyüktü. Bristol'den İrlanda'nın kuzeybatısına kadar otostopla gitmeye karar verdim. Şansım yaver giderse bu iki günümü alacaktı, aksi takdirde Noel gününe ıssız bir anayolda aç susuz bir şekilde yürüyerek girecektim. Üstelik yanımda doğru düzgün çalışan bir telefon da olmayacaktı.

Hazırlanmak için çok fazla vaktim yoktu. İlk olarak yiyecek işini çözmeliydim. Bir şeyler toplayıp beni en az üç gün idare edebilecek kadar yemek yapmaya karar verdim. Otostopla bir yere varmanın ne kadar süreceğini bilemezsiniz; bu daha önce başıma gelmemiş olsa da bazen saatler boyunca beklemek gerekebiliyor. Fishguard'a kadar yaklaşık dört saatlik yolum vardı; güneş doğmadan yani 4.30 gibi yola çıkmış olmalıydım ama karanlıkta bilmediğiniz bir arabada yolculuk yapmak zor hatta tehlikeli olabilirdi. Üstelik yanlış yerde de indirilebilirdiniz. En kötüsü bu olurdu; ağır bir sırt çantasıyla elimde harita bile

olmadan yol ortasında kalakalmak ve gideceğim yere varmak için kilometrelerce yürümek.

Ertesi gün saat ikide kalkacak feribota yetişmek için 23 Kasım günü saat 10.30'da yola çıktım. Noel'den bir gün önce yola çıkmış olmak beni heyecanlandırıyordu. İnsanlarda o eski Noel ruhu canlanmış mıdır? Beni gördükleri zaman hemen yardım etmek isteyecekler mi yoksa bir yerlere yetişmeye çalıştıkları için stresli olduklarından beni görmezden mi gelecekler?

Otostop deneyimlerim bana doğru zamanda, doğru yerde ve doğru şekilde beklemem gerektiğini göstermişti. Vücut diliniz kendine güvenen, iyimser, dürüst ve neşeli bir insan olduğunuz izlenimi veriyorken bir arabayı tavlamak çocuk oyuncağıydı. Bıkkın durursanız kimse sizi fark etmiyor bile. Bunu çözdüğüm için gülümseyerek bekliyordum; bir araba yanaşmıştı bile. Otostop macerasını sevdiğim için bu hiç de zor olmamıştı. Trende ya da otobüste A şehrinden B şehrine giderken yanınızdakilerle pek de ilgilenmezsiniz; otostop çekerken ise başınıza neler geleceğini hiçbir zaman bilemezsiniz. Belirsizlikten korkmamayı öğrendiğiniz zaman da bu seyahatten keyif almaya başlıyorsunuz.

OTOSTOPÇULARA TÜYOLAR

Konum, konum, konum. Beş dakika mı iki saat mi bekleyeceğiniz nerede durduğunuza göre değişir. Şoförlerin sizi kolayca görebilecekleri ve trafiğin saatte kırk beş mil süratle aktığı bir yol bulun. Öyle bir yerde bekleyin ki araçlar güvenli bir şekilde yanaşıp durabilsinler. Unutmayın kimse sizi alabilmek için hayatını riske atmaz.

Mutlu görünün. Kimse perişan görünen biriyle arabasını paylaşmak istemez. Gülümseyin ve arkadaş canlısı olun.

Açık renkli kıyafetler giyin. Bu sizi temiz ve güvenilir gösterir. Ayrıca yanınızda hava koşullarına uygun kıyafetler bulundurun.

Bavulunuz çok da ağır olmasın.

Rotanızı belirlemiş olun. Hangi yollardan gideceğinizi belirleyin ve otobanlardan kaçının çünkü otobanda otostop çekmek hiç kolay olmaz ve yasal da değil. Ayrıca elinizde nereye gideceğinizin yazılı olduğu büyük bir kâğıt tutabilirsiniz gerçi ben böyle yapmıyorum.

İçgüdülerinize güvenin. Birinin arabasına binerken tereddüt ediyorsanız bir mazeret bulun ve arabaya binmeyin. Çok da korkak olmayın -çocukluğumdan beri otostop çekiyorum ve hiç sorun yaşamadım, tabii bu sorun yaşanmayacağı anlamına da gelmiyor.

Moralinizi bozmayın. Yanınızdan geçip giden arabaların moralinizi bozmasına izin vermeyin ve sizi arabasına alan birine, almayanlar hakkında atıp tutmayın. Ancak olumlu bir tutumda olursanız gideceğiniz yere ulaşabilirsiniz.

Otostop, hayatı tanımlayan güzel bir metafor. Bu tüyoları hayatınızda da kullanın!

Olumlu tutumum şansımı da olumlu etkilemiş olacak ki beş saatten az bir sürede Fishguard'a varmıştım. Kendi arabamla gidiyor olsam bile yol beş saatten uzun sürerdi. Gerçi yolculuk beklediğimden kısa sürdüğü için şimdi on iki saatlik bir boşluğum vardı. Terminalde yalnız başıma oturmuş beklerken havaalanının ne kadar yoğun olduğunu ve ucuz uçak biletlerinin feribot yolculuğuna talebin azalmasını sağlayıp sağlamadığını düşünüyordum. Sessiz sakin bir şekilde kitap okuyacak on iki saatimin olması güzel bir şeydi fakat hava gerçekten çok soğuktu. Isıtma sistemi kapıdan biri girdiğinde aktif olan televizyonlu bir oda vardı fakat bekleyen tek kişi bendim ve ısıtma sistemi yalnızca benim için aktif olmuş olacaktı. Önceden belirlemiş olduğum kurallar bu odaya girmeme izin vermiyordu. Bütün günü kapıyı süzerek ve içeri girdiğim an vücudumun ne kadar rahatlayacağını düşünerek geçirdim. Böyle zamanlarda işleri abartıp abartmadığımı düşünüyorum, sonra kendimi küresel ısınma yüzünden deniz seviyesinin yükselmeye başladığı

düşük rakımlı bir ülkede hayal ediyorum; mesela Maldivler ve kitabıma geri dönüyorum.

Görevlilerden biri gelip odaya girebileceğimi söylemiş hatta televizyonu açmak için içeri girmişti. Odaya girmediğimi görünce sebebini sordu. Ne diyeceğimi bilemiyordum. Gerçek sebebimi söylersem –küresel ısınma yüzünden içeri girmediğimi yani- beni deli zannedebilir ya da bu tercihime saygı göstermeyebilirdi. Mağrur bir şekilde oturduğum yerden memnun olduğumu fakat teklifi için teşekkür ettiğimi söyledim. Cevabımdan tatmin olmamıştı ama yanımdan ayrıldı. Gece yarısına doğru bir yolcu daha geldi ve hemen bu odaya geçti. Radyatörlerin aktif olma sesiyle benim ayak seslerim birbirine karışmıştı. Isıtıcılar her halükârda çalışacaktı, ben de sadece bundan faydalanacaktım. Kendi kendimi bu şekilde ikna etmiştim.

Rosslare'e üç buçuk saat sürecek yolculuğum öncesi yalnızca yarım saat uyuyabilmiştim. Feribottayken içme suyuyla alakalı problem yaşadım. Burada temiz su bulabileceğimi düşünerek mataramı doldurmamıştım. Yanılmışım; aşçılardan biri çeşme suyunun içilmediğini çünkü suyun kimyasallarla temizlendiğini söyledi. Bunu hesaba katmış olmam gerekirdi. Susuzluktan yanarak otostop çekmek zorunda kaldım. İçme suyu bulabilmek için en az beş saatlik yol gitmem gerekiyordu.

Noel arifesiydi ve İrlanda'nın güneydoğusuna varabilmek on iki saatimi alacaktı. Mesafe yaklaşık üç yüz mildi. Daha çok uzun yol şoförlerinin kullandığı otobanda bu mesafe yaklaşık altı buçuk saat sürüyordu fakat ben otobanda otostop çekme riskini göze alamamıştım. Bu zaten yasal değildi; birden durdurulup arabadan inmeniz gerekebilirdi ve şoförlerin hangi yan yolları kullanacağını da önceden tahmin etmek zordu. Bu yüzden ana yolda beklemem gerekiyordu.

Feribot limanına varır varmaz araba bulmaya çalıştım. İyi bir bekleme noktası bulabilmek için bir milden fazla yol boyunca

koştum durdum. Rosslare sessiz sakin bir kasabaydı ve feribottan inen arabalar haricinde neredeyse hiçbir hareketlilik yoktu. Yolculuk yaptığım feribot Noel'den önceki son seferini yapmıştı, yani trafik yoğunluğu daha iyi olamazdı. Fakat bu yoğunluğu kaçırırsam hiç şansım kalmıyordu. İşler yolunda gitmişti ve bir kamyon şoförü beni aracına kabul etti. Birkaç mil gittikten sonra harika bir noktada araçtan indim. Şans benden yanaydı, bütün gün araba bekleme sürem en fazla on dakika olmuştu.

Saat 15.30'a geldiğinde ben, Noel'i onlarla geçiremeyeceğim için kendini yiyip bitiren anneme sürpriz yapmak üzere kapıyı çalıyordum. Rosslare'den buraya kadar gelmek dokuz saatten az sürmüştü. Bu da kendi aracımla yolda birkaç kez mola vererek yaptığım bir yolculuk gibiydi. Anlaşılan insanlık ölmemişti henüz. Bristol ve Donegal, İrlanda arasında tam on beş farklı araç bana kapılarını açmıştı.

	Zaman	Ücret	Macera	Konfor
Bristol-Donegal (Parayla)	8 saat	55 Euro (uçak) 25 Euro (otobüs)	Düşük	Yüksek
Bristol-Donegal (Parasız)	29 saat	0 Euro	Yüksek	Düşük

Bu tablo zaten her şeyi anlatıyor; insanlık artık konforu maceraya tercih mi ediyor?

Beni arabalarına alan insanları tanımak büyüleyiciydi. Her birinin arabaları mütevazı modellerdi. Daha fazla kazanmaya başladıkça daha az mı veriyoruz? Bu insanların çoğu geçmişte otostop yaptıklarından ve bende kendilerini gördüklerinden bahsettiler. Hikâyelerini dinlediğimde bazılarının o günlere dönüp otostop çekme macerasını yaşamayı istediklerini hissettim. Hatta çoğu, arabayı isteyerek satın almış gibi değil de kullanmak zorunda bırakılmış gibiydi. Her arabada genelde bir kişiyle tanışmıştım ama her biri bambaşka insanlardı. Örneğin, bilinenin aksine, bindiğim her dört arabanın üçü kadınlar

tarafından kullanılıyordu. Bir tanesi gece vardiyasından yeni çıkmıştı ve elli beş mil yol gidecekti. Bana bu yol üzerinde ne zaman otostop çeken birini görse durduğundan, on yıldır böyle yaptığı hâlde bir kere bile sorun yaşamadığını söyledi.

İlginç bir olay yaşamıştım. Arabalardan birinde yeni doldurduğum mataramı unuttuğumu fark etmiştim. Bu benim tek su kaynağımdı ve on iki saattir pek de su içmemiştim. Mataram olmadığı için çöplerde kullanılabilir bir su şişesi aramam ve tuvaletlerden birinde durup çeşmeden su doldurmam gerekiyordu. Bir saat sonra, bir başka arabadan yeni inmişken mataramı unuttuğum araba yanıma yanaştı. Sırf matarayı geri verebilmek için kırk dakika boyunca beni aramış. Ona parasız yaşadığımdan bahsetmiştim ve bu mataranın benim için çok önemli olduğunu düşündüğünden bunca zamandır beni arıyormuş. Gece kulübü çıkışı karıştığı bir kavga yüzünden iki yıl hapis yatan bu adam sırf mataramı geri verebilmek için canla başla beni aramış. İyi ya da kötü insan yoktur; her birimiz dünyayı daha iyi bir yer hâline getirecek ya da ona ciddi zararlar verecek gücü içimizde saklarız. Her şey iyiliği arttırıp kötülüğü azaltacak seçimler yapmamıza bağlıdır.

Başka bir adamsa birkaç hafta önce tam da beni aldığı yolda radyodaki konuşmalarımdan birini dinlemiş. Anlattıklarım onu çok etkilediği için benden güney kıyısındaki Waterford'a gidip onunla kalmamı ve yeni evini inşa etmesine yardım etmemi istemişti. Yıl içinde tekrar İrlanda'ya gelme şansım olursa ona uğrayacağımın sözünü verdim. Yolculuk yaptığım herkes gerçekten ilginç insanlardı. Hepsinin anlatacak harika hikâyeleri vardı ve şehri avuçlarının içi gibi biliyorlardı. Bu süreç otostoptan çok bilgi aktarımı etkinliğine dönüşmüştü. Ben onlardan onlar da benden pek çok şey öğrenmiştik.

PARASIZ BİR NOEL...

Artık evdeydim ve Noel'i para harcamadan nasıl geçireceğimi düşünüyordum. Arkadaşlarım yarım litre birayla günü

geçirebilirlerdi ama Noel'de bu onları kesmiyordu. Üstelik bu yıl Barry evlenecekti ve 27 Aralık'ta bekârlığa veda partisi yapacaktı. Bu da tüketilecek içki miktarının İrlandalılara yaraşır şekilde artacağının habercisiydi.

Param varken her İrlandalı gibi bara girdiğimde herkese birer içki ısmarlamakla işe başlardım. Şimdi bekârlığa veda partisi yapılacağı için içimdeki İrlandalı herkese en kaliteli tekiladan duble boy ısmarlamamı söylüyordu. Bara gittiğimde kendime bile içki alamayacağımı düşündükçe ne kadar rahatsız hissettiğimi tahmin ediyorsunuzdur. Arkadaşlarım bu konuda anlayışlıydılar fakat ben kendimi rahatsız hissediyordum. Bana bir şeyler ısmarlamaya çalıştıkça onları durduruyor ve beleşçi olmadığımı söylüyordum. Beni dinlemiyorlardı tabii. Daha ben fark etmeden, altı yaşından beri en yakın arkadaşım Marty bardağımı çoktan organik elma şarabıyla doldurmuştu. Buna karşılık Gráinne Seoige'ya ondan bahsetmemi istiyordu. Bir bardak içki yüzünden karizmamın çizilmesi; takasın bedeli bu olmuştu.

Gece ilerledikçe ben kendimi daha da rahatsız hissetmeye devam ediyordum. Beyefendiler taksi paramı ödemeyi teklif ettiler ve damat bey de gece kulübü hesabımı ödemek istiyordu. Artık çizgileri çekme vakti gelmişti; beceremedim. Beleşçi biri olmak istemiyordum ama onlarla bu güzel geceyi kutlamak için can atıyordum. Maalesef yeterince cesur olamadım ve beleşçi biri gibi görünmektense arkadaşımın son özgür gününde onu yalnız bıraktım. Onlardan ayrılıp evin yolunu tuttum.

Bu yaşadığım ilk garip olay değildi. Bristol'de defalarca böyle durumlarda kalmıştım. Hikâye ne zaman tanıdıklarla dışarı çıksam içki alıp almayacağımı sormalarıyla başlıyordu. Hayır dediğimde üstüme gelmeye başlıyorlar ve bana evet dedirtebilirlerse "Sen alamayabilirsin ama biz senin için alırız," diyorlardı. Bunu kibarca reddediyordum. Birkaç kez istisnalar yaşanmıştı ve bana içlerinden gelerek ısmarladıkları şeyleri, egoma yenik düşerek, keyifle tüketemiyordum. Bekârlığa

veda partisi uç bir örnek oldu ama ilk defa ikram kabul etmeyerek yanlış seçimi yaptığımı düşünmüştüm.

Noel gününe uyandığımda heyecanlıydım. Yıl boyu iyi bir çocuk olmuştum ve Noel Baba'nın, güneş panelinin yanında bir de popüler video oyunlarından birini bana hediye edeceğini düşünüyordum fakat Noel çorabımın içi bomboştu. Bu beni kendime getirmişti. Önceden Noel günü birbirimize saçma sapan hediyeler alır, içinde bir çift çorap ya da elektrikli ayak masaj aleti olan paketleri açarken yalandan heyecanlanırdık.

Bütün ailem Katolikti ve amcam topluma faydalı olmak için iyi işler yapan bir papazdı. Bu yüzden yemekten önce her zaman dua ederdik. Bu, yiyeceklerin nereden geldiğini düşünmek adına sevdiğim bir gelenekti. Herkes alışılagelmiş festival yemeklerinden yerken (ana yemek olan hindi, biftek ve fırında patatesi takiben pelte, puding, krem karamel ve pasta) ben yola çıkmadan önce hazırladığım yemekleri yiyordum. Bunun da son dört haftadır yediğim yemeklerden farkı pek yoktu. Hazırladığım yemeklerin yanında bir de ailemin organik tarım yapan bir çiftçiden aldığı kök sebzeler vardı. Bir sürü Brüksel lahanası yiyecek olduğum için oldukça mutluydum.

Ailemin anlayışlı olması benim en büyük şansımdı. Akrabalarım beni ellerinden geldiğince iyi bir şekilde ağırlamak istiyorlardı oysa buna ihtiyacım yoktu. Sürekli kargaşaya yol açan beceriksiz, garip bir evladım; neyse ki sevgi dolu ve her durumda beni destekleyen bir aileye sahibim. Bunu en çok da Noel geldiğinde hissediyorum. Onlarla vakit geçirmek bana kendimi iyi hissettiriyor. Yıllar içinde, belli miktarda gelir elde eden insanlar gibi, biraz demlenmek için her gün dışarıda para harcayan birine dönüşebilirdim. Oysa parasız olmak bana mütevazı bir yaşam sunmuştu.

Günün iki üç saatini sahilde yürüyüşler yaparak, plaj tenisi oynayarak ya da ağaçların arasında gezinerek geçiriyorduk. Geri

kalan zamanda da oturup muhabbet ediyor ya da kart oyunları oynuyorduk. Otuz yıl öncenin İrlanda'sında bunlar normal sayılırken Kelt Kaplanı döneminden sonra bizim gibi yaşayanlara uzaylı muamelesi yapılmaya başlandı.

İrlanda'da banyo yapmak benim için zorlayıcı oldu. Solar duş torbasını evde unutmuştum ama bunu çok da umursamadım. Onu duş başlığı gibi kullanıp buz gibi suyu üzerime dökebiliyor olsam da kış aylarında pek de işe yaramıyordu. Buradaki imkânları değerlendirdiğimdeyse Atlantik Okyanusu'nun en iyi seçeneğim olduğunu görmüştüm fakat son otuz yılın en soğuk Noel'inde her gün Atlantik'in buz gibi suyuna girebileceğimi sanmıyordum.

İlk hafta yıkanmadım. Daha sonra ise hazır yeni yıla giriyorken ferah bir başlangıç yapmak adına sahile indim. İrlanda'da Noel demek dondurucu soğuk anlamına geliyordu. Suya girmek ayrı sudan çıkmak ayrı dertti. Kıyafetlerimi çıkarmadan önce ısınmak için egzersiz yapmak zorunda kalmıştım oysa hemen suya dalmak çok daha iyi olacaktı. Söylemesi kolay tabii. Suda yavaş yavaş ilerliyordum. Soğuk su ilginç bir şekilde sıcak sudan çok daha iyi ve canlandırıcı gelmişti. Tertemiz suyun dokunuşunu bütün vücudumda hissediyordum ve gökyüzünde güneş günbatısı rüzgârının soğuk nefesini biraz olsun ısıtmak için elinden geldiğince parlıyordu. Yeşil tepeler ve dağlar sahille birleşmiş gibiydi. Duş almak ancak bu kadar sanatsal olabilirdi. Hava soğuktu ve denize girmek akıl kârı değildi ama manzara ve bu manzaranın bir parçası olma hissi her şeye değerdi. Bütün bunları sırf daha konforlu bir banyoda olabilmek için elimizin tersiyle itiyoruz. Pink Floyd'dan Roger Waters'ın dediği gibi: "Huzurla hissizleştik."

Para harcamamak birey için faydalı olsa da ekonomi için pek de öyle olmuyor. Reklamlar öyle kurnazca tasarlanıyor ki bir ürünü satmak için çok güzel bir modelin eline tutuşturuyorlar ve ürünü satın alan kişide bu modele benzeyeceği düşüncesi

uyandırıyorlar. Milyonlarca dolara mal olan bu propagandalar insanların akıllarına öyle bir yerleşiyor ki bu düşüncelerden kurtulmaları imkânsız hâle geliyor. Kışın haftada bir, sabun kullanmadan yıkandığımı söylediğimde yüzlerini buruşturarak "Oh, kendini pis ve kokuşmuş hissetmiyor musun?" diye soruyorlar. Sabunun gereksiz bir şey olduğunu açıklamaya çalıştığımda da kulaklarına inanamıyorlar.

Sabun kullanmak ya da çok sık duş almak istemiyorsanız organik, taze ve vegan yiyecekler tüketmenizi tavsiye ederim. Terlemek doğal ve sağlıklı bir durumdur fakat vücuda sokulan çöp besinler yüzünden terlemeye kötü bir koku da eşlik edebilir. Et ve süt ürünlerini tüketmeyi bıraktığımdan beri (ikisi de kötü ter kokusuna sebep oluyor) vücudumun kokusu da değişti. Sabun kullanmamayı tercih ediyorsanız et ve süt ürünlerini tüketmeyi bırakmanız gerekiyor. Bulaşık deterjanına gelince onu salmonella ya da kampilobakter gibi bakterileri temizlemek için kullanıyoruz fakat vegan olduğum için yemek yediğim tabağı deterjanla yıkamama gerek kalmıyor. Birleşik Krallık'ın Gıda Standartları Ajansı'na göre bakterilerden geçen enfeksiyonlarda artış görülmesinin sebebi hayvanları besleme ve kesme koşullarının berbat durumda olması.

ÇEVREYE DUYARLI ULAŞIM

Ulaşım artık bir lüks olmaktan çıktı. Hepimiz yemeğe, işe, ailemizi ya da arkadaşlarımızı ziyarete giderken uzaklığı düşünmeksizin ulaşım imkânlarından faydalanabiliyoruz. Gelgelelim Birleşik Krallık'ta karbondioksit emisyonunun %21'i ulaşım sebebiyle oluşuyor. İklimsel bir kıyamet yaşamak istemiyorsak bu işe hemen bir çözüm bulmamız gerek.

Hâlihazırda birkaç çözüm bulunmuş. Liftshare (www.liftshare.com) ve Carshare (www.carshare .com) gibi kuruluşlar aynı yere gitmek isteyen insanların birlikte yolculuk etmelerine imkân

veriyor. Bunlar aslında otostop çekmenin online hâli gibi üstelik çok daha güvenli.

City Car Club gibi projeler de bu noktada fayda sağlıyor. Bu, *gittiğin kadar öde* mantığıyla çalışıyor ve seyahat etmeyi daha ucuz hâle getirmekle kalmayıp üretilen araba sayısını da azaltmayı hedefliyor. Birkaç kişi tek arabayı paylaşırsa üretimin de yavaşlayacağı düşüncesini savunuyorlar. Ayrıca arabanızı paylaşarak yolculuk yaptığınızda çevreye daha az zarar vermiş oluyorsunuz.

Otostop eskimeye yüz tutuyor ve bu beni çok üzüyor. Ne zaman otostopçuların başına kötü bir şey gelse medya bunu abartarak kamuoyuna sunuyor. Bu yüzden insanlar otostoptan uzak durmaya başladılar. Oysa bu harika bir macera; müthiş insanlarla tanışıyor ve hiç planlamadığınız yerlerde bulabiliyorsunuz kendinizi. Başparmağımı kaldırıp çıktığım yolculuklar beni hiçbir zaman hayal kırıklığına uğratmadı!

Yürümek ya da bisiklet kullanmak da bir çözüm olabilir; insanı rahatlatan etkilerini de göz ardı edemeyiz. İkisi de harika bir doğa egzersizi sunuyor ve spor salonlarına para harcamaktan kurtarıyor insanı. Spor salonuna kadar arabayla gidip içeride kondisyon bisikleti kullanan arkadaşlarım var. Kırk dakika boyunca kapalı bir ortamda bisiklet sürüp çıkışta arabalarıyla eve dönüyorlar. Onlara spor salonu, benzin, araç vergisi ve sigortası gibi harcamalardan kurtulabileceklerini söylüyorum; spor salonuna kadar bisikletle gidin içeri girmenize gerek bile kalmayacak.

Yürümeyi ve bisiklet kullanmayı daha eğlenceli, güvenli ve keyifli hâle getiren iki kuruluş ise Ramblers Association (www.ramblers.org.uk) ve SUSTRANS (www.sustrans.org.uk).

NOEL ARİFESİ

Tüketebileceğin kadar alkol tüketmek, pek çok batı ülkesi için, 31 Aralık gününü özetliyor. Hatta İrlanda'da buna tüketebileceğinden bile fazla alkol tüket diyorlar. Bu zamana kadar ben de öyle yapıyordum. Uyan, ayaküstü bir şeyler ye, arkadaşlarınla sözleş, gece kulübüne git, kulüptekilere sivil polis olmadığını

açıklamaya çalış, onları ikna et ve 10.00'da içmeye başla. Param varken böyleydi fakat bu yıl her şey farklı olacaktı. Bütün barlar giriş ücreti istiyordu ve en düşük fiyat 20 Euro'dan başlıyordu. Yani içki istemek şöyle dursun barmene bakmam bile mümkün değildi. Ailem bile parti yapıyordu. Arkadaşlarım da her zamanki gibi dışarı çıkacaklardı. Ben daha bekârlığa veda partisinde yaptıklarımın etkisinden kurtulamamıştım bu yüzden evde kalmayı tercih ettim. 2008'e veda ederken elinizde tuttuğunuz kitabın girişini yazmaya başladım.

Noel günü evde oturmak kötü bir şeymiş gibi görünse de aslında bir lütuftu. Hayatımda ilk defa yeni bir yıla girerken vücudumdaki bütün su çekiliyormuş ya da biri kafamı tutup duvarlara vuruyormuş gibi hissetmiyordum. Sabah uyandığımda birinin gelip paslı bir testereyle başımı bedenimden ayırmasını dilemek yerine ailemle beraber yeni yılı heyecanla kucaklayıp sahile inmiştik. İşte o zaman bundan sonra hayatım boyunca Noel'i bu şekilde geçirmeye karar verdim; param olsa da olmasa da.

Noel günlerinde genellikle yeni yılda yapmayı planladığım değişiklikleri not alırım. Bu sene daha ne kadar değişiklik yapabilirdim ki? Değiştirmediğim pek bir şey kalmamıştı zaten. Beslenme? Su? Oksijen? Umut? Son söylediğimi devam ettirebilmek için şöyle yazdım: Yeterince değişiklik yaptım, sonunda!

DONDURUCUYA DÖNÜŞ

Noel bir anda gelip geçmişti ve artık Bristol'e dönmem gerekiyordu. Dönüş yolunda, anlaşmanın karşılığı olarak, Seoige'ya katılmam ve deneyimlerim hakkında konuşmam gerekiyordu. Bu işten en kârlı çıkan onlar olacaktı çünkü ne ulaşım masraflarımı karşılamalarını kabul etmiştim ne de ikram ettikleri yiyecekleri; vegan olmamalarını geçiyorum, organik ya da yerli bile değillerdi.

Sunucu Gráinne'nin beni çok da desteklemediğini hissetsem de röportaj güzel geçmişti. Her şey yolunda gitmişti, beni desteklemediği için ona kızamazdım. Ömrünün yarısını şov dünyasının basamaklarını birer birer tırmanarak şimdiki konumuna ulaşmaya ve çok para kazanmaya harcamış biriydi. Benim sözlerim onun hayat tarzını etik dışı göstermiş olabilirdi. Biraz hoşbeşten ve *zor* sorulardan sonra (ki bu soruları milyonlarca kez cevaplamıştım) bana beklemediğim bir soru yöneltti: "Banka hesabımda 1.000 Euro varsa Eritrea'da çocukların açlıktan ölmelerinde benim de payım var, diyorsunuz. Aslında para kazanıp yardım kuruluşlarına bağışta bulunarak gelişmekte olan ülkelere yardım edemez misiniz?" Bunları söylerken yüzünde alaycı bir gülümseme belirmişti. "İnsanları kıtlığa sürükleyen bir sistemi destekleyerek kazandığımız parayla ya da Dünya Bankası'ndan ve IMF'den aldığımız kredilerle bağış yapmak, Shell ya da Esso'nun Greenpeace ya da Friends of the Earth'e 10.000 Euro verip yaptıkları yıkımı temize çıkarmaya çalışmaları kadar saçma bir durum. Yardım yapmak yerine dünyayı yıkıma sürükleyen durumları ortadan kaldırmak daha mantıklı değil mi?" diye cevapladım. "Fakat şunu eklemeliyim, ülke olarak sizden daha aşağıda olan insanlar üzerinden para kazanmak konusunda ısrarcıysanız elbette elinizden geldiği kadarıyla onlara yardım etmelisiniz."

Dünyanın en büyük iki petrol şirketinden bahsedince onlardan reklam alan RTÉ bu işe bir dur demişti. Yapımcının Gráinne'ne kulaklığından bir şeyler fısıldadığını anladım ve röportaj birdenbire sonlandı. İçimden bir ses bu kanala fon desteği sağlayan iki büyük şirketten bahsetmiş olmamı hoş karşılamadıklarını söylüyordu. Üstelik sözlerimin cici bir gündüz kuşağı programı için biraz fazla politik kaçtığını düşünmüş olmalıydılar.

Programdan ayrıldıktan sonra feribota binmek için Rosslare'e geri döndüm. Gidiş yolunda şansımın yaver gittiğini düşünüyordum, dönüş yolu ise çok daha rahat geçmişti. Fishguard'daki

trafiği yakalamak için feribottan hızlıca indim, rastgele bir yerde durup başparmağımı kaldırdım. İki dakika geçmişti ki Almanya'ya giden bir kamyon şoförü beni aracına kabul etti. Gideceğim yer güzergâhı üzerindeydi, hatta arabasından indiğimde yalnızca beş dakika yürüme mesafesi kalmış olacaktı. Aslında biraz hayal kırıklığına uğramıştım çünkü hem otostop maceramın sonu gelmiş oldu hem de yeni insanlarla tanışma fırsatım kalmadı. Bir yandan da keyfim yerindeydi; bu uzun yolculuk sonunda bitiyordu ve sıcak yatağıma kavuşmaya az kalmıştı.

Kışın benim için en zorlu dönemini -beş kuruşsuz çıktığım denizaşırı tatili- atlatmıştım ama karavanda beni bir sürpriz bekliyordu. Haftalardır temizlenmeyen kar iyice buz tutmuştu. Şehirde endüstriyel atıklar yüzünden kar yumuşuyordu fakat kırsalda kar donup kütle hâline gelerek vadileri ve tepeleri örtüyordu. Kar yağmasını seviyorum ama kar bu yıl hayatımı gerçekten zora sokmuştu. Yerel belediyenin yeterli miktarda kar küreme aracı olmadığından kırsalda yollar iki haftadır karla ve buzla kaplıymış. Yiyecek bulmak için ya bisikletle gidecektim ya da yürüyecektim. Bu şartlar altında araba kullanmak zor olabilirdi, bisiklet sürmekse neredeyse imkânsızdı.

Birkaç gün içinde yiyecek stoğumu eritmiştim, yakacak hiçbir şey de kalmamıştı. Bir çözüm yolu bulmak zorundaydım. Eşikteki tahtalardan birini söküp yakmayı bile düşündüm. Birkaç gün ısınmak için evimi yıkmak üzereydim resmen. Birden insanların da böyle yaşadığını fark ettim; varlıklarını geçici ve basit ihtiyaçlarını karşılamak adına harcayıp duruyorlardı. Bunu yapmayacaktım; eşikteki tahta yerinde kaldı ve ben yakacak bulmak için bisikletimle yola çıktım. Genellikle buz tutmuş yolda yedi sekiz mil kadar gitmek zorunda kalıyordum. Bu yolculuklar esnasında insanın defalarca kıçının üstüne düşmesinin ne kadar can sıkıcı olduğunu da fark etmiştim.

Her şeyi geçiyorum, hava inanılmaz soğuktu. Gündüz 0°C'nin üzerine çıkmadığı oluyordu, gece de -6°C'yi hücrelerinize kadar

hissediyordunuz. Üstelik bu sıcaklıklar yaşadığım vadide çok daha düşük hissediliyordu. Küçük bir teneke kutusunun içinde yaşıyor gibiydim ama neyse ki sobam vardı. Gerçi eve çok geç vardığım zamanlarda sobayı bile açmadan yatağa girip uyuyakalıyordum bu yüzden sabah içerisi buz gibi oluyordu. Bazen yorganım bile soğuktan sertleşip kaskatı hâle geliyordu. Karavanın yalıtımı zayıftı, akşam sobayı yakmış olsam bile içindeki odun bittiği zaman üç dört saat içinde oda yine buz tutuyordu. Buna katlanabiliyordum ama sabah beşte uyanmak beni gerçekten zorluyordu.

9

MEVSİM GEÇİŞİ

Isınma ve aydınlanmanın ucuz, yiyecekleri saklamanın kolay, lojistiğin gelişmiş olduğu bir dünyada dört mevsim yaz mevsimini yaşayabilirsiniz. Günlerin kısacık olduğu kış aylarında bile greyfurt, ananas ya da domates gibi sebze-meyveler dünyanın dört bir yanından toplanarak size en yakın markette yerini alıyor. On sekizinci yüzyılda kaydedilen teknolojik gelişmelerden önce İngiltere'ye şeker ve baharat hariç yiyeceklerin büyük bir kısmı Birleşik Krallık'ın herhangi bir yerinden gönderiliyordu. Ocak-mart ayları arasında yiyecek çeşitliliği yaz aylarına göre daha azdı çünkü insanların yetiştirebildikleri ürün sınırlıydı ve pek çoğu yurt dışından ürün getirtebilecek kadar zengin değildi.

Parasız yaşıyor olmam beni bir anda 1700'lerin İngiltere'sine döndürmüştü. Ocak-mart ayları arasında hasat yapabilirsiniz ama yalnızca birkaç çeşit besin elde edersiniz. Kendi imkânlarınızla ancak sebze, patates ve arpa gibi besinler yetiştirebiliyordunuz. Arpayı İngiliz pirinci olarak adlandırıyorum fakat pek çok insan bu lezzetli ve besleyici hazinenin farkında değil. Ne yiyeceğim konusunda endişeli, bir yandan da heyecanlıydım. Kendi yetiştirdiğiniz ya da topladığınız yiyecekte başka hiçbir şeyde bulamayacağınız lezzetli bir tat oluyor. Boşuna endişelenmiştim. Haşladığım sebzeleri tek tek yerken hem onların hem de İngiltere'nin kışının tadına varıyordum ve çoktan akşam yemeği vaktini iple çeker olmuştum.

Aralık ve şubat aylarında görülen sağanak yağışlara hazırlıklı değildim. Çiftlikte, nehrin aşağısında, Birleşik Krallık'ın ikliminden daha sıcak bir ortama ihtiyaç duyan besinlerin yetiştirildiği politüneller vardı. Politüneller konusunda ikilemde kalmıştım. Sonuçta plastikten yapılıyor ve gömülü enerji gerektiriyordu. Üstelik kirliliğe de sebep oluyorlardı fakat bize yıl boyu gerekli koşulları sağlayarak besin yetiştirmemizi kolaylaştırıyorlardı. Bu sayede ithalata daha az başvuruluyor ve fosil yakıt kullanımı azalmış oluyordu. Politüneller olmadan altmış milyondan fazla insana yıl boyu besin sağlayabilmek pek de mümkün olmazdı. Sağanak yağışlar başlayana kadar bu modern seralar benim için kış aylarında besleyici ve taze yiyecek kaynağı olmuştu. Aniden bastıran yağmur sele sebep olmuş, nehrin suyu politünellere dolmuştu. Yıllardır kirletilen nehrin suyu etrafı basınca içme suyu ve yiyecek kaynaklarım da kirlenmiş oldu. Aylardır politünellerde ekip biçtiğim besinleri artık yiyemeyecektim.

Birleşik Krallık da dahil olmak üzere dünyanın pek çok yerinde yapay sistemlere sahibiz. Çeşmeden berrak bir su aktığı sürece insanlar nehirlerin kirletilmesini umursamıyorlar; önemli olan suyun temizlenerek onlara sunulması. Sel doğal bir olaydır. İklim değişikliklerinin sel oluşumunu arttırdığı söylenemez ama 2004'ten beri Birleşik Krallık'ta daha sık ve şiddetli sel görülmeye başlandı. İklim değişikliklerinin sebep olduğu sel riski üzerine çalışan uzmanlardan Dr. Tim Osborn: "1960'lardan beri sağanak yağışların üç ya da daha fazla gün sürme ihtimali ikiye katlanmış durumda. Bu noktada biz dünyaya zarar verdikçe dünyanın verdiği karşılığın çok daha tehlikeli bir hâl aldığını söylemek yanlış olmaz."

Tam işleri yoluna sokmaya başlamışken sel yaşanmıştı. Politünellerde yetiştirdiğim besinleri yiyemeyecektim, çiftliğin başka bir alanında ekili çok az besinim kalmıştı. Neyse ki bu

besinlerin arasında lahana da vardı. Sağlamlığı ve dayanıklılığıyla kendi ürettikleriyle kışı geçirmek isteyen biri için harika bir besindi lahana. Mevsim geçişlerinde de üretilebilen besleyici bir mahsuldü. Pek çok ürünü sele kurban verdiğim için yiyecek aramam gerekiyor, bu da daha çok enerji ve daha çok bisiklet sürmek anlamına geliyordu. Tahminimden daha çok artık gıda tüketmem ve takas yöntemini kullanmam gerekecekti. Takas kavramı benim için farklı işlerde ve farklı insanlarla çalışmayı da kapsıyordu. Bir gün Bristol'deki — Bristol'deki marketlere bhaji ve pakora gibi atıştırmalıkları tedarik eden Macaristanlı Peter Horvarth'la çalıştım. Beş saatlik çalışmam karşılığında otuzdan fazla falafel almıştım, bunlar da bana bir hafta yeterdi. Bir hafta için bu miktar bana biraz az gelse de sanayi öncesi dönemde olsam yılın bu zamanı böyle cömert bir takas yapmış olmaktan mutlu olurdum. Başka bir gün şehirde Health Food kooperatifinde günlük olarak çalışmıştım. Hem kırsalda hem de şehirde çalışmış olmak benim için önemliydi. Bu sayede benim yaptığımı nerede yaşıyor olursa olsun herkesin yapabileceğini ispatlamıştım.

YABANİ BESİN TOPLAYICILIĞI

Şehirde ya da kırsalda olması fark etmez, herkes toplayıcılık yapabilir. Öncelikle bazı adımları takip etmenizi ve bazı yiyecekler zehirli olabileceğinden gerekli tedbirleri almanızı öneririm. Benim vereceğim tavsiyelerse şöyle:

Richard Mabey'nin Food for Free (Ücretsiz Yiyecek) adlı kitabını ReaditSwapit.co.uk gibi kitap değiş-tokuşu yapan sitelerden edinebilirsiniz.

Yabani besin toplayıcılığı kursu alabilirsiniz- wildmanwildfood.com sitesinde bunun için harika kaynaklar bulacaksınız.

Selfsufficientish.com gibi siteleri keşfederek bu konuda ipuçları ve tavsiyeler edinebilirsiniz.

ENERJİ ARALIĞI

Daha önce normal bir hayat sürerken hiç parasız kalmadığımdan herkes gibi ben de enerjinin istediğim zaman açtığım, istediğim zaman kapattığım sonsuz bir kaynak olduğunu düşünüyordum. Gün ışığından en az faydalanılan kış aylarında yalnızca güneş enerjisi kullanarak yaşamaya çalışmak gerçekten ilginç, biraz da sinir bozucu oldu.

Bir şeyin daha farkına varmıştım; enerji sonsuz değildi. Medyanın ilgisi dergilere ve gazetelere pek çok yazı yazmamı gerektirmişti. Bilgisayarımın bataryasına fazlasıyla yüklendiğimden şarjı çok çabuk bitmeye başlamıştı. Bu da bazen gerçekten sinir bozucu oluyordu. İstediğim zaman istediğim miktarda enerjiye sahip olamayacağımı öğrendiğimde istediğim enerjiyi üretebilmek için bir yol bulmam gerektiğinin de farkına varmıştım.

Aklıma gelen ilk şey makaleleri kâğıda yazıp sonrasında bilgisayara geçirmekti böylece ne yazacağımı düşünürken zaman harcamamış, güneş enerjisini idareli kullanmış olacaktım. Gelgelelim kâğıt ve kalem alacak param yoktu. Böylece çözülecek bir problem daha çıkmıştı. İki seçeneğim vardı. İlki çevresel fakat zaman alan bir seçenekti, Fergus'dan öğrendiklerimi uygulayarak mantardan mürekkep ve kâğıt yapmaktı. (Parasız yaşamayı düşünen herkese verebileceğim en önemli tavsiye Fergus'la arkadaş olmaları; hem çok bilgili hem de bu bilgileri paylaşmak konusunda oldukça istekli.) Fakat ne kadar çok makale yazmam gerektiği düşünüldüğünde mantarlardan mürekkep ve kâğıt yapabilecek zamanım da yeterli kaynağım da yoktu. Bu yüzden atıklara başvurdum.

Kâğıt bulmak kolaydı; kâğıt geri dönüşüm kutularından çoğunlukla yalnızca tek yüzü kullanılmış A4 kâğıtları buluyordum. Bunları kullandıktan sonra tekrar geri dönüşüme gönderiyor ya da ateş yakmak için kullanıyordum. Kâğıtların iki

yüzünü de kullanarak ne kadar tasarruf yapabileceğimi görmek beni şaşırtmıştı. Birleşik Devletler'de ofislerde kâğıt kullanımını azaltmak üzerine atölyeler düzenleyen NuRelm'den Ashley Steven, Amerika'daki ofislerin kâğıt artıkları kullanılarak Kaliforniya'dan New York'a tam dört metreye yakın bir duvar örülebileceğini öne sürüyor. Bir ton artık kâğıdın -ki bu New York'taki bir avukatın yıllık harcadığı kâğıt sayısına eşdeğer- geri dönüştürülmesi on yedi ağacı kesilmekten kurtarıyor. Bunu göz önünde bulundurduğumuzda kâğıt kullanımımızı biraz bile azaltsak büyük bir tasarruf yapmış olabiliriz.

Nerede arayacağımı da bilemediğimden kalem bulmak çok kolay olmuyordu. İşimi tamamen şansa bırakmıştım. Kalemler (ve çakmaklar) muhtemelen bu dünyada en az saygı duyulan ürün. Nerede bıraktığımızı unuttuğumuz kalemlerin yerine yepyeni kalemler aldığımızı düşünürsek ayda bir kutu kalem harcadığımızı söyleyebilirim; bundan faydalandığımı da. Bazen kaldırımlara ya da parklarda bankların arkasına düşürülmüş, bazen de arkadaşlarımın evlerindeki koltukların arkasında bulduğum yarısı yenmiş kalemler imdadıma yetişmişti. Bu kesin bir çözüm olmasa da yenisini almak yerine elimizde olanı bitene kadar kullansak daha iyi olmaz mı?

Güneş paneli ve artık modası geçmiş el yazısı arasında gidip gelirken yazmam gerekenleri zamanında yetiştirmiştim. Tabii ki bu güneş paneliyle yaşadığım sorunları kökünden çözmemişti. Yaşamıma olan ilgi şubatın başına kadar sönmemişti; gazeteciler sık sık beni arayıp bilgi istiyorlardı. Bu da eski model telefonum için büyük bir yüktü ve güneş paneli bu yükü kaldıramıyordu. Sık sık telefonumu bilgisayarıma takarak şarj etmek zorunda kaldığımdan bilgisayarıma ve bataryasına fazla enerji yüklemesi yapmış oluyordum.

Şubatın ortalarına doğru aramalar büyük oranda kesildi. Bu biraz ilginç olmuştu; aylarca yanıtlayamayacağım kadar çok arama ve mesajla karşı karşıya kalmıştım. Parasız yaşadığımı

bilseler de insanlar, özellikle gazeteciler, onlara geri dönmemi istemişlerdi ve bu gerçekten yorucu olmuştu. Hepsine yetişmemi nasıl beklemişlerdi, hiçbir fikrim yok. Bazılarına geri dönememem beni unutkan bir adam yapmıştı. Onları bilerek görmezden gelmediğimi söylüyordum kendime yalnızca, hâlâ hayatta olup olmadığımı kontrol etmek için her hafta arayan insanlara artık yetişemiyordum. Yani umarım öyledir!

Medyanın ilgisi artık yatışmaya ve günler uzamaya başladığında telefon trafiğim de azalmıştı. Kış bitmişti; yılın en zor zamanını atlatmıştım. Çizme giymekten kurtulacağım ve bir ağacın altına uzanıp kitap okuyacağım zamanları, gün ışığında bisikletle gezmeyi iple çekiyordum. Baharın tazeliğini ve yeniden can verdiği hayatı hissetmeye çok az kalmıştı.

MANTAR KULLANARAK KÂĞIT VE MÜREKKEP YAPMA

Resim 2 Huş mantarı – 'Sopaya ihtiyacın olacak!'

KÂĞIT

Altı beyaz olan ve esnek birkaç huş mantarı(Piptoporus betulinus) bulun. Yaş ya da kuru olabilir fakat çürümemiş olsun. Körpe olmayan, biraz daha detay verecek olursam kurtçukların tükettikleri pullu mantar(Polyporus squamosus) da kullanabilirsiniz.

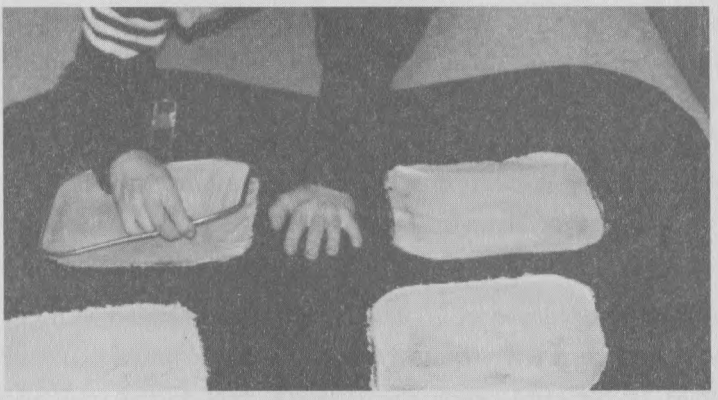
Yeterince mantarı bulmuş olun. Bir sepet mantardan 15-20 A4 kâğıdı elde edebilirsiniz.

Mantarların ağaca bağlanmalarını sağlayan kısmı atın ve mantarları küçük parçalara bölün. Cıvık bir kâğıt hamuru elde etmek için mantarları suyla, meyve, yaprak ya da ağaç köklerini kullanarak ıslatın ve bir tepsiye hepsini yayın.

Kâğıt şeklini vermek için bir kalıp kullanın, bu bir tahtayla çevrili bez parçası ya da kare şeklinde bir süzgeç olabilir. Kalıbın dışına taşan hamuru kesin.

Suyunun süzülmesi için beş dakika bekleyin.

Elde ettiğiniz kâğıdı ters çevirin. Bir sünger yardımıyla kâğıtta kalan suyu çok bastırmadan alın. Süngeri ara ara sıkmayı unutmayın.

Resim 3 Mantar kâğıdı

Bir havluyla üzerini sarın ve sıkıca bastırın.

Daha sonra çerçeveyi tutarak hamuru dikkatli bir şekilde çıkarın. Kâğıdı tamamen çıkarmadan önce kurumasını bekleyin.

INK

Mürekkep mantarı toplayın ve sulanmaları için 3-5 gün boyunca bir tabakta bekletin.

Bir bez parçası yardımıyla suyunu sıkın ve yoğunlaşana kadar kaynatın.

Farklı renkler elde etmek için bitki ya da meyve suları kullanabilirsiniz.

10

HAYATIMIN BAHARI

Geçmişte mevsimlerin değiştiğini fark etmezdim bile; şehir hayatı böyle muhteşem değişimleri perdeliyordu. İnsan doğayla iç içe yaşadığında onun bütün güzelliklerini daha net görebiliyor. Mevsimlerin değişmesi büyülü bir olay, tıpkı gecenin sona erdiğini haber veren güneşin ufuk çizgisinden yükselmesi ve şafağın sökmesi gibi.

Kışın bittiğini hissettiğim anı çok net hatırlıyorum. Şubatın son perşembesi, son karın tamamen erimesinden yedi gün sonra kış bitmişti. Sabah uyandığımda kendimi her zamankinden daha mutlu hissetmiştim. 7.15 civarında kitap okurken güneş ışığı perdeden içeri süzüldü ve dışarıdan belli belirsiz bir şarkı yükseldi. Çok geçmeden bir koro şarkıya eşlik etmeye başladı; kuşlar sanki kış boyu benim için pratik yapıp bugünün gelmesini beklemişlerdi. O gün deneyime başladığım zamandan bu yana ilk defa bot giymeden yürüyüşe çıktım. İçimden şort ve tişört giymek geliyordu, oysa sadece bir hafta önce karavanım karla kaplıydı.

Çiftlikte dolaşırken çiçeklerin açmaya başladığını gördüm; benim için baharın maddeye dönüşmüş hâlleri kardelenler, ormangülleri ve nergisler yüzlerini göstermeye başlamıştı. Marttan önce açmaması gereken kakule ve sütleğenlerin de açtığını görmek beni endişelendirmişti. 2005 baharından bu yana onların vakitlerinden daha erken açtıklarını gözlemliyorum. Doğada birkaç haftanın bile önemi büyüktür; çiçeklerdeki bu erken açma modası iklim değişikliklerinin marifetiydi.

Bu yıla başladığımdan bu yana ilk kez akşam yemeğimi saat altıdan sonra el fenerine ihtiyaç duymadan pişirdim. İşlerimin kolaylaştığını hissetmek rahatlatıcıydı. Daha uzun ve sıcak günlerin geldiğini bilmek bana yenilenmiş hissettiriyordu. Ayrıca mevsim geçişini atlattığımız için yiyecekler çeşitlenecekti. Özellikle balkabağı, kereviz, mor brokoli, turp, şalgam, havuç ve karakavza gibi kış sebzelerini sevdiğim doğru. Hangi İrlandalı patates sevmez ki? Bu mahsuller kış günlerinde toprağın bize sunduğu besleyici ve lezzetli yiyecekler. Kış mevsimini sevmediğimi de söylemiyorum ama artık bahar gelmişti ve yaşam enerjimin yenilendiğini hissediyordum.

Vücudumun yeni yaşamıma uyum sağlaması için iyi beslenmem gerekiyordu. Yüksek ısıda pişirerek yiyeceklerin besin değerlerini öldürmek istemiyordum. Pişirmeden yiyebileceğim besinlere ihtiyacım vardı. Neyse ki İngiltere'de bahar, mahsulleri pişirilmeden yiyebileceğiniz bir mevsimdi; tabii kışın yurt dışından getirilen bahar mahsullerinden tüketmediyseniz. Benim için böyle bir durum söz konusu olmamıştı. Artık su teresi, yabani sarımsak, salatalık, marul ve roka gibi sebzelere kavuşmaya az kalmıştı. Hayat yeniden lezzetlenmişti. Doğa bize daha fazla enerji verecek besinler sunduğu için şanslıyız çünkü kırsalda yaşayanlar bahar aylarını çok yoğun geçiriyorlar. İlk ve en önemli iş ise odun toplamak.

BALTALAR KUŞANILSIN

Bahar denince akla gelen ilk şey odun stoku yapmak değil. Soğuk havaları artık geride bıraktığımız için odunlar biraz dinlenmeyi hak ediyor. Fakat tıpkı sonbaharda tohumları serpmeden ilkbaharda hasat yapamayacağımız gibi sıcak yaz aylarında odun stoku yapmazsak kışın evimizi ısıtamayız. Odunların iyi yanmaları için olgunlaşmış olmaları gerekir. Odunu ilk kestiğinizde içinde bol miktarda sıvı bulunur. Bahar ve yaz mevsimleri boyunca odunları kurumaya bırakmak havalar soğuduğunda

sağlam bir ateş yakabilmenizi sağlar. Bu yılı tamamladıktan sonra eski yaşantıma geri dönmeye kesin karar vermiş olsaydım önümüzdeki kış için odun kesme zahmetine girmezdim bile. Şehirde odun yakmakla ilgili katı düzenlemeler yapıldığından onlara ihtiyacım olmayacaktı. Baharın başlarında önümüzdeki kasımın sonunu getirdikten sonra bu şekilde yaşamaya devam edip etmeyeceğimi bilmiyordum. Bu yüzden ihtiyatlılık ilkesine uyarak işimi sağlama aldım.

Kış ayları benim için çok yoğun geçtiğinden odun kırma işini şubatın sonlarına kadar erteleyip durmuştum. Çalıştığım çiftliğe ait yıllardır bakımsız kalmış bir alan vardı. Orada artık tazeliğini yitirmiş ağaçlar vardı ve bana bol miktarda odun sağlayabilirlerdi. Serbest Ekonomi Topluluğu'nun internet sitesine girip Toolshare (araç-gereç paylaşımı) bölümünden bazı araçlar ödünç aldım. Onlar bana bu araçları canı gönülden ödünç vermişken benim içim pek de rahat değildi. Ödünç aldığınız aracın başına bir şey gelirse yenisini alabilirsiniz, benim durumumdaysa bu mümkün değildi. Ya aldığım şeylere zarar verirsem ne yaparım diye düşünmekten kendimi alamıyordum. Onlara gözüm gibi baktığımı söylememe herhâlde gerek yoktur.

İhtiyacım olan araç gereçler keseceğim ağacın yaşına ve türüne göre değişiyordu. Ağaçları yeniden filizlenmeleri için köklerini dibinden kesmek gerekiyordu. Fındık ağaçları ve henüz taze ağaçlar için budama bıçağı (palaya benzer fakat ucu kanca gibi olan geleneksel bir el aleti) işinizi hızlandıran ve temiz çalışmanızı sağlayan bir alet. Budama makası ve budama testeresi kısa kökler için, kol testeresiyse yaşlı gövdeler için uygun oluyor. Bristol ve Bath'daki Serbest Ekonomi Topluluğu üyelerinden bütün bunları temin edebilmiştim.

Sabah uyanınca ilk iş olarak gerekli araç gereçleri alıp kesilecek ağaç aramaya çıkıyordum. Günün en sevdiğim zamanı bu saatlerdi. Yükselen güneş vadinin doğusundan yüzünü gösteriyor, aylak aylak gezdiğim tepeleri örten buzları eritiyordu.

Kuşlar sanki X-factor[20]'da birbirleriyle yarışıyormuş gibi söylüyorlardı şarkılarını. X-factor yarışmacılarından tek farkları hepsinin çok iyi olmasıydı. Tavşanlar homo sapienlerin uyandıklarını fark ettiklerinden başlarına gelebileceklerden korkup sebze bahçemden uzak duruyorlardı. Vegan olduğumdan bihaberlerdi tabii.

Ağaç kesmek, haklı olarak, kötü bir üne sahipti. İnsanlık atmosfere günden güne artarak yayılan karbondioksiti yok etmek için ağaçlara en çok ihtiyaç duydukları bu günlerde endişe verici derecede çok ağaç kesiyor. Fakat kendi yakıtını evinin biraz ötesindeki alanlardan elde etmek, Norveç'ten ya da savaş mağduru zayıf ülkelerden sömürmeye göre çok daha doğa dostu bir yol. İklimsel değişimlerin olumsuz etkilerini azaltmak için yalnızca gıda ithalatını değil yakıt ithalatını da azaltmamız gerekiyor.

Ağaçları kestikten sonra, genelde öğle yemeğinden önce, onları küçük parçalara ayırıyordum. Böylece daha kısa sürede kuruyabiliyorlar. Farklı odunların (çok kolay tutuşan dişbudak kerestesi hariç) kuruma süreleri de farklı oluyor fakat ortalama bir yıl hepsi için yeterli oluyor. Böyle bir lüksüm yoktu. Kaynaklarım tükenmek üzereydi ve altı aya kadar en azından bir kısmını kullanmaya ihtiyaç duyacaktım ya da yılı ciddi derecede üşüyerek kapatacaktım. Odunları kırdıktan sonra alabildiğim kadarını karavana götürüp sobanın yanına istifledim. Geri kalanların üzerini de muşambayla örtmüştüm. Karavanda odunları kullandıkça muşambayla örttüklerimden destek yapıyordum.

Ocakta yağan karın soğuğunu unutmuş olmak inanılmazdı. Odun toplamaya çıktığım zamanları seviyordum, hatta şubatın son iki haftasını sadece buna adamıştım. Hayatımda ilk defa Sevgililer Günü'nde üstsüz bir şekilde odun toplamaya çıkmıştım. Maalesef bana en yakın dişi canlı az ilerideki otlakta

20 Birleşik Krallık'ta televizyonlarda yayınlanan şarkı yarışması.

çimenleri yiyordu. Claire'sa muhtemelen çok önemli işlerim olduğu için onunla görüşecek vaktim olmadığını düşünüyordu. Odun kesmekle alakalı derinlerde bir yerlerde hâlâ yıkılmamış ilkel bir düşünce var; çevremdeki kadınlar bunun erkek işi olduğunu ve bu yolla eşlerinin ihtiyaçlarını karşılamaları gerektiğini söylüyorlar. Odun kesiyorum ama üç aylık parasız yaşamımda işlerin ilişkim açısından pek de iyi gittiği söylenemez.

İLİŞKİ PROBLEMLERİ

İnsanlara parasız yaşadığımı söylediğimde akıllarına ilk gelen yaşayabileceğim fiziksel zorluklar oluyor. Hâlbuki fiziksel zorluklar işin sadece görünen kısmı. Bu deneyi hem vahşi doğada hayatta kalmak hem de bunun kişiliğimi ve duygularımı nasıl etkileyeceğini görmek için yapıyordum. Dürüst olmak gerekirse, özellikle başlarda, işim hiç de kolay olmamıştı.

Bu yıla başlamadan kısa zaman önce Claire'la görüşmeye başlamıştık. Yaptığım şeyi destekliyordu fakat bana katılmak gibi bir niyeti yoktu çünkü Çevresel Coğrafya bölümünde eğitim görmeye başlamıştı ve bunu karşılamak için paraya ihtiyacı olacaktı. Benimle görüşmeye başlamadan önce bu yılı çok yoğun geçireceğimi de biliyordu ve bunu sorun etmemişti. Teoride her şey kolay görünür ancak pratikte durum öyle olmaz. Parasız yaşamın gerektirdikleri ve medyanın ilgisi sebebiyle sürekli işim oluyordu. Hayatta kalmaya çalışmadığım zamanlarda nasıl hayatta kalmaya çalıştığımı yazmak ya da anlatmak zorunda kalıyordum. Ayrıca yıl boyunca motorlu araç kullanmama kararı almış olmak da işlerimi hiç kolaylaştırmıyordu.

Bu karar pek çok açıdan bakıldığında mantıksız bulunabilir. Claire köpeğini gezdirmek için sık sık sahile iniyordu. Sahil 64 metre uzaklıktaydı ve bu bisikletle gidebileceğim bir mesafe değildi. Claire ise her halükârda oraya gidiyordu ve mantıklı olan ona katılıp sahilde harika bir gün geçirmekti. Bense özellikle yakınlarıma petrol hakkında demeç vermem gerekiyormuş

gibi hissediyordum. Ben petrol kullanmayı bırakmadan onlara bu fikri açıklamam mümkün olmazdı. Hâliyle bu durum insanlarla ilişkilerimi sekteye uğratıyordu. Claire abarttığımı düşünüyordu, belki de haklıydı ama ideallerimin arkasında durmam gerekiyordu.

Daha ne olduğunu anlamadan küçük, önemsiz ama sonunda büyük sorunlara yol açan tartışmalarımız başlamıştı. Birbirimizi önemsiyorduk ve yaşamaya çalıştığım hayatı destekliyordu ancak kendi hayatı ve benim hayatım arasında bir denge kurmaya çalışsa da maddî imkânlardan vazgeçmiş biriyle beraber olmak romantik hayaller kurmayı zorlaştırıyordu. Baharın gelmesiyle de işlerim yoğunlaşmıştı, çalışmaktan başka bir şeye zaman ayıramaz hâle gelmiştim. Tam tohum ekeceğim zamanda yabani otlarla uğraşmak zorundaydım. Nisanın ortalarında Claire'le ayrılmaya karar verdik. Her ayrılık gibi bizimkisi de acı verici olmuştu. Yazın hasat yapabilmek için şimdiden tohumları ekmem gerekiyordu fakat ben günlerimi kendime acıyarak geçiriyordum. İdeallerimden vazgeçip geri dönerek hafta sonlarını sevdiğim kadınla yataktan bile çıkmadan tembellik ederek geçirmeyi düşünmeye başlamıştım. Parasız olmak bunları çok daha hızlı atlatmama yardımcı oldu: Kendimi toparlayıp işe koyulmazsam haziran ayında hasat edemeyecektim.

Bu, hayatımdaki ironilerden birine vurgu yapıyordu. Zamanımın çoğunu, beni umursamalarını geçtim, hiç tanımayan insanlar için çalışarak geçiriyordum, oysa bana en yakın olanlara ayıracak vaktim yoktu. Batıdaki yaşam şeklinin kötü etkilediği insanlar ve dünya için elinizden geleni yaparken derinden sevdiğiniz, önemsediğiniz insanlara karşı olan sorumluluklarınızla (ki sayıları iki elin parmaklarını geçmez) aradaki dengeyi nasıl kurardınız?

Baharın ortasında sevgilinizden ayrılmak başka sorunlar da doğuruyor. Yaz, romantizm mevsimi; sevgilinizle birlikte

vakit geçirebileceğiniz uzun günler ve parlak geceler. Aklınıza gelebilecek en kötü kırık kalp ilanıyla piyasaya dönmüştüm:

UMUTSUZCA ARANIYOR

MARK, 29, BRISTOL

Bekâr beyaz erkek, İrlandalı, para yok, araba yok, televizyon ve kariyer yok (bunların değişmesi de pek mümkün görünmüyor). Kendi evi var (4m Karavan). Bekâr, vegan, parasız yaşayabilecek, yerli organik yiyeceklere ve permakültüre ilgi duyan, iyi bir mizah anlayışı olan ve mankene benzeyen bir kadınla tanışmak istiyor. Bu şanslı kişiye, hafta sonu çıkılan akşam yemekleri yerine akşam yabani ot yolup sabah beraber güneş enerjisiyle duş almayı vaat ediyor.

0845 UMUTSUZ hattından Mark'ı arayın

Yaşadığım hayat beni bazı ikilemlere sürüklüyordu. Bu hayatı kendim seçmiştim ama ileride hayatıma girecek olan kişi böyle yaşamaya devam etmeyi seçersem yanımda kalır mıydı? En iyi ihtimali bile düşünsem gerçekten beğendiğim birinin beni böyle kabul etmesi pek mümkün görünmüyordu. Sadece kendileri gibi olan insanlarla görüşmeye karar veren vejetaryenler, veganlar ve lokavorlar (başka yerlerden getirilenler yerine yaşadıkları bölgede yetiştirilen yiyecekleri tüketen insanlar) bu kararlarının sevgili adaylarının sayısını düşürdüğünü bilirler. Zaten parasız yaşadığınız bir hayat daha ne kadar zorlaşabilir? Genelde espriye vuruyorum ama hayatımın zaman zaman üzerimde kurduğu baskıyı inkâr edersem yalan söylemiş olurum. Şunu da bilin ki beş kuruşu olmayanlar da aşık olmak isteyebilirler!

Sanki işler yeterince zor değilmiş gibi flört listem oldukça daralmıştı. Geçmişte birinden hoşlandığım zaman onunla bir şeyler içmek istediğimi söylerdim ve bir kadeh şarap, bir fincan çay ya da kahve içmeye giderdik. Henüz alkol yapmayı

bilmiyordum, ayrıca yakınlarda bir kafeye double espresso içmek için gidebilecek durumda da değildim. Etkilemek istediğim kadına sunabileceğim tek içecek yeni toplanmış yabani bitkilerden yapacağım çay olabilirdi ancak.

İKİ BARDAK ÇAY

Bahar, çay yapmak için doğadan malzeme toplayabileceğiniz ideal bir mevsim. Hem tadı güzel olan hem de kapımın hemen yanında yetişen ısırgan ve yoğurt otlarından yaptığım çaylar favorim. Harika demleniyorlar; besleyiciler, antioksidan, demir, potasyum, magnezyum ve başka pek çok mineral açısından oldukça zenginler.

İnsanlar farklı farklı çaylar tüketebilirler: kara çay, beyaz çay, şekerli ya da şekersiz, açık ya da koyu. Çay demleme açısından düşündüğümüzdeyse yalnızca iki yöntemden bahsedebiliriz. İlki, benim deyişimle, *mantıklı çay demleme yöntemi.* Nüfusun sıkıcı derecede çoğunluğu aklı başında davranıyor, yani onların kullandıkları yöntemlere mantıklı dememin sebebi bu. Aşamalarıysa şöyle:

1. Hindistan'daki insanların kara çay yetiştirmelerini sağlayın. Eksinler, biçsinler, toplasınlar, kurutsunlar ve sonunda yerel bir toptancıya mahsulleri yaşamlarını zar zor idame ettirebilecekleri bir meblağa satsınlar. (Tabii adil ticaret söz konusu değilse)
2. Çay, neredeyse 6500 kilometre uzaktaki Birleşik Krallık'a havayolları ya da denizyollarıyla gönderilsin.
3. Oradan da karayollarıyla Birleşik Krallık'taki toptancılara ya da merkez depolara dağıtılsın.
4. Çay, depolardan yaşam alanlarına yakın perakende satış yapan yerlere, genellikle kamyon kullanılarak taşınsın.

5. Esnafa, sürece dahil olan insanların sayısı düşünüldüğünde çok da fazla olmayan, 99 pound ödeyerek çay satın alınsın.
6. Eve getirilsin ve ulusal şebekeden elektrik talep ederek su ısıtıcısı prize takılsın.
7. Elinize bir kupa kapın ve belki evdeki televizyonun karşısında ya da dışarıda yoldan geçen arabaları izlediğiniz bir kafede çayın keyfine varın.
8. Çaydaki kafein sayesinde zinde ve dinç hissedin.
9. Kısa vadede kafeinin etkisi geçtikçe yorgun hissetmeye başlıyorsunuz, uzun vadedeyse çaydaki tanen vücudunuzda bazı besin maddelerinin emilimini engelliyor.
10. İdrar yoluyla çayı, içerdiği toksinleri ve çaya koyduğunuz içme suyundaki besin maddelerini vücuttan atın.

Bir yol daha var. Nüfusun mantıklı bölümü bunu tercih etmediği için bu yolu *kaçık yöntem* olarak adlandırıyorum. Bahar geldikten sonra çayımı bu şekilde demlemeye başladım.

1. Etrafınızda yetişen bitkilerden bir avuç toplayın. Şanslıyım; benim çay bitkilerim roket sobama üç metre uzakta yetişiyor.
2. Yanmayı bekleyen birkaç odun alın ve çayı kaynatmak için roket sobayı tutuşturun.
3. Kendi topladığınız odunlarla sobayı tutuşturduğunuzda ısırgan ve yoğurt otlarını koyduğunuz suyu on dakika boyunca kaynatın.
4. Elinize bir kupa kapın (çayın bir kısmını sonraya saklamak için termos da alabilirsiniz) ve doğayla iç içe bir şekilde çayınızı afiyetle için.
5. Tazelenmiş ve demire, kalsiyum, magnezyum ve antioksidanlara doymuş hissedin.

6. Kompost tuvaletinizde çayı vücudunuzdan atın, böylece mahsulleriniz için gübre oluşturmuş oluyorsunuz.

Gidip ısırgan otu çayı satın almak ve ödediğimiz vergilerin bir kısmının bahar aylarında ısırgan otu toplamaları için belediyeye gidiyor olması beni hayretler içinde bırakıyor! İnsanların topladıkları biberiye demetlerini Bristol'ın yakınlarındaki devasa süpermarketlere satıp sonrasında bu bitkileri kurutulmuş hâlde koydukları küçük plastik paketleri yüksek fiyatlara satın aldıklarını görüyorum. Bu besinlerin toplanmak için doğada beklediklerini, üstelik onları toplarken para ödemeye gerek olmadığını hâlâ göremiyor muyuz? Ya da kendimizi doğadan öyle soyutladık ki yalnızca marketlerin raflarındaki paketleri mi görebiliyoruz?

Doğadaki çay hem bedava hem de sizin için çok daha iyi, özellikle yeni topladığınız bitkileri hemen kaynatıp bir gün boyunca demini almasını beklerseniz. Bu şekilde hem taze hem de sağlıklı kalıyor. Yabani ısırgan otu çayını yemekten önce içerseniz sindirimi kolaylaştırıyor; cildiniz, saçlarınız ve tırnaklarınız için çok besleyici ve vücudunuzu kurumuş hissediyorsanız harika bir tonik. Üstelik hem yapım öncesinde hem yapımında fiziksel olarak aktif olduğunuzdan bu sağlığınızı da olumlu etkiliyor!

AZ VARLIK EŞİTTİR KÖTÜ SAĞLIK

Kış boyunca ve baharın sonlarına dek arkadaşlarım ve ailem sağlığım konusunda haklı olarak endişeliydiler. Sadece alıştığım besinleri tüketememekle kalmıyordum, hasta olursam ilaç alacak param da yoktu. Bir yıl boyunca bedenimi hiç olmadığı kadar yoracağım için fiziksel sağlığım benim için özellikle önemliydi. Mayısın başına kadar İrlanda'daki annem hayatta olup olmadığımı kontrol etmek için beni her hafta aradı. Sanırım gelmiş geçmiş en sert kıştan bahara kadar hayatta kalabilmiş olmam etrafımdakileri canımı bir şekilde kurtaracağıma ikna etmişti.

Birleşik Krallık'ın en harika yönlerinden biri bedava bir şekilde sunulan Ulusal Sağlık Hizmeti'ydi. Fakat bu yıl sosyal yaşama katkı sağlamadığım için bu hizmeti sömürmek istemiyordum. Gerçi yedi yıl boyunca bu hizmeti hiç kullanmadığım hâlde vergisini ödemiştim, yani bu yıl kullansam pek de sömürmüş sayılmayacaktım. Sağlık konusunda proaktif olmak gerektiğine inanıyorum. En iyi yiyecek ve içecekleri tüketmek olabildiğince sağlıklı kalmanızı sağlayacaktır. Eskisinden çok daha aktif yaşayacağım için aşırı kilo kaybından korkuyordum. Bu belki kilo vermek için spor salonu aboneliğine ve diyet kitaplarına para yatıranlara cazip gelecektir ama benim temel hedefim kilomu korumaktı. Bu yılın başında yetmiş kilonun altındaydım ve daha da altına düşmek istemiyordum.

Endişelerimin tam tersi gerçekleşmişti. Baharın başlarında spor yaptığım, gençlik yıllarımdan bu yana hiç olmadığım kadar fit ve sağlıklı hissediyordum; on iki kilo almıştım. Sene başından bu yana sıkı bir egzersiz rutinim vardı çünkü fiziksel açıdan ne kadar zorlanacağımı biliyordum. İsteyeceğim son şeyse deneyimi fiziksel yetersizlikler yüzünden yarıda bırakmaktı. Baharın ortalarına kadar bu kadar kilo almış olmak istediğim bir durumdu. İnsanlar başarıyı ve sağlığı nasıl göründüğümüz ve nasıl davrandığımızla ilişkilendiriyorlar. Maalesef günümüzde toplum dış görünüşü fazla önemsiyor, bu yüzden parasız hayatımda aşırı kilo kaybı yaşarsam bunun insanlara para olmadan sağlıklı olunamayacağını düşündüreceğini biliyordum.

Deneyim medyanın da ilgisiyle halka açık hâle geldiği için görünüşüm çok daha önemliydi. Tıpkı hiçbir diyetin ve yaşam tarzının bunu yapamayacağı gibi parasız yaşamak da kilo kaybedeceğinizi ya da alacağınızı garantilemez. Altı yıldır veganım ve insanlar, genellikle içten ve iyi niyetli bir şekilde benim için endişelenerek, yeme alışkanlıklarımı sorguladılar. Veganlığı pek çok farklı sebepten ama en çok da sağlıklı ve doğal bir yeme alışkanlığı sunduğu için tercih etmiştim. Fakat sağlıklı

olmak vejetaryen olmaya bağlı değildir; normal bir beslenme alışkanlığıyla da sağlıklı ya da sağlıksız olabilirsiniz. Aynı şey parayla ve parasız yaşamak için de geçerli.

Mart ayı geldiğinde ciddi bir hava değişimi olduğundan genellikle soğuk algınlığı yaşardım. Bu sene hem soğuk algınlığı hem de grip beni teğet geçmişti. Parasız bir şekilde, mağarada ya da bir evde bekçilik yaparak yaşayan Amerikalı bir arkadaşım yalnızca kapalı mekânda uzun süre kaldığı zaman hasta olduğunu söylemişti. Daha önce tam aksini düşünsem de deneyimlerim sonucunda artık ona katıldığımı söylemem gerek.

Tamamen kendi dikkatsizliğim yüzünden mayısın başlarında gıda zehirlenmesi yaşamıştım. Bisikletle şehre yapacağım yolculuk için birkaç gündür karavanda duran somun ekmeklerden yanıma almıştım. Şehre vardığımda ekmeklerin üzerindeki siyah lekeleri fark ettim ama ekmeklerin üzerine daha önce roket sobada kullandığım tabaktan is bulaştığını düşünerek o kısımları koparttım. Büyük bir hataydı bu çünkü lekeler is değil küftü. Üç gün boyunca bu hatanın acısını çektim. Elimden geldiğince dinlenmeye çalışmıştım fakat yaşadığım hayat buna pek de müsaade etmiyordu. Bu bana tek başıma böyle bir deneye kalkışmış olmamın zorluklarını görme fırsatı vermişti. Rahatsızlığım daha ciddi bir hâl alsa ne yapardım, bilmiyorum. Parasız yaşamak, alıştığım o güven duygusundan mahrum bırakmıştı beni. Banka hesabınızdaki az miktar para bile iyileşme sürenizi kısaltabilir fakat benim gibi kıt kanaat yaşayan biri bu sosyal güvenlikten faydalanamazdı. Neyse ki iyi arkadaşlarım vardı ve işlerimi aksatmamam için bana yardımcı oldular. Çiftlikteki koordinatör Daisy'le iyi arkadaş olmuştuk, yatağım ve tuvalet arasında mekik dokuduğum rahatsızlığım süresince benim için hafif yiyecekler hazırlamıştı. Arkanızı kollayan dostlarınız varsa güvendesiniz demektir. Onlara ne kadar kötü davranırsanız davranın iyiliğinizi düşünenler her

zaman sizinle kalacaklardır. Parayı sosyal güvence olarak görmektense iyi dostlar edinin.

Gençken bahar nezlesiyle başa çıkabilecek hiçbir yol bulamamıştım. On sekiz yaşındayken doktorum tavsiye etmese de steroid enjeksiyonu yaptırmıştım. Üç yıl sonra etkisi geçtiğinde bahar nezlesi çok daha korkunç bir şekilde geri dönmüştü. Eczaneden aldığım anti-histamin hapları beni uyuşturmaktan başka işe yaramıyorlardı. Umutsuzluk içinde alternatif yöntemler araştırmaya başlamışken bitki tedavisini, bilhassa Çin bitki tedavisini keşfetmiştim. Bir hafta bu bitkilerden kullandıktan sonra ateşim tamamen geçmişti. Benim alternatif tıpla tanışma hikâyem bu ve itiraf etmeliyim ki işe yaraması beni şaşırtmıştı. Bu yıl ise Çin bitkileri satın almak gibi bir seçeneğim yoktu. Alternatif tıbba alternatif üretmem gerekiyordu!

Çalıştığım organik yiyecek kooperatifi sayesinde bir arıcıyla tanışmıştım ve bana birkaç kavanoz bal hediye etmişti. Vegan olduğum için bildiğim ve güvendiğim bir arıcıdan olmadığı sürece bal yemiyordum. Böyle hediyeyi ancak arıların ihtiyacı olan balı alıp yerine şeker koymaması karşılığında kabul edebilirim. Arıcılar bunu yaptıkları zaman yerli bal artık yerli bal olmaktan çıkıyor çünkü uzaklardan gelen şeker balın içine girmiş oluyor. Bal işe yaramamıştı diyemem ama çok da etkili olmamıştı, bu yüzden Serbest Ekonomi Topluluğu'nun internet sitesine bir yardım çağrısında bulunmuştum. Bunun üzerine tavsiye yağmuruna tutulmuştum ve bir tanesi gerçekten işe yaradı. Grace adında bir kadın plantain isimli, uzun vadede bozulmayan ve kolayca bulabileceğim bir meyve yememi önermişti. Ateş düşürücü etkisi olan plantain az miktarda bile tüketilse işe yarıyor. Pek çok insan çim poleni alerjisi olduğunu düşünse de aslında plantain alerjisine sahip ve işin garibi bu alerjinin etkilerini yine plantain hafifletiyor.

Alerjik rahatsızlıklar gittikçe yayılıyor. Harvard Tıp Fakültesi'ndeki Sağlık Merkezi ve Küresel Çevre Organizasyonu'nda

çalışan bilim adamlarının yaptıkları araştırmalara göre atmosfere yayılan yüksek miktardaki karbondioksit polen miktarını da arttırıyor ve bu bana karbon ayak izi oranımı azaltmak için çok iyi bir sebep daha vermiş oluyor.

Bazen aklımızın vücudumuzun bir parçası olduğunu, yediklerimizin ruh hâlimizi ve genel mutluluk durumumuzu etkilediğini unutuyoruz. Bu yıla başlamadan önceki bir yılı petrol ve onun plastik gibi türevlerini kullanmayı bırakmıştım. Yediklerim tamamen organik, yerli üretim ve vegan besinlerdi, ayrıca ham maddesi petrol olan paketlerden uzak duruyordum. Başlarda oldukça üzgün ve moralsiz hissediyordum. Bedenim ve aklım Çin'in mercimeğinden, Bolivya'nın fındığından ve Birleşik Devletler'in soyasından gelen protein ve minerallere alışıktı. Bunların yerini dolduramadığımdaysa değişimin üstesinden gelebilmek zorlaşıyordu. Bu yiyecekleri yetiştiremediğimizden değil ama gıda güvenliğini ucuz işgücünün olduğu ülkelerdeki taşeron firmalara teslim etmiştik.

Petrol ve türevlerini kullanmadan geçirdiğim ilk ayda uykularım düzensizleşmişti, zayıf ve mutsuz hissetmeye başlamıştım. O zamanlar bunu anlayamamıştım ama bir beslenme uzmanına danıştığımda sebebinin aminoasit ve triptofan eksikliği olduğu ortaya çıkmıştı. Böylece hardal otu, fındık, su yosunu, brokoli, lahana, çavdar filizi ve ıspanak gibi yüksek oranda triptofan içeren yerli üretim besinlerin peşine düşmüştüm. Haftalar içinde hiç olmadığım kadar enerjik hissetmeye başlamıştım ve uykularım da düzene girmişti. Bu deneyimim bana parasız yaşamımda önemli bir yol gösterici olmuştu ve gerekli besinleri gerekli miktarda tüketmeye özen gösteriyordum. Kış boyu ve baharın başlarına kadar psikolojim gayet iyiydi. Sağlığımsa baharın ortalarında ilk sınavını vermişti.

BAHAR NEZLESİNE HARİKA ÇÖZÜM: PLANTAIN

Doğru bitkiyi seçtiğinize emin olduktan sonra (yabani besinlerle ilgili iyi bir kitaptan faydalanabilirsiniz) on on iki adet yaprak toplayın. Toplayıcılık için her zaman vakit bulamıyorsanız daha fazla yaprak toplayabilirsiniz. Topladığınız yaprakları kurutun (bir yastık kılıfının içine doldurup ısıtıcının üzerinde bekletebilirsiniz).

Yaprakları demliğin içine koyun. Üzerine bir miktar soğuk su ekleyin ki kaynar suyu eklediğinizde yapraklar haşlanmasın. Daha sonra demliğin tamamını sıcak suyla doldurun.

Buzdolabına koyarak soğumaya bırakın.

Rahatsızlıktan kurtulana kadar her gün bir fincan için. Bahar nezlesinin yaygın olduğu dönemlerde daha bu rahatsızlığa yakalanmadan her gün bir fincan içmenizi öneririm. Ağzınıza toprak tadı gelebilir, yani bundan hoşlanmazsanız içine tatlı kabağı ekleyebilirsiniz. Bana kalırsa saf hâli gayet güzel.

İşte yaz mevsimini rahat rahat geçirebilmenin formülü!

11

İSTENMEYEN MİSAFİRLER VE UZAKTAKİ YOLDAŞLAR

İSTENMEYEN MİSAFİR

Açık havada yaşayanlar bilirler ki yılın soğuk aylarında fareler ve sıçanlar dondurucu soğuktan kaçmak ve leziz yiyecek kaynaklarına ulaşabilmek adına çok da uzağımızda yaşamıyorlar. Modern evler inşa edilirken onlardan korunmak adına bazı önlemler alınıyor fakat benimki gibi düşük bütçeli evlerin böyle bir şansı olmuyor.

Bu küçük ev arkadaşlarını, onlar için oldukça cazip olan evinden nasıl uzak tutabileceği ev sahibi için bir soru işaretidir. Hamamböceği istilalarını saymazsak fareler ve sıçanlar sizin başmisafirinizdir. Bu üç canlı –özellikle hamamböcekleri– neredeyse her koşulda hayatta kalabilirler. Sıçanlara ve farelere gelince, fareleri daha sevimli buluyorum; küçükler, insan görünce dehşete düşüyorlar ve zarar verme kapasiteleri oldukça kısıtlı. Şubatın ortalarına doğru bir tanesi evime taşınmaya karar verdiğinde bunu çok da sorun etmemiştim. Bu küçük kız gardırobun bir köşesinde kendine yer bulmuştu (cinsiyetini teyit etmemiştim ama dolabı dağıtıyor oluşu eski kız arkadaşlarımdan bazılarını hatırlatmıştı bana ve onun kız olduğunu düşünerek eğleniyordum), kendi hâlinde bir fareydi, gece yarılarına kadar uyanık kalmadığı için beni rahatsız da etmiyordu.

Gelgelelim baharın başında kendine bir yuva yapmaya karar vermiş; inşaatına da sabahın üçünde başlamayı seçmişti. Duvarın yalıtımını kemirip gardırobun içini poşetle ve gazete

kâğıtlarıyla kaplamıştı. Bu da beni zora sokmuştu çünkü açtığı deliği kapatmak için yarım günümü harcamak zorunda kalmıştım. Ona göre bu yaptığım düşüncesizlikti. Elbette gece olduğunda intikamını almıştı; cep boy canavar, üzerini kapattığım deliğin tam üstüne, dört saat harcayarak yeni bir delik açmıştı. Kısasa kısas tavrımızı bir kenara bırakmazsak duvarın tamamı delik deşik olacaktı. Bu yüzden özel mülküne ikinci kez el koymaya kalkıştıktan ve başarısız olduktan sonra yenilgiyi kabul ettim. Fakat bir şekilde ayağını kesmek zorundaydım.

Ev arkadaşlarınız gecenin ortasında parti vermeye karar verirse onlara katılıp biraz eğlenebilirsiniz. Benimse ev arkadaşımın partisine katılmama imkân yoktu. Çok az uyuyabildiğim birkaç haftanın sonunda bu yaratık beni delirtmeye başlamıştı. Beraber huzur içinde yaşayıp gidebilirdik fakat bunun huzurla uzaktan yakından ilgisi yoktu. Toplamak için bir günümü verdiğim çavdar çuvalına dadanması bardağı taşıran son damla olmuştu. Çuval çok büyük olduğundan karavana taşıyamıyordum ve içindekileri korumak için üzerine kapatabileceğim boyutta metal bir çöp kutusu bulamamıştım. Farem her gün gelip yeni bir delik açacaktı ve içeri girdiği zamanlarda da her yere dışkısını bırakıyordu.

Pek çok insan için çözüm basitti. Birkaç kapan kur, etrafa zehir dök ve bırak zaman bütün problemleri yoluna koysun. Bunları alabilecek param olsaydı bile vegan olduğum için böyle bir şey yapmazdım. Farenin zar zor elde ettiğim yiyeceklerimi yemesini istemiyordum ama hırsızlık suçu yüzünden ölüme mahkûm edilmesi de adaletli bir ceza olmazdı. Hayvan haklarının üstünlüğünü savunanlar herkesin, ırkçılar ya da cinsiyetçiler gibi, 'türcü' davrandığını söylüyor. Dükkân sahibi, birinin bir şişe şarap çaldığını fark ederse ve hırsız dükkândan sıvışamadıysa dükkân sahibi ya polisi arar ya da hırsıza defolup gitmesini, bir daha da dönmemesini söyler. İlk defa yaşanıyorsa dükkân sahibi bunu görmezden gelebilir; bu yaşanmaya devam ederse de caydırıcı olması açısından CCTV'ye para yatırabilir.

Oysa fare gibi insan olmayan bir hayvan birkaç çavdar tanesi çalmışsa onu ölümle cezalandırıyoruz ki bu bence biraz sert bir ceza oluyor. Onlar insanlar tahrip ettiği için yabani besinlerin azalmış olduğu bir yerde hayatta kalmaya çalışıyorlar. Şöyle de diyebiliriz; biz onların yiyeceklerini çaldık, onlar da yalnızca çaldıklarımızı geri almaya çalışıyor.

Fareyi yiyeceklerimden nasıl uzak tutabilirim? Hepsini kırıntısına kadar sakladım ve akşam yemeğinden sonra etrafta yemek bırakmamaya özen gösterdim. Bu yiyeceklerimi kurtarmıştı fakat beni her gece uyandıran yuva yapma çalışmalarını durdurmamıştı. Bir arkadaşım, açtığı deliklere üzerine naneli su sıktığım kumaşlarla tıkamamı önermişti; fareler nane kokusundan nefret edermiş. İşe yaramadı. Vegan inançlarımı şöyle bir sorgulamıştım. Saçlarımı bu kadar kısa kestirmemiş olsaydım nisanda saçlarımın yarısını yolmuş olacaktım. İki ay geçtikten sonra uykumu alamıyor olmak durumu daha da kötüleştirmişti. Sakin bir hayat sürüyor olmak, onun hakkında konuşmak, yazmak, gönüllü işler, bisiklet yolculukları, Serbest Beceri Oturumları düzenlemek ve Serbest Ekonomi Topluluğu'nun internet sitesini, onun yerel grupları içeren küresel ağını yönetiyor olmak arasında bölünürken hayat hiç de sakin geçmiyordu. Üstüne sabahın üçünde uyandırılıyor olmanın da işlerimi kolaylaştırdığı söylenemezdi.

Tam "artık dayanamıyorum" derken geç gelen bahar güneşi var gücüyle göstermişti yüzünü ve iyice ısınan hava istenmeyen misafirimi dışarı taşınmaya ikna etmişti. Sonuç olarak çözüm sabırlı olmaktaydı. Artık her gün farenin geçtiği ve pislediği yerleri temizlemek zorunda kalmayacaktım. Sükûnet ve huzur geri gelmişti.

DÜŞÜK BÜTÇELİ BARINMA

Evimi Freecylce'dan temin ettim fakat bunun herkes için mümkün olamayabileceğinin farkındayım. İmar izni, arazi mülkiyeti ve vergilerle çevrili olduğunu düşünürsek 'ücretsiz' ev bulabilmekten

---

bahsetmek zor. Yine de teorik olarak ücretsiz sayılabilecek -hatta ücretsiz- ev seçenekleri var. Onlardan birini yapacak imkânları ve konumlandıracağınız alanı bulmak tamamen ücretsiz olmasa bile 'normal' bir eve harcayacağınız paranın çok daha azını harcamanız mümkün. Üstelik böyle bir ev size bağımsız yaşama, böylece uzun vadede çevreye verilecek zararı en aza indirme imkânı sunar.

Bana kalırsa konutlardaki problem, onları satın almak için konut kredisi çekmek ve hayatınızın en güzel zamanlarını bu krediyi ödemeye çalışarak geçirmek zorunda kalmak. Bu da insanları maaşa bağımlı olmaya ve çoğu zaman da sevmedikleri işlerde çalışmaya itiyor.

DÜŞÜK BÜTÇELİ KONUTLAR

Çevreci evler: Sık sık bunlardan birinde yaşamayı hayal ediyorum. Dahi mimar Michael Reynolds'ın parlak fikri olan çevreci evler pasif güneş enerjili, geri dönüşümlü, yerli ve doğal malzemelerle inşa ediliyor. (Pasif güneş enerjili evler kışın ısınmak yazın serinlemek için güneş enerjisinden yararlanabilir şekilde tasarlanıyor böylece klima ya da ısıtıcıya gerek kalmıyor.) Eski araba lastikleri, sıkıştırılmış toprak, bira kutuları, geniş cam levhalar, fotovoltaik paneller ve rüzgâr türbini kullanarak inşa ediliyor. Çevreci evler yiyecek, su ve enerji bakımından kendi kendine yetebiliyor. Harika tasarımının sunduğu görsellik de cabası -nefes kesen ışık oyunları elde edebilmek için cam şişeler kullanılıyor-.

Yeraltı evleri: Yeraltındaki evleri, küçük alanları genişletebiliyor. Yapımında inşaat atıkları kullanılabiliyor ve bu evler rüzgâra, yangına, depreme dayanıklı. Yeraltı evleri toprak kütlesi ya da taşlarla (jeotermal kaynaklarla) çevrili olduğu için içerisinde sıcaklık muhafaza ediliyor ve ısı yalıtımı sağlanıyor. Böylece kışlar sıcak, yazlar serin geçiyor. Sağladığı enerji verimliliği bu evlerin en önemli faydalarından biri.

Benderler: Branda ya da başka herhangi bir su geçirmeyen malzemeyle kaplanan tahta çerçevelerin birleştirilmesiyle oluşturulan evler. Yapımı olağanüstü bir çaba gerektirmiyor; odunlarla

ve geri dönüştürülmüş malzemelerle kolayca ve para harcamadan inşa edilebilirler.

Roundhouselar: Daire şeklinde dal örgülerle ya da odun panelleriyle çevrilmiş ahşap direklerle desteklenen ve kerpiç kullanılan evler. (Bunlar, sabitlenmesinde genellikle birleştirici özelliği olan kil, toprak, gübre ya da saman kullanılan dokumalarla kaplanan antik yapılar.) Koni şeklindeki çatıları genellikle sazdan ya da karşılıklı bir çerçeveden elde edilen eko-çatılarla tamamlanır. (Bunlar basit, kendine yetebilen, merkezi tavan tahkimatını kendiliğinden çözen yapılar; kullanılan yaş odunlar yeni kesildiğinden içerisindeki suyu muhafaza ederek esneklik sağlıyor böylece inşası kolaylaşıyor.)

Saman evler: Duvarlarının inşasında saman balyası kullanılan evler. Birleşik Krallık'ta balyalar buğday, çavdar ya da yulaf sapından elde edilebiliyor. Oldukça yalıtkan olan bu evler teorik olarak ücretsiz ve yerli malzemelerle inşa edilebiliyor.

Yurt çadırları: Daire şeklinde, tahtadan kafes çerçeveleri muşambayla kapatılmış yapılar. Çatı sırıklarla desteklenmiş ve şeffaf olduğu için güneş ışığını direkt emer. Portatiftir ve ücretsiz ve yerli malzemelerle inşa edilebilir.

Kızılderili çadırı: Geniş, koni şeklindeki bu çadırlar on-on iki direkle, muşamba ve yalıtım sağlayan malzemelerle kurulur. Kızılderili çadırı önemli bir yönüyle normal çadırlardan ayrılır: Çatıları açılabildiğinden yemek pişirirken ve içeriyi ısıtırken ateş yakılabilir. Yurt çadırları gibi Kızılderili çadırları da portatiftir, kolayca inşa edilir, ekolojik olarak da güvenlidir.

Karavan: Berbat, berbat bir şey. Büyük çapta sanayileşmiş fabrikalarda üretildiğinden yeni bir karavan almak asla ve asla sürdürülebilir yaşamı desteklemez. Yine de ikinci el bir karavanı ücretsiz olarak temin edebilirseniz bu size tıpkı kuşların eski, köhne bir binaya yuva yapmaları gibi harika bir imkân sağlar. Doğal manzaraya uyum sağlaması için yeşile boyayabilirsiniz.

Hangi yapıyı seçerseniz seçin imar izni her zaman sorun teşkil edecektir. Bu yüzden belediye meclisine danışabilir ve tavsiyelerini alabilirsiniz. Ya da hiç uğraşmayın, sadece bir yapı inşa edin ve sorunlarla ortaya çıktıkları zaman ilgilenin!

UZAKTAKİ PARASIZ YOLDAŞLARIM

Uzayan günler ve güneş ışığının güçlenmesiyle çok daha fazla enerji elde etmeye başlamıştım. Kış boyunca deneyim hakkında ne kadar çok mail alacağımı tahmin ediyordum fakat okumak ve yanıtlamak için bataryayı yeterince dolduramıyordum. Bu da Claire'le ayrıldığım zaman yaşadığım belli belirsiz yalnızlığa benzer bir şeyler hissetmeme yol açmıştı.

Güneş ışığı yalnızca bilgisayarımın bataryasını değil benimkini de doldurmuştu. Hayatımda ilk defa açık havada yaşıyordum. Nisan geldiğinde ten rengim öyle bronzlaşmıştı ki normal zamanda ancak haziranın ortalarına doğru bu kadar bronzlaşırdım. Bedenim ve bataryam hiç olmadığı kadar enerjiyle taşarken yalnızlığı dağıtmaya ve dünyanın herhangi bir yerinde parasız yaşamaya çalışan yoldaşlarımı bulmaya karar verdim. Buralarda benden başka parasız yaşayan olmadığından emindim, bu yüzden yönümü dünyaya çevirdim.

Benimle hayatım hakkında konuşan insanların çoğu dünyada parasız yaşamaya çalışan tek kişinin ben olduğumu düşünmüştü. Birleşik Krallık'ta, bildiğim kadarıyla, bunu yapan tek kişi bendim ama çağdaş dünyada bunu yapan bir tek ben olamazdım. Duyduğum iki kişiyle kıyaslandığında ben çaylak sayılırdım. *Das Sterntalerexperiment – Mein leben ohne geld* (Sterntaler Deneyi – Parasız Hayatım) kitabının yazarı altmış yedi yaşındaki Alman Heidemarie Schwermer on üç yıldır neredeyse tamamen parasız yaşıyor. (Aylık emekli maaşının tren biletleri için birkaç Euro ayırıp geri kalanını dağıtıyor.) Deneyimlerini konu alan belgeselde, *Parasız Yaşamak(Living without Money)*, uzun yıllar boyu Dortmund'da öğretmen ve psikoterapist olarak çalıştığını anlatıyor. İnsanların çoğu gibi o da zamanının büyük bir kısmını ihtiyaçlarını ve tabii ihtiyacı olmayanlarını karşılamak için para kazanmaya harcamış. Bir psikoterapist olarak depresyonda olan ve hayattan bıkmış, çok çalışan ve kendine ayıracak zamanı kalmayan pek çok insan

tanımış. Kendini değersiz hisseden insanların çoğunun işsiz ve fakir olduğunu gözlemlemiş. Daha bu deneye başlamadan önce Almanca bilen arkadaşım Markus'tan Heidemarie hakkında bir şeyler duymuştum. Markus çevirmediği sürece Heidemarie'nin yazdıkları kendi ana dilinde olduğu için düşüncelerini ve deneyimlerini keşfetme şansım olmamıştı. Fakat medya parasız yaşama kavramıyla ilgilenmeye başladığında Heidemarie, İngilizce konuşan dünyayla iletişim kurabilmek için epey uğraşmıştı.

Heidemarie, az parası olan meteliksiz insanların eşya ya da iyilik değiş tokuşu yaptıkları(*Gib und Nimm*: Ver ve Al) bir değişim halkası, *Tauschring*, başlatmıştı. Bu değişim halkası insanları sıra dışı bir yolla birbirleriyle buluşturuyordu.

Onlara faydalı ve değerli hissettiriyor, birbirleriyle ilişkilerinin sosyal yönlerine kıymet vermelerini sağlıyordu. Bir süre sonra Heidemarie bir deneye başlamaya karar vermişti. Dairesini bırakıp mal varlığını arkadaşlarına bağışlayarak hiç para kullanmadığı, yalnızca iyilik değiş tokuşu yaptığı bir hayat yaşayacaktı. Başlangıçta, tatile gittiklerinde ya da seyahat ettikleri zamanlarda evlerine göz kulak olmak karşılığında arkadaşları ve tanıdıklarında kalmış, böylece yiyecek ve barınma ihtiyacını karşılamıştı. Yıllar geçtikçe Almanya'daki değiş tokuş halkasının yayılmasına ilham olmuştu. İkna edemediği tek grup ulusal tren hizmetinin yöneticileriydi, bu yüzden tren biletleri için para kullanması gerekmişti. Neden otostop çekmediğini merak ediyordum ama muhtemelen sebebi otuz yaşında bir adamın yaşlı bir kadına kıyasla otostop çekmesinin daha kolay oluşuydu. Heidemarie'nin hedefi 'para ve tüketim arasındaki ilişkiye farkındalık oluşturmak'tı. O tamamen parasız yaşamamış olsa da cesareti pek çok insana günlük hayatlarında daha az para kullanmaları için ilham olmuştu.

Benzer şekilde parasız yaşamaya ilgi duyduğu için dikkatleri üzerine çeken bir başkası ise Daniel Suelo. Amerika Birleşik Devletleri'nin Utah eyaletinde yer alan Moab şehrinden

Suelo kırk sekiz yaşında ve 2000 yılından beri tamamen parasız yaşıyor. Benim bir yıllık kısa deneyimi o muntazam bir bakış açısıyla düzene sokmuş. Önceden Daniel'ı tanımıyordum fakat nisanda yoldaşlarımı araştırmaya başladıktan sonra onun kıyıda köşede kalmış bloğunu keşfetmiş, böylece ne kadar süredir bu şekilde yaşadığını öğrenmiştim. Medyanın ilgisi üzerimden çekildiğinde yani yılın ortalarında meşhur Amerikan dergisi *Details* bu mağara adamı hakkında bir haber yapmış, MSN bu haberi ana sayfasında yayınlamıştı. Daniel'a olan ilgi bir gecede sıfırdan (banka hesabının bakiyesi gibi) milyonlara (banka hesabının bakiyesinin aksine) ulaşmıştı. Bloğu da tıpkı benimki gibi yoğun bir münazara forumuna dönüşmüştü. Kinikler, Daniel'ı bu hayata iten sebepleri anlamadan, ona nasıl aşağılık bir yaşam sürdüğünü söylemeyi bir görev bilmişler. Bir mağarada, iklimi hızla değişen bu dünyada sıfır karbon ayak iziyle yaşamanın sosyal bir suç olarak algılanacağını kim bilebilirdi?

Sizinle, hakkında biraz bilgi sahibi olmanız adına, Daniel'ın bazı görüşlerini paylaşmak istiyorum. Söylediklerinin çoğuna katılıyor olsam da bunlar benim görüşlerim değil ve hepsini onayladığım da söylenemez. Bunları paylaşmanın Daniel, Heidemarie ve benim gibilerin hayatta kalmak, dünyayı bir adım öteye götürmek adına borç, kredi ve küçük kâğıt parçalarından kurtulmayı ne kadar elzem gördüğüne dair farklı bir bakış açısı sunacağını düşünüyorum.

Suelo'nun 'mal mülk edinme' üzerine görüşleri

> Parasız bir varoluş... Mallarımızdan vazgeçmek anlamına gelmiyor çünkü vazgeçeceğimiz pek bir şey yok; ciddiyim. Kimse hiçbir şeye sahip değil, parasız yaşamak hiçbir şeye sahip olmadığını fark etmek anlamına geliyor. Zaten sizin olmadığını kabul ettiğiniz bir şeyi kaybettiğinizde kaybetmiş de olmuyorsunuz. Ayrıca biri sizden bir şey istediğinde tereddüt etmeden verebiliyorsunuz çünkü zaten elinizden çıkan şey size ait değil.

Böyle yaparsanız her şeyin ihtiyacınız olduğu anda size döneceğinden emin olabilirsiniz.

Suelo'nun 'parasız yaşamak' üzerine görüşleri

Parasız yaşadığımı söylemem öyle büyük bir mesele değil. Bu tıpkı Noel Baba'ya inanmadığımı söylemek gibi. Herkesin Noel Baba'ya inandığı bir dünyada *ben inanmıyorum* dersem kendimi riske attığımı düşünebilirsiniz.

Suelo'ya soruluyor, 'Sizce para şeytani bir şey mi?'

Hayır. Para bir illüzyondur. İllüzyona da şeytanidir ya da şeytani değildir diyemeyiz. Gerçeği, inançlarınızdan ziyade gözünüzün gördükleriyle yargıladığınızı düşünün. 100 dolarlık bir banknotu yalnızca üzerinde sanat çalışması olan bir kâğıt parçası olarak gördüğünüzü hayal edin. Bir gün 20 dolar buldum ve ona bu şekilde bakmaya karar verdim. Onu keserek bir kolaj yaptım.

Bu 20 dolar olayı pek çok olumsuz yorumu da beraberinde getirmişti. İhtiyacı olan birine verilmesi mi yoksa taşıdığı aldatıcı değerin farkına varıp onu tedavülden kaldırmak mı daha iyi olur konusunda büyük tartışmalar yaşanmıştı. Fakat bu parayı birine verseydi insanları kaçınılmaz şekilde paraya muhtaç bırakan bir sistemi desteklediği için suçlu olmaz mıydı?

Daniel Suelo ismini duyduğum gün Siyulardan John Lame Deer'ı da tanıdım. Deer, beyaz adam tarafından para kullanmak zorunda bırakılmaları -böylece 'medenileştikleri'- konusunda nasıl hissettiğini şöyle özetlemiş:

Beyaz kardeşlerimiz bizi medenileştirmeye gelmeden önce hapishanelerimiz yoktu. Bu yüzden suçlularımız da yoktu. Hapishane yoksa suçlu da olamaz. Kilitlerimiz ya da anahtarlarımız olmadığından hırsızlar da yoktu. Bir adam at, çadır ya da battaniye bile alamayacak kadar fakirse biri çıkıp ona bunları veriyordu. Biz kişisel eşyalara kıymet biçemeyecek kadar medeniyetsizdik. Bir şeylere, ihtiyacı olana dağıtmak için sahip olmak isterdik. Paramız yoktu bu yüzden bir adamın değerini sahip

olduğu paraya bakarak ölçmüyorduk. Yazılı kanunlarımız, avukatlarımız ya da politikacılarımız yoktu bu yüzden kimse kimseyi aldatmazdı. Yani beyaz adam gelmeden önce berbat hâldeydik ve bize medeni bir toplum olmak istiyorsak yapmamız gerektiğini söyledikleri temel şeyler olmadan nasıl mutlu mesut geçiniyorduk bilmiyorum.

Daniel Suelo, Heidemaire ve ben, parasız yaşamak isteyişimizin temel sebeplerine bakıldığında birbirimizden biraz ayrılıyorduk. Bu küçük farklara takılmayarak paylaştığımız noktalara odaklanmayı tercih ediyorum. Üçümüzü birleştiren temel nokta yerel halkın paylaşma üzerine kurulu bir düzen içerisinde arkadaşça yaşadığını, nezaket ruhunun yayıldığını görme ve açgözlülüğün hükümdarlığını yıkma arzumuzdur.

Hayatımda bir ironi söz konusuydu. Paylaşarak arkadaşlık bağları kurmak ve yaşadığımız toplumu yeniden şekillendirmenin önemi üzerine o kadar çok konuşuyor ve yazıyordum ki bunları kendi hayatıma uygulayacak vaktim kalmıyordu. Mayısın ortalarında bunu düzeltmek için arkadaşlarımla daha çok vakit geçirmeye karar verdim. Gelmesi an meselesi olan yaz mevsiminin bize daha fazla eğlenme imkânı sunacağını umuyordum.

Baharın ilk birkaç ayında kendimi gün sayarken buluyordum. O zaman bu yılı göğüsleyeceğim bir meydan okuma olarak değil de atlatmam gereken zor bir zaman olarak gördüğümü fark etmiştim. Fakat mayısa kadar birbiri peşi sıra gelip geçen günlerde mayısın m'sini bile düşünmeye fırsatım olmadığını gördüm. Mayısa geldiğimizi yalnızca biri sorduğunda hatırlıyordum. Tarlalarda çalışmayı seviyordum fakat yılın geri kalanında nasıl yaşayacağım baharda döktüğüm terle doğru orantılı olduğundan bu aylarda yaptığım tek şey çalışmak olmuştu. Emeklerimin meyvesini yememe daha çok zaman olduğunu düşünmek zordu fakat artık ektiklerimin hasadını yapma vakti gelmişti.

12

YAZ

Kışı parasız geçirmek kulağa pek hoş gelmeyebilir ama yazın bunu denememek için deli olmanız lazım. Ormanda yürüyüş yapılan uzun akşamlar, hafta sonları kumsalda yapılan kamplar, kendi yetiştirdiğiniz mahsullerden yemek pişirmek, bisiklet sürmek, kamp ateşinin etrafında akustik şarkılar dinlemek; doğada dut, elma ve fındık toplayıcılığı için yapılan gezintiler, gölde çıplak yüzmek ve yıldızların altında uyumak. Yalnızca bir mevsimliğine parasız yaşamak istiyorsanız yaz sizin için biçilmiş kaftan.

Saatler ileri alındı. İngiltere artık resmî olarak yaz saati uygulamasına geçmişti ve ben de uzayan gecelerin tadını çıkarıyordum. Bu keyif elbette yalnızca parasız yaşayanlara özel değildi. Tanıdığım herkes saatlerin geri alınmasından nefret ediyor; sık sık kimsenin istemediği bir şeyi nasıl kabul ettik, merak ederim. Yemek pişirmeyi, bulaşık yıkamayı, çalışmayı ve eğlenceli vakit geçirmeyi dışarıda halleden, her yere bisikletle giden ve toprakta çalışan biriyseniz her geçen gün güneşin gökyüzünde biraz daha uzun kalması sizi diğerlerinden daha fazla mutlu edecektir. Kışın ve baharda parasız yaşamanın hayatımdaki etkilerini açıkça hissettiğim zamanlar olmuştu: Arkadaşlarımın en sevdiğimiz grubun sahne alacağı yere gittiklerini duymam, gerçekten görmek istediğim bir filmi izlemeye gitmeleri. Yaz geldiğine göre *parasız* yaşadığımı unutabilirdim. Artık sadece yaşıyordum. Yapabileceğim pek çok aktivite vardı -örneğin kış

aylarında hiç de cazip görünmeyen ama şimdi gidebileceğim kamplar-, ayrıca hayat pek çok yönden kolaylaşmaya başlamıştı.

BİSİKLET ÜSTÜNDE

Bisiklet sürmeyi sevsem de kış aylarında ve baharın başında haftada 130 kilometreye yakın yol gitmek pek de eğlenceli olmuyordu. Bisikletin dişlilerinde sorun olduğu için çoğu zaman sırılsıklam oluyordum. Su geçirmeyen giysiler giymesem bile genelde o kadar terliyordum ki sonuç değişmiyordu. Arkadaşlarımın sürekli su geçirmeyen, nefes alabilen bir ceket almamı söyleyip durmaları yaşantımın onlar için delilikten çıkıp normalleştiğine işaretti; bu da hoşuma gidiyordu. "Neyle alayım?" diye cevap veriyordum; yağışlı bir mevsimde Freecycle'da böyle bir ceket bulmak imkânsızdı.

Bisikletimin ışıkları sağanak yağmurda kafasına göre yanıp sönüyordu. Marta kadar bunun sebebinin dinamodaki elektrik kablolarında oluşan bir problem olduğunu fark etmemiştim; fark ettiğimdeyse hemen tamir ettim. Işıkların bir yanıp bir sönmesi bisiklet sürmeyi tehlikeli hâle getiriyordu çünkü ışık olmadığında, taşranın ancak tek arabanın sığabileceği genişlikteki yollarında vızır vızır geçip giden motorlar beni fark edemiyorlardı. Bir aracın hızla bana doğru yaklaştığını hissettiğimde ya kenara geçip bekliyordum ya da sürmeye devam ederek yol çizgilerine yapışmış ölü porsukların ve tilkilerin arasına katılmaya can atıyor gibi hayatımı tehlikeye atıyordum.

Vadide yaz meltemi esmeye başladığında, bisiklet yolculuklarından aldığım keyif geri gelmekle kalmamış üstelik bisiklet sürmek çok daha kolay hâle gelmişti. Bisikletle dağ tırmanışı yapmak en sevdiğim hobilerden biriydi, bu yüzden arkadaşlarımla Bristol'ün etrafında Leigh Ormanı gibi yerlerde sık sık bisiklet macerasına atılırdık. Bu geniş ormanın dik yamaçlarındaki akarsulardan ve çamurlu yollardan akıp geçerdik. Bu

bisiklet yolculukları yaşamla pek çok açıdan örtüşüyordu: Yolculuktan keyif almak istiyorsanız kıçınızın üstüne düşmekten korkmayacaksınız.

Bu uğraş aslında aptalca ve biraz da sorumsuzcaydı çünkü dağ bisikletçiliği çok tehlikeli olabiliyor. Normalde bunu pek umursamazdım ama parasız yaşadığım için bacağımı ya da bisikletimi kırarsam tedavileri karşılayacak gücüm yoktu. Fakat hayat her zaman aklının sesini dinlemek için çok kısa ve kıymetli. Doksan yaşına kadar yaşamaktansa ellilerimde ölmeyi tercih ederim; hayatımı tam da istediğim gibi yaşadıysam ölüm dilediği zaman kapımı çalabilir.

Eğlence yalnızca dağ bisikletçiliğinde değildi. Bisiklet sürmek etrafınızdaki araziyi tanımak ve motorcuların asla gidemeyeceği yerlere gidebilmek için harika bir yoldu. Haziranda kırsala doğru bisiklet yolculuklarına çıkıyordum. Bu yolculuklara bazen şehir hayatına ara vermek isteyen arkadaşlarım bazen de çiftlikte çalışan gönüllüler eşlik ediyorlardı. Doğayı ve güneş yükselip alçaldıkça değişen sıcaklığı teninde hissetmek araba ya da toplu taşımayla yapılan yolculuklardan ziyade bisiklet yolculuklarının sunduğu bir ayrıcalıktı. Gündüz yolculuklarını tercih etsem de genellikle gece yolculuğu yapıyorduk, böylece bir saatlik yolda tek bir arabayla bile karşılaşmıyorduk. Yazın geceler uzadığından daha uzaklara gidebiliyorduk. Yolun bizi götürdüğü yerlerde konaklamak istersek diye sırt çantalarımızda üç şey oluyordu: Çadır, uyku tulumu ve biraz yiyecek. Bazen ormanlık arazide kamp yapardık bazen de nehrin kenarındaki banklarda uyurduk; sabah da yola çıkardık. Yorulursak ve yere uzanıp yıldızları seyretmek istersek birden durur, kuru bir alan bulur ve güneş bizi uyandırana dek uyurduk.

BEDAVA DEMLENMEK

Kendi yaptığım içkilerle âlem yapmak istersem bugünlerde internette yüzlerce alkollü içecek tarifi bulunabiliyor. İsterseniz benim kolayca yapılabilen ve yalnızca yere düşen elmaların kullanıldığı elma şarabı tarifimi deneyebilirsiniz.

GERÇEK BİR ELMA ŞARABI NASIL YAPILIR?

Elma toplayın, yaban elması da olur, çürüyenleri ayıklayın.

Posa hâline getirin ya da küçük küçük doğrayın.

Bir sıkacak yardımıyla ya da başka bir şeyle elmaların suyunu iyice sıkın.

Elde ettiğiniz elma suyunu temiz bir fıçının içine dökün, fıçının tamamının dolduğundan emin olun. Bakterilerin girebilmesi ve doğal mayalanma olması için fıçının üstünü açık bırakın.

Mayalanması için bir ay ya da daha uzun süre bekleyin. Sonrasında elma şarabını ya temiz şişelere dökün ve birkaç ay daha mayalanmasını bekleyin ya da fıçının kapağını kapatın ve sekiz ay daha bekleyin. Böylece sert, tatlı ve yatıştırıcı bir elma şarabı elde edeceksiniz.

Arkadaşlarınızla beraber bu şarabın keyfini çıkarın!

Pek çok insan elma ağaçları olduğu hâlde elmaları toplamaz; neden onlara elmalarını toplamayı teklif etmiyorsunuz, sonrasında yaptığınız şarabı onlarla da paylaşırsınız hem.

Şerbetçi otu yetiştiriyorsanız iyi bir bira yapmak da çok zor değil. İstediğiniz şeyleri kullanarak lezzetlendirebilirsiniz. Andy Hamilton bir keresinde bana çam iğnesi birası yapmıştı, tadı... İlginçti!

PARASIZ YAZ AYLARININ BESLENME LİSTESİ

Yazı sevmemin pek çok sebebinden biri de yiyecekler. İngiltere'nin kuzey batısında tam olarak Akdeniz iklimi yaşandığı söylenemese de yaz mevsiminde farklı farklı mahsuller elde

edebilirsiniz. Yabani besinler de ağustos ayına doğru bollaşır. Yazın her türlü yiyeceği yerim. Tabii bir günde her şeyden yemiyorum, öyle olsaydı yılın sonuna geldiğimde altı kilodan fazla almış olurdum! Yemek listem, çöp kutularında rastgele bulduklarım hariç, şu şekilde:

Kahvaltı

Isırgan otu ve yoğurt otu çayı Toplanmış
Nane çayı Yetiştirilmiş
Yulaf ezmesi Takasla alınmış
Böğürtlen Toplanmış
Ahududu Toplanmış
Fındık Toplanmış
Bahar nezlesi kürü plantain Toplanmış

Ara öğün

Elma Yetiştirilmiş
Muzlu smoothie Market çöpünden
Üzüm Yetiştirilmiş
Limon otu çayı Yetiştirilmiş
Ya da hindiba kökü çayı Toplanmış

Öğle Yemeği

Tam tahıllı çavdar ekmeği Takasla alınan tahıl el değirmeni kullanarak öğütülmüş,
toprak fırında pişirilmiş
Ya da tam buğday ekmeği Market çöpünden
Erik reçeli Toplanmış eriklerden, elma suyu eklenerek evde yapılmış
Margarin Market çöpünden
Brüksel lahanası Tohumu takasla alınmış ve yetiştirilmiş
Roka Yetiştirilmiş ve toplanmış
Marul Yetiştirilmiş ve pişirilmeden yenmiş

Domates Yetiştirilmiş ve pişirilmeden yenmiş
Yağ (tercihen zeytinyağı) Market çöpünden
Kırmızı pancar yaprağı Yetiştirilmiş ve pişirilmeden yenmiş
Rendelenmiş havuç Yetiştirilmiş ve pişirilmeden yenmiş
Rendelenmiş kırmızı pancar Yetiştirilmiş ve pişirilmeden yenmiş
Yabani sarımsak Toplanmış
Hardal yaprağı Yetiştirilmiş ve pişirilmeden yenmiş
Turp Yetiştirilmiş ve pişirilmeden yenmiş
Pazı Yetiştirilmiş ve pişirilmeden yenmiş
Taze fasulye Yetiştirilmiş ve pişirilmeden yenmiş
Mangetout bezelyesi Yetiştirilmiş ve pişirilmeden yenmiş
Soğan Yetiştirilmiş ve pişirilmeden yenmiş
Mor brokoli Yetiştirilmiş ve buharda pişirilmiş
Taze soğan Yetiştirilmiş ve pişirilmeden yenmiş
Biber Yetiştirilmiş ve pişirilmeden yenmiş
Salatalık Yetiştirilmiş ve pişirilmeden yenmiş

Akşam yemeği

Patates Yetiştirilmiş ve roket sobada haşlanmış
Süt mısır (Koçanda) Yetiştirilmiş ve soyulmadan haşlanmış
Kabak Yetiştirilmiş ve buharda pişirilmiş
Çavdar tanesi Takasla alınmış, pirinç gibi haşlanmış
Tofu Market çöpünden, az yağda yüksek ateşte kızartılmış
Porasa Yetiştirilmiş ve buharda pişirilmiş
Mercimek Market çöpünden
Kuru bakla Yetiştirilmiş ve buharda pişirilmiş
Leaf curd[21] Toplanmış ve evde yapılmış
Brokoli Yetiştirilmiş ve buharda pişirilmiş
Sarımsak Yetiştirilmiş ve az yağda yüksek ateşte pişirilmiş
Havuç Yetiştirilmiş ve buharda pişirilmiş
Kırmızı pancar Yetiştirilmiş ve buharda pişirilmiş

21 Yenilebilen yapraklar kullanılarak yapılan bir tür kaymak. Daha fazla bilgi için: https://fergustheforager.co.uk/2009/06/208/

Frenk arpası Market çöpünden, pirinç gibi haşlanmış
Yabani havuç Yetiştirilmiş ve buharda pişirilmiş
Biberiye Toplanmış
Maydanoz Yetiştirilmiş ve buharda pişirilmiş

Tatlı

Çikolatalı vegan kek Civarda bir kafenin artıkları

İçecek

Elma şarabı Yetiştirilmiş ve evde yapılmış
Mürver çiçeği şarabı Yetiştirilmiş, geri kalan malzemeler market çöpünden
Mürver çiçeği likörü Yetiştirilmiş, geri kalan malzemeler market çöpünden
Elma suyu Yetiştirilmiş, suyu sıkılmış
Naneli çay Yetiştirilmiş
Bira Toplanmış ve market çöpünden bulunan malzemelerle

Atık yiyecekler yazlık yemek listemin %5'inden daha azını oluşturuyordu, yine de market çöplerinden yiyecek toplamayı bırakmamıştım. Hatta arttırmıştım bile diyebiliriz çünkü çöplerden yiyecek toplama macerasını seviyordum ve güzel besinlerin çöp kutusuna değil mideme girmesini istiyordum.

BEDAVA ÖĞLE YEMEĞİ DİYE BİR ŞEY YOK DA NE DEMEK?

Bedava öğle yemeği diye bir şey var. Hatta kahvaltı ve akşam yemeği de. Bedavanın buradaki karşılığı yabani besin toplayıcılığı oluyor çünkü bu yiyecekler direkt olarak topraktan geliyor. Fakat İngiltere ehlileştirildiği için yabani tarafı iyice geriledi. Eskiden ormanların, biyolojik çeşitliliğin ve bolluğun olduğu yerde artık betondan süpermarketler, otoparklar ve onların çöp

kutuları var. Kentleşme, toplayıcılığın doğasını değiştirmiş durumda. Arazilerde öğle vakti yürüyüşe çıkıp yiyecek toplamaktansa modern zamanın kentsel toplayıcılığı geceleri çalılıkların yerini almış büyük çöp kutularında yapılıyor.

Çöp kutularından yiyecek toplamak kulağa iğrenç hatta yasa dışı bir şeymiş gibi gelebilir; bu endişeyi anlıyorum. Fakat çoğu zaman bir yiyeceğin çöpe gitmesinin tek sebebi uzaktaki bir fabrikanın seri üretim hattında paketin üzerine damgalanmış son kullanma tarihi. Yiyecek hâlâ yenilebilecek durumda olabilir ama satıcı kanunlara uymak zorunda. Küçük bir manavda dükkân sahibi ürünlerin tazeliğini kokularından, dokularından, tatlarından ve görünüşlerinden anlayabilir ve yenilemeyecek durumda olanları kompostlamaya gönderebilir. Büyük bir markette ise görevlilerin paketlenmiş gıdalar üzerinde böyle bir kararı alabilme şansları olmuyor. Plastik paketlerin içindeki yiyecekler nasıl görünürse görünsün eğer son kullanma tarihleri dünse bugün çöpte oluyorlar.

Yanınızda birkaç arkadaşınız da varsa çöp kutusu hırsızlığını çok eğlenceli buluyorum. Çoğu zaman elimiz kolumuz dolu eve döndüğümüzde en büyük işimiz kimin neye ihtiyacı olduğunu tespit edip ganimetleri ona göre bölüşmek oluyor. Çöp toplayıcılığı yaz aylarında daha kolay oluyor çünkü gece aktivitelerinin olmazsa olmazı *sıcak ve kuru havaya* yazın kavuşuyoruz. Gerçi havanın kararması biraz uzun sürüyor ama çöplerde çok daha fazla yiyecek bulunabiliyor. Bunun bir sebebi de tatil sezonlarında neyin ne kadar talep göreceğinin öngörülemiyor oluşu; salatalar ve dondurulmuş gıdalar gibi pek çok ürünün satılıp satılmayacağı güneşin açmasına bağlı, bu da İngiltere'de çok sık rastladığımız bir durum değil.

Atık yiyecekleri toplamak Freeganizmin[22] küçük bir kolu olsa da çöp toplayıcıları genelde 'freeganlar' olarak adlandırılıyor.

22 Artık gıdaların geri dönüşümünün yapılması gerektiğini savunan, israfa da aşırı tüketime de karşı çıkan bir akım. Ücretsiz anlamına gelen free ve hayvansal

Birleşik Krallık'taki temsilcilerine göre freegan geri dönüşüm, kaynakların paylaşılması ve -en önemlisi- toplumda gönüllü yardımlaşma esasına dayanarak olumlu sosyal tutumlar geliştirme yollarıyla basit bir hayat yaşamaya, tüketimi ve onun çevreye yarattığı baskıyı azaltmaya çalışan insanlara deniyor. Freeganlar zaman ve mal varlıkları konusunda tanıdığım en cömert insanlardan.

Peki yiyecek bulmak için gece yarılarına kadar çöp kutularının altını üstüne getirmek neden kanunen ya da bir insanı besin zincirinin dışında bırakmaya çalışarak, tüketim açısından uygunsuz bulunuyor? İtiraf etmem gerek, bana kalırsa bu çok da uygun değil. Yiyecekler çoğunlukla endüstriyel işlemlerden geçiyor, içlerinde kirliliği ve çevresel yıkımı taşıyor. Ayrıca herkes çöp toplayıcılığı yapsa herkese yetecek kadar yiyecek bulmak mümkün olmaz; kimse bir şey satın almadığı için üreticiler iş dünyasından çekilmek zorunda kalırlar. Yalnızca belli sayıda insan çöp toplayıcılığı yaparak yaşayabileceğinden bu gelecek için sürdürülebilir bir yaşam modeli olmaktan uzak. Gelgelelim zaten herkes böyle yaşamak istemiyor. Hatta o kadar az insan yapıyor ki bunu çöp kutularına baktığınızda yenilebilir düzeyde bir sürü yiyecekle dolu olduklarını göreceksiniz. Yarım milyon insanın olduğu bir şehre yakın bir yerde yaşıyorum ve henüz gittiğim hiçbir çöp kutusunun önünde kuyruğa rastlamadım. Ne sebeple olursa olsun süpermarketlerin ve dükkânların çöplerine gitmek zorunda kalan yiyeceklerin her bir gramını özgür bırakmakla yükümlü olduğumuza inanıyorum. Haberlere göre gıda krizi yaşadıkları 2009 yılında Haitili çocuklar yoldan daha önce geçmiş kamyonların kasalarından dökülen mısır tanelerini topluyorlardı. Yiyecekleri çöplerde çürümeye bırakmak bu çocukların ailelerine bir hakaret olur.

ürün tüketmeye karşı olmanın savunulduğu vegan kelimesinin birleşiminden oluşur. Temsilcilerine de freegan denmektedir.

Kendimi artık gıda toplayıcılığına mecbur hissetmemin bir diğer sebebi çöpe atılan gıdaların tekrar kullanılması sıfır karbon tüketimi sağlıyor. Artık gıdaların kullanımı, (özellikle hazır gıdaların) paketlenmesinde, dağıtımında ve satışında gömülü enerjinin kullanıldığı üretimleri azaltmakla kalmıyor sera gazını da azaltıyor. Çoğu insan, gıdalar çabucak bozulduğunda oluşan sera gazını pek önemsemiyor. Hâlbuki bu ciddi bir problem. Bir gıda bozulduğunda çok etkili bir sera gazı olan metan gazını üretiyor. Food Aware'a göre yalnızca Birleşik Krallık'ta bile her yıl 18 milyon ton yenilebilir yiyecek çöp döküm alanlarını boyluyor (yani yiyeceklerin üçte biri ki bu da 23 milyar Euroya mal oluyor). Yiyeceklerin çöp döküm alanlarına taşınmasının ve orada işlenmelerinin doğaya etkilerinin yanı sıra sebep oldukları metan gazı iklim değişikliğini ciddi derecede etkiliyor.

Bu açıdan bakıldığında artık gıda toplayıcılarının iklimsel bir kaosa ve çevresel bir çöküşe sürüklenen dünyadaki süper kahramanlar olduklarını düşünebilirsiniz. Ne yazık ki durum tam tersini işaret ediyor. Bu insanlar kendilerini toplum dışına itilme tehlikesine atmakla kalmıyor, ayrıca ceza gerektiren bir suç işliyorlar; teknik olarak buna hırsızlık diyoruz.

BEDAVA EĞLENCE

Yirminci yüzyılın başlarında en etkili isimlerden biri olan siyaset felsefecisi ve aktivist Emma Goldman şöyle demiş: Dans edemediğim devrim, benim devrimim olamaz. Gönüllü sadelik sıkıcı ve yavan bir hayat anlamına gelmez. Tam tersine çoğu zaman, özellikle yaz aylarında, çok eğlenebilirsiniz. Parayla yaşamak bazen oldukça sıkıcı görünebilir: Artık sıradanlaşmış gece kulübü alemleri, restorantta güzel bir yemek yemek ya da sinemada film izlemek. Macera bunların neresinde?

Ev yapımı içkilerinizin keyfine varmak için bir parti vermek isterseniz şehrin ortasında nasıl sokak partisi verilebileceğine dair tavsiyelerde bulunan Streets Alive (www.streetsalive.net)

kuruluşu benim favorilerimden biri. Bu hem eğlencenin dibine vurmaya hem de insanları evlerinden çıkarıp birlikte vakit geçirmelerine ve güçlü arkadaşlıklar kurmalarına olanak sunuyor. Böylece insanlar tazelenmiş hissediyor ve oldukları yerden mutlu olmayı öğreniyorlar.

Yazın kamp yapmak da harika bir seçenek. Gitarınızı, baterinizi ve ateş yakmak için gerekenleri yanınıza almayı ve bütün dertlerinizi geride bırakmayı unutmayın.

Sanattan hoşlanıyorsanız büyük şehirlerde ya da buralara yakın yerlerde ücretsiz sergiler her zaman bulunabiliyor. Hatta bazılarında yiyecek de ikram ediliyor; ben bunu maalesef parasız yılım bittiğinde öğrendim!

Ücretsiz film geceleri, film ve belgesel akşamları ilgilenen herkese açık. Yaşadığınız yerde böyle organizasyonlar yoksa neden siz bir gece düzenlemiyorsunuz? Bilgi paylaşımı ve benzer fikirlere sahip insanları bir araya getirme açısından harika bir yol olur bu. İnternette pek çok kaliteli belgesele ücretsiz bir şekilde ulaşabiliyorsunuz. Böyle bir organizasyonu ücretsiz olacak şekilde planlamak istiyorsanız size projektörlerini ödünç verecek bir kurum bulabilirsiniz; yerel Serbest Ekonomi Topluluğu'nuza mail gönderin.

Sizi mutlu eden şey müzikse karaoke geceleri hem bedava eğlence sunuyor hem de çevrenizde akustik müzikte yetenekli insanları keşfetmenize yardımcı oluyor. Biraz bile olsa müzik yeteniğiniz varsa cesaretinizi toplayın ve sahneye çıkın. Seyirciler iniz her zaman destekleyici olacaktır; özgüveninizi arttırabileceğiniz harika bir fırsat bu.

Money Saving Expert ve Gumtree gibi popüler sitelerde her türlü aktivite için bedava bilet bulabilirsiniz. BBC'nin pek çok şovu için de bedava bilet imkânı sunuluyor. Russell Howard'ın BBC3'de yayınlanan Good News Show'una katılmıştım. İnsanların bedava bira eşliğinde üst düzey bir mizah şovu (benim değil tabii, Russell'ın marifeti bu) izleme fırsatına ücretsiz olarak kavuşmuş olmaları beni şaşırtmıştı. Bedava biranın insanlara Bay Howard'ın esprilerine gülmeleri için verilip verilmediğinden emin değilim!

İş yerlerinin kendilerine ait çöp kutularına attıkları gıdaları toplamanın yasal olup olmadığı ikilemde kalınan bir konu. Süpermarketler konut dokunulmazlığını ihlâl ettiğinizi hatta hırsızlık yaptığınızı söyleyerek işinize çomak sokabilirler. Bana kalırsa bir şeyi çöpe attığınız an onun üzerindeki söz hakkınızı kaybedersiniz. Muhtemelen süpermarketler basında isimlerine leke sürüleceği ihtimalinin ve etik olarak içinden çıkılması zor bir duruma yol açacaklarının farkında olduklarından Birleşik Krallık'ta henüz kimse çöpten bir şey çaldığı için suçlanmadı. Süpermarketler, benim gibiler kirli çamaşırlarını karıştırmasın diye aldıkları önlemlerin yasal dayanakları olduğunu söylese de bu önlemlerin asıl sebebi tamamen ticari. Çöpten kurtarılan her ürün rafların boşalmasına engel oluyor. Sis perdesi aralandığındaysa lojistik sistemlerinin ne kadar müsrif olduğu görülüyor.

Yaz boyunca süpermarketlerin çöplerini korumak için her yola başvurduklarını gördüm. Bir Ortaçağ kalesine yaraşır duvarları onlara yetmiyordu. Bazıları tel örgü çekmişti ve güvenlik görevlilerini devreye sokmuştu, bazıları da çöpe attıklarını üzerlerine çivit boya döküp paketlerini tahrif ederek yenilemez hâle getirmişti. Gerçekten tek düşünceleri insanların atık yiyecekler tüketerek hasta olabilecekleri olsaydı böyle bir şeyi asla yapmazlardı; tahrif ettikleri gıdaları tüketen insanların başlarına gelebilecek en iyi şey gıda zehirlenmesi olurdu herhâlde.

Sıradan alışverişler çok sıkıcı olabilir. İçeri gir, tasarım ekibinin olabildiğince çok para harcatmak hedefiyle düzenlediği raflara şöyle bir göz at, birkaç dakika kuyrukta bekle, mekanikleşmiş ses tonuyla cevap vereceğini bildiğin kasiyere kibarca selam ver, poşetlerle dolu ellerin ve bomboş cüzdanınla dışarı çık. Öte yandan, yaz boyunca yaşadığım en güzel zamanlar arkadaşlarımla çöp toplayıcılığına çıktığım gecelerdi. Sepeti boş bisikletlerimize biner, (gideceğimiz yerde bulabileceklerimize

bağlı olarak bisiklet römorklarını da yanımıza alıyorduk) gece macerasına doğru yola çıkardık.

Çöp toplayıcılığı yaparken neler bulabileceğinizi asla bilemiyorsunuz ama bir şeyler hatta bolca bir şeyler bulacağınız kesin! Çöplerin içinde çok eğlenceli tecrübeler edindim. En komiği de paketi su hasarına uğradığı için çöpe giden fakat içindekilere dokunulmamış bir kutu kondom bulmaktı. Bu başımı ağrıtan bir sorunu çözmüştü; Fergus'un yol kenarlarında ölü bulduğumuz porsukların bağırsaklarından kondom yapma fikri gerçekten midemi bulandırıyordu. Bunun potansiyel sevgili adaylarımın hoşuna gideceğinden de emin değildim zaten. Arkadaşım Dave Hamilton, "çöplerde en garip şeyi bulma yarışında" ikinci geldiğini söyleyebilirim. Dave bir gece çöpte 10 Euro bulup ertesi gün de organik gıda marketinden alışveriş yapmıştı! Tabii Serbest Ekonomik yaşama sığan bir hareket değildi bu; Dave'in umrunda da değildi. Son kullanma tarihinin bitmesine çok az bir süre kala birkaç kasa bira (en iyi durumda olduğunu söyleyemem ama tüketilebilir seviyedeydi) ve bir şişesi kırık olduğu için geri kalanları satamayacaklarından çöpe attıkları birkaç şarap kasası bulmuştum.

Çoğu gece on-on iki adet somun ekmeği buluyorduk, bazen de birkaç meyve-sebze kasası. Bütün bu bollukla ne yapabilirdik? Tabii ki çoğu freeganın yaptığı gibi onları arkadaşlarımıza ya da ihtiyacı olanlara dağıtıyorduk. Arkadaşlarımın çoğu gönüllü projelerde çalıştıklarından haftalık yaptıkları işin maddî karşılığını pek alamıyor bu yüzden herhangi bir yiyecek yardımına hayır demiyorlardı. Gece yolculuklarımın sonunda çiftliğe dönerken onlara küçük kutular dağıtıyordum. Bu kutuların içeriğini vereceğim kişinin vegan, vejateryan ya da hepçil olmasına göre düzenliyordum. Hatta bazıları köpeklerini bu kutulardaki yiyeceklerle besliyordu; köpekler için bile bu gıdalar konserve gıdalardan çok daha iyiydi.

Guardian Online'dan gelen gazeteci Jon Henley ve kameraman Mustafa Khâlili, bir gece çöp toplayıcılığımızı çekmeye gelmişlerdi; bu en garip gecelerden biri olmuştu. Yılın başından beri Jon'un etkileyici makalelerini okuyordum; onunla birlikte çöp kutularına dalmak biraz gerçek dışı gelmişti bana. Bunun Jon için de garip olduğundan emindim. Eşi bir Fransız gazetesinde çalıştığından ertesi gece Fransa'nın Londra'daki elçisiyle yemek yiyeceklerini söylemişti. Buna rağmen çöpten pizza ve turta toplamama yardım ediyordu. Hatta yardım etmekle kalmayıp bize katılmıştı ve bulduğu bazı yiyecekleri Londra'ya götürmek için yanına aldı, içlerinde çocuğu için bulduğu meyve suyu da bulunuyordu. Biri on yıl önce bana parasız yaşayacağımı ve en sevdiğim gazetecilerden biriyle çöpleri karıştıracağımı söylese okulu mu bırakırdım yoksa derslerime daha sıkı mı asılırdım, bilemiyorum!

Yaz aylarında yaptığım çöp toplayıcılığının temel amacı ihtiyacı olanlara yiyecek dağıtmaktı fakat benim işime yaradığı zamanlar da olmuştu, özellikle de festival sezonu geldiğinde. Haziranın sonuna kadar taze sebze kaynaklarım tükenmemişti fakat bunların çoğu sıcakta çabucak bozulabilen ürünlerdi. Yani beş gün süren bir festival için onları bekletemezdim. Küflenmiş gıdalarla oraya gidemeyeceğimden ve elimde herkese yetecek kadar ürün olmadığından işlenmiş gıdaya ihtiyacım vardı. Bu yüzden yulaf ezmesi, fındık ve yemişlerden oluşan temel gıdalara dayalı yemek listemi zenginleştirmek için festivalden önceki iki-üç geceyi konserve fasulye, ekmek, sürülebilir gıdalar, taze-kuru meyve ve atıştırmalıklar bulmaya harcadım.

FESTİVAL SEZONU

Yaşadığım yer, İngiltere'nin güney batısı, yazın festivallerin kutsal yeri hâline geliyor. Dünyanın bu noktasında, en bilineni Glastonbury Festivali olsa da mayıstan ekime kadar her hafta farklı farklı festivaller düzenleniyor. İnsanların kapılarına

kadar gelen bu festivallerden olabildiğince çoğuna katılmak isteyeceklerini tahmin ediyorsunuzdur.

Parasız yılıma başlarken 2009'un hiçbir festivaline katılma fırsatını yakalayamayacağımı düşünüyordum. Öncelikle giriş ücretlerini ödeyemezdim. Hadi girdim diyelim, festivalde yapılan her şey bana pahalıya patlardı; önceliğim yemek yiyebilmekti fakat arkadaşlarımla müzik dinlerken içmeye de hayır demezdim. Ayrıca bazı festivaller bana yakın olsa da pek çoğu gidiş dönüş yaklaşık 193 kilometre yol gitmemi gerektiriyordu. Bu, arabayla gidilebilecek bir mesafe olsa da bisiklet için oldukça fazlaydı. Bu mesafeler, festivallere gitmek istiyorsam yoğun programıma ara vermemi, ayrıca gidiş-dönüş iki gün yolculuk yapmamı gerektiriyordu; bu da fiziksel olarak yorucu bir şeydi.

İlk iki problem mayısta Paul Crossland ve Edmund Johnson'ın beni arayıp Buddhafield Festivali'nde yeni projeleri Freelender'ı tanıtmamı istedikleri zaman çözülmüştü. Onlara yardım etmem karşılığında festivale ücretsiz olarak giriş yapabilecektim. Destek vereceğim projeleri seçmekte çok titizimdir fakat Freelender (www.freelender.org) gereken bütün özellikleri taşıyordu. Amaçları; insanların başka türlü karşılayamayacakları (kitaptan bisiklete) ihtiyaçlarını ödünç alıp ödünç verdiği bir sistem kurarak yerel kaynakların maksimum seviyede kullanımını teşvik etmek. Bunu da internet siteleri aracılığıyla yapıyorlar. Bu hem ekonomik tasarrufa hem de sınırlı kaynakların daha iyi kullanımına hem de kibarlığa ve güvene dayalı yardımlaşmalarla birbirine yetebilen bir toplum kurmaya olanak sağlıyor. Serbest Ekonomi Topluluğu'nun idealleriyle de örtüşen Freelender 'hediye ekonomisi'-malların ve hizmetlerin açıkça bir takas anlaşması yapmadan paylaşmanın ruhuna ve adabına uygun olarak değiş tokuş edilmesine dayalı sosyal bir hareket- alanındaki boşluğu da doldurmaya çalışıyor.

Buddhafield'ın bana uygun bir festival olup olmadığından emin değildim. Freelender için elimi taşın altına sokmaya razıydım ama festivalde Chai Tea ve Tai Chi komasına girmekten korkuyordum. Yine de Paul ve Edmund beni içeri alacaklarını ve beş gün boyunca aç bırakmayacaklarını söylediklerinde gitmeye karar verdim. Gün boyunca bir çadırda broşür dağıtarak insanların ödünç alma ve ödünç verme hakkındaki görüşlerini dinledim. Ayrıca insanların ihtiyaç duymadıkları eşyaları bırakmaları karşılığında ihtiyaç duydukları herhangi bir ürünü alabilecekleri bir freeshop düzenlemiştik. Burada battaniye, lastik bot ve bunun gibi pek çok ürünü ödünç aldıkları ve festivalden evlerine para harcamadan dönebilsinler diye otomobil paylaşımı hizmeti sunmuştuk.

Hiç param olmasa da akşamları gerçekten çok eğleniyordum. Yıllardır doğru düzgün görüşemediğim arkadaşlarımla, Bristol'de tanıştığım fakat daha yakından tanıma fırsatı bulamadığım insanlarla vakit geçiriyor, saunaya gidiyor ve en sevdiğim grup Seize the Day gibi harika müzisyenleri dinliyordum. Bütün bunlar beni kendime getirmişti. Haziranın sonuna kadar haftanın yedi günü çalışmıştımi festivalde de çalışmaya ara vermemiştim ama hava değişimi bana ara vermişim gibi hissettirmişti. Çok eğlendiğim ve yenilenmiş hissettiğim için minnettardım fakat daha da önemlisi bu festival hayatıma çok daha büyük bir amaç getirmişti.

Sondan bir gün önce çalışmaya saat dörde doğru başlamıştım ve bir arkadaşımla karşılaştım. Öğle saatlerinde, dün gece ilham verici bir performans sergileyen şair Paradox'un harika bir atölye çalışması düzenlediğini söyledi. Bu atölyede kendimize çok klişe bir soru yönelttik: "Hayat nedir?" ve cevabımızın yaşamımız boyunca nasıl değiştiğini sorguladık, buradan yola çıkarak da hayatımızın trajikomedyasını yazacaktık. Bu tip çalışmaları hippice olarak yaftalayıp kenara itmek kolay fakat bence modern dünyada varlığımız ve nereye gittiğimiz

üzerine çok az düşünüyoruz. Tartışmalarımıza şöyle başladık: Yaşamın kendisi bir anlam taşımaz fakat zamanla *ben* ya da *sen* kelimeleri yeni boyutlar kazanır, böylece bireyler yaşamaya devam edebilmek için kendilerine sebepler bulmuş olurlar. 5-12 yaşlarım arasında okulun akıllı uslu çocuğu olmam, 12-16 yaşlarım arasında sporda iyi olmam, 16-21 yaşlarım arasında bira, kızlar, marka kıyafetler ve para "*ben*" kelimesinin karşılığıydı. Fakat 21-26 yaşlarım arasında aklımı şartlandırılmalardan arındırmış ve o zamana kadar dünya hakkında bana öğretilen yalanları sorgulamaya başlamıştım. Şimdiyse *ben* yaşamımın ilk yirmi yılını tamamen tüketime dayalı geçirmiş olmayı telafi etmek için bugüne kadar öğrendiklerimi dünyaya ve onun üzerinde yaşayanlara karşı nazik, saygılı olmaya çalışarak anlam kazanıyordum.

Paradox sıra dışı ve gerçek bir şiir okumuştu bize. Çılgınca bir hayat yaşadığından hatta pek çok kez evsiz kaldığından bahsetmişti. Bir gün birbirini tanımayan iki kadın ondan hamile olduklarını iddia etmiş, başka bir gün Meksika'da geçirdiği bir kazada bacağını kaybetmiş, kan grubundan bulunamadığı için ölüm döşeğinde kıvranmış. Kendisine Paradox demesinin bir sebebi de bu kazanın hayatının hem en kötü hem en iyi anı olması. Bacağını kaybetmiş kaybetmesine fakat onu ölümden kurtaran hiç tanımadığı bir grup Meksikalının radyo kanallarına sürekli olarak acil kan çağrısında bulunmaları olmuş. Hasta yatağında yatarken o zamana kadar hayatının kendisinden ve egosundan ibaret olduğunu, hiç istemediği bir adama dönüştüğünü anlamış. İşte o zaman insanları uyandırmaya ve onlarla en iyi yaptığı şeyi, şiirini, paylaşarak kendini dünyanın hizmetine adamaya karar vermiş. Sözlerini şöyle bitirdi: "Ölüm döşeğinde hayatınızdaki anlamlı ve kıymetli şeylerin neler olduğunu anlıyorsunuz. Bunlar da ayakkabılarınızın markası, giydiğiniz pahalı gömlekler ya da geçen yıl kaç para kazandığınız değil aileniz, arkadaşlarınız ve doğanın ta kendisi."

Atölye çalışmasının sonunda yazdığımız şiirleri okuduk. Daha önce tuhaf, ilginç hatta budala olduğunu düşündüğüm insanlarla empati kurmuş, onlara karşı hayranlık duymuştum. Hikâyelerimizi paylaştığımızda hayatta olmanın bile ne kadar harika bir şey olduğunu fark ettik. Oradan canlanmış bir şekilde ayrıldım ve son birkaç ayda dönüştüğüm insanın nasıl biri olduğunu sorguladım. İnsanlık olarak yaptığımız yıkımlara, verdiğimiz acılara bakabilmek çok zordu. Bununla başa çıkabilmek için hiç hakkım olmamasına rağmen peşin hükümlü davranmıştım. Her şeyi bir başkasının üzerine yıkacaksam kendi yaşamımı değiştirmemin ne anlamı kalıyordu?

Paradox'tan aldığım ilhamla her günümü son günümmüş gibi yaşamaya karar vermiştim. Fakat ertesi sabah evrenin, bu mesajı aldığımdan emin olmak için benimle daha açık ve net konuşacağından haberim yoktu. Etrafta ölü porsuklar, tavşanlar, tilkiler ve kuşlar hariç hiçbir bisikletçinin olmadığı bir yolda festival alanına gitmek için altı saatlik bir yolculuk yaparak seksen sekiz kilometre bisiklet sürmüştüm. Eve dönüş yolunda yaklaşık üç kilometre katetmişken bir arabanın küçük bir tepenin zirvesinden bana doğru geldiğini duydum; saniyeler içinde de kornasının çılgınca bağırışını. Omzumun üstünden kararlı bir bakış atarak "Ne olacaksa olsun!" diyecekken arabanın üzerime doğru uçtuğunu gördüm. Bisikletin momentumu durmama izin vermemişti. Bir anda bomba patlamış gibi bir sesle araba şarampole yuvarlandı. Bisikletin arka tekeriyle araba arasında iki kilometre ya vardı ya yoktu. Bana o kadar yakındı ki göz ucuyla baktığımda arabayı görebilmiştim. Yola bir dakika geç çıkmış olsaydım ya da araba şarampole yuvarlanmaktan son anda kurtulup bana doğru gelseydi şu an parasız yaşamıma devam edemiyordum. Yaşamıma devam edemiyordum yani.

Şoförün iyi olup olmadığını kontrol ettim. Tamamen şokta olsa da mucizevi bir şekilde, sendeleyerek arabadan çıkmayı başardı. Gözyaşlarımı tutmak zorundaydım, tekrar evin yolunu

tuttum, şoktaydım ve vücudum adrenalin pompalıyordu. Öyle ki eve sadece dört saatte vardım. Kafamda dün Paradox'un söyledikleri dolaşıyordu: Bugün son günüm olsaydı ne yapardım? Birine söylediğim son sözlerden pişmanlık duyar mıydım? Son saatlerimi/günlerimi/haftalarımı nasıl harcardım? Üzerine titrediğim insanlara onları ne kadar sevdiğimi söylemiş olur muydum? Hikâyesini bilmediğim bir insanı yanlış yargılamış mıydım hiç? Olmak istediğim kişi miydim? Haziranda bütün bunların cevabı olumsuzdu. Parasız yaşıyordum; eylemlerim ve inançlarım örtüşüyordu. Oysa benim için bu ulaşmak istediğim çözümün yalnızca bir kısmıydı.

Herkes huzur istediğini söyler ama çoğu ne anlama geldiğini bilmez huzurun. Huzur gökten zembille inmeyecek; o, parçalarını birbirimizle ve dünyayla ilişkilerimizin oluşturduğu bir mozaik ve tamamlanmayı bekliyor. Kişisel ilişkilerim huzurun çok uzağındaydı. Sürekli çok meşgul olduğumdan yakınıyor, insanların benim gereksiz gördüğüm şeylere para harcamasından şikâyet ediyor ve genellikle olmak istediğimden çok daha negatif davranıyordum. Daha huzurlu bir hayat için parasız kalmayı seçmiştim ama ulaştığım şey huzur değil sadece parasızlık olmuştu; bu tıpkı paranın alışverişi kolaylaştırmak için icat edilip sonrasında araç değil amaç hâline gelmesi gibiydi. Paradox'un atölyesi kendimi sorgulamama ve asıl hedeflerimi hatırlamama yardımcı olmuştu.

Gidebildiğim ikinci festival, daha büyük bir festival olan, Sunrica Celebration'ın küçük kardeşi Sunrise Bağımsız Yaşam Festivali oldu. Bu, bağımsız yaşam festivalinin ilk yılıydı. Sunrise'ın kurucusu Dan Hurring'in iklim değişikliği ve petrol rezervlerinin gereğinden fazla üretim yapması gibi meseleleri ciddiye alarak, ayrıca diğer festival kurucularına harika bir festivali eğlenceli fakat çevreyi daha az yorarak nasıl düzenleyebileceklerini göstermek adına bulduğu fikirdi. Dan, parasız yaşam üzerine birkaç konuşma yapmamı teklif etmek için mayısta benimle iletişime geçti ve bu teklifini memnuniyetle

kabul ettim. Boş zamanlarımda alternatif ekonomi çalışmalarına destek versem de iki saat süren birkaç konuşma yapmak Buddhafield'da beş gün çalışmaya kıyasla çok daha kolaydı.

Sunrise Bağımsız Yaşam, dört gün süren atölye çalışmalarını kapsıyordu. Bu atölyeler ekonomiden ekolojiye, eğitimden enerjiye, beslenmeden arkadaşlığa, politikadan şiire kadar toplumu ilgilendiren her alanı içeriyordu. Akşam oluncaysa her şey müziğe ve dansa dönüşüyordu.

Hiç olmadığı kadar çok paraya ve ucuz enerjiye sahibiz. Yaptığımız çevresel yıkımlar bizi daha mutlu etmiş olsa neyse, mutluluğa kavuşmuş olmak belki dünyayı kızartmamızı haklı çıkarabilirdi. Neden ekonomik olarak zengin olduğumuz hâlde mutlu değiliz? Güney Kaliforniya Üniversitesi'nde ekonomist olan Richard Easterlin'e göre sorunun en büyük kaynağı tüketim paradoksunun içinde debelenip durmamız. Easterlin şöyle diyor:

> *İnsanlar paranın mutluluk getireceği fikrine sıkı sıkıya bağlılar. Paranın etkilerini düşündükleri zaman, para kazandıkça daha fazlasını kazanmak isteyecekleri gerçeğini anlamakta zorlanıyorlar. Daha çok para kazandıklarında daha büyük bir ev isteyecekler. Hiçbir zaman yeterince paraları olmayacak ama daha fazlasını kazanmak uğruna ailelerini ve sağlıklarını kurban etmekten vazgeçmeyecekler.*

Avusturyalı milyoner iş adamı Karl Rabeder, çok basit bir gerçeğin farkına vardı ve üç milyon Euroluk serveti de dahil sahip olduğu her şeyi dağıttı. Sebebi sorulduğundaysa şöyle cevap verdi:

> *Para; isteklerinizi umursamaz, mutluluğa kavuşmanıza engel olur. Uzun süredir daha çok mal varlığına sahip olmanın, lüks içinde yaşamanın daha mutlu olmak anlamına geldiğine inandım. Temel felsefesinin sıkı çalışıp maddî kazanç elde etmek olduğu çok fakir bir aileden geliyorum ve bu felsefeyi uzun yıllar korudum. Ama sürekli duyduğum bir ses vardı: "Yaptığın işi şu anda bırak-bütün bu lüksü ve tüketim çılgınlığını- ve gerçek bir*

hayat sürmeye başla." İhtiyacım olmayan hatta sahip olmak dahi istemediğim şeyler için bir köle gibi çalıştığımı hissediyordum.

Beni derinden etkileyen ve ufkumu açan insanlarla tanışma ayrıcalığını elde ettim. Onlardan biri Permakültür gurusu, Evreni Korumanın Kılavuzu (The Earth Care Manual) kitabının yazarı Patrick Whitefield konuşmalarımdan birini dinlemeye gelmişti. Dinleyiciler arasında anlatacağınız şeyler hakkında sizden çok daha fazla bilgisi olan birinin olması biraz, en hafif deyimiyle, umut kırıcı oluyor. Neyse ki Whitefield oldukça destekleyiciydi.

Geçiş Hareketi'nin kurucusu Rob Hopkins'in ilginç bir konuşmasına da katılmıştım. Rob'un konuşmaları her zaman ilgi çekici olur ama bu seferki bir başkaydı. Data projektörüyle yapacağı sunumu bir saate sığdırmak zorundaydı. Zamanı kısıtlı olmasa ondan sonra sahneye çıkacak olan müzik grubuna amplifikasyon için yetecek enerji kalmayacaktı. Konuşması bittiğinde dinleyicilerden sorular gelmeye başladı. Rob önce rüzgâr enerjisiyle şarj ettiği bilgisayarını kapattı. Herkes gibi o da bilgisayarını prize takıp şarj ediyor olsaydı böyle titiz davranmazdı herhâlde. Her ne olursa olsun kendi ürettiğiniz bir şeyin tek damlasını bile israf etmezsiniz.

Buddhafield'de, dinlemekten keyif aldığım gruplardan biri olan Seize the Day'in solisti ve söz yazarı Theo Simon'ın düzenlediği bir atölyeye gitmiştim. Theo, sosyal adaleti savunmanın da ötesinde Birleşik Krallık'taki aktivistlere ilham vermek adına yirmi yılını söz yazarlığı ve şarkıcılık yaparak geçirmişti. Theo 2009 yazının büyük bir kısmını Wight Adası'ndaki Vestas Rüzgâr Türbini şirketinde çalışan ve son üç ayda 76 milyon Euro kâr ettiği hâlde Birleşik Devletler'e giderse daha fazlasını kazanacağını fark eden patronları yüzünden işlerinden olan işçilerle ön safta savaşarak geçirmişti. Birkaç ay önce çalışmaya başlayan işçilere güvende oldukları söylenmiş olsa da paraları ipotek ettirilmiş ve 200 Euroluk

tazminat ödenerek önceden haber verilmeksizin işlerine son verilmişti. Diğerleriyse ömürlerini adadıkları işlerini kaybetmişlerdi. Eko-kapitalizm bu anlama geliyor işte: İş birliğine değil, rekabete dayalı bir sistemin emaresi.

Theo'nun atölyesinin ismi "*Bilinçli Aktivizm*"di. Yıllar boyunca, çoğunlukla Birleşik Krallık'ın ekonomisine milyonlar kazandıranlar, çıkarlarını korumaları için emir alan polislerin yaptığı pek çok gaddarlığa şahit olmuştu. Bir protestoya katılmış insanlar bilirler, büyük bir haksızlığı sonlandırmak adına yapılan doğrudan eylemler ya da şiddete dayalı olmayan gösterilerde polis memurlarının elleri ağır olabiliyor. Atölye sırasında Theo şahit olduğu bu tip olayları anlatırken onu dinlemek hiç kolay olmamıştı. Onlarla yaşadığı üzücü olaylara rağmen polisler hakkında konuşma şekli insanları biraz rahatsız etmişti. Aktivistler sık sık *dünyayı kurtarmak istediklerinden* bahsederler. Bıraksalar dünya zaten zamanla iyileşecek; asıl kurtarılması gereken insanlığın ta kendisi. Dünyayı kimin için kurtarmak istiyorlar? Diğer aktivistler için mi? Sadece aktivistler ve işçi kesim için mi? Yoksa banka müdürleri, çevreciler, polis memurları, insan hakları savunucuları ve politikacılar yani herkes için mi?

İklim değişiklikleri ve kaynakların tükenmesinin korkunç sonuçlarını önlemek konusunda gerçekten samimiysek yalnızca bizim gibi düşünenlerle değil herkesle aynı derecede ilişki kurarak iş birliğine açık olmalıyız. Çevresel sorunlara çözüm bulabilmek için bunu engellemek üzere üstlerinden emir alan -fakat haklarını yemeyelim toplumun yol açtığı karışıklıkları da layıkıyla çözen- polis memurları dahil herkesi bu sürece dahil etmemiz gerekiyor. Bunu kendim için de söylüyorum. Serbest Ekonomi Topluluğu'na yalnızca bu işle ilgili olanların değil her kesimden insanın katılmasını istiyorum. Yine düşüncelerimin diğerlerinden daha yerinde olmadığını fark ettim; eritme kazanına atılacak bir düşünce daha işte.

Festivaller eğlence, arkadaşlık ve değişim yerleriydi ama bana unuttuğum çok önemli dersleri hatırlatmışlardı. Ayrıca Serbest Ekonomi Hareketi'ni daha çok insana duyurmam için bir fırsat da sunmuşlardı. Yaptığım konuşmalardan sonra yanıma gelip anlattıklarımı hayatlarında uygulamaya başladıklarından ve arkadaşlarını da buna teşvik ettiklerinden bahseden insanları görünce oldukça şaşırmıştım.

BEDAVA KONAKLAMA

Yaşadığımız çağın gereği olarak sık sık seyahat etmek durumunda kalıyoruz. Seyahat ettiğiniz yerlerde konaklamak için para harcamanıza gerek olmadığını biliyor muydunuz?

Tecrübeyle sabittir; kırsalda çadır kuracak bir yer her zaman bulunur ama şehirde bu genellikle mümkün olmuyor (gerçi bu yıl birkaç kez futbol sahasında uyanmışlığım var!). Yaşadığınız yere bağlı olarak yalnızca yazın kamp yapma imkânı buluyor da olabilirsiniz.

Parasız yaşama hareketinin konaklama ayağıyla ilgilenen birkaç internet sitesi var. Bana kalırsa en iyisi dünyanın neresinde olursa olsun ihtiyacı olan herkese yatacak bir koltuk bulan Couchsurfing (www.couchsurfing.com). Bu internet sitesi konaklamayı bedavaya getirmekle kalmıyor, yeni arkadaşlar edinmenize de fırsat tanıyor. Böylece kaldığınız yerin yerlisi olan birinden gezilecek görülecek yerlerle ilgili bilgi edinebiliyorsunuz. En yakın arkadaşlarımdan Sarah'la birkaç haftalığına eski teknemde kalmaya geldiğinde tanışmıştık.

Couchsurfing'i seviyorum çünkü *iyilik yap iyilik bul* felsefesine dayanıyor. Başarısını çoktan kanıtladı ve tıpkı Serbest Ekonomi ve Liftshare gibi o da sıra size geldiğinde hiç tanımadığınız birine karşılıksız yardım etmenize dayalı bir sisteme sahip.

Hospitality Club (www.hospitalityclub.org) ve Global Freeloaders (www.globalfreeloaders.com) gibi diğer siteler de tıpkı Couchsurfing gibi yardımlaşma temelinde çalışıyor.

YEREL SERBEST EKONOMİ TOPLULUĞU'NA DAHİL OLMA

Zamanımın büyük bir kısmı parasız yılımla alakalı yazdığım yazıları Serbest Ekonomi Topluluğu'nun sitesinde paylaşmakla geçiyordu. Tabii tek sebep bu değildi. Siteyi alışveriş için de kullanıyordum. Ağustosta dört haftalık bir bisiklet turuna çıkacak olan bir kıza kamp ekipmanlarımı vermiş, maddî ihtiyaçlarının neler olabileceği hakkında fikirlerimi sunmuştum. Ayrıca varlığını sürdürebilmek adına fon bulmaya çalışan yerel bir yardım kuruluşu üyesine bütçe planlaması ve gelir gider tablosu hazırlamıştım. Bu benim için özel bir önem taşımıştı. Parasız bir adamın bir kuruma para bulmaları için yardım etmesi ne ironik! Ne kadar idealist olursam olayım, gerçekçi de bir insanım; kurumun geldikleri noktada para olmadan hayatta kalması mümkün değildi ve para bulamazsa Bristol'ün ve Bath'ın çocuklarına yardım etmeye devam edemeyecekti.

Serbest Ekonomi Topluluğu'na sadece yardım etmekle kalmıyor, onlardan yardım da alıyordum. Kışın beni sıcak tutan sakallarıma artık ihtiyacım kalmamıştı ve sitedekilerden yazın gerçekten işime yarayacak bir şey öğrenmiştim; ustura kullanmayı. Ayrıca bilgisayarım bozulduğunda da buradan faydalanmıştım. Birinden kullanmadığı bir bilgisayar edinemeyeceğime göre bilgisayarımı tamir edemeseydim seçtiğim yaşamın temelinde yer alan felsefeyi anlatamayacaktım ve Serbest Ekonomi Topluluğu'nun internet sitesini yönetmeye devam edemeyecektim. Tesadüfe bakın ki o haftaki Serbest Beceri akşamında konu "Bilgisayar nasıl yapılır?"dı ve bunu öğretecek olan Ben Smith benim için bilgisayar kurulumu yapabileceğini söyledi. İşletim sistemi olarak Linux'u nasıl kuracağımı bile göstermişti. Bu yardımı yalnızca bana değil katılan herkese sunmuştu ve ne zaman ihtiyaç duysak yardım edeceğini de belirtmişti. Ben Microsoft'a karşı değildim fakat Linux, insanları herkese açık ve ücretsiz bir yazılımı kullanmaya teşvik ediyordu. Onun

sayesinde dünyayla iletişim kurmamı sağlayan araçlardan birine yeniden kavuşmuştum.

Serbest Ekonomi Topluluğu'nun yardımı olmadan parasız bu yılımı tamamlamak benim için çok daha zor olurdu. Aslında anlatmaya çalıştığım şey en başından beri zaten buydu; bu tek başınıza sürdürmeniz gereken ya da sizi zorlayacak bir yaşam olmamalı. Serbest Ekonomi, Couchsurfing, Freegle, Freecycle ve Liftshare gibi projeler her yıl biraz daha artıyor ve parasız yaşam gittikçe daha kolay hâle geliyor. Bunu ben yapabildiysem herkes yapabilir. Samimiyetle söylüyorum, görüp görebileceğiniz en beceriksiz insanlardan biriyimdir ben.

Yaz benim için şahane geçti. Genellikle *sabah beş-gece on iki* mesaisi yapsam da çalıştığım zamanlar benim için çok keyifli geçiyor, kendimi işteymişim gibi hissetmiyordum. Gündüzleri yaptığım işi seviyor, akşamları arkadaşlarıma vakit ayırabiliyor olmaya bayılıyordum. Geceleri çoğunlukla, müzik yeteneği olan birkaç arkadaşımla kamp ateşinin başında toplanıyorduk. Alex keman çalıyor, Wally gitarını tıngırdatıyor ve hava sıcaklığı ateşi söndürüp yataklarımıza gitmemizi söyleyene kadar hep birlikte şarkı söyleyip dans ediyorduk. Bütün bunlar bana deneyimi İspanya gibi gün ışığından yıl boyunca faydalanan ülkelerden birinde yapsaydım işimin daha kolay olabileceğini düşündürmüştü. Fakat Avrupa kıtasından kaçamazdım; sürdürülebilir yaşam gibi modeller her yerde olduğu gibi Birleşik Krallık'ta da yaygınlaşmalıydı.

Yaz gündönümü geçmişti. Pek çok insan bunu kutlasa da ben bundan nefret ediyordum. Gündönümünden sonra günler gittikçe kısalmıştı ve nihayetinde bitmek bilmeyen ılık geceleri sevmek zorunda kalmıştım. Parasız yılımın ilk yazı bitse de en güzel günlerim henüz gelmemişti.

13

FIRTINA ÖNCESİ SESSİZLİK

Yatağımın üstünde bir köşede yuvalanan sekiz CDlik mini koleksiyonumun üzeri tozla kaplanmıştı. Artık pek egzersiz yapmadığıma göre onları niye hâlâ atmamış olduğumu bilmiyorum.Ggençlik yıllarımı albümleştiren müziklerdi çoğu; sanırım onları, düşündüğüm tek şeyin yakınlarda oturan göz kamaştırıcı kız ve Manchester United'ın o hafta hangi takımla karşılacağı olduğu zamanlara tutunabilmek için atmamıştım. Belki de beni Ziggy Stardust ve the Spiders from Mars[23]'ın krallığına götürebilecek olan geçitin yani prizlerin dünyasına geri dönme ihtimalim olduğunu düşünüyordum.

Bu CD'leri en son dokuz ay önce dinlemiştim. Arkadaşlarıma içki ısmarlamayalı, sahile giden trene binmeyeli tam dokuz ay olmuştu. Fakat geçen bu sürede garip bir şekilde rahat hissediyordum kendimi. Zaman geçiyordu. Geçen her saniyeyle birlikte başarmak için çıktığım bu yolu bitirmeye biraz daha yaklaşıyordum.

Sonbahar gelmişti. Devam ettikçe sona yaklaşmış olmayı umursamamaya başlamıştım. Bitiş çizgisi pek çekici gelmiyordu artık. Hatta kafamı en çok kurcalayan şey geri dönme fikriydi. Zihinsel ve fiziksel pek çok yükten arınmıştım ve hiç olmadığım kadar özgür hissediyordum. Ne yapacaktım? Şehirdeki işime geri dönüp güzel bir daireye mi taşınacaktım? Yani yavaş yavaş *normal* hayata mı sürüklenecektim? Dokuz aydır tırmandığım bu yokuş büyük bir dağın etekleri miydi yalnızca?

23 David Bowie'nin 1972 yılında çıkardığı albüm.

Serin bir yazdan sonra ağustosta gün ışığı iyice zayıflamışken yaşamımın karmaşasına da bir rehavet çökmüştü. Sessiz sakin vakit geçirebilmek için ormana kaçtığım birkaç gün dışında dinlenmeye fırsatım yoktu. İngiltere'nin harika sonbahar havasından olabildiğince yararlanabilmek için biraz ara vermeye karar verdim. Yılın sonu gitgide yaklaşırken, hakkında gazetecilere demeçler verdiğim sakin hayatımın hızlanmış olduğunu hissediyordum. Bu yıl bittiğinde ne yapacağıma karar vermeliydim; düşünmeye ihtiyacım vardı fakat bu zamana kadar böyle bir vakit elde edememiştim.

Sonbahar, hiç şüphesiz yılın en sevdiğim zamanı. Eylülde günbatımını izlemek harika; havanın açık olduğu akşamlarda bütün vadi inanılmaz derecede kızıl görünüyordu. Kuşlar da son son havanın tadını çıkarabilmenin peşindeydiler; karavanımın yakınlarında yaşayan kırlangıçlar da günışığının son demlerini kendilerine has danslarını ederek geçirmişlerdi. Bir akşam, yemekten önce yaptığım kısa yürüyüşlerden birindeyken, aniden durmak zorunda kalmıştım çünkü bu küçük canlılardan yüzlercesi etrafımda, bazen çok yakınımdan geçerek, oradan oraya uçmaya başlamışlardı. Kırlangıçların dansı saatlerci sürecek gibiydi. Akşamları Bristol'ün merkezinde yürürken asla yaşayamayacağım böyle olaylarla karşılaşınca bu hayatın bir ayrıcalık olduğunu düşünüyordum.

Sonbahar maceraya atılmak için mükemmel bir zamandı. Kamp yapmaya ve toplayıcılığa olan tutkum sayesinde önümüzdeki aylarda da yoğun çalışmalarım beni yormayacak hatta çalıştığımın farkına bile varmadan günlerimin keyfini çıkaracaktım.

YABANİ BESİN TOPLAYICILIĞI MACERALARI

Yapabildiğim kadar kamp yapmaya, çıkabildiğim kadar çok toplayıcılığa çıkmaya karar vermiştim. Eylülde günlüğümün hiçbir sayfası boş kalmayacaktı, o ya da bu arkadaşımla uzun yürüyüşlere çıkacak ya da İngiltere'nin yabanında sepetimi ve

çantamı kuşanıp toplayıcılık yapmak için gezintilere çıkacaktım. Bu, barlarda ya da restoranlarda randevulaşmanın yeni bir alternatifi olabilirdi. Standardın dışında olan böyle randevulara çıktığım kadınların sayısına baktığımda elde ettiğim başarıya şaşırıyorum doğrusu. Bu, garip bir şekilde olumlu etkilemişti beni, herkesin sahip olduklarımla ya da ne kadar kazandığımla ilgilenmiyor olduğunu görmek rahatlatıcıydı. Orada bir yerlerde, tüketim toplumunun arasında, Parasız Kadın'ın Beyaz Atlı Dilenci'sini aradığını umut ediyordum. Çoğunun belli bir zaman için buna katlanabileceklerini düşünüyor böyle bir yaşamı tam manasıyla benimseyeceklerine ikna olmuyordum. Yine de umutlarım arayışlarımı ayakta tutuyordu.

Eylülde yaptığım toplayıcılık gezilerinden biri tam anlamıyla son dakikada on beş arkadaşımla birlikte gitmeye karar verdiğim yiyecek, eğlence, ateş ve arkadaşlık dolu uzun bir hafta sonu kampı olmuştu. Ordinance Survey[24]'den bir harita kapıp nereye gideceğimizi seçmek için üzerinde şişe çevirmiştik. Batıyı gösterdi. Bu kısa tatil, tıpkı önceki yurt dışı tatillerim gibi gideceğimiz yerle ilgili değildi. Yolculuğun kendisi tatildi; akşam olunca kafamızı nerede dinleyeceğimiz değildi önemli olan. Yolculuğun güzelliği plansız olmakta yatıyordu. Ben hep beraber yemek için yanıma alabildiğim kadar yiyecek alsam da her şey anlık geliştiği için yiyecek bulmaya çok az vakit ayırabilmiştik. Zaten bu *önceden* yanımızda yiyecek bulundurmakla değil *gittiğimiz yerde* yiyecek bulmakla ilgili bir deneyim olacaktı. Dolaştığımız yollardaki çalıların ve tarlaların arasında yiyecek bir şeyler bulduğumuzda topluyorduk.

Gruptaki pek çok kişi yenilebilir mantar çeşitlerini öğrenmek istiyordu. İnsanlara toplayıcılıktan bahsettiğiniz zaman genelde akıllarına gelen ilk şey mantarlar oluyor. Mantarlar, pek çok açıdan korkunç derecede haksız bir üne sahipler; aslında onların büyük çoğunluğu zaten yenilebilir oluyor. Böyle söylüyorum ama Scotch Bonnet biberi yerine (genelde bu biberlerle

24 İngiltere'nin ulusal haritalandırma kurumu.

yan yana yetişen) terleme mantarından bir avuç alırsanız bir yaşam savaşı vermeye hazır olun. Bir kaşık köygöçüren mantarı (Fergus'u bana yeni bir şeyler öğretmezse her hafta tehdit ettiğim mantar türü) bir yetişkini öldürebilir. Bu kulağa biraz korkunç geliyor ama korkmayın. Ben yaptığım şeyler hakkında çok az fikrim olsa da hayatta kalmayı başardım. Isırgan tarlasından geçerken dev kurtmantarına takıldığında ekipteki pek çok kişi oldukça mutlu olmuştu. Pek çoğu ilk kez kurtmantarı görüyordu ve büyüklüğü – bir futbol topu kadar büyüktü- herkesi heyecanlandırmıştı. Öğle yemeğinde hepimizi doyurabilecek boyuttaydı; zeytinyağı ve sarımsakla kızartıldığında çok lezzetli olacaktı.

Yolda bulduğumuz çok sevilen bir başka mantar ise kokusu kayısıyı andıran sarı renkli horoz mantarıydı. Onu bulma serüvenimiz Dorothy Hartley'in kitabı *İngiltere'nin Yiyecekleri*'nde (Food of England) anlattıklarıyla çok benziyordu: "Onlarla sonbaharın ormanlarında birdenbire karşılacaksınız, bazen birbirlerine o kadar yakın yetişmiş oluyorlar ki kurumuş yaprakların ve dalların üzerine düşmüş eski, altın renkli bir şalı anımsatıyorlar." Ormanları örten yapraklar yüzünden horozmantarlarını çok sık göremezsiniz ama tatları öyle güzel ki gözünü dört açmaya değiyor. Çayır mantarı ve mor bacak mantarı (genelde çayırlarda yetişir) da bulmuştuk, böylece akşam yemeği için soframız zenginleşmişti. Dört gün boyunca sadece mantarla beslenecek değildik elbette. Sadece mantar yemek her gün yapacağımız kırk kilometrelik yürüyüşlerde bizi ayakta tutamazdı. Protein ağırlıklı bir şeyler bulmalıydık; bulabileceğimiz en yakın protein kaynağı da kabuklu yemişlerdi.

Yolumuzun üzerindeki en bol, en yenilebilir kabuklu yemiş de fındıktı. Fındıklar gerçekten pahalıya satılıyor ama bakacağınız yeri bilirseniz büyük miktarda fındığı bedavaya temin edebilirsiniz. Sadece uzun süre saklanabilir olmakla kalmıyor, eylülde toplamaya çıkarsanız ve sincapları yenebilirseniz (onlar için de biraz bırakmayı unutmayın), bir yıllık protein

kaynağınızı kolayca çıkarabilirsiniz. Kışlık stoğumu yapmak için yanıma biraz fazladan fındık almıştım fakat sözde arkadaşlarım dönüş yolunda bu fındıkların müptelası oldukları için elimde pek bir şey kalmadı. Bir insan nasıl olur da beş parası olmayan bir adamın yiyeceklerini çalabilir?

Yolda ceviz bulduk fakat henüz olgunlaşmadıkları için tatları pek güzel değildi. Her yerde meşe palamudu vardı ama bu işimize yaramıyordu çünkü içlerindeki tannik asit yüzünden çok acıydılar. Gerçi onlardan alıp eve götürsem ve biraz işlemden geçirsem lezzetli ekmekler yapabilirdim.

Toplayıcılık gezileri insanın enerjisini alabilir. Çadırlarımızı kurduktan sonra akşam biraz eğlenmek istiyorsak enerjimizi yerinde tutmamız gerekiyordu. Meyve toplamak için yanımda leğen getirmiştim. Yolumuza çıkan en bol meyveler bektaşiüzümü, ahududu ve böğürtlen olmuştu. Leğenleri dolduruyor, meyveleri yiyor ve tekrar leğenleri doldurmaya çıkıyorduk. Bu, *yiyecek silsilesi* gibi bir şeydi. Marketlerde, geleneksel olarak yetiştirilen ahududuların küçük bir kutusu 1.50 Euro civarındaydı; organik olanlarıysa çok daha pahalıya geliyordu. Yürüyüş yaparken bir leğen dolusu doğal ve muhteşem ahududuyu birkaç dakika içerisinde toplayabiliyorduk. Sanki bu yolculuğumuz için ödeme alıyor gibi hissetmiştik. Temmuz ve eyül aylarında Bristol'e gidiş dönüşlerimde kullandığım bisiklet yolunun çeyreği meyvelerle doluydu. Sulu sulu bir salkım gördüğümde kendime engel olamıyordum. Ne zaman bir buluşmaya geç kalsam ve trafiği bahane etsem ellerime bulaşan mor lekeler beni açık ediyordu!

Her akşam altıdan önce kamp kurmuş oluyor, ateşi yakıyor, dolunayın altında akustik gitar, keman ve Afrika davulu eşliğinde emeğimizin meyvelerini pişiriyorduk. Dans ediyor, şarkı söylüyor, sonunda yorgun düşüp -çoğu zaman ateş başında- uyuyakalıyorduk. Yakınlarda birileri yaşıyor olsa bizden şikâyetçi olacaklarını söyleyebilirim. İşin güzelliği de buradaydı; yakınlarda kimse yaşamıyordu. Yıl boyu deneyimlediğim, özgürlüğe

en çok yaklaşan an bu andı. Etrafta dolaşarak yiyecek bulmak atalarımızdan kalan bir yönü açığa çıkarıyordu bende ve neden olduğunu anlayamasam da kırsaldayken, doğanın bize sunduğu yiyecekleri toplarken, yıldızların altında uyuyakalmaya yakın o an kendimi çok daha canlı hissediyordum.

Yabani besin toplayıcılığının tek güzelliği yiyecek bulmak değildi. Arkadaşlarınızla modern hayatın stresinden ve bitmek bilmeyen araba seslerinden uzaklaşmak için harika bir bahaneydi toplayıcılık. Sevdiğim her şeyi bir araya getiriyordu: Doğayla bütünleşmek ve parti yapma fırsatı.

Hafta sonları, parasız yaşama felsefesini yayma konusunda bu kadar tutkulu olmasaydım *normal* hayatımın panzehiri olurdu ve yıl boyu hafta sonlarını böyle geçirirdim. Etrafımdaki her şey beni yavaş yavaş delirtmeye başladığında hafta sonu bir yere kaçmanın ayaklarımı daha sağlam basmamı sağladığını düşünüyorum. Bu parasız tatili arkadaşlarımla yapmasaydım bile tek başıma giderdim.

BİR HAFTALIK SESSİZLİK

Toplayıcılık gezimizden döndükten iki hafta sonra, bir hafta boyunca sessizlik orucu tutmaya karar verdim. Bunun beni zorlayacağını düşünmüyordum. Hatta parasız olmam yetmezmiş gibi bir hafta boyunca hiç konuşmayacak olmak kulağa çok eğlenceli geliyordu. On yıl önce biri gelip bana bunları yapacağımı söylese yağlı, kocaman hamburgerim boğazıma kaçardı herhâlde.

Dilimi tutmayı yeniden öğrenmek, kendimi hareketlerle nasıl ifade edebildiğimi görmek istiyordum. Bu yıl, medyanın ve halkın deneyime ve günlük yaşamıma olan ilgilerini de sayarsak, pek çok açıdan yoğun geçiyordu. Hayatım değişmişti. Dönüştüğüm insandan hoşlanmamaya başladım; kendimi konuşmalarımın içinde kaybediyordum. İnsanları yaptıkları şeyler yüzünden eleştiriyordum hâlbuki ben geçmişte çok daha kötülerini yapmıştım. Kendimi iyi, etkileyici, herkesin etkilendiği

ve etrafında olmayı istediği biri gibi göstererek sözlerimi kirletiyordum. Bu yüzden bir süreliğine çenemi kapatmaya ve kendimi etraflıca izlemeye karar verdim.

Ağustosta yaptığım toplayıcılık gezisi boyunca konuşmalarımın hareketlerime yansımadığını ve iletişimin samimiyetini kaybettiğimi gördüm. Sevdiğim insana seni seviyorum demekten hiçbir zaman çekinmemiştim ama bunu samimiyetle söylemediğim, tembellikten ya da karşımdakinden istediğim şeyi alabilmek için bu sözü kullandığım zamanlar olmuştu. Konuşamıyorsanız sevdiğinizi hareketlerinizle göstermeniz gerekir. Bu çok daha zordur ama bir o kadar da samimidir. Birine onu sevdiğini söylemek harika bir iltifat, aynı zamanda temelinde tatmin olmanın yattığı bir cümle; kelimeler olması gerektiği gibi derin ve samimi değil.

Çalıların arasındayken Lear, Gloucester[25]'a soruyor, "Dünyayı nasıl görüyorsun?", kör olan Gloucester cevaplıyor, "Onu hissediyorum." Hissederek görüyorum. Hissederek daha fazla şey görmek istiyorum. Kültürümüz artık mantığa dayalı bir hâl aldı. Zekası kuvvetli olanlara hayranlık duyuluyor, içgüdülerine dayalı olarak her şeyi derinden hissedebilen insanları ise kimse fark etmiyor. Kendimi ilk gruba sürüklenirken buldum. Röportajlarda ve makalelerde neyi, neden yaptığımı mantıklı bir şekilde açıklamaya çalışmıştım. Para kullanmamam gerektiğini hissettiğimi söyleyerek fikirlerimi savunamayacağımı düşünmüştüm. Hâlbuki deneyimlerime dayanarak söylüyorum, hissetmek bilmekten çok daha güçlüdür ve çok daha yakındır doğruya. Size organik tarımın çevre için neden geleneksel tarımdan daha güvenli olduğunu anlatabilirim ya da sizi organik ve geleneksel çiftliklere götürerek hiçbir şey söylemediğim hâlde kalbinizin doğruyu nasıl bulduğunu izleyebiliriz birlikte.

25 William Shakespeare'in Kral Lear oyunundaki iki karakter.

İlk birkaç gün zor geçmişti. En uzun sessiz kalabildiğim süre en uzun uyuduğum geceye denk geliyordu. Etrafımdaki insanların konuşmalarına cevap verememek zihinsel açıdan çok yorucuydu çünkü her şey hakkında fikrimi söylemek isteyen biriyimdir. Umut vadeden bir Buda falan da değildim. Geçmişte birkaç kez meditasyon yaptığım olmuştu, o zamanlarda da nefes alıp verişime değil, yapmam gereken şeylere odaklanmıştım hep. Meditasyoun faydalı olduğuna inanıyorum; daha bilinçli bir hayat sürmeye yarayan bir araç. Sorun şu ki ben bunda hiç iyi olmadım.

İnsanların benimle nasıl iletişime geçtiklerini gözlemlemek ilginçti. Pazartesi günü benimle çok konuştular ve düzenli olarak irtibatı sürdürdüler. Salı günü de böyle oldu. Ama çarşamba günü insanların benimle çok daha az konuştuklarını fark ettim. Bunun sebebi muhtemelen insanların kendilerine cevap veren ve onlarla birlikte gülenlerle iletişim kurmayı tercih etmeleriydi. Bu beni işitme engelli ya da herkesin duyup konuşabildiği bir dünyada *"dilsiz olsam nasıl hissederdim"* diye düşünmeye itti. Şehrin ortasında insanlarla birlikteyken yapayalnız hissetmek nasıl bir şey acaba? Bazen yalnız hissettim ama bir hafta boyunca hiç konuşmamak bana toplumun kıymet vermediği insanlarla empati kurmayı öğretmişti.

Bu hafta sürekli olarak bilenmesi gerektiğini düşündüğüm öz disiplinime de iyi gelmişti. Öz disiplinin bir güzel yanı da yalnızca bir alanda öz disiplininizi geliştirmeye çalıştığınızda bu bütün özelliklerinize yansıyor. Bir işveren, Hermann Hesse'nin aynı adlı klasik kitabının kahramanı Siddharta'ya ne tür becerilere sahip olduğunu soruyor ve Siddharta şöyle cevap veriyor: "Oruç tutabilirim." "Oruç mu?" diye soruyor işveren, "Bunun nesi beceri?" Siddharta şöyle söylüyor: "Bir insanın hiç yiyeceği yoksa yapabileceği en önemli şey oruç tutmaktır." Yapmakta özgür olduğunuz bir şeyden vazgeçmek karakterinizi yüceltir.

Sessiz geçirdiğim bu haftadan ne öğrendim? İnsanları konuşmadan eleştirmek imkânsız olmasa da çok zor. Hoşlanmadığım bir şeye normalde refleks olarak vereceğim tepkileri verememek pek çok insanın duygularını incitmekten korudu beni. Sessizlik orucunu faydalı bulsam ve tavsiye etsem de bunu devam ettirme gibi bir niyetim kesinlikle yoktu. Konu bu seneyi bitirdiğimde parasız yaşamaya devam edip etmeyeceğime geldiğindeyse hiç kararlı olamıyordum. Üstelik seçim yapmak için sadece birkaç haftam kalmıştı.

BEDAVA MODA

Tam da şimdi kıyafet üretimine son veremeye karar verirsek, paylaşmayı ve onarmayı öğrenirsek sanıyorum ki bizi on yıl idare edecek kadar kıyafete sahip oluruz. Bu kararımız toprağı da hak ettiği gibi dinlendirecektir. Örneğin, bütün böcek ilaçlarının yüzde yirmi beşi pek çok milletin topraklarının mahsulu olan pamukların üzerine sıkılıyor.

Kıyafetler için bulduğum çözüm kitaplar için olana benziyordu; ihtiyaçlar yenilikleri doğurur. Diyelim ki sizde başkalarının beğendiği, başkalarında da sizin beğendiğiniz kıyafeler var: Neden bir kıyafet değiş-tokuş akşamları düzenleyip insanların gardıroplarını birbirleriyle paylaşmalarını sağlamıyoruz? Böylece tek kuruş harcamadan ve hiç enerji tüketmeden herkesin *yeni* bir eşyası olur.

Bunu kendi başınıza yapabileceğinizi düşünmüyorsanız yardım elinizin altında –iki online kuruluş Swishing (www.swishing.org) ve Swaparama Razzmatazz (bunu istediğiniz arama motorunda aratabilirsiniz, ben Scroogle'da aratmanızı öneririm) size rehberlik etmek için hazır bekliyor.

İkinci el dükkânlar ve kermesler kıyafet bulmak için harika yerler; ayrıca geri dönüşüm ve hayır işleri için de mükemmeller. Yine de çok ucuz olsalar da ücretsiz değiller. Ücretsiz kermesler düzenlemeyi öneriyorum (başlangıçta ayda bir olabilir).

Buralarda insanlar ellerini paraya sürmeden istediklerini alıp verebilirler. Yakınlarınızdaki Freecycle topluluğuyla irtibata geçin ve böyle bir organizasyon düzenleyip düzenlemediklerini öğrenin.

Unutmayın, bir mıh nal kurtarır, bir nal at kurtarır. Sevdiğiniz kıyafetleri çok geç olmadan nasıl onaracağınızı öğrenin.

MEDYA FIRTINASI 2.0

Parasız dünyada işler çığrından çıkmak üzereydi. Deneyimin son bir ayına gelmiştim ve medyanın ilgisinin yeniden kabarmasını zaten bekliyordum. Bir haftalık sessizlik orucumdan bir gün sonra *Guardian Online*'ın editörlerinden Adam Vaughan bana bir mail gönderdi. Neyi neden yaptığımı ve deneyimin nasıl gittiğini anlatan yedi yüz kelimelik kısa bir blog yazısı yazmak isteyip istemediğimi soruyordu. Bu beni korkutmuştu: Gerçekten meşguldüm ve sesimi duyurma fırsatını kaçırmak istemesem de ruhum ve bedenim kimseyi görmediğim, hiçbir şey yapmadığım düzgün bir ara vermem gerektiğini söylüyordu. Sarf edeceğim çabaya değmesini istediğim için Adam'a tahmini olarak kaç kişinin bu yazıyı okuyabileceğini sordum. Bana yazıyla en az birkaç bin okurun ilgileneceğini hatta işler yolunda giderse on binlerce kişiye ulaşmanın mümkün olduğunu söyledi. İşlerin seyrini önceden bilemezdik tabii ama bu cevap benim için yeterliydi. Sonrasında olanlar Adam'ı da beni de şoka uğratmıştı. Yazı yayımlandıktan saatler sonra inanılmaz bir tartışmaya yol açmıştı, birkaç saat daha geçtiğindeyse internetin en çok okunanlarında ilk beşe yükseliyordu.

The Guardian Online'ın grafikleri kendi kendini yenileyen bir sisteme sahipti. İnsanların kısıtlı zamanları var ve siteye girip haberleri hızlıca okuyorlar. Bir hikâye, bu grafiğin zirvesine tırmanabilirse orada günlerce kalabilir, diğer sitelere yayılabilir.

Yoğun tartışmalar ve art arda gelen yorumlar sayesinde benim yazım öğlene kalmadan zirveye çıkmıştı. Yorumların

yüzde altmışı olumluydu ve daha önce hiç görmediğim kadar destekleyiciydi. Yüzde onuysa soru işaretleriyle doluydu ve kalan yüzde otuzuysa yapacak daha iyi bir şeyi olmayan burjuva bir trastafaryan (zengin, özgür ruhlu, karşıt kültür bir bohem) olduğumu düşünüyordu.

İronik olansa tartışmayı, dolayısıyla yazımın en çok okunanlarda olmasını devam ettiren bu eleştirilerdi. Yorumlar tamamen kutuplaşmıştı ve jüri olayların dışındaydı. Evlilik teklifleri ve ilişki teklifleri (hem erkeklerden hem kadınlardan) aldım. Karakterimle ilgili hak etmediğim eleştirilere maruz kalmıştım. Telefon ve bilgisayar kullandığım için iki yüzlü sayılıyordum. Yaptığım şeyle Afrika'nın fakir insanlarını küçük düşürüyordum. Reklamımı yaparak ünlü olmaya çalışan egomanyağın tekiydim. Gerçekte ise şu an için doğru olduğuna inandığı şeyi yapan, yanılma ya da haklı çıkma ihtimallerinin eşit olduğunu çok iyi bilen sıradan bir adamdım.

Paylaştığım yazı sonunda Guardian Online'da, 400.000 okurla, en çok okunan hikâye olmuştu. Fikirleriyle beni etkileyen iki kişi, *Gerçek İngiltere ve Bir Hayır Pek Çok Evet (Real England and One Noi Many Yeses)* kitabının yazarı Paul Kingsnorth ve *Ateş, Reşit Olmanın Yaşı (Heat, The Age of Consent)* gibi kitapların yazarı George Monbiot da tartışmalara katılmışlardı. Adam hem şaşkın hem de hoşnuttu ve bir devam yazısı yazmamı istedi. Ayrıca Guardian, G2 dergisi için benden bir makale istemişti. Yine başlıyoruz.

Yazılara Serbest Ekonomi Topluluğu'nun internet sitesini de eklemiştim ve işler çığrından çıkmıştı. Günler boyunca dakikada bir yeni üyeler kazandık. Sayı bir haftada yüzde on beş kadar artmıştı. Kasım boyunca günlük 75-150 arası, iyi dileklerini ileten ve Serbest Ekonomi Topluluğu'nu internetten çıkarıp gerçek hayata geçirmek istediğini söyleyen mailler aldım. Yaşadığım yerin adresini paylaşmamıştım ama bir şekilde postadan insanların mektupları bana ulaştı. İlginçtir ki gelen

maillerin ve mektupların hiçbiri olumsuz ya da tehditkâr değildi. İnsanlar, negatifliklerini kusabilmek için anonim olmaya ihtiyaç duyuyorlardı ve blogum sayesinde bunlara alışmıştım.

Maillere yetişebilmek imkânsızdı ve dünya medyasının dikkati tekrar üzerimdeydi. Bir gün sekiz farklı ülkeden gazeteciyle röportaj yapmıştım. Delilikti bu, tek bir kişi için çok çok fazlaydı. Teslim tarihine altı hafta kalan kitabımı bitirmem, binlerce insana bedava ziyafet ve festival hazırlamam gerekiyordu. Tabii bir de parasız hayatta kalmaya çalışmak vardı ama o bunların yanında çok önemsiz görünüyordu. Yine de bütün bunlar heyecan vericiydi. Tutkuyla bağlı olduğum bir düşünceyi dünyaya duyurmuştum. Bu yüzden içim içime sığmıyordu ve ihtiyacım olan adrenalini bütün vücudumda hissediyordum. Uzun zamandır ilk defa, yaptığım şeyde yalnız olmadığımı hissetmiştim. Maillerin ve mektupların çoğu parasız yaşamaya başlamak isteyenlerden gelmişti. Bunu bilmek kalan birkaç haftayı geçirebilmek için bana güç vermişti.

14

SON?

Zamanın bu kadar hızlı geçtiğine daha önce hiç şahit olmamıştım. *Hiçbir Şey Alma* arefesinde hissettiğim yorgunluğu ve endişeyi daha dün gibi hatırlıyorum hâlbuki bitiş çizgisi gözlerimin önünde. On ay önce kasımın bu kadar hızlı geleceğini düşünmüyordum, şimdiyse memuriyet hayatına geri dönme fikri bütün soğukluğuyla yüzüme çarpıyor. Şeffaf dosyayla kaplanmış zarflar (ki bu, dosyaların insan elinden değil, makinadan çıktığının açık bir göstergesi) almayalı bir yıl oluyor. Hesap ekstresi, elektrik faturası ya da vergi beyannamesi almadan yaşama fikrine iyice alışmıştım.

Ciddi bir sağlık sorunum olmadığı sürece hiçbir kuvvet beni bu yılı tamamlamaktan alıkoyamayacaktı. Bu noktada, otuz günlük süre boyunca her işi yapabileceğimi düşünüyordum ama kalan iki yüz metrenin geride bıraktığım on bir aylık yolculuktan psikolojik açıdan çok daha zorlayıcı olduğunu görememişim. Bu yıl hayatta kalabilmek çok da zorlayıcı olmamıştı hatta çantada keklikti -para vermeden kendin yaptığın bir çantada tabii-. Bunun da ötesinde, başladığım bir şeyi bitirme şansını elde etmiştim. Bu yılı tamamlamam, bu yıla başlamamın yarattığı etkiyi çok daha genişletmesini umuyordum. Böylece deneyim bir adamın parasız yaşama serüvenini çok daha ötesine geçebilirdi. Konfor alanımın sınırlarının dışına çıktığımda yaşayabileceğim daha coşkulu bir hayat olduğunu hissetmiştim.

Guardian Online'ın blog yazıları yayımlanmadan birkaç gün önce, arkadaşlarım Francene ve Andy bana parasız yılımı bitirirken en başta düzenlediğim festivalden çok daha büyük bir festival düzenleme sözümü hatırlatmışlardı. Hayır, dedim. O zaman, yazdığım yazının sitede ve bütün medyada böyle bir sansasyon yaratacağını tahmin etmiyordum ama yine de hayır dedim. Zaten kendi yağımda kavruluyordum, bu festivalin yükünün de eninde sonunda benim üzerime kalacağını biliyordum.

Fakat birkaç gün düşündükten ve ikna çabalarından sonra fikrim değişti. Geçen yıl düzenlediğim festival hatırladığım en moral verici günlerden biriydi. Zaten öldüğümde yeterince uyuyacak vaktim olacaktı. Endişeli ve kaygılı bir hâlde yüzlerce insanı doyuracak, üç çeşit yemek yapmanın yanı sıra bir gün boyunca her şeyin bedava olacağı bir festival düzenlemeye de tamam demiştim. Tek bir şehirde bile olsa Serbest Ekonomi'nin nasıl işlediğini göstermek, ayrıca parasız yılımın bitişini kutlamak için harika bir fırsattı. Elbette bunu yapabilmek zorlayıcı olacaktı; her şeyin ücretsiz olması demek festival gününde birilerinin ellerindekileri ücretsiz sunmalarına bağlıydı. "Bu festivalle büyük ses getirelim." dedim kendime. Geçen yıl üç çeşit yemek yaptığımız festival yüz elli kişi içindi. Bu yıl Serbest Ekonomi Topluluğu'na gösterilen ilgi ve artan üye sayısıyla çok daha fazla insanı ağırlayacağımızı hissediyordum.

O gün neler sunacağımıza karar vermem ve planlarımızı hayata geçirebilmek için ihtiyaç listesi yapmam gerekiyordu. Bu liste sene başında kendim için yaptığım listeye benziyordu, tek fark bu kez günlük bir plan yapıyor olmamdı. Günlük ama binlerce insan için. Bristol ve Bath'da bulunan ve karavanıma kırk kilometre uzakta olan Serbest Ekonomi Topluluklarına haber saldım: Nakit, sermaye ya da para yardımı almadan dört hafta içinde bu şehrin görüp görebileceği en büyük parasız festivali düzenlemek istiyorum. Kendini bu işe adayacak en az on

gönüllü bulacağımı umuyordum, aksi takdirde işler çok zorlaşabilirdi. Kendime çok güvenmiyordum; sadece birkaç haftam kalmıştı. Çok sayıda geri dönüş aldım; Serbest Ekonomi Hareketi'nin on iki ayda ne kadar yol kat ettiğinin göstergesiydi bu. BBC'nin en çok izlenen dizilerinden *It's not Eash being Green*'de rol alan Brigit Strawbridge bile benimle iletişime geçip festivalde gönüllü olup olamayacağını sormuştu. Bir hafta içinde çoğunu tanımadığım altmış gönüllünün olduğu bir ekip kurmuştum. Sonrasında pek çoğuyla arkadaş olduk.

2009 Uluslararası Hiçbir Şey Alma Günü'nden üç hafta önce gönüllülerle toplantı düzenledim. İlk olarak bu kadar kısa sürede böyle bir işin altından kalkıp kalkamayacağımızı netleştirmemiz gerekiyordu. İkinci olarak neyi, nasıl yapacağımıza ve kimin ne yapacağına karar vermeliydik. Beklenmedik derecede verimli geçen dört saatlik toplantının sonunda bu işe girişeceğimiz, büyük bir festival düzenleyeceğimiz ve bunu gerçekleştirmek için herkesin elini taşın altına sokması gerektiği üzerinde anlaşmıştık. Serbest Ekonomi ruhu harekete geçmişti.

İki küçük engel vardı. İlki tanıtımdı ve bunu hemen yapmalıydık ama ikinci engeli aşana kadar elimiz kolumuz bağlıydı: Festival alanı neresi olacaktı? Büyük bir etkinlik düzenliyorduk, bu yüzden merkezi bir yerde olan ve ücretsiz tutabileceğimiz büyük bir alan bulmalıydık. Kolay değildi tabii.

Dünya medyasının hikâyeme tekrar dikkat kesildiği zamanda beni yoğun ve üzerimde baskı oluşturan yüz seksen saatlik bir işe kalkışmaya ikna eden Francene, elini taşın altına koymak konusunda biraz gecikse de iyi bir iş başarmıştı. Önceden evsizlerle ve madde bağımlılarıyla dolu fakat son üç yılda şehrin sanat köşesi hâline gelen Stokes Croft'ta umut vadeden bir mekanın yöneticisi olan Oli Wells'le iletişime geçmişti. Ne yapacağımızdan, bunu neden yapacağımızdan bahsettiğinde Oli oldukça heveslenmiş ve çok rağbet gören mekanının ikinci katını ücretsiz olarak bize vermeyi teklif etmişti. Hazırlıkları

ve festivali videoya çekerek bir DVD hâline getirirsek bundan memnun olacağını da söylemişti fakat Serbest Ekonomi ruhuna yaraşır şekilde bunu mekanı vermenin koşulu olarak sunmadı.

Küçük bir sorunumuz vardı; mekanda mutfak yoktu. Hatta su bile akmıyordu. Harika bir alanımız vardı ama ocak, gaz, çatal, bıçak, masa, sandalye, kazan, mutfak aletleri, tabak, bardak ve bir restoranın ihtiyaç duyabileceği diğer şeylere ihtiyacımız vardı. Her şeyi ödünç alarak temin etmeliydik; bir günlüğüne mekana getir, sonraki gün tek parça hâlinde her şeyi sahiplerine geri ver. Bunun modumu düşürmesine izin vermemeye çalışmıştım ama bu iş boyumu aşıyordu sanki.

Baş aşçımız Andy Drummond ile bir liste hazırladık. Birkaç kişiye mailler gönderip irtibata geçmiştim. Binlerce insanı ağırlayabilmemiz ve doyurabilmemiz için gereken mutfak aletlerini temin etmek üzere bir hafta içinde yedi kurumla anlaşmıştık. (Bu kurumlardan bir tanesi geçtiğimiz aylarda gelir gider tablosu hazırladığım kurumdu.) Ocakları kullanabilmemiz için gereken gazı bulmakla görevlendirilen gönüllüler dökülmeye terk edilmiş otuz litreye yakın bütan gazıyla döndüler.

İşleri zamanında halletmeliydik. Bir grup şoför ve bisiklet sürücüsü bunu gerçekleştirmek için toplanmıştı. Listenin diğer maddesi yiyecekti; öncelik bu olmamıştı çünkü ilk etapta ne mekanımız ne mutfağımız vardı. Yabani besin toplayıcılarından üç grup kurmuştuk; bir tanesine Fergus, diğerine Andy ve sonuncusuna da grubuna topladıkları elmalarla festival için nasıl elma suyu yapabileceklerini öğretecek olan James liderlik ediyorlardı.

En tecrübeli çöp toplayıcılarımızdan Cai ve Abby'nin liderlik ettiği çöp toplayıcılarından üç grup kurmuştuk. Cai, beş metre duvara tırmanıp elektrik direklerinden öyle bir kayıyordu ki onun daha önce itfaiyede ya da bir sirkte çalıştığına inanıyordum. Hedefimiz hem yiyecek bulmak hem de insanlara çöp

toplayıcılığını öğretebilmekti; yani karşılıklı fayda sağlayacak bir düzen kurmuştuk. Yaparak, yaşayarak öğrenmeye inanan biriyim; bu da tam anlamıyla yaparak, yaşayarak öğrenmeydi.

Aslında bu etkinlik, eğitimle ve bilgi aktarımıyla ilgiliydi. Yemek yapacak insanlardan bazıları eğitimli şeflerdi, bazıları daha önce bu kadar çok insana, bazılarıysa kendileri için bile yemek pişirmemişti. Ben de ilk defa sıfırdan bir mutfak kuruyordum ve kısa zamanda gaz regülasyonundan bir günlüğüne -hiç para harcamadan- mutfak kurup ertesi gün geri göndermenin lojistiğine kadar pek çok şey öğrenmiştim.

Toplayıcılar doğadan ve çöplerden yiyecek bulmakla meşgulken ben de yerel gıda şirketleri ve kurumlarıyla bağlantı kurmuştum. Etkinliğimize dahil olmak isteyip istemediklerini konuşmak için Farshares markasının Bristol'deki şubesinden iki yöneticiyle, Pete ve Jacqui ile görüşmeye gittim. Yaptıkları işe büyük bir hayranlık duyuyordum. İrtibata geçtiğimiz diğer insanlar gibi Pete ve Jacquie de heyecanlı bir şekilde 'Evet' dediler. Fareshares bazı süpermarketlerle resmi ilişkiler kurmuştu ve süpermarketler satamayacaklarını düşündükleri yiyecekleri alıp evsizlerin barınaklarına dağıtıyordu. Bu yiyecekler olmasa evsiz insanların hayatta kalmaları belki de mümkün olmayacaktı. Bazen de buralara dağıttıktan sonra bile ellerine ürün kalıyormuş. Bu ürünlerle bizlere yardım edebileceklerini söylediler, ben de o gün yapacağım röportajlarda onlardan bahsedeceğimin sözünü verdim. Onlar sayesinde ekmekten(iki yüz kadar organik somun ekmeği), fasulyeden ve Bombay karışımından üç yüz bardağa kadar pek çok ihtiyacımızı karşılamıştık. Yardımları bununla da kalmadı ve tonlarca yiyeceğin bulunduğu büyük bir kamyonla çıkageldiler. Böylece hazırlayacağımız yemeklerin temel malzemelerini edinmiş olduk.

Yasalar yüzünden pek çok yiyeceği iyi göründükleri hâlde çöpe atmak zorunda kalan yerel toptancılardan birkaçıyla da irtibata geçtim. Yerel organik besin kooperatifi Essential,

Fareshares'den temin edemeyeceğimiz ürünleri göndermişti: Kuskus, bulgur, pirinç, un, nachos, pirinç ve soya sütü, cips, çikolata ve bir çuval dolusu atıştırmalık. Ya çok şanslıydık ya da hâlihazırdaki yiyecek satış sistemi inanılmaz derecede müsrifti. Deneyimlerim ikincisinin doğru olduğunu söylüyor.

Önemli bir madde eksikti: Alkol. Fakat Andy Hamilton ve onun neşeli alkol üreticisi grubu hazır ve nazırdı. 2009 Hiçbir Şey Alma Günü'nden üç hafta önce, üç yüz kırk litreye yakın bira mayalamaya başlamışlardı. Melastan bira ve civanperçemi birasından,tarçın gibi alkole katılacağını asla tahmin edemeyeceğim malzemeler kullanarak hatta baharatlı biraya kadar birçok çeşit ortaya çıkardılar. Biraların hepsi de inanılmaz iyiydi. İnsanlar da içki dolaplarından birkaç litre alkol bağışlamışlardı. Tam anlamıyla bir parti veriyorduk.

Francene, Fergus ve Cai ile birlikte festivalden bir gece önce dışarı çıktık. Birkaç çıkmaz sokakta dolandıktan sonra turnayı gözünden vurduk: Birkaç hafta önce marketten almaya kalksanız 2000 Euro tutacak yedi yüz kavanoz organik, adil ticaret çikolata bulmuştuk. İçeriğinin büyük kısmı şeker olan bu çikolatalar daha beş yıl bozulmazlardı fakat kanun kanundur, insanlara çok da söz hakkı tanımaz.

Üç çeşit yemek dağıtacağımız festivalde her şey tamamıyla vegan olacaktı fakat hayati bir malzemeyi atlıyorduk: meyve ve sebzeler. Organik tarımcıların kooperatifi olan ve hasatlarını, kaynaklarını bir havuzda toplayarak yiyecek endüstrisinde süpermarketlerin baskınlığını başarılı bir şekilde azaltmaya çalışan Somerset Organik Kolları'ndan Christina, bir miktar meyve ve sebze yardımı yapmıştı. Doksan kilo sebze yardımı inanılmazdı fakat hâlâ yüz kiloya yakın eksiğimiz vardı.

Abby (Parasız yaşama fikriyle Birleşik Krallık'a taşınmış bir Amerikalı), birkaç akşam çöp toplayıcısı ekiplerden birine liderlik etmişti ve bol miktarda sebzeyle geri dönmüşlerdi. Bunlarla

bile tamamlamayı umduğumuz miktarı karşılayamıyorduk. Elly, Fergus ve Cai ile on beşe yakın toptancının işlettiği yerel sebze meyve marketine gitmek üzere bir ekip kurduk. Bu riskli bir stratejiydi. Bu ekip festival sabahına kadar markete gidemeyecekti; daha erken gitseler toptancılar son siparişlerini tamamlamamış, ellerinde ne kalacağını henüz kestiremiyor olurlardı. Elimizden gelenin en iyisi buydu ve ekip her hâlükarda oraya gitmek zorundaydı. Gergindim; binlerce insan yiyecek bekliyordu. Sabaha birkaç saat kala yirmi beş kişilik bir ekip sebzelerle yemek yapmaya başlamalıydı fakat ihtiyacımız olanın yarısı kadar malzememiz vardı.

Parasız yılımın son sabahıydı. Ben röportajlar için kalırken çöp toplayıcısı ekibi son arayışlarına çıkmıştı. Röportajlarda elimden geldiğince festivalden ve internet sitemizden bahsetmeye çalıştım fakat aklım toptancı marketinde dolaşıyor, ekibin geriye elleri boş olarak mı döneceklerini merak edip duruyordum. Fergus'un şehrinden, BBC Radyo Kent'le röportajımızın ortasında Cai'den bir mesaj aldım: Kuş yuvaya girmişti ve bir kamyon yiyecekle dışarı çıkmıştı. Marketteki yetkililer yardım etmekten mutlu olmuşlar çünkü her hafta cumartesi sabahları iyi durumdaki sebzeleri çöpe atma rutinlerinden bıkmış usanmışlar. Serbest Ekonomi Festivali'nde işler tıkırındaydı!

Yiyecek işin yalnızca bir kısmıydı. Bristol'ün kuzeyindeki küçük bir kasaba olan Stroud'dan iki gönüllü, Elsie ve Katey, haftalarını insanların artık sıkıldıkları eşyaları verip yerine beğendikleri eşyaları alabilecekleri ücretsiz kıyafet satış ve değiş-tokuş standı için kıyafet arayarak geçirmişlerdi. Ayrıca insanlara giysilerini nasıl onarabilecekleri ve eski ambalajları kullanarak neler yapabileceklerini öğretmek için yaratıcı bir köşe de oluşturmuşlardı. Julia, Elly ve Di, kitap standı için yüzlerce kitap toplamışlardı. Ben de Claire Milne (Geçiş Kentleri'nin gıda politikası danışmanlarından), Alf Montagu (Freeganizm üzerine yapılan televizyon programlarının düzenli katılımcısı), Ciaran

Mundy(Geçiş Kentleri'nin alternatif ekonomi danışmanı), Fergus (yabani besinlerden yapılabilecek her türlü tuhaf şeyin uzmanı) ve benim yapacağım sekiz söyleşiden oluşan, gün boyu sürecek bir program hazırlamıştım.

Eğlence işleriyle ilgilenen gönüllü Sarah, Bristol sahnelerinin en sevilen müzisyenlerini toplamıştı. Şansınız yaver gitse ve cumartesi günleri boş olsa bile bu grupları bir günlüğüne sahneye çıkarabilmek büyük miktarlara mal oluyordu. Fakat Sarah değil, onlar Sarah'la iletişimi geçmiş ve ücretsiz olarak performans sergilemeyi önermişlerdi. En az bizim kadar heyecanlı görünüyorlardı. Sarah bununla yetinmeyip pedal gücüyle sahne kuran yerel bir projeyi, Bicyclette'yi, festivale taşımıştı; bu, gece boyu çalacak müziğin şebekeden bağımsız olacağı anlamına geliyordu. Kalabalıktan insanların amplifikasyonu sağlamak için on beş dakikalarını bisiklet üzerinde harcayacaklardı. Ben de Bristol Gıda Merkezi'nden smoothie bisikleti -pedal gücüyle çalışan bir smoothie makinesi- bulmayı başarmıştım. Normalde bir günlüğüne bu düzeneği kiralamak için 150-250 Euro arasında bir ücret ödemek gerekir fakat kurumlar bizim için ücretsiz kiralamayı önermişlerdi. Görünen o ki almak değil, vermek niyetiyle bir yola çıktığınızda diğer insanlar da aynı şeyi yapmak için size ortak oluyorlar.

Money as Debt, The Story of Stuff, Earthlings, The Age of Stupid ve The Transition Movie gibi farklı türlerde film gösterimi yapılacak ücretsiz bir sinema etkinliği de düzenlemiştim. Rob Newman'dan inanılmaz komik, bir o kadar da aydınlatıcı stand-up komedisi The Age of Stupid'i de listedeydi. Kiraladığımız yerin birkaç kat üstünde çalışan, normalde bir saatlik akapunktur, masaj ve diğer terapi seanslarına 30 Euro alan alternatif sağlık uygulayıcılarından bir kısmı festivalde ücretsiz hizmet vermeyi önerdiler. Onları festivalde yiyeceklerin ve İngiliz birasının keyfini sürerken, müzik eşliğinde dans ederken gördüm. Bu da işleri alışveriş yerine yalnızca verişe dayalı

yürütebileceğimiz bir yol olduğuna dair inancımı pekiştirdi. Standartları değiştirebilecek gücü aslında içimizde taşıyoruz.

Üç günümü alanı kurmaya ve yiyecekleri ayarlamaya harcadıktan sonra festival zamanı gelip çatmıştı. Sabah altıda başlayıp gün boyu devam eden toplamda on altı röportaj verdiğim oldukça yoğun bir program atlatmıştım. Kapılar açıldığı an Hamilton House'un önüne biriken uzun kuyruk, kısmen, BBC News 24'le yaptığımız canlı röportaj sayesindeydi. Röportajların yanısıra bir de on dört saat sürecek festival organize etmek ve bu festivalde doksan dakikalık bir söyleşi yapmak gibi ufak tefek işlerim de vardı.

Anlattıklarım kulağa Maggie Thatcher'la randevuya çıkmaktan daha kötü gelebilir ama hayal edebileceğinizin de ötesinde insanı tatmin eden bir gün geçirmiştim. Mutfakta da kalabalıkta da inanılmaz pozitif ve enerjik bir atmosfer hakimdi. Gelen binlerce insan bunca şeyin bağış ya da sponsor kullanmadan ücretsiz oluşuna inanamıyordu. Pek çok farklı sosyo-ekonomik kökenli insanlar(iş dünyasından insanlarla evsiz insanların etiketleri bir kenara bırakıp insan olarak muhabbet ettiklerini gördüm) akıllarına gelebilecek her şeyin ücretsiz olduğu nadir bir günde bir araya gelmişlerdi.

Duygu dolu bir gündü. İnsanların karşılık beklemeden ellerinden gelen katkıyı sağladıklarını görmek son derece ilham vericiydi. Bana göre bu festival, *ne kazanacağım* değil, *ne verebilirim* diye düşünerek yaşasak hayatımızın nasıl olacağını gösteren en güzel örnekti. Gönüllülerden bazıları yüzlerindeki samimi gülümsemeyi hiç kaybetmeden on iki saat boyunca neredeyse ara bile vermeden yemek servisi yapmıştı. Maaşlı çalışanlardan kaçı yapar bunu?

Karşılığında yaptığımız işten keyif almak dışında hiçbir şey kazanmadığımız zor bir iş olsa da bittiği için hepimiz üzgündük.

Harika insanlarla tanışmıştım ve bir sürü arkadaş edinmiştim. Bu festival insanlar arasında inanılmaz bağlar kurmuştu.

Son birkaç haftadır aklım kalbimi yenerek parayla yaşadığım hayata dönmemi söylüyordu. Bunun bir sebebi Serbest Ekonomi projesinin uzun vadede karmaşık bir hâl alacağıydı, diğer sebebiyse ara vermeye ihtiyaç duymamdı. Parasız yaşamak başlarda hayal ettiğim kadar zor olmamıştı ama hep dahasını isteyen bir toplumda bu şekilde yaşamak boşa kürek çekmek gibi geliyordu bana. Fakat düzenlediğimiz festival beni öyle çok etkilemişti ki kesin karara varmayı ertelemiştim. Duygularım karmakarışıktı ve suların biraz durulmasına ihtiyacım vardı. Hangi yoldan gidersem gideyim hayati bir karar vermiş olacaktım.

BEBEK BEZSİZ BEBEKLER

Dünyanın kaynaklarını korumak ve biraz para biriktirmek için yenilikçi çözümler arayan aileler bana genellikle bebek bezleri hakkında danışıyor. Batıda standart olan tek kullanımlık bezler; yalnızca birkaç anne daha farklısını hayal edebilir. Hâlbuki bu bezler çevre için bir kâbus. Kadın Çevre Ağı'na göre sadece Birleşik Krallık'ta her gün sekiz milyon bez çöpe atılıyor. İngiliz bebekler yılda üç milyar bez kullanıyorlar ve bu, ailelerine yıllık ortalama 500 Euroya mal oluyor; bu rakam asgari ücret alan birinin iki haftalık çalışmasına karşılık geliyor.

Yıkanabilir bebek bezlerini kullanmak bu israfı ve para kaybını önleyebilir. Terry bezler de harika bir alternatif olsa da başka seçenekler de var. Bebek bezsiz bebek (www.nappyfreebaby.co.uk), diğer ismiyle Eliminasyon Sistemi, ailelerin ya da bakıcıların bebeklerin dışkılama ihtiyaçlarını, gösterdikleri sinyallere, ipuçlarına ve içgüdülerine dayalı olarak önceden anlayabilmeleri için tuvalet eğitimi yöntemlerini öğreten bir sistem. İdeal olan hiç bez kullanmamak fakat bazı durumlarda buna ihtiyaç duyulabiliyor. Eliminasyon Sistemi dünyadaki bez dağını şiddetli

bir biçimde yıkmakla kalmıyor aynı zamanda aileleri çocuklarına ayak uydurmaları konusunda destekliyor.

Bu uygulama endüstriyelleşmesini tamamlamamış toplumların geleneksel yöntemlerinden ilham almış ve pek çoğumuz için yeni olsa da aslında kadim bilgilerin yeniden canlanması. İşe yaradığını gördüğümdeyse şok olmuştum. Bir bebeğin beze ihtiyaç duymayacağı aklımın ucundan geçmezdi ve bunu daha önce keşfedememiş olmam beni bir kere daha şaşırtmıştı.

DEVAM ETMEK YA DA ETMEMEK

İki aydır hayatım akıl almaz derecede yoğun geçiyordu. Bu seneyi tamamladığımda parasız yaşamaya devam etmek isteyip istemediğime karar verebilecek zamanım olmamıştı. Aslına bakarsanız bu zor bir karar değildi ama son güne kadar iki arada bir derede kalmıştım. Kalbim -ve aklımın yarısı- kocaman bir evet diyordu. Hiç bu kadar mutlu, sağlıklı ya da fit olmamıştım; neden daha az keyif veren bir hayata geri dönecektim?

Hayat her zaman siyah ve beyaz değil. Birkaç hafta önce bir kitap anlaşması imzalamıştım; bu, beni bekleyen paranın habercisiydi. Ne yapmaya karar verirsem vereyim, bu kitap parayla satılacaktı. İstediğim şekilde kullanabileceğim bir telif ücreti de alacaktım. Elde edeceğim gelirle ne yapacağımı seçmek zorundaydım:

1. Parayı yayıncıya bırak. Bu, menajerim Sallyanne'nin hiç hoşuna gitmezdi! Yıl boyunca normal şartlarda ikimizin de alacağı ücretleri reddetmeme izin vererek bana çok iyi davranmıştı. Üstelik bu kitabın edisyonu için çok emek harcayacaktı.
2. Parayı menajerine bırak. Sallyanne eminim ki bundan çok hoşlanırdı!
3. Parayı desteklemek istediğin bir projeye yatır.

4. Serbest Ekonomi Topluluğu için resmi bir arsa almana yardım edecek bir güven fonu kur. Bunu seçersem arsayı kendi üzerime almamaya ve topluluğun fikir birliği sağlanarak yönetilmesine karar vermiştim.

Ne yapacağım hakkında en ufak bir fikrim yoktu bu yüzden Serbest Ekonomi Topluluğu'nun internet sitesinde bir yazı yayımlayarak insanlardan tavsiye istedim. Yazılarıma aldığım en büyük geri dönüşlerden birini almıştım; beş yüzden fazla insan ya yazının altına yorum yapmıştı ya da bana mail göndermişti.

KARAR

Sonuç çok netti. İnsanların %95'i dördüncü seçeneği seçmemi söylüyordu. (Belki de ara sıra ücretsiz olarak gelip gidebilecekleri bir yer istiyorlardı!) Büyük karara varmıştım: Serbest Ekonomi üyelerinin çoğunluğunun fikrine uy ve bu süreçte paradan olabildiğince uzak dur.

Üçüncü seçeneği seçmemi isteyen %5'ten, ılımlı ve iyi niyetli eleştiriler almıştım. Saygı duyduğum, daha da önemlisi, neredeyse tamamen hak verdiğim insanlardan bu eleştiriyi almış olmak benim için zordu. Onlar da benim gibi samimi idealistlerdi. Fakat yıllar geçtikçe içimdeki idealistin içimdeki realistle irtibatı kesmemesi gerektiğini öğrenmiştim. İki yıl önce olsa hiç şüphesiz üçüncü seçeneği seçerdim. Daha bilinçli mi oluyordum yoksa yolumdan mı sapıyordum?

Eleştirenler, araziyi alırsam Serbest Ekonomi'nin serbestliğini yitireceğini söylüyorlardı. Onlara göre bu topluma bir fayda sağlamamakla birlikte tam bir saçmalık olurdu. Bu fikre kulağımı tamamen tıkayamıyordum. Fakat sanırım hayat böyle ikilemlerle doluydu; yapabileceğimiz tek şey en iyi seçeneği seçmek, denemek ve gerekçelerini her gün sorgulamak. İnsanların kaçırdığı bir nokta vardı; Serbest Ekonomi Topluluğu internet sitesini kurarken de para ödemiştim. Yorum yaparken kullandıkları altyapıyı eski teknemi satarak kazandığım

parayla kurdurmuştum. Para ödemiş olmam, sitenin binlerce insanı daha az parayla yaşamaya ittiği ve toplumu yeniden dirençli hâle getirdiği gerçeğini hükümsüz mü kılıyordu? Asıl önemli olan yaptığı işler değil miydi? Bu iki durumun gösterdiği önemli paralelliğe bakmak gerektiğini düşünüyordum. Konuyla bağlantılı bir şey daha vardı. Köleler, kendilerini ve çocuklarını özgür bırakmak için özgürlüğü satın almak zorunda kalmışlardır. Tek seferlik bir ödemeyle uzun vadeli bir özgürlüğü satın almak kabul edilebilir mi? Ya da efendilere para ödemek değiştirmek istediğimiz sistemi güçlendirir mi? Bunun cevabını hâlâ verebilmiş değilim.

BEDAVA REGL

Parasız yaşamaya başladığınızda çözmeniz gereken öncelikli problemler tek kullanımlık ürünlere ihtiyaç duyduğunuz durumlarla ilgili olacak. Böyle bir hayat seçerseniz onlara para ödeyemeyeceğiniz aşikâr. Üstelik tek kullanımlık ürünler hem zamanı hem kaynakları harcıyor.

Bir erkek olarak bedava regl benim için zor bir konu. Kadın sağlığı hakkında söz sahibi olabilecek biri kesinlikle değilim. Reglle başa çıkabilmek için kadınların çoğu tek kullanımlık pedleri tercih ediyor. Atık danışmanlarına, Franklin Associates'e, göre 1998 yılında 6.5 milyar tampon ve 13.5 milyar ped, artı bunların ambalajları, atık sahalarına ya da kanalizasyonlara gitmiş. Para olmadan regl dönemlerini atlatabilmek için benim bile bildiğim bir çözüm yolu var: Menstrual kap. Bu menstrual akıntının birikmesi için vajinaya yerleştirilen silikon bir kap. Serviksin üstünde vakumlanarak sabit kalır. İyi durumdaki bir menstrual kap hayat boyu kullanılabilir böylece daha az para harcar, çevreye de daha az zarar vermiş olursunuz. Bu, paradan tasarruf ettiğiniz durumlarda çevreyi de insanlar için yaşanabilir hâle getirdiğinizin bir başka örneğiydi.

SERBEST EKONOMİ TOPLULUĞU'NUN UZUN VADELİ VİZYONU

Dördüncü maddeyi seçtim. Bu kitaptan elde edeceğim bütün geliri bir güven fonuna yatırmaya karar verdim. Para, bu projenin kök salacağı ilk araziyi satın almaya harcanacak. Ufak detayları yazma sürecindeyken halledecektim: Bu yıl bütün zamanımı almıştı ve bittiğinden beri aylarım yazmaya odaklanarak geçiyordu. Fakat aklım uzun vadeli vizyondaydı.

Topluluk, parasız yaşamımın ve Serbest Ekonomi Topluluğu'nun online prensiplerine bağlı kalacak. Altyapıyı en az parayla, olabildiğince yerli ya da atık malzemelerle, tutkuyla ve kararlılıkla kurmaya çalışacağız. Sonunda kâğıt para, madeni para, çek ya da e-para dahil maddî hiçbir kaynağı kullamayacağımız bir geçiş dönemi olacak. Bu topluluğun temelinde yiyecek, arkadaşlık, eğlence, ateş, toplayıcılık, müzik, eğitim, kaynak paylaşımı, dans, sanat, hassasiyet, beceri paylaşımı, tecrübe, saygı ve atık malzeme toplayıcılığı yatacak.

Permakültür terimleriyle konuşmak gerekirse ihtiyaçlarımızı yerel çevreden sağlayacağımız kapalı çevrim sistemi kurmayı hedefliyoruz. Kapsayıcılık ve her geçen gün genişleme konusundaysa arazinin imkânları dahilinde, en açık topluluk olabilmeyi hedefliyoruz. Online topluluğun her üyesi buraya gelip bize dahil olabilir. Ayrıldıkları zaman da hayatlarına geçirebilecekleri faydalı fikirleri kullanmakta özgürler. Sadece üyelere özel bir şey değil bu. İhtiyacı olan ve gelecekleri için parasız yaşam seçeneğini keşfetmek için vakit ayırabilecek herkes bize katılabilir.

Çevreyi daha az, eğitimi ve deneyimi daha çok etkileyen bir yaşam hedefliyoruz. Yaparak, yaşayarak öğrenmeye, öğrenmenin her günü deneyimleyerek gerçekleşeceğine inanıyorum. İşini bilen insanlarla dışarı çıkacağız ve birbirimize yardım etme sürecinde herkes istediği, ihtiyacı olan bilgiyi öğrenecek.

Topluluğun, dünyanın gözde uygulayıcılarından eğitimler alarak sürdürülebilirlikte mükemmelin merkezi olmasını hedefliyorum. Eğiticiler zamanlarını ve becerilerini ücretsiz paylaşacaklar, biz araziyi ücretsiz hizmete sunacağız ve öğrenciler de ücretsiz bir şekilde öğrenecekler. Umuyorum ki öğrendiklerini etraflarındakilere ücretsiz bir şekilde öğretecekler ve bu hâlka böyle sürüp gidecek.

Serbest Beceri tam olarak böyle işliyor. Serbest Beceri öyle bir noktaya geldi ki mükemmel öğreticileri aramamıza gerek kalmadı; bilgilerini paylaşmayı kendileri istiyor, biz de memnuniyetle kabul ediyoruz. Genellikle sürdürülebilirlik kursları gönüllülere ve düşük gelirlilere pahalıya patlıyor. Bizim topluluğumuzda bu söz konusu değil. Yalnızca çevre dostu bir yaşam sürmeyi hedefleyenlerin değil, her kesimden insanın kayıt olduğunu görmek istiyorum. Eğitim ücretsiz olabilir. Bunu sağlamak için gereken, ise başkalarına bir şeyler öğretmeye hazır insanların kararlı olmaları.

Beceri paylaşımı, topluluktaki kalıcı üyelerin yaşamlarının bir parçası olacak. Çeşit çeşit beceriye sahip insanların oluşturduğu ana grup burada kalarak zamanla bilgilerini birbirlerine aktaracaklar. Bir gün marangoz toplayıcıya, öbür gün toplayıcı yetiştiriciye yardım edecek. Bir akşam çöp toplayıcılığı için dışarda olacaksınız, öbür akşam başka işlerde canla başla çalışan insanlara akşam yemeği pişireceksiniz. Herkes istediğini deneme özgürlüğüne kavuşarak gerçekten sevdiği işi bulma fırsatı elde edecek. Projenin başarısı için hayati önem taşıyan biri ayrılmak zorunda kalırsa uygun biri gelene kadar çok sayıda insan bu boşluğu doldurmaya yardımcı olabilecek.

Mükemmel araziyi bulmak kolay olmayacak ama umuyorum ki Bristol'ün seksen kilometre çevresinde bir yer bulacağız. Kendi kendine yetebilen biri olmak için kaynaklara ihtiyacınız var. En önemli kaynak da su. Nehre yakın olmayı tercih ederim çünkü hem içme suyu hem de yıkanma, mikro hidroelektrik

enerjisi üretimi ve yüzme olanağı sağlıyor. Ağaçlık alan da gerekli: Hâlihazırda meyve ağaçları bulursak mükemmel alanı yaratmaya bir adım daha yaklaşırız. Yine de gözüm yükseklerde değil; bu kriterlerden bazılarına uyan bir yer bile bulsak projeyi uygulayabiliriz.

Topluluk, bir bakıma sürdürülebilirliğin tema parkı olacak. İzin çıkarabildiğimiz her tür çevre dostu yerleşim alanını içerecek: Kara gemileri (çiftlik evinin kara gemisi olmasına bayılırım), pasif güneş evleri çeşitleri, toprak evler ve daha fazlası. Kamış yatağı sistemi, insan gübresi için kompost tuvaletler, orman bahçeleri, seralar, arı kovanları, rüzgâr rübinleri, toprak fırınlar ve roket sobalar kurulacak. Kilit nokta tasarımda gizli olacak. Tasarımı olması gerektiği gibi yapabilirsek atık üretimini tamamen ortadan kaldıracağız. Topluluğu olabildiğince enerji tasarruflu hâle getirebilmek adına arazi bizim için biz arazi için çalışacağız.

Topluluğun yasal yapısının ne olacağı net değil. Kendi yağımızda kavrulmaya başladığımızda bir yönetim kurulunun olacağı aşikâr. Bu kurul, doğumundan başlayıp esas hedeflerine uygun hâle gelene yani büyüyene kadar topluluğa rehber olacak. Tıpkı ebeveynin yeni doğan bebeğine baktığı gibi kurul da bebeğin ebeveyni olmasa da gelişim çağlarında ona göz kulak olacak. Topluluğun tek yetkili olmasından ziyade üyelerin belirlediği birkaç temel prensibi olacak –parasız ve organik olmak gibi-.

Bu vizyona giden yolda pek çok zorluk var; vergiler, imar izni, sosyal baskı, toplumun fikirleri ve bunlara kıyasla daha küçük bir problem olan uygun arazi satın alma. Bunlar yalnızca ilk anda akla gelen birkaç zorluk. Hepsi de zamanı gelince aşılacak. Biz yapmazsak kim yapar? Şimdi değilse ne zaman? Bu savaşı gelecek kuşakların sırtına mı yükleyeceğiz? En nihayetinde bizden çok onlar etkilenecekler. Nasıl ki çocuklarımıza güzel bir ev bırakabilmek için ömür boyu canla başla

çalışıyoruz, onlara yaşanabilir bir dünya bırakmak için böyle yapmamız gerekmiyor mu?

HAYAL VE GERÇEĞİN ARASINDA

Parasız yaşadığım bir yıl 29 Kasım 2009 Pazar günü gece yarısı resmi olarak sona erdi. Başardım. İsteseydim cayabilirdim ama ben başarmak için çıktığım yolu tamamladım. Üstelik sona gelmek istemedim; gerçekten yürümeye devam etmek istedim.

Geri dönmemeye karar verdiğimde omuzlarımdan büyük bir yük kalkmıştı. Arkadaşlarımdan ve ailemden gördüğüm destek de inanılmazdı. Kararımı garipsemediler; bunu beni sevdikleri için ya da sevmelerine rağmen değil, deneyimin nasıl yolunda gittiğini, beni ne kadar mutlu ettiğini gördükleri için yaptılar üstelik.

Kararımı verir vermez doğru yolu seçtiğimi hissetmiştim. Festivalden birkaç gün sonra Bristol'ün ana alışveriş merkezlerinden birinde gezdim ve neler olduğunu gözlemledim. İnsanların akıllarını kaçırmış gibi olduklarını düüşündüm. 2008'de Birleşik Devletler'de indirim başladığı an kelepircilerin yarattığı izdihamın önüne geçilememiş, insanlar binaya girmeye çalışırken bir süpermarket çalışanını ezerek öldürmüşlerdi. Benzer bir durum 2005'te büyük bir mobilyacı açılışında burada Birleşik Krallık'ta da yaşandı. İnsanlar açılışta indirim peşinde koşarken, ölümcül şekilde olmasa da, birçok kişiyi ezdiler. 2004'te Suudi Arabistan'da indirim avı adı altında üç kişi öldü ve on altı kişi yaralandı. Birkaç kuruş kâr etmek için birini ayaklarımızın altında ezebilecek kadar ileri gittik mi?

Yılbaşı alışverişi sezonuydu ve alışveriş merkezi tam bir kaos yeriydi. Telaşlı alışveriş kalabalığının arasından *Bedava Sarılma* yazan bir pankart tutan bir grup insan çıkageldi. On beş dakika boyunca isteyenlere sarıldılar. Ürünlerinin popülerliğine yaraşır şekilde bir kuyruk oluşmuştu. Fakat bedava sarılma para kazandırmaz; çok geçmeden güvenlik tarafından

dışarı çıkartıldılar. Alışveriş merkezi hâlka açık bir yermiş gibi görünüyor hâlbuki özel mülk; kuruma ait bölgede sarılmak yasak. Bana öyle geliyor ki bugünün tüketim kültüründe hiç ihtiyaç duymadığınız hâlde dünyanın sağlayabileceğinden çok daha fazla kaynağı tüketmekte özgürsünüz (hatta bunun için alenen destekleniyorsunuz) fakat bu yolda durup birine sarılmaya kalkmayın.

Sürekli daha çok para biriktirme hırsıyla hareket eden bir dünyada yaşadığımı hatırlatan böyle olaylara rağmen parasız geçirdiğim yıl bana epey umut vermişti. Kendilerini parasız yaşama hazır hissetmeseler bile hayatlarında büyük değişiklikler yapmayı gerçekten isteyen insanlardan her gün sayısız mail ve blog yorumu aldım. Bazıları tüketim miktarlarını azaltarak ve küçülmeye giderek daha az çalışıp daha çok yaşamak istiyordu. Çoğu karbon ayak izi oranlarını düşürmek, bazılarıysa atıklarını geri dönüştürmek istiyordu. Daha da cesaret verici olan yüzlerce insanın çağdaş dünyanın ilk parasız topluluğunu oluşturmak için gelip yardım etmek istemesiydi.

Parasız yaşam şöyle dursun, biz sürdürülebilir yaşamdan bile çok çok uzağız. Fakat insanlar gitgide gelecekte karşılaşacağı zorlukların farkına varıyor. Gazete ve dergilerde çevresel problemlere adanan köşeler her yıl gitgide genişliyor. Küresel ısınma haberlerin başında geliyor. İnsanlar değişimin bir parçası; bazısı küçük bazısı büyük değişikliklerle ekolojik yaşama kayıyor. Biliyorum, zaman alacak. Fakat çocuklarımız meyvelerden faydalansın istiyorsak olabildiğince çok tohumu şimdi atmak hayati önem taşıyor. Ağacının gölgesinde siz oturamayacaksınız diye meşe palamudu ekmeyecek misiniz?

Banktan kalkıp kuzeye doğru, alışveriş merkezinin dışına yürüdüm, geriye baktım ve gülümsedim. Ne olursa olsun -değişimi kucaklayalım ya da kendi sonumuzu hazırlayalım- bir şeyi hatırlamak gerekiyor; efsane komedyen Bill Hicks'in dediği gibi "Hayat sadece bir yolculuk." Bu armağanın keyfini size sunulduğu şekliyle çıkarın; olmasını istediğiniz şekliyle değil.

15

PARASIZ YILDAN ÇIKARDIĞIM DERSLER

Hangi yolu seçerseniz seçin, hayat size her gün yeni bir ders verecek. Sorun şu ki genelde bu dersleri kolay kavrayamıyoruz. Daha da kötüsü, onları yeni bir şey öğrenme şansı olarak değil de başarısızlık, zorluk hatta felaket olarak görüyoruz. Az Seçilen Yol (The Road Less Traveled) kitabında M. Scott Peck şöyle diyor: "Hayat zor (...) ama onu tam manasıyla anlayıp kabul ettiğimizde (...) zor gelmeyecek." Bu yıl benim için pek çok açıdan zor geçmişti ama pek çok açıdan da hayatımın en mutlu zamanlarıydı. Deneyimin yaz aylarında hayatın her zaman mükemmel olmayacağını ve toplumun sahip olabileceğimi söylediği her şeyi elde etme hakkım olmadığını kabul ettim. Hayatın hep olması gerektiği gibi işlediği gerçeği etrafımı sarmıştı: Hayat mükemmel derecede kusurluydu. Ufak tefek güçlükleri kabul ettikten sonra parasız yaşamın kaçınılmaz olarak önüme attığı küçük zorluklar bile keyif verir olmuştu.

Deneyim, yaşam tarzımı tamamen değiştirdi. Bu süreçte hayatımın herhangi bir on iki ayında öğrenebileceğimden çok daha fazla şey öğrendim. Hatta bazı şeyleri öğreniyor olduğumu fark etmemiştim bile.

İNSANLARI HAFİFE ALMAYIN

Parasız yaşamanın en zor yanlarından biri de insanların neler düşünebileceklerini düşünüp durmaktı. Konu komşunun

ne diyeceğinden çok ailemin bugüne kadar çalıştığım her şeyi çarçur ettiğimi düşünmesinden korkmuştum. Fakat bu endişem yersizdi: Bu yılın beni en çok mutlu eden yönü ailemin tepkisiydi. Başlarda ne düşündüler emin değilim, zaten bunun üzerine pek konuşmamıştık. Şanslıyım: Görüşüme katılmasalar bile -ki katılmıyorlardı- ellerinden geldiğince desteklediler beni. Önce anlamaları zor olabilirdi. Dört yıllık eğitimimi karşılamak için haftada otuz saat çalıştığımı görmüşlerdi ve bana çok yardım ettiler. Sonra bunların hepsini nasıl terk ettiğimi izlediler.

Kendi yolumu çizdiğimde onların yolculuğunu dışardan izlemek ilginçti. Başlangıçta yanlış yaptıklarına, benim fikrimin doğru olduğuna ve değişmeleri gerektiğine dair atıp tutuyordum. Hâliyle bu aramıza bir duvar ördü ve savunmaya geçerek sağlıklı iletişim kuramaz hâle geldik. Değişmesi gereken bendim. Benim fikrimi onlarınkinden -ya da herhangi birininkinden- haklı çıkaran neydi? Başlarının etini yemeyi bıraktım; görünen o ki çocukların bu yetenekleri sadece ailelerine bir şey aldıracakları zaman işe yarıyor.

Onları rahat bırakmaya karar verdikten altı ay sonra küçük değişimleri fark ettim. Bir keresinde annem, babamla birlikte vejateryen olmaya karar verdiklerini söylemek için aradı. Başka bir aramasında artık çok alışveriş yapmayacağını söyledi. Yargılamadan ya da haklılık iddia etmeden sadece bilgi verişimle ailem bir şeyleri sorgulamaya başlamıştı. Ben söyledim diye değil, istedikleri için. Sonunda parasız hayatımı ve projelerimi desteklemeye başladılar. Bu yolda bana katılacaklarına dair bir işaret yok ama yaşam şekillerini sürekli sorguluyor ve neredeyse her hafta küçük değişiklikler yapıyorlar. Topluluğu kurma aşamasında bana ellerinden geldiğince yardım etmeyi önerdiler. Benim gibi yaşamalarını beklemiyorum artık onlar da benim onlar gibi yaşamamı beklemiyorlar. Bu dünyada beraberce yaşamak için ne gerektiğini gösterdiler bana.

Hiçbir zaman diğerlerinin düşünceleri yüzünden inandığınız şeyin arkasında durmamanızı söylemem fakat insanları, bir

zamanlar ya da hâlâ bizde de olan, kusurları yüzünden eleştirme hakkım olmadığını öğrendim. Şu koca dünyaya fayda sağlayacak ufacık değişiklikler yaptığımızda bile birbirimizi desteklemek çok daha yapıcı olacaktır. Böylece duvarlar yıkılır, biz de sağlıklı diyaloglar kurarız.

UZLAŞMA

Parasız dünyada yaşamak istiyorum. Hiç şüphe yok ki bu benim idealim. Fakat bu mümkünmüş gibi çalışıp çabalasam da içimdeki realist böyle bir dünyanın mümkün olmadığını söylüyor; benim ömrüm bunu görmeye yetmez. İnsanların büyük çoğunluğu parayı bırakmak gibi bir düşünceye sahip değil, hatta paranın çok yararlı bir araç olduğunu düşünüyorlar. Parayı bırakmak isteyenlerin çoğuysa bana, sürekli, bunu yapabileceklerine inanmadıklarını söylüyor.

Bir yıl boyunca medyadan ve halktan aldığım destek beni geleceğe dair umutlandırdı. Dünya çevre bilimcilerinin yapmamız gerektiğini düşündükleri değişiklikleri yapabileceğimize kalpten inanıyorum. Bunlardan gerçekçi olanı yerel para birimine geçmek. Böylece köyler, kasabalar ya da küçük şehirler kendi kendilerini idame ettirir hâle gelirler. Birleşik Krallık'ta bunun örnekleri Totnes[26] ve Lewes[27] poundları olabilir fakat başka ülkelerde de benzer örneklere rastlamak mümkün. Yerel para ulusal para değil; yerel ürünlere ve iş gücüne yerel para biriminde belli bir miktar biçen, alan kişinin de parayı istediği gibi harcadığı biçimlendirilmiş bir takas yöntemi. Bu şekilde paranın yerel halkta kalması, üretici ve tüketici arasında ilişki kurmak, paralarını nereye ve nasıl harcadıkları üzerine insanları düşündürmek ve yerel ticareti desteklemeleri konusunda onları teşvik etmek amaçlanıyor. Yerel para birimi kullanıcı-

26 İngiltere'nin Devon kentinde bir kasaba olan Totnes'in yerel ekonomisini desteklemeyi amaçlayan yerel para birimi.

27 Doğu Sussex'in Lewes kasabasında kullanılan yerel para birimi.

ları belli oranda küresel ekonominin hissedarı olsalar da ekonomiyi yerelleştirme konusunu bir adım ileriye taşıyor.

Yerel para birimleri değiş-tokuşa dayanıyor ve bu yüzden *iyilik yap iyilik bul* ekonomisinin getireceği faydaların bir kısmını taşımıyor. Yine de bana kalırsa bu iyi bir uzlaşma. Tüketici ve tüketilen arasındaki uçurumu azaltmak için harika bir yöntem; yerel para birimi kullanıcıları üretim sürecine daha fazla saygı duyuyor ve üreticilerin ihtiyaçlarının karşılanması konusunda hassas oluyorlar. Bazı topluluklar geçerli para biriminden tam anlamıyla vazgeçerek yerel para birimine geçiş yaparlarsa bu, diğer toplulukları da etkileyecek sürdürülebilir bir modele dönüşebilir.

TOPLUMSAL YETERLİLİK

İnsanlar parasız yaşadığımı öğrendiklerinde tam anlamıyla kendime yetebiliyor olmam gerektiğini düşündüler. Benim de planım buydu aslında ama modern toplumda bağımsızlığın en büyük mitlerden biri olduğunu çabuk öğrendim. Her şey bir yana, hayatta kalabilmek için bile arılara, solucanlara ve mikro organizmalara bağımlıyız. İstesem de tamamen kendime yetemeyeceğimi anlamakla kalmayıp bunu zaten istemediğimi de görmüştüm; yaşadığım en büyük mutluluklardan bazıları yerel halkla kurduğum ilişkilerden kaynaklanıyor. Bana kalırsa en iyi ve en cazip yol az sayıda insanın birbirlerine bağlı olarak çalışmaları, beraber *toplumsal yeterliliği* inşa etmeleri. Evrimsel biyolog İngiliz Robin Dunbar belli sayıda insan dışındaki primat grubuyla çalışmış ve kendi deyimiyle *dunbar sayısını* geliştirmiştir. İnsanların sabit sosyal ilişki kurabilecekleri insan sayısının yaklaşık 150 olduğunu düşünüyor. Bu; sokaklardaki, banliyölerdeki ya da köylerdeki toplulukları anlatıyor olabilir. İnanıyorum ki bu sayıya yakın nüfusu olan topluluklar, üretimi sıklaştırdığımızdan bu yana sahnede olan ölçek ekonomisinden, sanayileşmenin iyice büyüyüp kaçınılmaz şekilde sürdürülemez

hâle gelirse ekolojiyi etkilemesine mahâl vermeden faydalanabilirler. Bir yılı toplumdan kısmen soyutlanarak geçirdiğim için çoğu şeyi bir başıma yapmak zorunda kaldım. Akşam yemeğini hazırlamak için odun toplamam ve kırmam, roket sobayı otuz dakika yanacak kadar ateşlemem, sofrayı kurmam, sonra da bulaşıkları yıkamam gerekiyordu. Bunu bir grup insanla birlikte yapıyor olsaydım yalnızca bir ya da ikisi benim sorumluluğum olurdu, geri kalan zamanda da biraz gevşer ya da yaratıcı şeyler yapardım. İşin güzel yanı bir topluluğa aitseniz paraya ihtiyacınız olmaz, elinizde ne varsa ortaya koyarsınız; itibarınız paranız hâline gelir. Daha çok verdikçe kazanacak daha çok şey bulursunuz. Benim yaşadığım tam olarak buydu.

GELECEĞİN BİRİNCİL BECERİLERİ

Bu yıla başlamadan önce çevre dostu bir şekilde ve para olmadan yaşamak için ihtiyacım olan en önemli becerilerin marangozluk, çiftçilik, permakültür düzen, ilaç, giysi yapımı ve tamiri, yemek yapmak, yabanda hayatta kalabilmek ve bildiklerimi öğretmek gibi beceriler olduğuna inanıyordum. Özellikle kendi kendine yetebilen toplumlar oluşturmak istiyorsak bunların parasız yaşam için gerekli olduğuna hâlâ inanıyorum. Fakat artık bunları ikincil beceriler olarak tanımlıyorum. Böyle bir yaşam için fiziksel yeterliliğin, öz disiplinin, dünyaya ve içinde yaşayanlara karşı içten hassasiyet ve saygı duymanın, verebilmenin ve paylaşabilmenin birincil beceriler olduğuna inanıyorum. Bunların birkaçı bile olmasa başlayabileceğiniz ya da sürdürebileceğiniz bir yaşam şekline erişemezsiniz. Topluluk düzeyinde herkesin fiziksel olarak yeterli olması çok önemli değil; birçok iş bunu gerektirmiyor. Biri hastalanacak olursa ona yardım edecek insanlar olacak etrafında. Yine de bireyler ne kadar sağlıklı ve fiziksel anlamda yeterli olurlarsa o kadar iyi. Böylece aktif olmanın sunduğu birçok eğlencenin keyfine daha iyi varabilirler.

Nasıl beceriksiz bir insan olduğumu ne kadar anlatsam az gelir. İnanılmaz derecede sıradan biriyim. Ben bile böyle yaşayabildiysem gerçekten isteyen pek çok insan da bunu başarabilir; hatta muhtemelen benden çok daha iyi yaparlar bunu. İçinizde bir yerlerde başarma isteği varsa ihtiyacınız olan şeyler eğitim ve pratik. Birine tohum ekmeyi öğretmek onu tohum ekmesi gerektiğine inandırmaktan çok daha kolay.

VERMENİN VE ALMANIN DOĞAL AKIŞI

Doğduğumuz andan itibaren bize kişisel teminatın topluluk değil para olduğu öğretilir. İnsanların ellerindekini korumaya yönelmeleri anlaşılabilir. Yoksa işler kötü gittiğinde neye güvenecekler?

Parasız yaşamanın bana öğrettiği ilk ve en önemli şey hayata güvenmek oldu. Her günü *verme ruhuyla* yaşarsak ihtiyacımız olan şeyin tam zamanında önümüze çıkacağına gerçekten inanıyorum. Bunu maddesel olarak anlatmayı uzun zaman önce bıraktım; bu duygularla ve hayat tecrübesiyle anlaşılabilecek bir konu. Eski teknemi Serbest Ekonomi'nin internet sitesini kurabilmek için sattıktan sonra bedavaya bir karavan bulmam bunun en büyük örneği. Bu kadar büyük olmasa da her gün ufak tefek şeyler yaşıyoruz. Çoğu akşam eve dönerken, ev ev gezip yemediğim yiyecekleri arkadaşlarımın ve ihtiyacı olanların kapılarına bırakıyordum. Bisiklet sürmekten yorulup acıktığımda çoğu akşam yanımda hiç yiyecek olmadığını fark ederek şehrin ortasında kalakaldığım oldu ve çok geçmeden bir arkadaşımla ya da tanıdıkla karşılaştım, onlar da beni yemeğe davet ettiler.

Karşılığında ne alacağını düşünmeden verdiğinde mutlaka mükafatlandırılıyorsun. Bu vermenin ve almanın doğal akışı, büyük ekosistemin temelinde olan büyülü bir dans; elde edebilmek içinse doğanın ihtiyaçlarınızı size sunacağına inanmak

gerekiyor. Hristiyanlar buna *ektiğini biçmek*, Budistler *karma*, ateistler de *sağduyu* diyorlar.

Bir örnek verelim: Otuz kişilik bir arkadaş grubunda olduğumuzu düşünelim. Birbirimizin ihtiyaçlarımızdan haberdar olacağımız ve onları karşılamaya çalışacağımız konusunda anlaştık. Her birimizin, elimizden geldiğince göz kulak olması gereken otuz kişi var. Fakat hepimiz, tıpkı şuan yaptığımız gibi, kendi hayatlarımıza dönmeye, önceliği kendimize vermeye karar verdik; artık göz kulak olmamız gereken yalnızca bir kişi var.

Dünyayı biraz daha sevip sayarsak ve hassasiyet gösterirsek sevginin, saygının ve hassasiyetin olduğu bir dünyadan en çok biz faydalanırız. Bu karmaşık bir teori değil. Vermenin ve almanın doğal akışında kalabilmek zor. Ben de her zaman başaramıyorum bunu. Ama akışta olduğumda en mutlu zamanlarımı geçiriyorum. Hayat kolay görünüyor; bir direnç yok, akıntıya karşı kürek çekmeye gerek yok. Bana kalırsa ihtiyaçlarınız için hayata güvenmek tam anlamıyla özgürlük demek. Endişelerinizi alıp götürüyor ve ne yapmak istiyorsanız yapmanıza olanak sağlıyor.

PARA: İŞLERİ HALLETMENİN YALNIZCA BİR ARACI

Yıl boyunca çoğu kişi başkaları parayla yaşadığı için benim parasız yaşayabildiğimi söyledi. "Para olmasaydı ve ben vergilerimi ödemeseydim üzerinde bisiklet süreceğin yol nasıl yapılacaktı?" Bu anlaşılabilir bir görüş fakat bir şeyleri yaratabilmek için paraya ihtiyaç duyduğumuzu zannetmeye dayanıyor. Bence bu varsayım temel olarak kusurlu.

Paranın işleri halletmek için kullanılan araçlardan yalnızca biri olduğunu öğrendim. Yol yapımında çalışan insanlara işlerinin karşılığını vermenin bir yolu para fakat yol yapımı için kesinlikle gereksiz. Para, yerel olmayan iş gücünü satın almanıza yarıyor; yolun asfaltı neredeyse her zaman dışardan gelen

insanlar tarafından dökülüyor. Parasız yaşamak bizi yerel malzemeler elde etmeye götürüyor, toplumumuzun ihtiyaçlarını karşılamaya ve kullandığımız şeylerin kıymetini bilmeye zorluyor. Ayrıca mahallî işçilere gereksinim duyuyoruz; aşırı petrol üretimi ve küresel ısınma sorunlarını aşabilmek için bunun gerçekten hayati önem taşıdığına inanıyorum. Yerel halkın ihtiyaç duydukları yolu kendi kendilerine açamamaları için hiçbir sebep yok. Karar yetkisini topluluklara bıraksak onları bir araya gelip ihtiyaç duydukları şeyleri yapmaktan kim alıkoyabilir? Bakış açısını değiştirmek lazım.

Bisikletimi yollarda sürdüğüm için özellikle röportajlarda eleştiriler aldım. Anlıyorum; özünde bir ikiyüzlülük varmış gibi görünüyor. Fakat birinin gözünü oyup sonra da kör olduğu için onu yargılayamazsınız. İdealimdeki dünyada değil, içinde yaşadığım dünyada yaşamla başa çıkmak zorundayım. Bu dünya düzenini devam ettirmek istemiyorum fakat bu dünya düzeninde yaşıyorum. Olumlu sosyal değişimle farkındalık yaratmak ve doğal çevreyi en az etkileyebilmek arasındaki dengeyi ancak bisikletle kurabildim. Bana kalsa, gerçekten sürdürülebilir bir yaşam düzenine geri dönebilseydim, asfalt kaplı geniş yollardan güle oynaya vazgeçerdim. Bu görüşümü evler, köprüler, hastaneler ve okullar için de düşünebilirsiniz. Böyle yaşamaya devam ettikçe daha yerli bir hayatın mümkün olduğuna inancım da artıyor.

İHTİYAÇLAR İCATLARI DOĞURUR

Bu yıla başlamadan önce sonu hariç pek bir şeyi planlayamamıştım. İşleri büyük oranda günden güne halletmem gerekecekti. Bu eski bir özdeyiş ama ihtiyaçlar gerçekten de icatları doğuruyor.

Yabani rezene ve mürekkep balığından diş macunu yapmayı bir ayın sonunda öğrenebilmiştim; berbat bir ağız kokusu düşüncesi seçeneklerimi araştırmaya yöneltmişti beni. Eski tip iyi

çalışan Singer marka dikiş makinasını iki pantolonumun ağı yırtılına kadar kullanmamıştım. Birden fazla delikle karşılaşırsam ne yapacağımı düşünmeye başlamadan önce delinmeyen lastik kavramını hiç duymamıştım. Bisikletçilerin kullanılmış parçaları çöpe attığını ve yerel Serbest Ekonomi Topluluğu'nda bana tamiri öğretecek insanlar olduğunu görene kadar fren balatalarını parasız nasıl değiştireceğimi bilmiyordum.

Bu yıl kazandığım deneyimler bana umut vermişti. Çevreciler aşırı petrol üretiminin yakın gelecekte nasıl kötü sonuçlar doğuracağına dair kıyamet senaryoları yazıyorlar. Korku ve kuşkularını anlıyorum, hatta bir noktaya kadar paylaşıyorum. Toplumu meteorolojik ve ekonomik iklimlerin istikrarlı olmadığı zamanlara hazırlamak için geçiş dönemine girmemiz gerektiği konusunda onlarla hemfikirim. Bu geçişe şimdi başlarsak yolumuza çıkan engelleri aşabileceğimize inanıyorum. İnsanoğlu her işin altından kalkabilecek yeteneğe sahip bir tür; işlerin zor olduğu zamanlarda çözüm bulmak için birlikte çalışmıştık. İkinci Dünya Savaşı'nda İngilizler *Dig for Victory*[28] kampanyasına destek vermişti. O zamanlar işler farklıydı. Şimdi insanlar komşularını ve yurttaşlarını tanıdıklarında ve topluluklar az sayıda insandan oluştuğunda metanetli bir toplumu yeniden inşa etmek için yerli halkın birbirleriyle tekrar bağ kurmasını sağlayarak işe koyulduğumuzda gelecekte bizi ne beklerse beklesin üstesinden gelebileceğimizi biliyorum.

EŞYANIN GERÇEK DEĞERİ

Büyük fabrikalar, süpermarketler, hipermarketler ve çeşitleri adil fiyat algımızı tamamen değiştirdi. Bristol'ün küçük çaplı organik besin kooperatiflerinde çalıştığım zamanlarda bunu

28 I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı sırasında insanları üretime teşvik amaçlı Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Kanada, Avustralya ve Almanya'daki özel konutlara ve kamu parklarına ekilen sebze, meyve ve bitki bahçeleri kampanyası.

açıkça görüyorum. Onlara hiçbir kuvvetin kabağa 1.50 Euro ödetemeyeceğini söyleyen insanlar, fosil yakıtlar kullanmadan doğal yöntemlerle kabak üretimi sürecinden bihaberler. Asgari ücretle çalışan bir çiftçi -ki çoğu bu ücretlere çalışıyor- bir kabağı kırmak için beş dakika civarında vakit harcıyor. Bir çiftçi perakende fiyatın ancak yarısını alabiliyor. Bunun da yarısını genel giderlere ve maliyetlere pay etmek zorunda. Enerji ağırlıklı makinalarla değil de el gücüyle çalışan bu insanlardan daha hızlı çalışmalarını nasıl bekleyebiliriz?

Kendi üretimimi yaptıkça ya da en azından üretim yapan insanlarla tanıştıkça ürünlerin asıl değerini daha iyi anlıyorum. Dostum Josh, kendi yetiştirdiği söğüt ağacından muhteşem sandalyeler yapıyor. Setlerin çekilmesinden sopaların sabitlenmesine kadar her aşamanın ne kadar zaman aldığını biliyorum. Yaptığı sandalyelerin asıl değerini biliyorum ve bu paradan çok ötede bir değer. Josh için bu, doğaya olan saygısını simgeliyor ve arkasında durduğu fikirleri temsil ediyor.

Düşük ücretle satış yapan büyük kurumların insanları kullandıklarını ve ölçek ekonomisinden faydalandıklarını anladım. Eninde sonunda dünyayı bütün doğal kaynaklardan mahrum bırakarak kurutacaklar mı? Sebep oldukları yıkımı da etiketlere yansıtıyorlar mı? Öyle olsa ürünleri kaç paraya satarlardı?

SON DÜŞÜNCELER

Tarihin hayati bir noktasındayız. Hem temiz havaya, verimli yağmur ormanlarına, içme suyuna ve sabit iklime hem de hızlı arabalara, kredi kartı boyutunda bilgisayarlara ve modern hayatın sunduğu kolaylıklara aynı anda sahip olamayız. Birinden birini seçmek zorundayız. İnsanlık bir seçim yapmalı. Hangisini seçersek seçelim birini feda edeceğiz. Araç-gereçler mi doğa mı? Yanlışı seçersek gelecek nesilleri ikisinden de mahrum bırakmış olacağız.

SON SÖZ

Parasız yaşamayı öğrenmek -hayatınız boyunca edindiğiniz düşünce tarzını ve alışkanlıkları değiştirmek- bir gecede yapabileceğiniz ya da muhtemelen yapmak isteyeceğiniz bir şey değil. Bu benim için yedi yıl önce Mahatma Gandhi'nin kitabını okuduğumda onun felsefesini kendi felsefemle harmanlayarak modern bağlama uyarlamak üzere giriştiğim ve yaşam boyu sürdüreceğim bir çabayla başladı.

2007'de Serbest Ekonomi Hareketi'ni başlattığımdan bu yana parayı yiyecek temininden eğlenceye, A noktasından B noktasına nasıl gideceğime kadar hayatımın her noktasında çıkarmanın yollarını arıyorum. Para kazanmanın değil, yerel halktan insanlarla ve doğal çevreyle gerçek ilişkiler kurabilmenin yollarını arıyorum. Bu çok zaman alıyor. İhtiyacım olan bilgilerin çoğunu kazandığım tecrübelerden ve doğru zamanda tanıştığım doğru insanlardan edindim. Fark ettiğim şeylerden biri bu: Bu yolda ilerledikçe benim gibi yaşamak için mücadele veren insanlar girdi hayatıma. Eskiden de böyle mi yaşıyorlardı, emin değilim çünkü onların ve parasız yaşama fikrinin var olduğunu yakın zamanda öğrendim. Çok eskiye dayanan bu fikir iklim değişiklikleri, bankacılık krizleri, aşırı petrol üretimi, çevresel yıkım ve kaynakların tükenmesi gibi sorunlar patlak verdikçe mi daha belirgin hâle geldi? Kim bilir? Kesin olan şu ki parasız yaşama fikri artık vakti gelmiş bir hareket ve giderek yayılıyor.

Parasız yaşam yolunu yürümek el değmemiş bir ormanda fenersiz yürümeye benziyor. Yaşamak için harika bir yer olduğunu hissediyorsunuz fakat ürkütücü, bazen gerçekten çok

ürkütücü görünüyor. Sizi neyin beklediği ya da daha ne kadar yürümeniz gerektiği hakkında ufacık bir fikriniz bile yok. Her şeye rağmen yürüyorsunuz. Sendelemeniz, düşmeniz, incinmeniz kaçınılmaz, yine de her seferinde ayağa kalkıyorsunuz. Birkaç saat sonra bir yabancıyla karşılaşıyorsunuz. O da başka bir yol kullanarak sizin gittiğiniz yere varmaya çalışıyor. Birbirinize yardım ediyorsunuz. Birinin sizin gittiğiniz yere gidiyor olması güvende hissetmenizi sağlamakla kalmıyor, aynı zamanda oraya varmaya değeceğine dair inancınız pekişiyor. Daha az yalnız ve daha aklı başında hissediyorsunuz. Sabahın dördünde, görüşünüzü engelleyen karanlık yavaş yavaş kalkmaya başladığında, önünüzde aynı yere gittiğiniz bir grup insan görüyorsunuz. Onlara katılıp beraber yürüyorsunuz. Yön bulma işaretlerini, güzergâhı not alıyor, ormanı kendi başına keşfetmek isteyenler için rehber olsun diye bayraklar asıyorsunuz.

Gün doğumuna yaklaştıkça daha çok insanla karşılaşıyorsunuz ve orman daha az korkutucu gelmeye başlıyor. Korktuğunuz vahşi canavarlar çıkmıyor karşınıza. Otlardan temizlenmiş küçük bir alana rastlıyorsunuz birden. Nesiller önce birileri burada yaşamış gibi görünüyor. Yolda karşılaştığınız insanlarla, birbirinden tamamen farklı yönlerden buraya ulaşan insanları görüyorsunuz. Tıpkı sizin gibi onlar da sezgilerine dayanarak cennet olduğunu düşündükleri yeri arıyorlar. Herkes bu noktada toplandığında güneş alanı aydınlatıyor. Işık vurunca buranın herkesin hayallerini süsleyen muhteşem bir yer olduğu görülüyor. Bolluk var. İnsanlar meyve ve kabuklu yemiş toplarken birbirlerine yardım ediyor ve hasatlarını paylaşıyorlar. Beraber barınaklar inşa ediyorlar. Etrafta herkese yetecek kadar kaynak var. Ellerinde bir harita olmaksızın farklı farklı yollardan geçerek aynı anda burada toplanmayı nasıl başardınız? Bazıları ormana giren yolu neden yürüdüklerini bile bilmiyordu. Bildikleri tek şey bu yolun bildikleri yollar kadar rahat

olmayacağıydı. Kendi sebepleri vardı fakat hepsi cenneti aynı yerde buldular.

Parasız yaşama adım atmak epey korkutucu. Hangi macera korkutucu olmuyor? İnsanlar en büyük keşiflerini evlerinde oturarak mı gerçekleştirdiler? Bu maceraya atılmak isteyen herkese iyi bir haberim var; bu yolu yürüyen insanlar günden güne artıyor ve yön tabelalarını, yürünecek yolları işaret etmekle kalmayıp kılavuzlar yazıyorlar. Yapmanız gereken tek şey yola çıkmaya karar vermek. İşin en zor kısmı bu.

Bu kitap, ormanın haritasının taslak hâli. Parasız yaşam bir macera ve her macerada olduğu gibi arada sırada haritadan uzaklaşıp yolun sizi nereye götüreceğine bakmalısınız. Böyle bir yaşamı keşfetmek istiyorsanız kendi yolunuzu çizmenizi öneririm. Hepimiz birbirimizden farklıyız ve farklı toplumların parçasıyız. Her şeyin tek bir çözümü olamaz; çözümlerimiz insanların ve yaşadığımız çevrenin ihtiyaçlarını karşılamak üzerine kurulu yerel çözümler olmalı. Parasız yaşamışlığımız var ama bu çok uzun zaman önceydi.

Hiçbirimiz öğretmen değiliz; hepimiz birbirimizin tecrübelerinden ders çıkaran öğrencileriz. Umarım benimkilerde kendiniz için bir şeyler bulursunuz. Faydalı bulduğunuz şeyleri alın, diğerlerini fikir geri dönüşüm kutusuna fırlatın gitsin.

FAYDALI İNTERNET SİTELERİ

BookHopper (www.bookhopper.com)
Book Crossing (www.bookcrossing.com)
Couchsurfing (www.couchsurfing.com)
Carshare (www.carshare.com and www.nationalcarshare.com)
Fergus Drennan (www.wildmanwildfood.com)
Free text messages:(www.cbfsms.com)
Freecycle (www.freecycle.org)
Freegle (www.ilovefreegle.org)
Freelender (www.freelender.org)
Global Freeloaders (www.globalfreeloaders.com)
GROFUN (www.grofun.org.uk)
Gumtree (www.gumtree.com)
Hospitality Club (www.hospitalityclub.org)
LETS (www.letslinkuk.org)
Liftshare (www.liftshare.com)
Money Saving Expert (www.moneysavingexpert.com)
ReaditSwapit (www.readitswapit.co.uk)
Selfsufficientish.com (www.selfsufficientish.com)
Skype (www.skype.com)
Streets Alive (www.streetsalive.net)
SUSTRANS (www.sustrans.org.uk)
Swishing (www.swishing.org)
Swaparamarazzmatazz (www.myspace.com/swaparamarazzmatazz)
The Freeconomy Community (www.justfortheloveofit.org)
The Ramblers Association (www.ramblers.org.uk)
Timebank (www.timebanking.org)
Transition Culture (www.transitionculture.org)
UK Freegans (www.freegan.org.uk)
World Wide Opportunities on Organic Farms (WWOOFing) (www.wwoof.org)

DİZİN

A

Adam Vaughan 174
Age of Stupid 184
ahududu 169
alkol 83, 102, 121, 182
Andy Hamilton 72, 143, 182
artık gıda 109, 149
aşırı petrol üretimi 202, 205

B

bağımsız yaşam 158
bahar nezlesi 127
bal 127
banka 21, 23, 24, 25, 26, 29, 35, 137, 161
barınma 44, 52, 58, 136
BBC Dünya Servisi 65, 66, 68
BBC Five Live 65
BBC Kahvaltı Haberleri 63, 70
BBC News 185
BBC Radyo Bristol 63
BBC Radyo Galler 63
bekârlığa veda partisi 98
bilgisayar 32, 36, 51, 61, 71, 80, 163, 175
Bill Hicks 194
bira 19, 20, 66, 67, 68, 80, 133, 143, 150, 152, 156, 182
birincil beceriler 199
blog 80, 85, 174, 178, 194
Book Crossing 89, 209
BookHopper 89, 209
borç 23, 24, 25, 137
Brigit Strawbridge 10, 179
Bristol Gıda Merkezi 184

C-Ç

Carshare 101, 209
ceviz 169
Chris Adams 48
City Car Club 102
Couchsurfing 162, 164, 209
çevre 22, 48, 50, 85, 171, 186, 191, 192, 197, 199
çöp toplayıcılığı 148, 191

D

dağ bisikletçiliği 142
Daily Mirror 74, 75, 79
Daily Telegraph 90
Daniel Suelo 136, 138, 139
Dave Hamilton 53, 152
Details 137
Dig for Victory 203
doğal sıkışma 28
Dorothy Hartley 168

E

Earthlings 184
Eat the Change 48

eğlence 41, 150, 162, 167, 190
ekonomi 25, 30, 31, 32, 100, 159, 184
elektrik 51, 87, 123, 141, 177, 180
el feneri 48, 51
Eliminasyon Sistemi 186
elma suyu 144, 180
Emma Goldman 149
enerji 41, 42, 43, 47, 48, 52, 58, 81, 108, 109, 110, 111, 116, 133, 135, 160, 173, 192
Essential 181
Esso 104

F

fare 132
Fergus Drennan 15, 53, 209
festival 59, 62, 63, 65, 71, 90, 99, 153, 155, 157, 158, 176, 178, 179, 180, 183, 185, 186
fındık 128, 140, 153, 169
film geceleri 150
Freecylce 132
Freeganlar 148
Freegle 45, 164, 209

G

gecekondu 50
George Monbiot 28, 175
gıda zehirlenmesi 126, 151
Global Freeloaders 162, 209
Good News Show 150
Greenpeace 48, 104
Guardian 11, 75, 153, 174, 175, 178
Guardian Online 153, 174, 175, 178
Gumtree 150, 209
güneş enerjisi 51, 74, 110

H

Hayatım 74, 135, 170
hediye ekonomisi 154
Hermann Hesse 172
Hospitality Club 162, 209
huş mantarı 113

I-İ

Irish Times 63
iklim değişikliği 158
iletişim 36, 42, 57, 58, 61, 136, 164, 172, 196
insan gübresi 46, 192
internet sitesi 11, 61, 71, 162

J

John Lame Deer 138
Jon Henley 153
justfortheloveofit.org 32, 209

K

kalem 41, 56, 110, 111
kamp 34, 140, 142, 150, 162, 163, 164, 166, 169
karaoke geceleri 150
karavan 44, 134, 200
karbondioksit 45, 48, 50, 91, 101, 128
Karl Rabeder 159
kırlangıçlar 166
kısa mesaj 61
kıyafet 173, 183
kitaplar 173
kompost tuvalet 46, 86
kondom 152
köygöçüren mantarı 168
kredi kartı 25, 204
kredi sıkışması 28
kuralı 38, 70
kurtmantarı 168

L

lahana 109, 128
LETS 31, 209
Liftshare 101, 162, 164, 209
Linux 61, 79, 163

M

Mahatma Gandhi 21, 205
mail 64, 66, 74, 79, 85, 135, 150, 174, 188, 194
mantar 16, 77, 113, 167, 168
medyanın ilgisi 119
menstrual kap 189
meşe palamudu 169, 194
mevsim geçişi 77
Michael Reynolds 133
Midwest FM 65
Money as Debt 184
Money Saving Expert 150, 209
mor bacak mantarı 72, 168

N

Newstalk 64

O

odun 50, 80, 86, 106, 116, 117, 118, 123, 134, 199
odun sobası 50
OpenOffice 61
otostop 38, 93, 94, 95, 96, 97, 102, 105, 136

P

Paradox 155, 156, 157, 158
Patrick Whitefield 10, 160
Paul Kingsnorth 9, 175
Pavan Sukhdev 28
paylaşmak 38, 57, 93, 110, 137
permakültür 199
Phantom FM 66
politüneller 108
pullu mantar 113

R

Radford Mill Çiftliği 45
Ramblers Association 102, 209
ReaditSwapit 89, 109, 209
rekabet 26, 31
rezene 79, 202
Richard Easterlin 159
Rob Hopkins 9, 28, 160
Robin Dunbar 198
Roger Waters 100
Rolf Tolle 27
Roundhouselar 134
RTÉ 65, 92, 104
RTÉ Radyo 65
rüzgâr enerjisi 51

S

sabunotu 76
sanat 42, 138, 179, 190
saygı kuralı 38
Scotch Bonnet 167
Seize the Day 10, 155, 160
sel 108
selfsufficientish.com 209
Seoige 66, 91, 92, 98, 103
Serbest Ekonomi Festivali 183
sezonu 153
Shell 104
Show 150
sigorta şirketleri 27
sinema 184
Sky News 64
Sky News Radyo 64
Skype 61, 209
sokak partisi 149
solar duş 79
South West News 63

su 23, 30, 46, 47, 57, 79, 85, 86, 95, 97, 100, 103, 108, 116, 123, 128, 129, 132, 133, 141, 152, 180, 191
SUSTRANS 102, 209
süpermarket 75, 193
Swaparama Razzmatazz 173
Swishing 173, 209

T

takas 19, 35, 37, 57, 91, 109, 154, 197
Tauschring 136
telefon 28, 51, 57, 58, 64, 92, 112
Theo Simon 10, 160
The Story of Stuff 184
Timebanks 31
Tim Osborn 108
toplayıcılık 53, 54, 109, 167, 170, 171, 190
toptancılar 183
Transition Movie 184
Trisha Goddard Şov 75

U

ulaşım 41, 56, 58, 83, 101, 103

V

Vegan 118, 127, 132

W

wildmanwildfood.com 109, 209

Y

Yahoo 64, 71
Yahudi kulağı 77
yakıt 38, 48, 108, 118
yemek pişirme 48, 66
yerel para birimi 197, 198
yoksulluk 40, 41
yurt çadırı 44
yürüyüş 140

Uygarlığın bize dayattığı bir kâğıt parçası var: para!

Binlerce yıldır takıntıya dönüştürdüğümüz, sahip olmadan yaşamayı sürdüreceğimizi düşünemediğimiz kâğıt parçasından oluşan bu alışkanlığa sadece bir yıl uzak durabileceğinizi hayal edebilir misiniz?

Eski işadamı Mark Boyle tam da bu sorunun cevabını merak edip bir yıl süren bir serüvene atılıyor... Arkadaşlarından, ailesinden ve onların tepkilerinden sıyrılıp modern kent rahatlıklarından ya da bu hayata sıkı sıkıya bağlanmış köy ya da kır yaşam tarzından da uzaklaşıp ömrüne güzel bir hikaye adıyor.

Mürekkep balığından diş macunu nasıl yapılır?

Mevsimlik gıdalar topraktan nasıl alınır?

Tuvalet kâğıdının işlevini mantarlar nasıl gerçekleştirir?

Boyle, teker teker cevaplarını bulduğu bu sorular eşliğinde hayatının bir yılı içerisinde tutumluluğu eğlenceye dönüştürüyor, zaten tüm vazgeçilmez ipuçlarını doğanın kendisine sunduğunu fark ediyor. Zekice gülümseyen bir çalışma *Parasız Yaşam Olur Mu?* Bize, dünyada hayatta gerçekten neyin değerli olduğunu doğanın cıvıltıları içine anlatıyor.

ISBN: 978-625-7785-39-6

9 786257 785396

EPONA
geniş kitaplık

epona: 74/ yaşam: 5

eponaakademi.com | eponakitap